

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Editor:

doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Recenzenti:

prof. JUDr. Marek Šmid, PhD.

doc. JUDr. Matej Horvat, PhD.

Autori príspevkov:

Mgr. Denis Bede, PhD.

JUDr. Martin Bulla, PhD.

doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Mgr. Petronela Hrnčárová

Ing. Jana Koprlová, PhD.

doc. JUDr. Dagmar Lantajová, PhD.

doc. JUDr. Michal Maslen, PhD.

JUDr. Daniel Paľko, PhD.

Mgr. Viliam Poništ, PhD.

doc. JUDr. Peter Varga, PhD.

JUDr. Radomíra Veselá, PhD.

AKTUÁLNE OTÁZKY VÝVOJA A SÚČASNEJ PODOBY

medzinárodného a európskeho práva
životného prostredia a vplyv medzinárodného
a európskeho práva životného prostredia
na právny poriadok
Slovenskej republiky a Českej republiky

*Zborník príspevkov
z medzinárodnej vedeckej online konferencie*

7. – 8. november 2019
Trnava, Slovenská republika

Právnická fakulta
Trnavskej univerzity v Trnave 2020

Tento zborník vznikol ako výstup v rámci grantového projektu VEGA ktorý bol schválený riešiteľskému kolektívu Katedry medzinárodného práva a európskeho práva Právnickej fakulty TU v Trnave Komisiou pre ekonomické a právne vedy VEGA Ministerstva školstva SR pod č. 1/0193/18 pod názvom „*Environmentalizácia medzinárodného verejného práva*“.

Za obsah, jazykovú stránku a gramatickú úpravu príspevkov zodpovedajú autori.

© Za všetkých autorov: doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

ISBN 978-80-568-0336-3

OBSAH

PREDHOVOR	9
-----------------	---

PRVÁ ČASŤ

AKTUÁLNE OTÁZKY VÝVOJA A SÚČASNEJ PODOBY MEDZINÁRODNÉHO A EURÓPSKEHO PRÁVA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA	13
--	-----------

**Medzinárodnoprávna ochrana atmosféry ako kodifikačná
téma Komisie pre medzinárodné právo Organizácie
Spojených národov**

International Legal Protection of the Atmosphere as
a Codification Topic of the International Law Commission
doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Katedra teórie práva a ústavného práva, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave	15
--	----

**Aplikácia Princípu 10 Deklarácie OSN z Rio de Janeiro
o životnom prostredí a rozvoji (1992) v oblasti Latinskej
Ameriky a Karibiku**

Application of Principle 10 of the United Nations Rio
Declaration on Environment and Development (1992)
in Latin America and the Caribbean
doc. JUDr. Dagmar Lantajová, PhD.

Katedra medzinárodného práva a európskeho práva, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave	45
---	----

Právny rámec ochrany životného prostredia v Európskej únii Legal Framework for Environmental Protection in European Union <i>doc. JUDr. Peter Varga, PhD.</i> Katedra medzinárodného práva a európskeho práva, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave	59
Aktuálny vývoj medzinárodného práva v oblasti boja proti nezákonnému obchodovaniu s ohrozenými druhmi živočíchov a rastlín Current Developments in International Law on Combating Illegal Trade in Endangered Species of Fauna and Flora <i>Mgr. Denis Bede, PhD.</i> Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Bratislava	71
Klimatická kríza na pozadí medzinárodného práva The Climate Crisis on the Background of International Law <i>Mgr. Peronela Hrnčárová</i> Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave	95
DRUHÁ ČASŤ	
VPLYV MEDZINÁRODNÉHO A EURÓPSKEHO PRÁVA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA NA PRÁVNÝ PORIADOK SLOVENSKEJ REPUBLIKY A ČESKEJ REPUBLIKY	109
Mechanizmy ochrany ľudských environmentálnych práv v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky Mechanisms of the Protection of Human Environmental Rights in the Scope of the Legal Order of the Slovak Republic <i>doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.</i> Katedra teórie práva a ústavného práva, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave	111

Vplyv dohovoru o biologickej diverzite na realizáciu procesných environmentálnych práv

The Impact of the Convention on Biological Diversity on the Quality of Procedural Environmental Rights Performance

doc. JUDr. Michal Maslen, PhD.

Katedra správneho práva, práva životného prostredia a finančného práva, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave 165

Ústavnoprávne a európskoprávne aspekty vplyvu medzinárodných zmlúv týkajúcich sa životného prostredia na uplatnenie základného práva na priaznivé životné prostredie

Constitutional and European Legal Aspects of the Impact of International Environmental Treaties on the Application of the Basic Rights to a Favorable Environment

JUDr. Daniel Paľko, PhD.

Katedra ústavného práva a teórie práva, Právnická fakulta Univerzity Matej Bela v Banskej Bystrici 193

Vplyv Aarhuského dohovoru na rekodifikáciu správneho súdnictva

Impact of the Aarhus Convention on the Recodification of Administrative Justice

Mgr. Viliam Poništ, PhD.

Občianske združenie Officium Iustitiae, Klubina a Národná banka Slovenska, Bratislava 216

Specifika implementace Aarhuské úmluvy do právního řádu České republiky

Specifications for the Implementation of the Aarhus Convention to the Law of the Czech Republic

JUDr. Radomíra Veselá, PhD.

Ústav environmentální bezpečnosti, Fakulta logistiky a krizového řízení, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně 233

**Prehľad medzinárodnej zmluvnej úpravy v oblasti ochrany
životného prostredia záväznej pre Slovenskú republiku**

Overview of the International Law Regulation in the Field
of Environmental Protection Binding on the Slovak Republic

Ing. Jana Koprlová, PhD.

Katedra správneho práva, práva životného prostredia a finančného práva,
Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave 245

**Medzinárodná právomoc súdov vo veciach poškodenia
životného prostredia**

International Jurisdiction of Courts in Environmental
Damage Matters

JUDr. Martin Bulla, PhD.

Katedra medzinárodného práva a európskeho práva, Právnická fakulta,
Trnavská univerzita v Trnave 298

SUMMARY 315

PREDHOVOR

Predkladaný zborník je výstupom z grantového projektu „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, ktorý bol schválený riešiteľskému kolektívu Katedry medzinárodného práva a európskeho práva Právnickej fakulty TU v Trnave Komisiou pre ekonomické a právne vedy VEGA Ministerstva školstva SR pod č. 1/0193/18 pod vedením doc. JUDr. Juraja Jankuva, PhD.

Zborník nazvaný „Aktuálne otázky vývoja a súčasnej podoby medzinárodného a európskeho práva životného prostredia a vplyv medzinárodného a európskeho práva životného prostredia na právny poriadok Slovenskej republiky a Českej republiky“ zahŕňa predovšetkým príspevky prezentované v rámci rovnomennej medzinárodnej online vedeckej konferencie, ktorá prebehla v dňoch 7. – 8. novembra 2019 na Právnickej fakulte v Trnave, ako i niekoľko ďalších príspevkov od odborníkov so záujmom o tému konferencie, ktoré boli spracované dodatočne.

Hore uvedený grantový projekt je orientovaný na vedecký výskum procesu environmentalizácie medzinárodného verejného práva, ktorý je spojený so vznikom jeho významného pododvetvia – medzinárodného práva životného prostredia. Daný projekt reaguje na skutočnosť, že ochrana životného prostredia sa, vzhľadom na existujúce vážne ekologické problémy na planéte Zem, postupne stáva jednou z kľúčových tém medzinárodného verejného práva.

Daná konferencia bola, v súlade s vedeckými cieľmi a návrhom postupu na dosiahnutie uvedených cieľov, zameraná na problematiku identifikácie aktuálnych otázok vývoja a súčasnej podoby medzinárodného práva životného prostredia a práva Európskej únie a vplyvu medzinárodného práva životného prostredia a práva Európskej únie na právny poriadok Slovenskej republiky a Českej republiky. Príspevky do rámca konferencie teda

sú zamerané na problematiku medzinárodného práva životného prostredia, práva životného prostredia Európskej únie, ako aj práva životného prostredia Slovenskej republiky a práva životného prostredia Českej republiky z hľadiska ich interakcie s medzinárodným právom životného prostredia i práva životného prostredia Európskej únie.

V nadväznosti na tému konferencie je zborník rozdelený do dvoch častí. Prvá časť nazvaná „Aktuálne otázky vývoja a súčasnej podoby medzinárodného a európskeho práva životného prostredia“ zahŕňa príspevky týkajúce sa medzinárodnoprávnej ochrany atmosféry ako kodifikačnej témy Komisie pre medzinárodné právo Organizácie Spojených národov, aplikácie Princípu 10 Deklarácie OSN z Rio de Janeiro o životnom prostredí a rozvoji (1992) v oblasti Latinskej Ameriky a Karibiku, právneho rámca ochrany životného prostredia v Európskej únii, aktuálneho vývoja medzinárodného práva v oblasti boja proti nezákonnému obchodovaniu s ohrozenými druhmi živočíchov a rastlín a klimatickej kríze na pozadí medzinárodného práva.

Druhá časť zborníka „Vplyv medzinárodného a európskeho práva životného prostredia na právny poriadok Slovenskej republiky a Českej republiky“ obsahuje príspevky venované mechanizmom ochrany ľudských environmentálnych práv v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky, vplyvu Dohovoru o biologickej diverzite (1992) na realizáciu procesných environmentálnych práv na vnútroštátnej úrovni, ústavnoprávnym a európsko-právnym aspektom vplyvu medzinárodných zmlúv týkajúcich sa životného prostredia na uplatnenie základného práva na priaznivé životné prostredie v Slovenskej republike, vplyvu Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (1998, Aarhuského dohovoru) na rekodifikáciu správneho súdnictva, špecifikám implementácie Aarhuského dohovoru do právneho poriadku Českej republiky, prehľadu medzinárodnej zmluvnej úpravy v oblasti ochrany životného prostredia záväznej pre Slovenskú republiku a medzinárodnej právomoci súdov vo veciach poškode-

nia životného prostredia v kontexte slovenského a európskeho medzinárodného súkromného a procesného práva.

Tematické zameranie príspevkov pokrýva široké spektrum otázok v rámci témy konferencie. Kolektív riešiteľov grantu verí, že každý z uvedených príspevkov vytvára priestor na širšiu vedeckú a odbornú diskusiu v oblasti identifikácie procesu vývoja a súčasnej podoby medzinárodného práva životného prostredia a práva životného prostredia Európskej únie, ako aj interakcie oboch týchto skupín pravidiel s vnútroštátnym právom životného prostredia Slovenskej republiky i právom životného prostredia Českej republiky.

Trnava 25. marec 2020

doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.
zodpovedný riešiteľ grantu

PRVÁ ČASŤ

**Aktuálne otázky vývoja
a súčasnej podoby
medzinárodného a európskeho práva
životného prostredia**

**MEDZINÁRODNOPRÁVNA OCHRANA
ATMOSFÉRY AKO KODIFIKAČNÁ TÉMA
KOMISIE PRE MEDZINÁRODNÉ PRÁVO
ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV¹
INTERNATIONAL LEGAL PROTECTION
OF THE ATMOSPHERE AS A CODIFICATION TOPIC
OF THE INTERNATIONAL LAW COMMISSION**

doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

*Katedra ústavného práva a teórie práva, Právnická fakulta,
Trnavská univerzita v Trnave*

Abstrakt: Príspevok je venovaný problematike medzinárodnoprávnej ochrany atmosféry ako kodifikačnej témy Komisie pre medzinárodné právo Organizácie Spojených národov. V rámci príspevku je primárne stručne analyzovaná súčasná podoba medzinárodnoprávnej ochrany atmosféry, najmä v kontexte existujúcich komplexnejších medzinárodnoprávných úprav o ochrane pred znečisťovaním ovzdušia prechádzajúcim hranice štátov, ochrane ozónovej vrstvy zeme, ochrane klímy, zákaze rozsiahlych zámerných umelých zmien atmosféry, ako aj o ďalších menej rozsiahlych medzinárodnoprávných úpravách týkajúcich sa udržateľného, spravodlivého a primeraného využívania atmosféry či odhadovania škodlivých vplyvov ľudských činností na atmosféru. V nadväznosti na tieto analýzy je v ďalšej časti venovaný podrobný priestor súvisiacim kodifikačným aktivitám Komisie pre medzinárodné právo Organizácie Spojených národov v oblasti medzinárodnoprávnej ochrany atmosféry, v duchu Návrhu riadiacich princípov o ochrane ovzdušia (2018) po prvom čítaní.

Kľúčové slová: Medzinárodné právo verejné, medzinárodné právo životného prostredia, ochrana atmosféry, ozónová vrstva, zmena klímy.

Abstract: The article is devoted to the international protection of the atmosphere as a codification topic of the United Nations International Law Commission. The paper primarily discusses the current form of international atmospheric protection, especially in the context of existing more com-

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

plex international legal arrangements concerning protection against trans-boundary air pollution, protection of the ozone layer of the earth, climate protection, prohibition of large-scale intentional artificial changes of the atmosphere, as well as other less extensive international legal arrangements on the sustainable, fair and appropriate use of the atmosphere or environmental impact assessment of human activities on the atmosphere. Coming up on from these analyses, the next section is devoted the detailed space to the codification activities of the United Nations International Law Commission in the field of protection of the atmosphere in the spirit of the Draft Guidelines on the Protection of Atmosphere (2018) after first reading.

Key words: International public law, international environmental law, protection of atmosphere, ozone layer, climate change.

Úvod

Medzinárodnoprávna ochrana atmosféry predstavuje významnú súčasť medzinárodného práva životného prostredia, ktorá zahŕňa viaceré relatívne autonómne, avšak do určitej miery súvisiace komplexnejšie medzinárodnoprávne úpravy týkajúce sa ochrany pred znečisťovaním ovzdušia prechádzajúcim hranice štátov, ochrany ozónovej vrstvy zeme, ochrany klímy, zákazu rozsiahlych zámerých umelých zmien atmosféry, ako aj ďalšie menej rozsiahle medzinárodnoprávne úpravy o udržateľnom, spravodlivom a primeranom využívaní atmosféry či odhadovania škodlivých vplyvov ľudských činností na atmosféru. Relevanciu vo vzťahu k ochrane atmosféry majú i niektoré zásady medzinárodného práva životného prostredia, a to zásada „znečisťovateľ platí“, zásada prevencie, zásada spoločných, ale diferencovaných zodpovedností a zásada zodpovednosti štátov a ich štátnych príslušníkov.

Súvislosť všetkých skupín uvedených úprav je daná primárne skutočnosťou, že sa týkajú ochrany atmosféry. Uvedené skupiny úprav sú samy osebe relatívne komplexné, avšak do roku 2013 neboli zastrešené medzinárodnoprávnou úpravou, ktorá by zachytávala ich spoločné prieniky, zásady či vzájomné vzťahy.

Komisia OSN pre medzinárodné právo ako kodifikačný orgán Organizácie Spojených národov sa, zrejme i z tohto dôvodu,

na svojom šesťdesiatom piatom zasadnutí (2013) rozhodla, že do svojho pracovného programu zahrnie tému „Ochrana atmosféry“ a vymenovala pána Shinyu Muraseho za osobitného spravodajcu pre spracovanie tejto matérie.

Komisia dostala a posúdila prvú správu tohto osobitného spravodajcu na svojom šesťdesiatom šiestom zasadnutí v roku 2014, druhú správu na jej šesťdesiatom siedmom zasadnutí v roku 2015, tretiu správu na jej šesťdesiatom ôsmom zasadnutí v roku 2016 a štvrtú správu na svojom šesťdesiatom deviatom zasadnutí (2017). Na základe návrhov navrhnutých osobitným spravodajcom v druhej, tretej a štvrtej správe Komisia predbežne prijala na svojom sedemdesiatom zasadnutí v roku 2018 *Návrh riadiacich princípov o ochrane ovzdušia* po prvom čítaní. Uvedený návrh obsahuje spolu osem preambulárnych odsekov a deväť riadiacich princípov (angl. guidelines) s komentármi.

Cieľom príspevku je analýza problematiky medzinárodnoprávnej ochrany atmosféry v kontexte uvedených kodifikačných aktivít Komisie pre medzinárodné právo Organizácie Spojených národov. V nadväznosti na tento cieľ je v príspevku stručne analyzovaná súčasná podoba medzinárodnoprávnej ochrany atmosféry, v duchu existujúcich medzinárodnoprávných úprav týkajúcich sa ochrany ovzdušia pred znečisťovaním ovzdušia prechádzajúcim hranice štátov, ochrany ozónovej vrstvy zeme, ochrany, udržateľného, spravodlivého a primeraného využívania atmosféry či odhadovania škodlivých vplyvov ľudských činností na atmosféru, ako aj súvisiace zastrešujúce kodifikačné aktivity Komisie pre medzinárodné právo Organizácie Spojených národov v oblasti medzinárodnoprávnej ochrany atmosféry v duchu *Návrhu riadiacich princípov o ochrane ovzdušia* z roku 2018.²

² *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere. Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018), United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 157 – 200. Dostupná k 25.10.2019 na webstránke: <http://legal.un.org/ilc/reports/2018/>*

1. Súčasná medzinárodnoprávna úprava ochrany atmosféry

Súčasná medzinárodnoprávna ochrana atmosféry je súčasťou medzinárodného práva životného prostredia ako pododvetvia medzinárodného verejného práva a zahŕňa medzinárodnoprávne úpravy v oblasti ochrany ovzdušia pred znečisťovaním prechádzajúcim hranice štátov, ochrany ozónovej vrstvy Zeme, ochrany klímy, zákazu rozsiahlych zámerných umelých zmien atmosféry, ako aj ďalšie menej rozsiahle medzinárodnoprávne úpravy týkajúce sa udržateľného, spravodlivého a primeraného využívania atmosféry či odhadovania škodlivých vplyvov ľudských činností na atmosféru.

Medzinárodnoprávne pravidlá týkajúce sa ochrany pred znečisťovaním ovzdušia, ktoré prechádza hranice štátov, sa začínajú formovať už v prvej polovici 20. storočia. Ako prvé je možné spomenúť obyčajové pravidlo – zásadu *nepoškozovania životného prostredia za hranicami jurisdikcie štátov*, ktorá obsahuje záväzok štátov nepoužiť svoje územie tak, aby to spôsobilo závažnú škodu na území iných štátov alebo v oblastiach, ktoré nespádajú pod jurisdikciu žiadneho štátu. Táto zásada vychádza z tradičnej rímsko-právnej zásady *sic utere tuo ut alienum non laedas* a bola primárne potvrdená v arbitrážnom prípade *Zlievarne v Traile* (1941).³ V tomto prípade riešenom arbitrážnou cestou šlo o americko-kanadský spor o znečisťovanie amerického územia kanadskou zlievarenskou spoločnosťou Trail Smelter spracúvajúcou olovo a zinok. Táto spoločnosť sídlila v pohraničnom meste Trail asi 10 míľ od hraníc s USA. Spracovávala olovo a zinok už od začiatku 20. storočia. V roku 1930 po zvýšení výroby produkovala ročne 300 ton sírnatých výparov obsahujúcich aj dioxid síry. Tieto exhaláty sa šírili údolím rieky Columbia až do USA, kde spôsobili značné škody na krajine i iné škody v rámci štátu Washington. USA vyvolalo rokovanie s Kanadou, ktoré skončilo dohodou o arbitrážnom riešení sporu. Arbitrážny orgán kon-

³ *Trail Smelter Case*, United States v. Canada, Arbitral Tribunal 3 U.N. R.I.I.A 1905 (1941).

štatoval, že došlo k škode spôsobenej prekročením určitého limitu znečistenia ovzdušia oxidom uhličitým kanadskou súkromnou zlievaňou. Arbitrážny orgán tu podobne ako v prípade Prielivu Korfu konštatoval, že medzinárodné právo obyčajovými normami ukladá štátom záväzok nepoužívať svoje územie tak, aby bola spôsobená škoda inému štátu alebo na medzinárodných priestoroch.⁴ V konečnom dôsledku však arbitrážny orgán nemohol konštatovať zodpovednosť Kanady, keďže na to nebol zmocnený arbitrážnou zmluvou. Na druhej strane stanovil špeciálny režim s cieľom znížiť a monitorovať budúce škodlivé emisie presahujúce tolerovanú úroveň a zároveň povinnosť Kanady zaplatiť odškodnenie za náhodné emisie presahujúce tolerovanú úroveň. Povinnosť zaplatiť odškodnenie tu skôr korešponduje s režimom zodpovednosti za škodlivé dôsledky činností, ktoré medzinárodné právo dovoľuje. Naopak nedodržanie špeciálneho režimu zníženia emisií by v prípade porušenia vyvolalo zodpovednosť za protiprávne správanie. Uvedený prípad teda má ako dimenziu zodpovednosti štátov za protiprávne správanie, tak i dimenziu zodpovednosti za škodlivé dôsledky činností štátov, ktoré medzinárodné právo dovoľuje.

Ďalší posun v oblasti medzinárodnoprávnej ochrany ovzdušia pred cezhraničným znečistením priniesla *Konferencia OSN o životnom prostredí*,⁵ bola zvolaná OSN do švédskoho Štokholmu v roku 1972 (ďalej aj Štokholmská konferencia). Táto konferencia sa stala základom vývoja a formovania medzinárodného práva životného prostredia ako samostatného osobitného a autonómneho odvetvia medzinárodného práva verejného i na vytváranie inštitucionálnych mechanizmov v oblasti ochrany životného prostredia. Konkrétnym výstupom z uvedenej konferencie, ktorý podnietil rozvoj medzinárodného práva i inštitucionálnych mechanizmov v oblasti ochrany životného prostredia, je *Deklarácia OSN o ľudskom životnom prostre-*

⁴ Pozri R.I.I.A. (1941), vol. III, s. 1965 a nasl.

⁵ Bližšie pozri BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *Basic Documents on International Law and the Environment*. Oxford: Clarendon Press, 1995, s. 1 – 8.

dí.⁶ Deklarácia sa skladá zo siedmich preambulárnych odsekov a 26 operatívnych odsekov – zásad. Jej význam pre oblasť životného prostredia je podobný ako význam *Všeobecnej deklarácie ľudských práv* (1948) pre oblasť ľudských práv. Stala sa významnou inšpiráciou vnútroštátnych právnych úprav štátov, medzinárodných zmluvných úprav, kodifikovala niektoré obyčajové pravidlá a načrtla možný vývoj nových obyčajových pravidiel v oblasti ochrany životného prostredia. V jednom z odsekov preambuly sa o. i. konštatuje nebezpečné znečistenie a poškodenie prakticky všetkých zložiek životného prostredia a apeluje na vlády a národy sveta, aby spojili svoje úsilie na zlepšenie tohto stavu. Z operatívnych odsekov – zásad, zakotvených v deklarácii týkajúcich sa ochrany ovzdušia pred cezhraničným znečistením treba spomenúť *zásadu ochrany a zachovania životného prostredia a prírodných zdrojov* (zásada 2) ako všeobecný cieľ medzinárodného práva životného prostredia, *zásadu zákazu vypúšťania jedovatých látok a uvoľňovania tepla v takých množstvách a koncentráciách, ktoré okolité prostredie nestačí zneutralizovať* (zásada 6), obyčajovo existujúci *záväzok štátov nepoužiť svoje územie tak, aby to spôsobilo závažnú škodu na území iných štátov alebo v oblastiach, ktoré nespadajú pod jurisdikciu žiadneho štátu* (zásada 21) a *zásadu medzinárodnej zodpovednosti za ekologické škody* (zásada 22).

Ďalším míľnikom v oblasti ochrany ovzdušia pred cezhraničným znečisťovaním bolo prijatie *Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia presahujúcom hranice štátov* (1979)⁷ Hospodárskej komisie OSN pre Európu. Slabinou tohto dohovoru je skutočnosť, že neobsahuje žiadny časový a ani vecný harmonogram plnenia a ani príliš konkrétne záväzky týkajúce sa jednotlivých znečisťujúcich látok. Chýbajú v ňom i mechanizmy na uplatňovanie zodpoved-

⁶ Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (1972). U. N. Doc. A/Conf.48/14/Rev. 1(1973); 11 ILM 1416 (1972)

⁷ *Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution* (1979). Geneva 13 November 1979, 18 ILM 1442. Slovenská republika je zmluvnou stranou tohto dohovoru. V zbierke zákonov SR tento dohovor vyšiel v rámci Vyhlášky č. 5/1985 Zb. Tento dohovor bol viackrát doplnený.

nosti, vynucovanie záväzkov či riešenie sporov.⁸ Tento dohovor bol preto doplnený viacerými protokolmi, ktoré už uvedené skupiny pravidiel obsahujú. Ide celkovo o osem protokolov, a to *Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o obmedzovaní emisií prchavých organických zlúčením alebo ich prenosov cez hranice štátov* (1991), *Protokol o znížení acidifikácie, eutrofikácie a prízemného ozónu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979* (1999), *Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znečisťovaní emisií oxidov dusíka alebo ich prenosov cez hranice štátov* (1988), *Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znížení emisií síry alebo ich prenosov prechádzajúcich hranicami štátov najmenej o 30 %* (1985), *Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o ďalšom znížení emisií síry* (1994), *Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o dlhodobom financovaní Programu spolupráce pre monitorovanie a vyhodnocovanie diaľkového šírenia látok znečisťujúcich ovzdušie v Európe* (1984), *Protokol o perzistentných organických látkach k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov* (1998) a *Protokol o ťažkých kovoch k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov* (1998).

Pravidlá v oblasti ochrany ozónovej vrstvy sa začínali prijímať až v osemdesiatych rokoch 20. storočia. Kľúčovým momentom v tomto smere bolo prijatie *Viedenského dohovoru o ochrane ozónovej vrstvy* (1985),⁹ ktorý bol neskôr doplnený viacerými protokolmi a dodatkami, ktorý, aj v duchu neskorších zmien, ukladá štátom povinnosť obmedziť vypúšťanie ozónu škodlivých látok na 25 %

⁸ DAMOHORSKÝ, M. *Mezinárodní právo životního prostředí. II. část (zvláštní)*. Beuron: Eva Rozkotová – IFEC, 2008, s. 10.

⁹ *Convention for the Protection of the Ozone Layer* (1985). Vienna 22 March 1985, 26 ILM 1529. Slovenská republika je zmluvnou stranou tohto dohovoru. V zbierke zákonov SR tento dohovor vyšiel v rámci Oznámenia č. 226/2006 Z. z.

spotreby v roku 1986. Nadväzne naň bol 16. septembra 1987 prijatý vykonávací protokol – *Montrealský protokol o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu*. Tento dokument ustanovuje podmienky a regulačné opatrenia vedúce k postupnému obmedzovaniu výroby a spotreby látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu. K Montrealskému protokolu bolo prijatých niekoľko dodatkov (Londýnsky, Kodanský, Montrealský, Pekinský a Kigalský), ktoré postupne rozšírili zoznam kontrolovaných látok, zaviedli ďalšie sprísňujúce opatrenia a stanovili termíny ich postupného vylúčenia.

Pravidlá o ochrane klímy, resp. zmene klímy sa začali prijímať až od deväťdesiatych rokov 20. storočia. Prvým z uvedených dohôd, ktorý má zásadný význam pre prežitie ľudskej civilizácie ako celku, je *Rámcový dohovor o zmene klímy* (1992).¹⁰ Preto mu budeme venovať širšiu pozornosť. Tento dohovor začal proces redukcie emisií skleníkových plynov. Základným cieľom dohovoru podľa jeho článku 2 je stabilizovať koncentrácie plynov spôsobujúcich skleníkový efekt v atmosfére „na úrovni, ktorá by zabránila nebezpečnej a antropogénnej interferencii s klimatickým systémom“. Dohovor neobsahuje konkrétne záväzky znižovania skleníkových plynov, vytvára však predpoklady na vypracovanie jednotlivých protokolov, ktoré budú dané záväzky obsahovať, nástroje a inštitucionálnu základňu pre naplnenie cieľa dohovoru a jeho prípadných protokolov.¹¹

Tento dohovor bol neskôr doplnený *Kjótskym protokolom k Rámcovému dohovoru o zmene klímy* (1997).¹² Kjótsky protokol k Rámco-

¹⁰ *United Nations Framework Convention on Climate Change* (1992). New York 9 May 1992, 1771 UNTS 107. Tento dohovor vstúpil do platnosti 21.3.1994. V zbierke zákonov Slovenskej republiky vyšiel ako Oznámenie MZV SR č. 548/2006 Z. z. Vyšiel i v Úradnom vestníku Európskej únie L 033 , 07/02/1994, s. 0013 – 0028, mimoriadne vydanie v slovenskom jazyku, kapitola 11, zväzok 19, s. 169 – 185.

¹¹ Bližšie pozri JANKUV, J. Medzinárodnoprávna úprava zmeny klímy v kontexte zahraničnej politiky Baracka Obamu. In: *Vedecký obzor*, roč. 2, č. 4 (2010), s. 39 – 52.

¹² *Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change* (1997), Kyoto 11 December 1997, 37 ILM 22 (1998). Slovenská republika je zmluvnou stranou tohto protokolu. V slovenskej zbierke zákonov vyšiel v rámci Oznámenia č. 139/2005 Z. z. Vyšiel i v Úradnom vestníku Európskej Únie L 130,

vému dohovoru o zmene klímy (ďalej Kjótsky protokol) sa skladá z preambuly a 28 článkov. Článok 1 tohto protokolu poskytuje definície základných pojmov používaných v protokole. V článku 2 sú zakotvené najvýznamnejšie druhy opatrení, ktorými sa má dosiahnuť zníženie emisií skleníkových plynov. Ide napr. o opatrenia ako zvýšenie energetickej efektívnosti, ochrana a rozšírenie záchytovej a rezervoárov skleníkových plynov, podpora udržateľných foriem poľnohospodárstva, výskum, vývoj a zvýšené využívanie obnoviteľných zdrojov energie, zníženie až odstránenie trhových nedostatkov a finančných opatrení pôsobiacich proti cieľu Rámcového dohovoru o zmene klímy, znižovanie nedostatkov trhu, fiškálnych nástrojov, daňových a colných výnimiek a dotácií pre všetky sektory vypúšťajúce skleníkové plyny, podpora vhodných reforiem v relevantných sektoroch s cieľom podporovať opatrenia na redukciiu emisií skleníkových plynov, obmedzenie emisií skleníkových plynov z dopravy, obmedzenie emisií metánu z odpadového hospodárstva a v rámci výroby, transportu a distribúcie energie.

Zásadný význam z hľadiska Kjótskeho protokolu ako celku majú ustanovenia jeho článku 3 ods.1, kde je zakotvený záväzok zníženia celkových emisií skleníkových plynov počas záväzného obdobia 2008 až 2012 v rámci štátov uvedených v prílohe A najmenej o 5 % pod úroveň emisií v roku 1990. Záväzok zredukovať emisie bol stanovený kolektívne, avšak výška, resp. objem redukcii pre jednotlivé krajiny bol stanovený individuálne. Tieto redukcie sa týkali tzv. prvého záväzného obdobia v rámci rokov 2008 až 2012. Z hľadiska aplikácie Kjótskeho protokolu sú dôležité jeho ustanovenia zakotvené v článkoch 6,12 a 17, ktoré sú nazývané mechanizmy flexibility.¹³ Ide o tri špeciálne mechanizmy známe ako spoločné plnenie záväzkov (angl. joint implementation), mechanizmus

15/05/2002, s. 0004 – 0020, mimoriadne vydanie v slovenskom jazyku, kapitola 11, zväzok 42, s. 27 – 43.

¹³ Tento názov je použitý napr. v diele BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *International Law and the Environment. Third Edition*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 363.

čistého rozvoja a obchodovanie s ušetrenými emisiami. Mechanizmus *spoločnej implementácie* v duchu článku 6 Kjótskeho protokolu predpokladá, že na účely plnenia svojich záväzkov môže každý signatár Protokolu previesť na iného signatára, resp. získať od ktoréhokoľvek signatára tzv. jednotky zníženia emisií alebo emisné redukčné jednotky (angl. emission allowances), vyplývajúce z projektov zameraných na zníženie emisií zo zdrojov či na zväčšenie záchytov emisií skleníkových plynov. Jedna krajina *de facto* zaplatí zníženie emisií v druhej krajine, kde sú na zníženie potrebné nižšie jednotkové náklady a zodpovedajúcu redukciu si odpočíta zo svojej inventúry.¹⁴ Mechanizmus *čistého rozvoja* definovaný v článku 12 Kjótskeho protokolu funguje obdobne ako spoločné plnenie záväzkov, len s tým rozdielom, že hostiteľskou krajinou je nejaká rozvojová krajina a že predmetom transferu sú tzv. certifikované emisné redukcie. Cieľom mechanizmu čistého rozvoja podľa článku 12 ods. 2 je pomáhať stranám nezahrnutým do prílohy I (rozvojovým krajinám) v dosahovaní udržateľného rozvoja a prispievaní k cieľu dohovoru a napomáhať stranám Kjótskeho protokolu zahrnutým do prílohy I v dosahovaní súladu s ich kvantifikovanými záväzkami na obmedzenie a zníženie emisií podľa článku 3.¹⁵ Mechanizmus *obchodovania s ušetrenými emisiami* vychádza z ustanovení článku 17, ktorý zakotvuje, že strany zahrnuté do prílohy B sa môžu zúčastniť na obchodovaní s emisiami kvôli plneniu svojich záväzkov podľa článku 3. Každé takéto obchodovanie bude doplnkom k domácim akciám zameraným na splnenie kvantifikovaných záväzkov na obmedzenie a zníženie emisií podľa uvedeného článku. Tento mechanizmus predpokladá, že krajina, ktorá dosiahne nižšie emisie, než požaduje protokol, môže ušetrené emisie predať, a že naopak

¹⁴ Bližšie pozri BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *International Law and the Environment*. Third Edition. New York: Oxford University Press, 2009, s. 366. ISBN 978-0-19-876422-9.

¹⁵ K tomuto mechanizmu bližšie pozri dielo SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of International Environmental Law*. Third Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 288 – 291. ISBN 978-0-521-14093-5.

krajina, ktorá nedokáže plniť svoje stanovené kvóty emisií, si môže pomôcť kúpou týchto ušetrených emisií od inej krajiny. Podľa všeobecne akceptovaných názorov vedy by transparentné, efektívne a slobodné obchodovanie s emisiami mohlo podporiť plnenie záväzkov protokolu.¹⁶ Tento systém je riadený *Konferenciou strán Kjótskeho protokolu*,¹⁷ ktorá bola vytvorená podľa článku 16 Kjótskeho protokolu. Uvedená konferencia v tejto súvislosti prijala *Rozhodnutie 11/CMP.1 o spôsoboch, pravidlách a pokynoch pre obchodovanie s emisiami podľa článku 17 Kjótskeho protokolu (2005)* a *Rozhodnutie 13/CMP.1 o pravidlách pre zúčtovanie pridelených množstiev podľa článku 7 ods. 4 Kjótskeho protokolu (2005)*,¹⁸ ktoré regulujú celý proces obchodovania a prideľovania povolených množstiev emisií. Za obchodovanie s prebytočnými emisiami, ktoré štát nevyčerpá, zodpovedá štát, ktorý touto úlohou poverí právnickú osobu, a to buď niektorú vládnú agentúru, alebo registrovanú obchodnú spoločnosť.

V roku 2012 štáty prijali v katarskom hlavnom meste Dauhá (angl. Doha) *Dodatok ku Kjótskemu protokolu z Dauhá*,¹⁹ ktorým boli vytvorené predpoklady na predĺženie medzinárodnoprávnej záväznosti tohto protokolu do roku 2020 v prípade, ak tento dodatok ratifikujú dve tretiny zmluvných strán Kjótskeho protokolu. Uvedený počet ratifikácií sa doposiaľ nepodarilo dosiahnuť,²⁰ avšak zúčastnené štáty sa dohodli, že môžu notifikovať depozitárovi tohto dodatku, že spomenutý dodatok budú vykonávať predbežne. Uve-

¹⁶ Bližšie pozri dielo BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *International Law and the Environment*. Third Edition. New York: Oxford University Press, 2009, s. 367 – 368. ISBN 978-0-19-876422-9.

¹⁷ SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of International Environmental Law*. Third Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 288. ISBN 978-0-521-14093-5.

¹⁸ Decision 11/CMP.1 on modalities, rules and guidelines for emissions trading under Article 17 of the Kyoto Protocol, FCCC/KP/CMP/2005/8/Add.2 of 30 November 2005 a Decision 13/CMP.1 on modalities for the accounting of assigned amounts under Article 7.4 of the Kyoto Protocol, FCCC/KP/CMP/2005/8/Add.2 of 30 November 2005.

¹⁹ Doha Amendment of the Kyoto Protocol, Doha 8. december 2012, UN Doc. C.N.718.2012.TREATIES-XXVII.7.c.

²⁰ K 15.12. 2015 zložilo ratifikačné listiny k tejto dohode celkom 58 štátov.

dený dodatok pozmenil i záväzky štátov tak, ako boli stanovené na roky 2008 – 2012.

Koncom roka 2015 bola na parížskej Konferencii OSN o klimatických zmenách (COP21) vypracovaná nová, tzv. *Parížska dohoda*²¹ na vykonanie *Rámcového dohovoru o zmene klímy* (1992), ktorá medzičasom nadobudla medzinárodnoprávnu záväznosť. Jej text nepredpokladá vzdanie sa fosílnych palív, nie sú obmedzené ani emisie oxidu uhličitého (CO₂), ale ráta sa v nej s tým, že jednotlivé krajiny prijmú národné ciele vedúce k znižovaniu emisií, technologickým modernizáciám a adaptácii na zmeny klímy. Zmluva nadobudne účinnosť, ak ju ešte ratifikujú jednotlivé štáty, pričom tak musí urobiť najmenej 55 krajín, na ktoré pripadá najmenej 55 percent globálnych emisií skleníkových plynov. Dokument z Paríža nenadobudne účinnosť skôr ako 1. januára 2020. Ak budú splnené všetky ratifikačné procesy, Parížska dohoda potom nahradí Kjótsky protokol v znení dodatku z Dauhá.

Problematika ochrany pred zámernými a rozsiahlymi umelými zmenami atmosféry je upravená primárne v samostatnom *Dohovore o zákaze vojenského alebo akéhokoľvek iného nepriateľského použitia prostriedkov meniacich životné prostredie* (1976, angl. skr. ENMOD),²² ktorý bol pripravený Konferenciou pre odzbrojenie a následne prijatý na pôde Valného zhromaždenia OSN. Jeho prijatie treba vidieť na podklade zvýšeného záujmu o ochranu životného prostredia, najmä po Konferenciách OSN o životnom prostredí v Štokholme (1972), na ktorú sa Dohovor vo svojej preambule výslovne odvoláva. V širšej súvislosti však treba vidieť aj ďalší súvis s normami medzinárodného humanitárneho práva, ktoré zakazujú používanie prostriedkov ekologickej vojny.²³ Uvedený dohovor predstavuje spomedzi ostatných odzbrojovacích zmlúv isté špecifikum. Vzťahuje sa totiž

²¹ UN Doc. FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1 (2015).

²² *Convention on the Prohibition of Military or Any Other Hostile Use of Environmental Modification Techniques* (1976). 1108 UNTS 152. Tento dohovor bol publikovaný vo *Vyhláske MZV č. 77/1980 Zb.*

²³ Pozri čl. 35, ods.3 a čl. 55 Dodatkového protokolu č. I k štyrom Ženevským dohovorom o humanitárnom práve z roku 1949 (1977).

na zbrane, ktoré sú pomerne slabo vyvinuté, alebo vôbec nevyvinuté, a preto je svojím charakterom orientovaný *pro futuro*.²⁴ Tento dohovor neobsahuje právny záväzok štátov odzbrojiť, iba *zakazuje vojenské alebo iné nepriateľské použitie takýchto prostriedkov*, nie však ich výrobu. Zároveň musíme konštatovať, že dohovor nezakazuje všetky takéto prostriedky, ale iba tie, ktoré majú *rozsiahle, dlhodobé alebo vážne následky a ktoré ničia, poškodzujú alebo spôsobia ujmu inému zmluvnému štátu*. Pod rozsiahlymi následkami sa rozumejú také, ktoré postihujú územie s rozlohou niekoľko sto km², dlhodobosť sa vzťahuje na časové obdobie niekoľkých mesiacov alebo ročného obdobia a vážny znamená značný rozvrat alebo ujmu pre ľudský život, prírodu alebo hospodárske zdroje. Uvedené prostriedky definuje ako *prostriedky, ktoré zámerným riadením prírodných procesov vyvolávajú zmeny dynamiky, zloženia alebo štruktúry Zeme vrátane jej biosféry, litosféry, hydrosféry, atmosféry alebo kozmického priestoru*. Dohovor uvádza demonštratívny výpočet takýchto konaní – zemetrasenia, tsunami, prevrátenie ekologickej rovnováhy regiónu, zmeny poveternostných podmienok (mračien, zrážok, cyklónov rôznych typov a tornád), zmeny klimatických podmienok, zmeny oceánskych prúdov, zmeny v ozónovej vrstve a ionosfére. Zaradenie defoliantov (látok spôsobujúcich opadnutie lístia) do tejto skupiny je sporné a štáty ho nejednoznačne prijímajú. Rovnako ako v prípadoch iných zmlúv, aj tu treba spomenúť, že dohovor nezakazuje použitie prostriedkov *meniacich životné prostredie na mierové účely*. Dohovor obsahuje pre zmluvné strany aj ďalší záväzok – nepomáhať, nepovzbudzovať a nepodnecovať akýkoľvek iný štát, skupinu štátov alebo medzinárodnú organizáciu k vojenskému použitiu týchto prostriedkov. Ako forma kontrolného mechanizmu sú uvedené *konzultácie* a dohovor počíta so zriadením *Poradného výboru znalcov* na účely mierového riešenia sporov. Nezriadila sa teda žiadna medzinárodná organizácia, ktorá by dozerala na dodržiava-

²⁴ DINSTEN, Y. Protection of the Environment in International Armed Conflict. In: *Max Planck Yearbook of the United Nations Law*. Vol. 5, 2001. The Hague: Kluwer Law International, 2001, s. 530.

nie dohovoru a prípadné podozrenia z jej porušenia rieši dohovor odkazom na možnosť zmluvnej strany obrátiť sa na Bezpečnostnú radu OSN.²⁵

Medzinárodnoprávne úpravy týkajúce sa *udržateľného, spravodlivého a primeraného využívania atmosféry* či *odhadovania škodlivých vplyvov ľudských činností na atmosféru* sú roztrúsené vo viacerých záväzných dohovoroch i v nezáväzných dokumentoch medzinárodného práva životného prostredia. Jednotiace momenty uvedených úprav sú uvedené práve v Návrhu riadiacich princípov o ochrane ovzdušia (2018) Komisie OSN pre medzinárodné právo, ktorému budeme venovať priestor v nasledujúcej časti tohto príspevku.

2. Návrh riadiacich princípov o ochrane ovzdušia (2018) Komisie OSN pre medzinárodné právo

Ako už bolo uvedené, Komisia OSN pre medzinárodné právo ako kodifikačný orgán Organizácie Spojených národov sa na svojom šesťdesiatom piatom zasadnutí (2013) rozhodla, že do svojho pracovného programu zahrnie tému „Ochrana atmosféry“ a vymenovala pána Shinyu Muraseho za osobitného spravodajcu pre spracovanie tejto matérie. Na základe návrhov navrhnutých osobitným spravodajcom v druhej, tretej a štvrtej správe Komisia predbežne prijala na svojom sedemdesiatom zasadnutí v roku 2018 *Návrh riadiacich princípov o ochrane ovzdušia* po prvom čítaní (ďalej *Návrh riadiacich princípov*). Uvedený návrh obsahuje spolu osem preambulárnych odsekov a deväť riadiacich princípov (angl. guidelines) s komentármi.

V úvode komentovanej verzie *Návrhu riadiacich princípov* Komisia uvádza všeobecný komentár, v rámci ktorého zdôrazňuje význam svojej účasti z hľadiska súčasných potrieb medzinárodného spoločenstva v oblasti ochrany atmosféry. Uznáva sa, že tak

²⁵ Bližšie pozri JANKUV, J. a kol. *Medzinárodné právo verejné. Druhá časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 340 – 341.

Ľudské, ako aj prírodné prostredie môžu byť nepriaznivo ovplyvnené určitými zmenami stavu ovzdušia spôsobenými najmä produkciou škodlivých látok, ktoré spôsobujú znečisťovanie ovzdušia presahujúceho štátne hranice, vyčerpaním ozónu, ako aj zmenami atmosférických podmienok vedúcich k zmenám klímy. Komisia sa snaží prostredníctvom postupného rozvoja medzinárodného práva a jeho kodifikácie poskytnúť riadiace princípy, ktoré môžu pomôcť medzinárodnému spoločenstvu riešiť kritické otázky cezhraničnej a globálnej ochrany atmosféry. Komisia pritom nechce zasahovať do príslušných politických rokovaní o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov, poškodzovaní ozónovej vrstvy a zmene podnebia. V komentári sa ďalej uvádza, že Komisia nemá za cieľ „zaplniť“ medzery v zmluvných režimoch v uvedených oblastiach a ani dotvárať tieto zmluvné režimy alebo vytvárať nové právne zásady, ktoré v nej ešte nie sú.²⁶ V konečnom dôsledku sa Komisia snaží iba o sumarizáciu najdôležitejších existujúcich obyčajových a zmluvných pravidiel v oblasti ochrany atmosféry v rámci jedného celku vo forme riadiacich princípov, ktoré majú napomôcť orientovať sa štátom v danej problematike, a tým i efektívnejšie riešiť spomínané kritické otázky cezhraničnej a globálnej ochrany atmosféry.

V preambule Návrhu riadiacich princípov je uznaná a zdôraznená skutočnosť, že atmosféra je nevyhnutná na udržanie života na Zemi, ľudského zdravia a dobrých životných podmienok zvierat a vodných a suchozemských ekosystémov, že k preprave a rozptylu znečisťujúcich a degradujúcich látok dochádza v atmosfére. Preambula ďalej zdôrazňuje úzku interakciu medzi atmosférou a oceánmi a uznáva, že ochrana atmosféry pred znečistením ovzdušia a zhoršovaním atmosféry je naliehavým záujmom medzinárodného spoločenstva ako celku. V ďalších odsekoch preambuly sa uzná-

²⁶ *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere. Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018), United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 161.*

va osobitná situáciu a potreby rozvojových krajín, ako aj osobitná situácia nízko položených pobrežných oblastí a malých ostrovných rozvojových štátov v dôsledku zvýšenia hladiny mora a zdôrazňuje skutočnosť, že by sa mali v plnej miere zohľadniť záujmy budúcich generácií ľudstva na dlhodobej ochrane kvality ovzdušia. V záverečnom odseku preambuly rezonuje už spomínaný prístup Komisie v oblasti vzťahu návrhu riadiacich princípov k existujúcim medzinárodnoprávnym úpravám v oblasti ochrany atmosféry.

Riadiaci princíp 1 Návrhu riadiacich princípov *definuje základné pojmy* nasledujúco: Pojem „atmosféra“ je obal plynov obklopujúci Zem. Pojem „atmosféra“ nebol nikdy definovaný v rámci niektorého zo záväzných pravidiel medzinárodného práva.²⁷ Komisia však považovala za potrebné poskytnúť pracovnú definíciu na účely návrhu riadiacich princípov pričom sa inšpirovala definíciou pracovnej skupiny *Medzivládneho panelu pre zmenu klímy*.²⁸ Pojem „znečisťovanie atmosféry“ daný princíp definuje ako zavádzanie alebo vypúšťanie látok do atmosféry, priamo alebo nepriamo, ktoré prispievajú k škodlivým účinkom presahujúcim štát pôvodu, ktoré ohrozujú ľudský život a zdravie a prírodné prostredie Zeme. Pri vymedzení pojmu „znečistenie atmosféry“ sa v písmene b) používa jazyk, ktorý je v zásade založený na článku 1 písm. a) *Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov* (1979).²⁹ Pojem „atmosférická degradácia“ je definovaný ako priama alebo nepriama zmena atmosférických podmienok ľuďmi, ktorá má významné škodlivé účinky takého charakteru, ktoré ohrozujú

²⁷ *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere.* Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018), United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 169.

²⁸ EDENHOFER, O. et al. (eds.). *Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change, Fifth Assessment Report, Working Group III, annex I. Intergovernmental Panel on Climate Change.* Cambridge: Cambridge University Press, 2014, p. 1252. ISBN 978-1-107-65481-5. Dostupné k 29.10.2019 na webstránke: www.ipcc.ch/report/ar5/wg3/.

²⁹ *Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution* (1979), United Nations, Treaty Series, vol. 1302, No. 21623, p. 217.

Ľudský život a zdravie a prírodné prostredie Zeme. Zámerom tejto definície je zahrnúť do rámca riadiacich princípov i problémy s poškodzovaním ozónovej vrstvy a zmenou klímy. Definícia zahŕňa zmenu globálnych atmosférických podmienok spôsobených ľuďmi, či už priamo, alebo nepriamo. Môžu to byť zmeny fyzického prostredia alebo bioty alebo zmeny zloženia globálnej atmosféry. Korešponduje s definíciou „nepriaznivých účinkov“ v článku 1 ods. 2 vo *Viedenskom dohovore o ochrane ozónovej vrstvy* (1985)³⁰ a definíciou „zmeny podnebia“ podľa článku 1 odsek 2 *Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy* (1992).³¹

Riadiaci princíp 2 zakotvuje rozsah *návrhu riadiacich princípov* všeobecne. V duchu bodu 1 tohto princípu sa rozsah pôsobnosti návrhu riadiacich princípov týka ochrany ovzdušia pred atmosférickým znečistením a atmosférickou degradáciou. Návrh riadiacich princípov sa týka iba antropogénnych príčin znečistenia a degradácie atmosféry, a nie tých príčin, ktoré majú pôvod v prírode, ako sú sopečné erupcie a zrážky meteoritov. Zameranie na cezhraničné znečistenie a globálnu atmosférickú degradáciu spôsobenú ľudskou činnosťou odráža súčasné skutočnosti, ktoré podporuje veda.³² Podľa bodu 2 daného princípu sa návrh princípov nezaobrá otázkami týkajúcimi sa zásady znečisťovateľ platí, zásady prevencie, spoločných, ale diferencovaných zodpovedností, zodpovednosti štátov a ich štátnych príslušníkov a prevodu finančných prostriedkov a technológie rozvojové krajiny vrátane práv duševného vlastníctva. Podľa bodu 3 sa návrh riadiacich princípov nezaobrá konkrétnymi látkami, ako sú čierny uhlík, troposférický ozón a iné látky s dvojakým dopadom, ktoré sú predmetom rokovania medzi štátmi. V nadväznosti na bod 4 sa žiaden návrh riadiacich

³⁰ *Vienna Convention for the Protection of Ozone Layer* (1985), United Nations, Treaty Series, vol. 1513, No. 26164, p. 293.

³¹ *United Nations Framework Convention on Climate Change* (1992), 1771 UNTS 107.

³² *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere.* Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018), United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 173.

princípov netýka statusu vzdušného priestoru podľa medzinárodného práva ani na otázok vesmíru vrátane jeho vymedzenia. Podľa existujúcich noriem medzinárodného práva vzdušný priestor a atmosféra predstavujú dva rozdielne koncepty, ktoré musia byť odlišené. Vzdušný priestor je statický a priestorovo založený jav, pričom nad vzdušným priestorom v rámci svojho územia má štát „úplnú a exkluzívnu suverenitu“,³³ ktorá je obmedzená iba normami medzinárodnoprávného režimu vzdušného priestoru (medzinárodného leteckého práva), s ktorými štát dobrovoľne súhlasil. Na druhej strane je atmosféra ako plynový obal zeme dynamický a pohyblivý jav, pričom plyny sa sústavne pohybujú bez ohľadu na štátne hranice,³⁴ pričom na tento plynový obal sa vzťahujú normy medzinárodného práva týkajúce sa ochrany atmosféry. Kozmický priestor je priestor bez atmosféry s osobitným právnym režimom stanoveným pravidlami medzinárodného kozmického práva, ktorého základom je tzv. *Kozmický dohovor* (1967).³⁵ Hranica medzi kozmickým priestorom a vzdušným priestorom, v rámci ktorého je prítomná atmosféra, nebola zmluvne stanovená. V praxi štátov sa za kozmický priestor považuje priestor začínajúci 100 kilometrov od povrchu Zeme. V tejto vzdialenosti sa totiž nachádzajú najnižšie obežné dráhy družíc. V kozmickom práve existuje *obyčajová norma*, ktorá konštatuje, že družice na najnižšej obežnej dráhe okolo Zeme sú už v kozmickom priestore.³⁶

³³ *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere. Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018)*, United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 175.

³⁴ *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere. Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018)*, United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 175.

³⁵ *The Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies* (1967), United Nations, *Treaty Series*, vol. 610, No. 8843, p. 205.

³⁶ Bližšie pozri ONDŘEJ, J. *Právní režimy mezinárodních prostorů*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 22. ISBN 80-86473-69-4, a ČAPEK, J., KLÍMA, R., ZBÍRALOVÁ, J. *Civilní letectví ve světě práva*. Příbram: LexisNexis CZ, s r.o., 2005, s. 226. ISBN 80-86199-95-9.

Riadiaci princíp 3 nazvaný „*Povinnosť chrániť atmosféru*“ konštatuje existenciu záväzku štátov chrániť atmosféru vykonávaním náležitej starostlivosti pri prijímaní vhodných opatrení v súlade s platnými pravidlami medzinárodného práva na zabránenie, zníženie alebo kontrolu znečisťovania ovzdušia a zhoršovania atmosféry. Tento princíp je centrálnym princípom Návrhu riadiacich princípov a vychádzajú z neho i riadiace princípy 4,5 a 6. Tieto tri princípy majú za cieľ aplikovať viaceré zásady medzinárodného práva životného prostredia na špecifickú situáciu ochrany atmosféry. Formulácia „*zabránenie, zníženie alebo kontrolu znečisťovania ovzdušia*“ označuje rôzne opatrenia, ktoré majú štáty prijať, či už jednotlivo, alebo spoločne, v súlade s uplatniteľnými pravidlami, ktoré môžu byť relevantné pre znečistenie ovzdušia a atmosférickú degradáciu. Daná formulácia vychádza z formulácií obsiahnutých v *Dohovore OSN o morskom práve* (1982)³⁷ a v už spomenutom *Rámcovom dohovore OSN o zmene klímy* (1992). Relevantné pravidlá medzinárodného práva o ochrane ovzdušia sa do určitej miery líšia vo vzťahu pre znečistenie ovzdušia na jednej strane a atmosférickú degradáciu na druhej strane.

Čo sa týka cezhraničného znečistenia ovzdušia, záväzok štátov zabrániť významným škodlivým dôsledkom jeho znečistenia je pevne zakotvený v obyčajovom medzinárodnom práve tak, ako o tom svedčí Návrh článkov o zabránení cezhraničnej škody v dôsledku rizikových činností Komisie a tiež judikatúra medzinárodných údov a tribunálov. Na druhej strane existencia toto záväzku vo vzťahu k atmosférickej degradácii nie je úplne ustálená. Medzinárodný súdny dvor v kontexte prípadu *Legality hrozby a použitia jadrových zbraní* (1996)³⁸ konštatoval, že „*existencia všeobecného záväzku štátov zabezpečiť, že činnosti v rámci ich jurisdikcie a kontroly rešpektujú životné prostredie ... oblastí mimo národnej kontroly je v súčasnosti súčasťou korpusu medzinárodného práva*“ a zdôraznil veľký

³⁷ *United Nations Convention on the Law of the Sea* (1982). 1833 UNTS 3.

³⁸ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1996*, s. 226, 241 – 242, para. 29.

význam rešpektovania životného prostredia „nielen pre štátov, ale aj pre celé ľudstvo“. Arbitrážny tribunál v prípade *Železnica Železný Rýn*³⁹ konštatoval, že „povinnosť zabrániť alebo aspoň zmierniť (významnej škode na životnom prostredí) ... sa v stala zásadou všeobecného medzinárodného práva“. Členovia Komisie sa však v čase spracovania Návrhu riadiacich princípov odlišovali v názoroch, či tieto výroky môžu znamenať plnú podporu uznania záväzku zabrániť, znížiť či kontrolovať globálnu atmosférickú degradáciu ako záväzku existujúceho v rámci obyčajového medzinárodného práva. Bez ohľadu na tieto názorové odlišnosti však takýto záväzok je zakotvený vo viacerých relevantných medzinárodných zmluvách ako *Dohovor OSN o morskom práve* (1982), *Viedenský dohovor o ochrane ozónovej vrstvy* (1985), *Rámcový dohovor OSN o zmene klímy* (1992), *Dohovor o biologickej rozmanitosti* (1992) a pod.

Riadiaci princíp 4 nazvaný „*Posudzovanie vplyvov na životné prostredie*“ identifikuje existenciu záväzku štátov zabezpečiť, aby sa vykonalo hodnotenie vplyvov na životné prostredie pre navrhované činnosti pod ich jurisdikciou alebo kontrolou, ktoré pravdepodobne spôsobia významný nepriaznivý vplyv na atmosféru z hľadiska znečistenia atmosféry alebo zhoršenia atmosféry. Existenciu tohto záväzku v obyčajovej podobe potvrdilo viacero medzinárodných súdnych orgánov, a to Medzinárodný súdny dvor v rámci prípadov *Projekt Gabčíkovo-Nagymaros* (1997),⁴⁰ *Celulóžky na rieke Uruguaj* (2010)⁴¹ a *Výstavba cesty v Kostarike pozdĺž rieky San Juan* (2015)⁴² a *Komora pre spory z oblasti dna šireho mora Medzinárodného tribunálu pre morské právo v prípade Zodpovedností a záväzkov štátov v prípade*

³⁹ *Award in the Arbitration regarding the Iron Rhine (“Ijzeren Rijn”) Railway between the Kingdom of Belgium and the Kingdom of the Netherlands*, decision of 24 May 2005, UNRIIAA, vol. XXVII, s. 116, para. 222).

⁴⁰ *Gabčíkovo-Nagymaros Project*, Hungary v Slovakia, Judgment, I. C. J. Reports 1997, s. 7 a nasl.

⁴¹ *Pulp Mills on the River Uruguay*, Argentina v. Uruguay, Judgment, I. C. J. Reports, 2010, s. 14 a nasl.

⁴² *Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)*, Judgment, I. C. J. Reports 2015, s. 665, para. 153.

aktivít v Oblasti (2011).⁴³ Znenie riadiaceho princípu vychádza z formulácie inštitútu posudzovania plánovaných činností z hľadiska ich vplyvu na životné prostredie v rámci *Dohovoru o hodnotení vplyvu na životné prostredie* (1991),⁴⁴ prijatého v rámci Hospodárskej komisie OSN pre Európu, ako aj z formulácie zásady 17 obsiahnutej v *Deklarácii OSN o životnom prostredí a rozvoji*,⁴⁵ prijatej na *Konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji*, ktorá sa konala v Riu de Janeiro (1992).⁴⁶

V rámci obsahu riadiaceho princípu 5 nazvaného „*Trvalo udržateľné využívanie atmosféry*“ sa konštatuje, že atmosféra je prírodným zdrojom s obmedzenou kapacitou asimilácie, jej využívanie by sa malo uskutočňovať udržateľným spôsobom. Formulácia „*prírodný zdroj s obmedzenou kapacitou asimilácie*“ bola inšpirovaná medzinárodným dohovorom z oblasti medzinárodného riečneho práva – *Dohovorom o práve neplavebného využívania medzinárodných vodných tokov* (1997),⁴⁷ ktorý túto formuláciu použil vo vzťahu k vodným tokom. Trvalo udržateľné využívanie atmosféry zahŕňa potrebu zosúladenia hospodárskeho rozvoja s ochranou atmosféry. Tato formulácia vychádza z formulácie použitej Medzinárodným súdnym dvorom v prípade *Projekt Gabčíkovo – Nagymaros* (1997), ktorý konštatoval „*potrebu zosúladenia ochrany životného prostredia s ekonomickým vývojom*“. Konceptia trvalo udržateľného využívania atmosféry je inšpirovaná závermi *Svetovej komisie pre životné prostredie*

⁴³ International Tribunal for the Law of the Sea, *Responsibilities and Obligations of States with Respect to Activities in the Area (Request for Advisory Opinion submitted to the Seabed Dispute Chamber)*, Advisory Opinion, 1 February 2011, *ITLOS Reports* 2011, s. 10, at para. 145.

⁴⁴ *Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context* (1991). Espoo 25 February 1991, 30 ILM 802. (1991).

⁴⁵ *Rio Declaration on Environment and Development* (1992). UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I); 31 ILM 874 (1992)

⁴⁶ Bližšie pozri BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *Basic Documents on International Law and the Environment*. Oxford: Clarendon Press, 1995, s. 9 – 14.

⁴⁷ *Convention on the Law of the Non-navigational Uses of International Watercourses* (1997). UN Doc A/RES/51/229 (1997). Slovenská republika tento dohovor doposiaľ nepodpísala.

a rozvoj (angl. The World Commission on Environment and Development – WCED), ktorú zriadilo Valné zhromaždenie v roku 1983 a poverilo ju analyzovaním vzťahu medzi hospodárskym rozvojom a životným prostredím a navrhnutím spôsobu, ako prekonať zdanlivo neriešiteľne rozpory. Komisia pracovala tri roky pod vedením nórskej ministerskej predsedníčky Gro Harlem Brundtlandovej a v roku 1987 vydala správu nazvanú „*Naša spoločná budúcnosť*“ (angl. *Our Common Future*).⁴⁸ Komisia v tejto správe navrhla, aby sa problémy životného prostredia v celosvetovom meradle riešili nie zastavením rozvoja, ale novým typom hospodárskeho rozvoja, ktorý bol nazvaný rozvojom trvalo udržateľným (angl. sustainable development). Trvalo udržateľný rozvoj je taký rozvoj ľudskej spoločnosti, ktorý dokáže naplniť potreby súčasnej generácie bez toho, aby ohrozil splnenie potrieb generácií nasledujúcich, alebo bol na úkor iných krajín. Zásada trvalo udržateľného rozvoja sa neskôr premietla i do obsahu *Deklarácie OSN o životnom prostredí a rozvoji*⁴⁹ prijatej na *Konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji* (1992)⁵⁰ v brazílskom Riu de Janeiro.

Riadiaci princíp 6 nazvaný „*Spravodlivé a primerané využitie atmosféry*“ identifikuje záväzok štátov využívať „*atmosféru*“ spravodlivým a primeraným spôsobom, berúc do úvahy záujmy súčasných a budúcich generácií. Tento princíp vychádza z predchádzajúceho princípu trvalo udržateľného využívania atmosféry. Jeho obsah je inšpirovaný znením článku 5 *Dohovoru o práve neplavebného využívania medzinárodných vodných tokov* (1997). Tento princíp požaduje od štátov vyváženie záujmov štátov a zváženie všetkých relevantných faktorov, ktoré môžu byť významné, ak by spôsobili znečistenie alebo degradáciu atmosféry.

Riadiaci princíp 7 nazvaný „*Úmyselná rozsiahla úprava atmosféry*“

⁴⁸ Táto správa vyšla v prílohe dokumentu UN Doc. A/42/427, 4 August 1987, „Development and International Economic Co-operation: Environment“.

⁴⁹ Rio Declaration on Environment and Development (1992). UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I); 31 ILM 874 (1992)

⁵⁰ Bližšie pozri BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *Basic Documents on International Law and the Environment*. Oxford: Clarendon Press, 1995, s. 9 – 14.

nadväzuje na už spomenutú medzinárodnoprávnu úpravu v oblasti úmyselných a rozsiahlych zmien atmosféry a ustanovuje, že činnosti zamerané na úmyselné rozsiahle zmeny atmosféry by sa mali vykonávať opatrne a obozretne, pričom by sa mali dodržiavať všetky príslušné pravidlá medzinárodného práva. Tento princíp je venovaný činnostiam, ktorých cieľom je zmeniť atmosférické podmienky, pričom sa týka iba zámerných úprav vo veľkom rozsahu.⁵¹ Pojem „činnosti zamerané na zámerné a rozsiahle zmeny atmosféry“ je prevzatý sčasti z definície „prostriedkov meniacich životné prostredie“, ktorá je zakotvená v už spomenutom *Dohovore o zákaze vojenského alebo akéhokoľvek iného nepriateľského použitia prostriedkov meniacich životné prostredie* (1976).⁵² Tento dohovor uvedené prostriedky definuje ako *prostriedky, ktoré zámerným riadením prírodných procesov vyvolávajú zmeny dynamiky, zloženia alebo štruktúry Zeme vrátane jej biosféry, litosféry, hydrosféry, atmosféry alebo kozmického priestoru.*

Riadiaci princíp 8 nazvaný „Medzinárodná spolupráca“ identifikuje záväzok štátov spolupracovať navzájom podľa potreby, ako aj s príslušnými medzinárodnými organizáciami na ochrane ovzdušia pred jeho znečistením a zhoršovaním atmosféry. Slovné spojenie „podľa potreby“ označuje určitú flexibilitu pre štáty pri vykonávaní povinnosti spolupracovať v závislosti od povahy a predmetu potrebného na spoluprácu. Formy, v ktorých sa takáto spolupráca môže vyskytnúť, sa môžu líšiť v závislosti od situácie a umožňujú určitú mieru voľnej úvahy štátov. Táto spolupráca môže byť realizovaná na bilaterálnej, regionálnej alebo multilaterálnej úrovni a nevylučujú sa ani individuálne aktivity štátov v oblasti ochrany atmosféry. Spolupráca pri ochrane atmosféry sa neobmedzuje iba na štáty, ale môže zahŕňať i relevantné medzinárodné organizácie. V nadväznosti na záväzok spolupráce by štáty mali spolupracovať

⁵¹ *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere. Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018), United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 181.*

⁵² *Convention on the Prohibition of Military or Any Other Hostile Use of Environmental Modification Techniques* (1976). 1108 UNTS 152.

pri ďalšom zvyšovaní vedeckých poznatkov týkajúcich sa príčin a vplyvov znečistenia ovzdušia a zhoršovania atmosféry. Spolupráca by mohla zahŕňať výmenu informácií a spoločné monitorovanie. Závazok medzinárodnej spolupráce je jadrom celého súboru riadiacich princípov. Konceptia medzinárodnej spolupráce je do značnej miery postavená na myšlienke spoločných záujmov medzinárodného spoločenstva ako celku.⁵³

Riadiaci princíp 9 nazvaný „*Vzťah medzi príslušnými pravidlami*“ ustanovuje pravidlá na aplikáciu pravidiel z rôznych oblastí medzinárodného verejného práva týkajúcich sa ochrany ovzdušia. V duchu bodu 1 tohto riadiaceho princípu pravidlá medzinárodného práva týkajúce sa ochrany ovzdušia a ďalšie príslušné pravidlá medzinárodného práva zahŕňajúce *inter alia* pravidlá medzinárodného obchodného a investičného práva, morského práva a medzinárodného práva v oblasti ľudských práv by mali byť, ak je to možné, identifikované, interpretované a uplatňované s cieľom vytvoriť jednotný súbor zlučiteľných povinností v súlade so zásadami harmonizácie a systematickej integrácie a s cieľom vyhnúť sa konfliktom. Malo by sa tak urobiť v súlade s príslušnými pravidlami ustanovenými vo *Viedenskom dohovore o zmluvnom práve* (1969)⁵⁴ v duchu jeho článkov 30 a 31 ods. 3 písm. c) a zásadami a normami medzinárodného obyčajového práva. Podľa bodu 2 tohto riadiaceho princípu by sa štáty mali, ak je to možné, pri vypracúvaní nových pravidiel medzinárodného práva týkajúcich sa ochrany ovzdušia a ostatných príslušných pravidiel medzinárodného práva usilovať o harmonický postup. V nadväznosti na bod 3 riadiaceho princípu by sa pri uplatňovaní odsekov 1 a 2 mala osobitná pozornosť venovať osobám a skupinám, ktoré sú obzvlášť citlivé na znečistenie ovzdušia a zhoršovanie atmosféry. Medzi takéto skupiny môžu patriť okrem

⁵³ *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere.* Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018), United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 184.

⁵⁴ *Vienna Convention on the Law of Treaties* (1969). UNTS, vol. 1155, p. 331.

iného domorodé obyvateľstvo, ľudia z najmenej rozvinutých krajín a ľudia z nízko položených pobrežných oblastí a malé ostrovné rozvojové štáty zasiahnuté zvýšením hladiny mora.

Riadiaci princíp 10 nazvaný „*Vykonávanie*“ sa týka vnútroštátneho vykonávania záväzkov podľa medzinárodného práva a podľa tohto návrhu riadiacich princípov. Podľa bodu 1 tohto riadiaceho princípu vnútroštátne vykonávanie záväzkov podľa medzinárodného práva týkajúcich sa ochrany ovzdušia pred jeho znečistením a zhoršovaním atmosféry vrátane tých, ktoré sú uvedené v tomto návrhu riadiacich princípov, môže mať formu legislatívnych, správnych, súdnych a iných opatrení. V duchu bodu 2 tohto riadiaceho princípu by sa štáty mali usilovať o vykonávanie odporúčaní obsiahnutých v tomto návrhu riadiacich princípov. Pojem „*vykonávanie*“ sa v tomto návrhu riadiacich princípov používa na označenie opatrení, ktoré môžu štáty prijať na zabezpečenie účinnosti ustanovení zmluvy na vnútroštátnej úrovni vrátane vykonávania vo svojich vnútroštátnych právnych predpisoch.⁵⁵

Riadiaci princíp 11 nazvaný „*Súlada*“ sa týka mechanizmov zabezpečenia súladu správania sa štátov s povinnosťami podľa medzinárodného práva týkajúcich sa ochrany atmosféry. V nadväznosti na bod 1 daného riadiaceho princípu sa od štátov vyžaduje, aby v dobrej viere dodržiavali svoje povinnosti podľa medzinárodného práva týkajúce sa ochrany atmosféry pred znečistením ovzdušia a atmosférickou degradáciou, a to aj dodržiavaním pravidiel a postupov uvedených v príslušných dohodách, ktorých sú stranami. Podľa bodu 2 tohto riadiaceho princípu na dosiahnutie súladu sa môžu v prípade potreby použiť podporné alebo vynucovacie postupy v súlade s príslušnými medzinárodnými zmluvami, pričom medzi podporné postupy môže patriť poskytovanie pomoci štátom, v prípade ich nedodržania, transparentným, nesporným

⁵⁵ *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere. Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018), United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 194.*

a nediskriminačným spôsobom, aby sa zabezpečilo, že príslušné štáty si plnia svoje povinnosti podľa medzinárodného práva, pričom zohľadnia svoje schopnosti a osobitné podmienky. Postupy vymáhania môžu zahŕňať upozornenie na nedodržiavanie, ukončenie práv a výsad podľa príslušných dohôd a iné formy opatrení na presadzovanie.

Riadiaci princíp 12 nazvaný „*Riešenie sporov*“ upresňuje podmienky aplikácie inštitútu pokojného (mierového) riešenia medzinárodných sporov v oblasti medzinárodnoprávnej úpravy ochrany ovzdušia. Podľa bodu 1 daného princípu sa spory medzi štátmi týkajúce sa ochrany atmosféry pred znečistením ovzdušia a zhoršovaním atmosféry urovnávajú mierovými prostriedkami. V duchu bodu 2 princípu, vzhľadom na to, že tieto spory môžu byť náročné z hľadiska skúmania faktov a môžu závisieť od vedeckého posúdenia faktov, malo by sa pri ich riešení náležite zväziť využitie technických a vedeckých odborníkov.

Záver

Kodifikačné aktivity Komisie pre medzinárodné právo Organizácie Spojených národov v oblasti medzinárodnoprávnej ochrany atmosféry v roku 2018 kulminovali v rámci Návrhu riadiacich princípov o ochrane ovzdušia z roku 2018 po prvom čítaní.⁵⁶ Vzhľadom na túto skutočnosť tento návrh riadiacich princípov môže ešte prejsť zmenami po zapracovaní pripomienok štátov v rámci druhého čítania návrhu v rámci Komisie pre medzinárodné právo OSN. Tento proces však môže trvať dlhšie a v praxi štátov sa stáva, že kodifikačné návrhy z dielne tejto komisie v praxi používajú vzhľadom na ich mimoriadne vysokú odbornú úroveň.

⁵⁶ *Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere. Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018), United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 158.*

Kodifikácia medzinárodného práva vo forme riadiacich princípov je jednou z novších metód kodifikácie, ktorá iba sumarizuje niektoré existujúce obyčajové a zmluvné záväzky štátov v danej oblasti bez tohto, aby vytvárala nové záväzky. V úvode komentovanej verzii Návrhu riadiacich princípov Komisia konštatuje, že ľudské, ako aj prírodné prostredie môžu byť nepriaznivo ovplyvnené určitými zmenami stavu ovzdušia spôsobenými najmä produkciou škodlivých látok, ktoré spôsobujú znečisťovanie ovzdušia presahujúceho štátne hranice, vyčerpaním ozónu, ako aj zmenami atmosférických podmienok vedúcich k zmenám klímy. Komisia sa snaží prostredníctvom postupného rozvoja medzinárodného práva a jeho kodifikácie poskytnúť riadiace princípy, ktoré môžu pomôcť medzinárodnému spoločenstvu riešiť kritické otázky týkajúce sa cezhraničnej a globálnej ochrany atmosféry.

Návrhu riadiacich princípov sa týka ochrany ovzdušia pred atmosférickým znečistením a atmosférickou degradáciou a iba antropogénnych príčin znečistenia a degradácie atmosféry, a nie tých príčin, ktoré majú pôvod v prírode, ako sú sopečné erupcie a zrážky meteoritov. Zameranie na cezhraničné znečistenie a globálnu atmosférickú degradáciu spôsobenú ľudskou činnosťou odráža súčasné skutočnosti, ktoré podporuje veda. Návrh riadiacich princípov sa nezaobera otázkami týkajúcimi sa zásady znečisťovateľ platí, zásady prevencie, spoločných, ale diferencovaných zodpovedností, zodpovednosti štátov a ich štátnych príslušníkov a prevodu finančných prostriedkov a technológií na rozvojové krajiny, vrátane práv duševného vlastníctva. Návrh riadiacich princípov sa nezaobera ani konkrétnymi látkami, ako sú čierny uhlík, troposférický ozón a iné látky s dvojakým vplyvom, ktoré sú predmetom rokovania medzi štátmi. Návrh riadiacich princípov sa taktiež netýka statusu vzdušného priestoru podľa medzinárodného práva ani otázok týkajúcich sa vesmíru vrátane jeho vymedzenia.

Jednotlivé časti návrhu sú venované základným pojmom, rozsahu pôsobnosti riadiacich princípov, záväzku chrániť ovzdušie, záväzku vykonávať odhad vplyvov zamýšľaných činností na ovzdušie, záväzku udržateľného využívania ovzdušia, záväzku

spravodlivého a primeraného využívania ovzdušia, záväzkov v oblasti rozsiahlych umelých zmien atmosféry, záväzku medzinárodnej spolupráce v oblasti ochrany atmosféry, problematike vzájomného vzťahu noriem o ochrane atmosféry pred znečistením a degradáciou a súvisiacich noriem z iných odvetví medzinárodného práva, vykonávania záväzkov o ochrane atmosféry na národnej úrovni, mechanizmov zabezpečenia súladu vykonávania záväzkov štátov v oblasti ochrany atmosféry s obsahom týchto záväzkov a riešeniu sporov z oblasti ochrany atmosféry pred znečistením a degradáciou.

V rámci komentárov k jednotlivým uvedeným otázkam a záväzkom Komisia poskytla vyčerpávajúci prehľad existujúcich obyčajových pravidiel, zmluvných pravidiel a judikatúr medzinárodných súdnych a arbitrážnych orgánov, ktoré sa viažu na jednotlivé problematiky či záväzky. V tomto smere treba zdôrazniť najmä konštatáciu existencie obyčajového záväzku štátov chrániť ovzdušie pred znečistením a konštatáciu veľmi pravdepodobnej existencie obyčajového záväzku štátov chrániť ovzdušie pred degradáciou v dôsledku poškodenia ozónovej vrstvy a v dôsledku existencie skleníkového efektu.

Literatúra

- Award in the Arbitration regarding the Iron Rhine ("Ijzeren Rijn") Railway between the Kingdom of Belgium and the Kingdom of the Netherlands*, decision of 24 May 2005, UNRIIAA, vol. XXVII, s. 116, para. 222).
- BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *Basic Documents on International Law and the Environment*. Oxford: Clarendon Press, 1995, 688s. ISBN 0-19-876321-2.
- BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *International Law and the Environment. Third Edition*. New York: Oxford University Press 2009, s. 363. ISBN 978-0-19-876422-9.
- Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)*, Judgment, I. C. J. Reports 2015, s. 665, para. 153.
- Convention for the Protection of the Ozone Layer* (1985). Vienna 22 March 1985, 26 ILM 1529.
- Convention on the Prohibition of Military or Any Other Hostile Use of Environmental Modification Techniques* (1976). 1108 UNTS 152.
- Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution* (1979), United Nations, Treaty Series, vol. 1302, No. 21623, p. 217.

- Convention on the Law of the Non-navigational Uses of International Watercourses* (1997). UN Doc A/RES/51/229 (1997).
- Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context* (1991). Espoo 25 February 1991. 30 ILM 802. (1991).
- ČAPEK, J., KLÍMA, R., ZBÍRALOVÁ, J. *Civilní letectví ve světle práva*. Příbram: LexisNexis CZ, s r.o., 2005, s. 362. ISBN 80-86199-95-9.
- DAMOHOŘSKÝ, M. a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí. II. část (zvláštní)*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2008, 318 s. ISBN 978-80-903409-8-9.
- Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment* (1972). U.N. Doc. A/Conf.48/14/Rev. 1(1973); 11 ILM 1416 (1972).
- Decision 11/CMP.1 on modalities, rules and guidelines for emissions trading under Article 17 of the Kyoto Protocol*, FCCC/KP/CMP/2005/8/Add.2 of 30 November 2005 a *Decision 13/CMP.1 on modalities for the accounting of assigned amounts under Article 7.4 of the Kyoto Protocol*, FCCC/KP/CMP/2005/8/Add.2 of 30 November 2005.
- „*Development and International Economic Co-operation: Environment*“. UN Doc. A/42/427, 4 August 1987.
- DINSTEIN, Y. Protection of the Environment in International Armed Conflict. In: *Max Planck Yearbook of the United Nations Law*, Vol. 5, 2001. The Hague: Kluwer Law International, 2001, s. 530. ISBN 978-90-41-11723-6.
- Doha Amendment of the Kyoto Protocol*, Doha 8. december 2012, UN Doc. C.N.718.2012. TREATIES-XXVII.7.c
- EDENHOFER, O. et al. (eds.). *Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change, Fifth Assessment Report, Working Group III, annex I. Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, p. 1252. ISBN 978-1-107-65481-5. Dostupné k 29.10.2019 na stránke: www.ipcc.ch/report/ar5/wg3/.
- Gabčíkovo-Nagymaros Project*, Hungary v Slovakia, Judgment, I. C. J. Reports 1997, s. 7 a nasl.
- JANKUV, J. Medzinárodnoprávna úprava zmeny klímy v kontexte zahraničnej politiky Baracka Obamu. In: *Vedecký obzor*. Roč. 2, č. 4 (2010), s. 39 – 52. ISSN 1337-9054.
- JANKUV, J. a kol. *Medzinárodné právo verejné. Druhá časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 340 – 341. ISBN 978-80-7380-597-5.
- ONDŘEJ, J. *Právní režimy mezinárodních prostorů*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 22. ISBN 80-86473-69-4.
- Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion*, I. C. J. Reports 1996, s. 226, 241 – 242, para. 29.
- Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change* (1997), Kyoto 11 December 1997, 37 ILM 22 (1998).
- Pulp Mills on the River Uruguay, Argentina v. Uruguay*, Judgment, I. C. J Reports, 2010, s.14 a nasl.
- Responsibilities and Obligations of States with Respect to Activities in the Area (Request for Advisory Opinion submitted to the Seabed Dispute Chamber)*, International Tribunal for the Law of the Sea, Advisory Opinion, 1 February 2011, *ITLOS Reports 2011*, s. 10, at para. 145.

- Report of the International Law Commission. Chapter VI. Protection of the atmosphere.* Seventieth session (30 April – 1 June and 2 July – 10 August 2018), United Nations, General Assembly, Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 10 (A/73/10), s. 157 – 200. Dostupná k 25.10.2019 na webstránke: <http://legal.un.org/ilc/reports/2018/>
- Rio Declaration on Environment and Development* (1992). UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I); 31 ILM 874 (1992).
- SANDS, P., PEEL, J., FABRA, A., MACKENZIE, R. *Principles of International Environmental Law*. Third Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 288 – 291. ISBN 978-0-521-14093-5.
- The Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies* (1967), United Nations, Treaty Series, vol. 610, No. 8843, p. 205.
- Trail Smelter Case*, United States v. Canada, Arbitral Tribunal 3 U.N. R.I.A 1905 (1941).
- United Nations Framework Convention on Climate Change* (1992). New York, 9 May 1992, 1771 UNTS 107.
- United Nations Convention on the Law of the Sea* (1982). 1833 UNTS 3.
- Vienna Convention for the Protection of Ozone Layer* (1985), United Nations, Treaty Series, vol. 1513, No. 26164, p. 293.
- Vienna Convention on the Law of the Treaties* (1969). 1155 U.N.T.S. 331.

Kontaktný údaj na autora:
juraj.jankuv@gmail.com

**APLIKÁCIA PRINCÍPU 10 DEKLARÁCIE OSN
Z RIO DE JANEIRO O ŽIVOTNOM PROSTREDÍ
A ROZVOJI (1992) V OBLASTI
LATINSKEJ AMERIKY A KARIBIKU¹
APPLICATION OF PRINCIPLE 10
OF THE UNITED NATIONS RIO DECLARATION
ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT (1992)
IN LATIN AMERICA AND THE CARIBBEAN**

doc. JUDr. Dagmar Lantaiová, PhD.

*Katedra medzinárodného práva a európskeho práva,
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave*

Abstrakt: Príspevok analyzuje Regionálnu dohodu o prístupe k informáciám, účasti verejnosti a spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia v Latinskej Amerike a Karibiku v kontexte Princípu 10 Deklarácie z Ria, ktorý je vystavaný z troch vzájomne závislých práv, a to z práva na skorý a efektívny prístup k informáciám o životnom prostredí; z práva zúčastniť sa na rozhodovacom procese o otázkach týkajúcich sa životného prostredia a z práva na prístup k súdnemu a správnenému konaniu v oblasti environmentálneho práva.

Kľúčové slová: životné prostredie, trvalo udržateľný rozvoj, OSN, Deklarácia z Rio de Janeiro, právo na prístup k informáciám, Princíp 10, Regionálna dohoda z Escazú, Aarhuský dohovor.

Abstract: The paper analyzes the Regional Agreement on Access to Information, public participation and justice on environmental matters in Latin America and the Caribbean in the context of Principle 10 of the Rio Declaration, built on three interdependent rights, namely the right to early and effective access to information on the environment; the right to participate in the decision-making process on environmental issues; and the right of access to judicial and administrative proceedings in the field of environmental law.

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Keywords: Environment, Sustainable Development, UN, Rio de Janeiro Declaration, Right of Access to Information, Principle 10, Escazú Regional Agreement, Aarhus Convention.

Úvod

Cieľom tohto príspevku je poukázať na činnosť Organizácie Spojených národov v oblasti ochrany životného prostredia, najmä na jej aktivity v rámci pravidelných konferencií, ktoré OSN organizovala v desaťročnej periodicite od roku 1992. Samotný priebeh, ako aj závery týchto konferencií mali vplyv aj na prijatie dvoch veľmi dôležitých regionálnych mnohostranných medzinárodných zmlúv v oblasti prístupu k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupu k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia, a to Aarhuského dohovoru a Dohody z Escazú. Obe zmluvy obsahujú rozpracovaný princíp 10 Deklarácie z Ria, ktorý je založený na troch vzájomne závislých právach. Prvé právo sa týka skorého a efektívneho prístupu k informáciám o životnom prostredí, druhým je právo zúčastňovať sa na procese rozhodovania o otázkach týkajúcich sa životného prostredia a tretie právo sa sústreďuje na prístup k súdnemu či administratívne konaniu, ktorého úlohou je zabezpečiť dodržiavanie environmentálnych právnych noriem, práva na náhradu škody na životnom prostredí, ako aj práva na podanie opravného prostriedku.

1. Činnosť OSN v oblasti ochrany životného prostredia pred prijatím Aarhuského dohovoru

Organizácia Spojených národov prostredníctvom svojho orgánu Hospodárskej a sociálnej rady prvýkrát zásadne pomenovala a poukázala na problémy v oblasti životného prostredia vo svojej rezolúcii č. 1346 (XLV), ktorú prijala na svojom 1555. plenárnom

zasadnutí 30. júla 1968.² Hospodárska a sociálna rada v bode 1 odporučila Valnému zhromaždeniu zvolanie Konferencie OSN o ľudskom životnom prostredí, ktorá sa uskutočnila v Štokholme v roku 1972³ a na ktorej bola prijatá Deklarácia OSN o ľudskom životnom prostredí.⁴ Už táto deklarácia sa zaoberala informáciami z oblasti životného prostredia, v bode č. 19 zdôrazňuje, že úlohou masmédií by malo byť šírenie informácií o potrebe chrániť a zlepšovať životné prostredie, a v bode 20 poukazuje na potrebu podporovať vedecký výskum a vývoj životného prostredia a v tejto súvislosti aj podporovať voľný tok aktuálnych vedeckých informácií.

Na Štokholmskú konferenciu nadviazala Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji (známa aj ako Summit Zeme), ktorá sa konala v brazílskom Rio de Janeiro v roku 1992.⁵ Zúčastnili sa jej predstavitelia viac ako 170 štátov sveta, ktorí prijali okrem Agendy 21 aj Deklaráciu OSN o životnom prostredí a rozvoji,⁶ ktorá vo svojom Princípe 10 stanovuje, že otázky životného prostredia sa najlepšie riešia za účasti všetkých zainteresovaných občanov na relevantnej úrovni; na vnútroštátnej úrovni musí mať každý jednotlivец náležitý prístup k informáciám o životnom prostredí, ktoré majú verejné orgány, vrátane informácií o nebezpečných materiá-

² ECOSOC Res. No. 1346 (XLV) Question of convening an international conference on the problems of human environment, dostupná na [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=e/res/1346\(XLV\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=e/res/1346(XLV)) – dostupné 1. novembra 2019.

³ UNGA Res. No. 2398 (XXIII) Problems of the human environment (prijatá na 1733. plenárnom zasadnutí 3. decembra 1968), dostupná na [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=a/res/2398\(XXIII\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=a/res/2398(XXIII)) – dostupné 1. novembra 2019.

⁴ Declaration on the UN Conference on the Human Environment (prijatá na 21 plenárnom zasadnutí 16. júna 1972), A/CONF.48/14/Rev.1, dostupná na https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.48/14/Rev.1 – dostupné 1. novembra 2019.

⁵ UNGA Res. No. 44/228 UN Conference on Environment and Development (prijatá na 88. plenárnom zasadnutí 22. decembra 1989), dostupná na https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/44/228 – dostupné 1. novembra 2019.

⁶ Rio Declaration on Environment and Development, (prijatá na 19. plenárnom zasadnutí 14. júna 1992), A/Conf.151/26/Rev.1 (Vol. I), dostupné na [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.151/26/Rev.1\(Vol.I\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.151/26/Rev.1(Vol.I)) – dostupné 1. novembra 2019.

loch a činnostiach prebiehajúcich v ich spoločnostiach, musia mať tiež možnosť podieľať sa na rozhodovacích procesoch; štáty musia uľahčiť a podporovať verejnú informovanosť a účasť verejnosti tým, že všeobecne sprístupnia informácie; musí byť zabezpečený efektívny prístup k súdnym a správnym konaniam vrátane odškodnenia a opravných prostriedkov. Princíp 10 Deklarácie z Ria je teda založený na troch vzájomne závislých právach a to na práve na skorý a efektívny prístup k informáciám o životnom prostredí; na práve zúčastňovať sa na procese rozhodovania týkajúceho sa otázok životného prostredia; a na práve na prístup k súdnemu či administratívne konaniu, ktorého úlohou je zabezpečiť dodržiavanie environmentálnych právnych noriem, práva na náhradu škody na životnom prostredí, ako aj práva na podanie opravného prostriedku. Zaručenie týchto práv pre všetkých je základom riešenia nerovnosti, ale aj pokroku k trvalo udržateľnému rozvoju v oblasti životného prostredia.

2. Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (Aarhus 25. jún 1998, tzv. Aarhuský dohovor)

Princíp 10 Deklarácie z Ria sa stal základom na prijatie Aarhuského dohovoru 25. júna 1998 na štvrtej ministerskej konferencii Európskej hospodárskej konferencii OSN s názvom Životné prostredie pre Európu v Aarhuse, v Dánsku. Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia nadobudol platnosť v súlade so svojím článkom 20(1) 30. októbra 2001 a je záväzný pre 46 štátov vrátane Slovenska a Európskej únie.⁷ Tento dohovor je vnímaný ako jeden z najvýznamnejších dohovorov

⁷ Dostupné na https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27&clang=_en – dostupné 1. novembra 2019.

v oblasti práva životného prostredia, keďže znamenal veľký posun v komunikácii medzi štátom a občanmi v oblasti otázok súvisiacich s právom človeka na životné prostredie, ktoré zaraďujeme do tretej generácie ľudských práv.

Aarhuský dohovor tak považujeme za prepojenie medzinárodného práva životného prostredia s medzinárodnoprávnou ochranou ľudských práv. Dohovor obsahuje úpravu hmotného práva na životné prostredie tak v preambule, ako aj v článku 1 a zároveň stanovuje jeho ochranu prostredníctvom troch procesných práv,⁸ ktoré môžeme pomenovať aj ako tri základné piliere dohovoru. Prvým pilierom je procesné právo verejnosti na prístup k informáciám o životnom prostredí, upravené v článkoch 4 (Prístup k informáciám o životnom prostredí) a 5 (Zber a šírenie informácií o životnom prostredí) dohovoru.⁹ Druhý pilier sa týka práva verejnosti zúčastniť sa na rozhodovacom procese o otázkach týkajúcich sa životného prostredia¹⁰ a je predmetom úpravy článkov 6 (Účasť verejnosti na rozhodovaniach o vymedzených činnostiach), 7 (Účasť verejnosti na tvorbe plánov, programov a politík týkajúcich sa životného prostredia) a 8 (Účasť verejnosti na príprave vykonávacích predpisov a/alebo všeobecne použiteľných právne záväzných normatívnych nástrojov) dohovoru. V treťom pilieri nachádzame uplatnenie si práva na prístup k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (článok 9), čo pre každého, koho environmentálne práva boli porušené znamená, že má možnosť obrátiť sa na nezávislé orgány (najmä súdy), aby daný stav posúdili a rozhodli v súlade s právom.¹¹

⁸ JANKUV, J. *Mechanizmy ochrany ľudských environmentálnych práv v medzinárodnom práve verejnom, v práve Európskej únie a v právnom poriadku Slovenskej republiky*. 1. vydanie, Praha, Leges, 2018, s. 16 – 17. ISBN 978-80-7502-309-4.

⁹ Smernica EP a Rady č. 2003/4/ES z 28. januára 2003 o prístupe verejnosti k informáciám o životnom prostredí

¹⁰ Smernica EP a Rady č. 2003/35/ES z 26. mája 2003, ktorou sa ustanovuje účasť verejnosti pri navrhovaní určitých plánov a programov týkajúcich sa životného prostredia, a ktorou sa menia a dopĺňajú s ohľadom na účasť verejnosti a prístup k spravodlivosti, smernice Rady 85/337/EHS a 96/61/ES.

¹¹ Dostupné na <https://www.minzp.sk/eu/medzinarodne-dohovory/aarhusky-dohovor/> – dostupné 1. novembra 2019.

Dohovor je vnímaný ako prvý záväzný regionálny dokument – zmluva, ktorá najobsiahlejšie ochraňuje environmentálne procedurálne práva a systém súladu. Zároveň je prvou mnohostrannou medzinárodnou zmluvou právne záväznou predstavujúcou implementáciu Princípu 10 Deklarácie z Ria, podporuje nové štandardy dobrej a zodpovednej správy vecí verejných.

3. Činnosť OSN v oblasti ochrany životného prostredia po prijatí Aarhuského dohovoru

V periodicite 10 rokov OSN v snahe preskúmať dosiahnutý pokrok pri implementácii výsledku Konferencie z roku 1992 zvolala ďalší Svetový summit o udržateľnom rozvoji, ktorý sa konal v roku 2002 v Johannesburgu.¹² Hlavnou témou summitu bolo zlepšenie kvality života a ochrana prírodných zdrojov vo svete. Potvrdil záväzky z predchádzajúcich summitov v Štokholme a Riu de Janeiro týkajúce sa ochrany životného prostredia, ako aj sociálneho a hospodárskeho rozvoja, ktoré sú vyjadrené v Agende 21 a Deklarácii z Ria a predstavujú celosvetový program pre trvalo udržateľný rozvoj.

Ostatná Konferencia o trvalo udržateľnom rozvoji sa konala opäť v Riu de Janeiro v roku 2012, je známa tiež aj ako Konferencia Rio+20¹³, ktorá mala posilniť vzťahy medzi environmentálnou, hospodárskou a sociálnou agendou. Konferencia sa sústredila na dve hlavné témy, a to na zelenú ekonomiku v kontexte trvalo udržateľného rozvoja a odstraňovania chudoby a na inštitucionálny rámec trvalo udržateľného rozvoja, zároveň prijala záverečný dokument

¹² UNGA Res. No. 55/199 Ten-year review of progress achieved in the implementation of the outcome of the United Nations Conference on Environment and Development, (prijatá na 87. plenárnom zasadnutí 20. decembra 2000), dostupná na <https://undocs.org/en/A/RES/55/199> – dostupné 1. novembra 2019.

¹³ UNGA Res. No. 64/236. Implementation of Agenda 21, the Programme for the Further Implementation of Agenda 21 and the outcomes of the World Summit on Sustainable Development, (prijatá na 68. plenárnom zasadnutí 24. decembra 2009), dostupná na <https://undocs.org/en/A/RES/64/236> – dostupné 1. novembra 2019.

s názvom *Budúcnosť, ktorú chceme* (*The future we want*), kde štáty po prvýkrát uznali význam zelenej ekonomiky a potrebu vedomostí a informácií.¹⁴

4. Prijatie Regionálnej dohody o prístupe k informáciám, účasti verejnosti a spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia v Latinskej Amerike a Karibiku

Krátko po ukončení Summitu Rio+20 bola generálnemu tajomníkovi OSN doručená verbálna nóta, ktorou vlády Čile, Kostariky, Dominikánskej republiky, Ekvádoru, Jamajky, Mexika, Panamy, Paraguaja, Peru a Uruguaja predstavili Deklaráciu o aplikácii Princípu 10 Deklarácie OSN z Rio de Janeiro o životnom prostredí a rozvoji. Deklarácia potvrdzuje, že environmentálne otázky sa najlepšie riešia za účasti všetkých dotknutých občanov, a preto by mal mať každý jednotlivec primeraný prístup k informáciám, možnosť podieľať sa na rozhodovacích procesoch a mal by mať aj efektívny prístup k súdnym a správnym konaniam. Štáty deklarovali, že v súlade s touto zásadou by mali sprístupňovaním informácií a poskytovaním účinného prístupu k vyššie uvedeným konaniam uľahčovať a podporovať vzdelávanie, zvyšovanie povedomia a účasť verejnosti na daných konaniach. Taktiež uznali, že práva na prístup k informáciám, účasť a spravodlivosť v záležitostiach životného prostredia sú nevyhnutné na podporu trvalo udržateľného rozvoja, demokracie a zdravého životného prostredia. Zdôraznili, že krajiny Latinskej Ameriky a Karibiku investovali značné finančné a ľudské zdroje do výkonu záväzkov vyplývajúcich z Princípu 10.

Výsledkom je významný pokrok v uznávaní práv na prístup k informáciám, účasti a spravodlivosti v záležitostiach týkajúcich sa životného prostredia prostredníctvom zásadného dialógu s občianskou spoločnosťou a medzivládnyimi inštitúciami. Štáty naznačili ochotu zaoberať sa prípravou regionálneho dohovoru, ktorý by rie-

¹⁴ VALL, J. Rio+20 ... na ceste, ktorú chceme... *Enviromagazín*, 6/2012, s. 10.

šil práva a povinnosti vyplývajúce z Princípu 10 v oblasti Latinskej Ameriky a Karibiku, keďže skúmanie prírodných zdrojov externými mocnosťami či vnútroštátnymi elitami v týchto krajinách viedlo k finančným, sociálnym a iným formám nestability v tejto oblasti, ktorú možno charakterizovať ako veľmi nepriateľskú vo vzťahu k ochrancom prírody. Zároveň požiadali touto cestou Hospodársku komisiu pre Latinskú Ameriku a Karibik (ECLAC), aby vykonala štúdiu o situácii, najlepších postupoch a požiadavkách týkajúcich sa prístupu k informáciám, účasti a spravodlivosti v súvislosti s environmentálnymi otázkami v Latinskej Amerike a Karibiku. Nasledovali dva roky prípravných stretnutí a deväť zasadnutí Negociačného výboru s výraznou účasťou verejnosti v rokoch 2014 až 2018.

Na poslednom, deviatom zasadnutí Negociačného výboru na prelome februára a marca 2018, ktoré sa konalo v Escazú v Kostarike, bola 4. marca 2018 prijatá Regionálna dohoda o prístupe k informáciám, účasti verejnosti a spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia v Latinskej Amerike a Karibiku (tzv. Dohoda z Escazú). Dohoda je otvorená na podpis v sídle OSN v New Yorku od 27. septembra 2018 do 26. septembra 2020 pre ktorýkoľvek štát Latinskej Ameriky a Karibiku, ktoré sú uvedené v prílohe č. 1 k Dohode.. Doteraz (stav k 1. novembru 2019) ju podpísalo 21 štátov a 5 štátov ju aj ratifikovalo (Uruguay, Sv. Vincent a Grenadiny, Sv. Krištof a Nevis, Guyana a Bolívia). Dohoda v súlade so svojím článkom 22 ods. 1 nadobudne platnosť 90 dní odo dňa uloženia jednásť ratifikačnej listiny, listiny o prijatí, schválení alebo prístupe.

5. Regionálna dohoda o prístupe k informáciám, účasti verejnosti a spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia v Latinskej Amerike a Karibiku (Escazú 4. marec 2018, tzv. Dohoda z Escazú).

Dohoda z Escazú je tak ako Aarhuský dohovor postavená na troch pilieroch – prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného

prostredia a skladá sa z preambuly, 26 článkov a Prílohy č. 1, ktorá obsahuje zoznam 33 štátov Latinskej Ameriky a Karibiku, ktoré majú možnosť byť zmluvnými stranami tejto regionálnej dohody. Dohoda z Escazú má viacero prvenstiev, je prvou mnohostrannou zmluvou týkajúcou sa životného prostredia v regióne Latinskej Ameriky a Karibiku, je jedinou zmluvou, ktorá vyplynula z konferencie Rio+20.

Oveľa podstatnejšia pre právnu vedu, ako aj pre medzinárodnoprávnu ochranu ľudských práv je skutočnosť, že je to prvá medzinárodná zmluva obsahujúca ustanovenia o ochrancoch životného prostredia. Článok 9 dohody stanovuje štátom povinnosť vytvoriť bezpečné prostredie, ktoré umožňuje osobám, skupinám a organizáciám presadzujúcim a obhajujúcim ľudské práva v otázkach životného prostredia konať bez ohrozenia, obmedzenia a neistoty. Štáty majú povinnosť prijať primerané a efektívne opatrenia na uznanie, ochranu a podporu všetkých práv ochrancov ľudských práv v otázkach životného prostredia vrátane ich práva na život, osobnej integrity, slobody názoru a prejavu, zhromažďovania a združovania, voľného pohybu. Zároveň by mali štáty vytvoriť také podmienky pre ochrancov životného prostredia, aby boli schopní uplatniť si svoje právo na prístup k informáciám. Všetky štáty, zmluvné strany tejto dohody však musia prijať také opatrenia, ktoré včas, efektívne a vhodne zabránia útokom, hrozbám alebo zastrašovaniu ochrancov životného prostredia, resp. opatrenia zabezpečujúce vyšetrovanie a potrestanie takéhoto nevhodného správania.

Vplyv na zaradenie takého ustanovenia do textu zmluvy treba hľadať aj v skutočnosti, že až 60 percent zabití, resp. vražd ochrancov prírody alebo pôdy sa deje v práve v tomto regióne. Ochrancov, ktorí napr. nesúhlasia s ťažbou prírodných zdrojov, nazývajú „environmentálnymi extrémistami a teroristami (napr. v Ekvádore pokroková vláda vykazuje voči takýmto osobám nulovú toleranciu).¹⁵

¹⁵ LAVRIK, M., JIMENEZ, A., VILELA, M. *The Earth Charter and the Regional Treaties Implementing Access Rights – Principle 10 of the Rio Declaration*. 2018, s. 12, dostupné na <http://earthcharter.org/wp-content/uploads/2018/06/Principle-10-Aarhus-and-Escazu-Treaty-Article-1.pdf> – dostupné 1. novembra 2019.

V Hondurase dokonca zabili ochrankyňu ľudských práv Bertu Caceres z domorodého kmeňa Lenca, ktorá bojovala proti výstavbe priehrady Aqua Zarca na rieke Gualcarque. Za jej vraždu bolo v Hondurase odsúdených sedem mužov, ktorých najali predstavitelia spoločnosti Desa, ktorá priehradu stavala. Aj tieto udalosti donútili niektoré štáty v danom regióne prijať protiopatrenia a do svojich právnych poriadkov, resp. v niektorých prípadoch aj do svojich ústav zaradili koncept prírodných práv (concept of rights of nature). Dá sa teda povedať, že prijatie Dohody z Escazú je prirodzeným pokračovaním tohto úsilia.

Cieľom dohody (článok 1) je implementovať prístupové práva, tak ako aj v Aarhuskom dohovore, a vytvoriť a posilniť capacity a spoluprácu v oblasti práva na život v zdravom životnom prostredí a trvalo udržateľný rozvoj. Štruktúra dohody odráža tento dvojitý cieľ, pričom sa výslovne zameriava na prístupové práva v článkoch 5 až 8, čo korešponduje s ustanoveniami Aarhuského dohovoru (články 4 až 9) a obsahuje aj ustanovenia o rôznych aspektoch budovania kapacít štátov a spolupráce medzi nimi pri udržiavaní práva na zdravé životné prostredie a trvalo udržateľný rozvoj (články 10 až 14), ktoré Aarhuský dohovor neobsahuje. Dohoda z Escazú a Aarhuský dohovor majú veľmi podobnú právnu povahu, rozsah, prístupy, štruktúru, ako aj systém súladu, ktorého preskúmanie by sa malo uskutočniť na základe kontradiktórneho, netrestného a mimosúdneho charakteru.¹⁶

Ustanovenia o prístupe k informáciám o životnom prostredí Aarhuského dohovoru (článok 4) sú viac precizované vzhľadom na obsah žiadosti, pričom stanovujú aj lehotu na poskytnutie danej informácie (jeden mesiac), kým Dohoda z Escazú kladie dôraz na to, aby informácie boli prístupné aj osobám či skupinám v zraniteľných situáciách vrátane pôvodného obyvateľstva a etnických skupín (článok 5), a taktiež stanovuje základnú lehotu na poskytnutie informácií na jeden mesiac. Obe zmluvy pomenúvajú dôvody na zamietnutie zverejnenia informácie o životnom prostredí, pričom

¹⁶ *Ibid.*, s. 16.

znenie Aarhuského dohovoru je opäť precíznejšie sformulované. Dohoda z Escazú stanovuje navyše povinnosť zriadiť subjekty dohľadu, ktoré sú nezávislé a podporujú transparentnosť v prístupe k informáciám. Otázky súvisiace s vytváraním, resp. so zberom informácií a ich šírením sú upravené v článku 5 v Aarhuskom dohovore a článku 6 Dohody z Escazú.

Regionálna dohoda stanovuje detailnejší obsah informačného systému prístupného pre verejnosť a tiež povinnosť zverejňovať v pravidelných intervaloch nepresahujúcich päť rokov národnej správy o stave životného prostredia, kým Aarhuský dohovor hovorí o elektronických databázach ľahko dostupných verejnosti a časový interval na vypracovanie národnej správy o stave životného prostredia maximálne na štyri roky. Účasť verejnosti na rozhodovaniach o otázkach životného prostredia je riešená v regionálnej dohode v článku 7 a v dohovore v článkoch 6 (rozhodovania o vymedzených činnostiach), 7 (Účasť verejnosti na tvorbe plánov, programov a politík týkajúcich sa životného prostredia) a 8 (Účasť verejnosti na príprave vykonávacích predpisov a/alebo všeobecne použiteľných právne záväzných normatívnych nástrojov). Obe zmluvy stanovujú základnú podmienku, aby sa verejnosť mohla aktívne zúčastňovať na rozhodovacom procese, aby mala včas dostatok informácií o danom procese a aby mohla predložiť svoje pripomienky, ktorými sa musí verejný orgán zaoberať. Posledným pilierom je prístup k spravodlivosti (článok 9 Aarhuského dohovoru a článok 8 Dohody z Escazú), ktorého podstata je v prístupe dotknutej verejnosti k preskúmaniu pred súdom alebo iným nezávislým orgánom ustanoveným zákonom.

Článok 10 sa týka budovania kapacít vrátane vzdelávania a odbornej prípravy v oblasti prístupových práv k životnému prostrediu, článok 11 je venovaný medzištátnej spolupráci v oblasti budovania prístupových práv k životnému prostrediu a povzbudzuje organizácie občianskej spoločnosti na vykonávanie dohody. Článok 12 stanovuje, že zmluvné strany majú virtuálny a všeobecne prístupný zúčtovací dom pre prístupové práva, ktorý bude prevádzkovať Hospodárska komisia pre Latinskú Ameriku a Karibik

v postavení sekretariátu a môže medzi iným zahŕňať legislatívne, administratívne a politické opatrenia, kódexy správania a osvedčené postupy. V článku 13 sa štáty zavazujú poskytnúť dostatočné zdroje na vnútroštátne činnosti, ktoré sú potrebné na splnenie záväzkov vyplývajúcich z tejto dohody. V súlade s článkom 14 sa zriadi aj dobrovoľný fond na podporu financovania činností súvisiacich s vykonávaním dohody. Na rozdiel od Aarhuského dohovoru Dohoda z Escazú obsahuje aj zoznam 11 hlavných zásad (napr. všeobecné zásady práva, zásada dobrého vládnutia, spravovania spoločnosti, zásady klasického medzinárodného práva, transparentnosť, zásady práva ochrany ľudských práv, princípy environmentálneho práva a trvalo udržateľného rozvoja), ktoré sa majú využiť pri jej implementácii. Zdôrazňuje aj potrebu ochrany domorodého obyvateľstva.

Obe zmluvy boli prijaté ako regionálne, pričom Dohoda z Escazú si svoj charakter zatiaľ udržala, no Aarhuský dohovor umožnil prístup aj iným ako európskym štátom, mohli ho podpísať alebo k nemu pristúpiť členské štáty Európskej hospodárskej komisie OSN, rovnako ako štáty so štatútom pozorovateľa v Európskej hospodárskej komisii OSN v zmysle odsekov 8 a 11 Rezolúcie Hospodárskej a sociálnej rady 36 (IV) z 28. marca 1947 a pre regionálne hospodárske integračné organizácie konštituované suverénnymi členskými štátmi Európskej hospodárskej komisie OSN, na ktoré ich členské štáty preniesli svoje právomoci týkajúce sa záležitostí upravených týmto dohovorom vrátane právomoci uzatvárať zmluvy vzťahujúce sa na tieto záležitosti. V súlade s článkom 19 ods. 2 Dohovoru môže akýkoľvek iný štát, ktorý je členom Organizácie Spojených národov, pristúpiť k tomuto dohovoru na základe súhlasu stretnutia Strán. Obe zmluvy chcú riešiť spory prioritne formou rokovaní, avšak štáty si môžu vybrať, či chcú (v prípade, že rokovania zlyhajú) riešiť spor pred Medzinárodným súdnym dvorom, alebo formou arbitráže, pričom jej pravidlá Aarhuský dohovor stanovuje v prílohe II, kým Dohoda z Escazú ich ponecháva na konferencii strán. Aarhuský dohovor umožnil štátom uplatniť si výhrady k danému dohovoru (čo štáty aj využili, deväť štátov si

uplatnilo pri podpise, resp. ratifikácii či prístupe inštitút vyhlásenia, dva štáty výhrady¹⁷⁾), no Dohoda z Escazú uplatnenie výhrad priamo zakazuje vo svojom článku 23.

Záver

Prijatie Regionálnej dohody o prístupe k informáciám, účasti verejnosti a spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia v Latinskej Amerike a Karibiku v marci 2018 znamená výzvu pre krajiny Latinskej Ameriky a Karibiku akceptovať právo na prístup verejnosti k otázkam environmentálneho práva, jej účasti v rozhodovacích procesoch, ako aj jej prístup k spravodlivosti v súdnom a správnom konaní a vybudovať také vnútroštátne mechanizmy, ktoré výkon týchto práv budú umožňovať. Druhou významnou výzvou je historicky prvá medzinárodnoprávna úprava ochrancov životného prostredia a jej uvedenie do praxe, t. j. vytvorenie bezpečného prostredia zo strany štátov, ktoré umožňuje osobám, skupinám a organizáciám presadzujúcim a obhajujúcim ľudské práva v otázkach životného prostredia konať bez ohrozenia, obmedzenia a neistoty.

Štáty pritom majú povinnosť prijať primerané a efektívne opatrenia na uznanie, ochranu a podporu všetkých práv ochrancov ľudských práv v otázkach životného prostredia. Je to práve región Latinskej Ameriky, kde pozorujeme viac ako 60 percent všetkých vražd ochrancov pôdy alebo životného prostredia, a preto ustanovenie tohto typu má za cieľ donútiť štáty prijať adekvátne opatrenia, aby chránili životy týchto ochrancov. Dohoda má ambíciu aj zintenzívniť spoluprácu medzi zainteresovanými štátmi v oblasti ochrany životného prostredia, ako aj prístup k informáciám o ňom.

¹⁷ Dostupné na https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27&clang=_en – dostupné 1. novembra 2019.

Literatúra

- JANKUV, J. *Mechanizmy ochrany ľudských environmentálnych práv v medzinárodnom práve verejnom, v práve Európskej únie a v právnom poriadku Slovenskej republiky*. 1. vydanie, Praha, Leges, 2018, 200 s. ISBN 978-80-7502-309-4.
- LAVRIK, M., JIMENEZ, A., VILELA, M. *The Earth Charter and the Regional Treaties Implementing Access Rights – Principle 10 of the Rio Declaration*. 2018, s. 12, dostupné na http://earthcharter.org/wp-content/uploads/2018/06/Principle-10_Aarhus-and-Escazu-Treaty-Article-1.pdf.
- VALL, J. Rio+20 ... na ceste, ktorú chceme... *Enviromagazín*, 6/2012, s. 10.
- Smernica EP a Rady č. 2003/4/ES z 28. januára 2003 o prístupe verejnosti k informáciám o životnom prostredí.
- Smernica EP a Rady č. 2003/35/ES z 26. mája 2003, ktorou sa ustanovuje účasť verejnosti pri navrhovaní určitých plánov a programov týkajúcich sa životného prostredia, a ktorou sa menia a dopĺňajú s ohľadom na účasť verejnosti a prístup k spravodlivosti, smernice Rady 85/337/EHS a 96/61/ES.
- ECOSOC Res. No. 1346 (XLV) Question of convening an international conference on the problems of human environment, dostupná na [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=e/res/1346\(XLV\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=e/res/1346(XLV)).
- UNGA Res. No. 2398 (XXIII) Problems of the human environment (prijatá na 1733. plenárnom zasadnutí 3. decembra 1968), dostupná na [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=a/res/2398\(XXIII\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=a/res/2398(XXIII)).
- UNGA Res. No. 55/199 Ten-year review of progress achieved in the implementation of the outcome of the United Nations Conference on Environment and Development (prijatá na 87. plenárnom zasadnutí 20. decembra 2000), dostupná na <https://undocs.org/en/A/RES/55/199>.
- UNGA Res. No. 64/236. Implementation of Agenda 21, the Programme for the Further Implementation of Agenda 21 and the outcomes of the World Summit on Sustainable Development (prijatá na 68. plenárnom zasadnutí 24. decembra 2009), dostupná na <https://undocs.org/en/A/RES/64/236>.
- UNGA Res. No. 44/228 UN Conference on Environment and Development (prijatá na 88. plenárnom zasadnutí 22. decembra 1989), dostupná na https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/44/228.
- Declaration on the UN Conference on the Human Environment (prijatá na 21. plenárnom zasadnutí 16. júna 1972), A/CONF.48/14/Rev.1, dostupná na https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.48/14/Rev.1.
- Rio Declaration on Environment and Development (prijatá na 19. plenárnom zasadnutí, 14. júna 1992), A/Conf.151/26/Rev.1 (Vol. I), dostupné na [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.151/26/Rev.1\(Vol.I\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.151/26/Rev.1(Vol.I))

Kontaktný údaj na autora:
dagmar.lantajova@truni.sk

PRÁVNÝ RÁMEC OCHRANY ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA V EURÓPSKEJ ÚNII¹ LEGAL FRAMEWORK FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION IN EUROPEAN UNION

doc. JUDr. Peter Varga, PhD.

*Katedra medzinárodného práva a európskeho práva,
Trnavská univerzita v Trnave*

Abstrakt: Článok sa zaoberá vývojom európskej právnej úpravy ochrany životného prostredia v Európskych spoločenstvách a následne Európskej únii. Poskytuje prehľad vývoja právnej úpravy v oblasti primárneho práva EÚ, keďže v minulosti nejestvoval žiaden právny základ na prijímanie právnej úpravy prostriedkami práva Európskych spoločenstiev, hoci právna úprava bola nevyhnutná aj s ohľadom na zabezpečenie efektívneho fungovania vnútorného trhu. Článok predstavuje prehľad zmien, ktoré boli predmetom jednotlivých zmlúv, ktoré menili a dopĺňali zakladajúce zmluvy Európskych spoločenstiev a Európskej únie.

Kľúčové slová: ochrana životného prostredia, Európske spoločenstvá, Európska únia, primárne právo, Jednotný európsky akt, Maastrichtská zmluva, Lisabonská zmluva

Abstract: The article deals with the development of the European legislation on environmental protection in the European Communities and subsequently the European Union. It provides an overview of the development of legislation in the field of primary EU law, as there was no legal basis in the past for the adoption of legislation by means of European Community law, although such legislation was important with a view to ensuring the efficient functioning of the internal market. The article presents an overview of the developments that have been the subject of individual treaties that have amended the founding treaties of the European Communities and the European Union.

Key words: Environmental protection, European Communities, European Union, primary law, Single European Act, Maastricht Treaty, Lisbon Treaty

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Úvod

Ochrana životného prostredia je významnou politikou Európskej únie, ktorá úzko súvisí s fungovaním vnútorného trhu. Tá patrí k cieľom Európskej únie, keďže EÚ sa usiluje o trvalo udržateľný rozvoj Európy založený na vyváženom hospodárskom raste a cenovej stabilite, o sociálne trhové hospodárstvo s vysokou konkurencieschopnosťou, zamerané na dosiahnutie plnej zamestnanosti a sociálneho pokroku, ako aj o vysokú úroveň ochrany životného prostredia a zlepšenie jeho kvality.² Zakotvenie ochrany životného prostredia medzi ciele Európskej únie nie je náhodné, keďže životné prostredie nepozná hranice medzi štátmi. Tento proces však bol postupný a prešiel pomerne komplikovaným vývojom, kým sa dostal do dnešnej podoby. Z hľadiska fungovania vnútorného trhu netreba zabúdať ani na to, že odlišné podmienky na ochranu životného prostredia v členských štátoch Európskej únie by boli aj z ekonomického hľadiska schopné narušiť jednotu vnútorného trhu.

1. Právna úprava ochrany životného prostredia v Európskej únii

V súčasnosti relatívne komplexná právna úprava Európskej únie v oblasti životného prostredia prešla viacerými štádiami integrácie, pričom právna úprava sa týkala aj zmien primárneho práva, teda Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (neskôr Európskeho spoločenstva), ako aj Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Zmeny v oblasti práva na ochranu životného prostredia začali byť boli početnejšie od 80. rokov minulého storočia (Jednotný európsky akt, Maastrichtská zmluva, Amsterdamská zmluva, Zmluva z Nice, Lisabonská zmluva).

² Článok 3 Zmluvy o Európskej únii.

1.1 Začiatky právnej úpravy na ochranu životného prostredia v Európskych spoločenstvách

Rímske zmluvy vznikli v 50. rokoch minulého storočia, teda v čase, keď environmentálne otázky neboli naliehavé a členské štáty nepovažovali za dôležité, aby sa stali predmetom právnej úpravy zmlúv, ktoré regulujú fungovanie Európskych spoločenstiev. Tieto zmluvy sa obmedzili na dosahovanie ekonomických cieľov, pričom neobsahovali žiadnu zmienku na dosahovanie cieľov v oblasti ochrany životného prostredia, čo reflektuje, že táto téma v danom čase nebola predmetom záujmu členských štátov do takej miery, aby prostredníctvom spolupráce v rámci Európskych spoločenstiev dosahovali ciele pri ochrane životného prostredia. Pod vplyvom znečisťovania životného prostredia, ktoré dosahuje nadnárodnú dimenziu, začali aj členské štáty Európskych spoločenstiev prijímať nástroje na jeho ochranu.

Absencia právneho základu v zmluvách nebránila predstaviteľom vlád členských štátov Európskych spoločenstiev, aby na zasadnutí Európskej rady v Paríži 19. a 20. októbra 1972 deklarovali, že *„samotná hospodárska expanzia nie je samoúčelná: jej prvým cieľom by malo byť znížiť rozdiely v životných podmienkach. Musí sa to uskutočniť za účasti všetkých sociálnych partnerov. Výsledkom by malo byť zlepšenie kvality života, ako aj životnej úrovne. V súlade s duchom Európy sa osobitná pozornosť bude venovať nehmotným hodnotám a ochrane životného prostredia, aby pokrok skutočne mohol slúžiť ľuďstvu“*. Na samite predstavitelia členských štátov zdôraznili význam environmentálnej politiky spoločenstva a na tento účel vyzvali inštitúcie spoločenstva, aby do 31. júla 1973 vytvorili akčný program doplnený presným časovým harmonogramom. V nadväznosti na závery prijaté na samite Európskej rady prijala Rada 22. novembra 1973 deklaráciu o akčnom programe Európskych spoločenstiev v oblasti životného prostredia.³

³ Publikovaná v Ú.v. ES C 112, 20.12.1973, s. 1 – 53.

Táto deklarácia nadväzuje na zasadnutie ministrov zodpovedných za ochranu životného prostredia, ktoré sa konalo 31. októbra 1972 v Bonne s cieľom uľahčiť implementáciu záverov zo zasadnutia Európskej rady. Deklarácia odkazuje na ciele Európskeho hospodárskeho spoločenstva zakotvené v Zmluve, najmä odkazuje na článok 2 ZEHS, ktorý uvádza, že úlohou *Európskeho hospodárskeho spoločenstva je podporovať v celom Spoločenstve harmonický rozvoj hospodárskych činností a neustále a vyvážené rozširovanie, ktoré si teraz nemožno predstaviť, ak neexistuje účinná kampaň na boj proti znečisťovaniu a alebo na zlepšenie kvality života a ochrany životného prostredia.* Následkom toho ekonomický rozvoj zakotvený ako cieľ v článku 2 ZEHS musel ísť ruka v ruke s ochranou životného prostredia a ekonomický rozvoj tak nemožno posudzovať len z kvantitatívneho hľadiska, ale aj z kvalitatívneho hľadiska.

2. Vývoj európskeho práva na ochranu životného prostredia

Deklarácia znamenala začiatky environmentálnej politiky Európskych spoločenstiev. Európska komisia prijala prvý akčný program na ochranu životného prostredia⁴ a Rada prijala začiatkom 70. rokov prvé smernice, ktoré tvorili základ pre právo životného prostredia v rámci Európskych spoločenstiev. Do prijatia Jednotného európskeho aktu využívala Rada ako právny základ na prijatie sekundárnej

⁴ Doposiaľ bolo prijatých sedem akčných programov:

1. Akčný program na ochranu životného prostredia na roky 1973 – 1976
2. Akčný program na ochranu životného prostredia na roky 1977 – 1981
3. Akčný program na ochranu životného prostredia na roky 1982 – 1986
4. Akčný program na ochranu životného prostredia na roky 1987 – 1992
5. Akčný program na ochranu životného prostredia na roky 1993 – 2000
6. Akčný program na ochranu životného prostredia na roky 2002 – 2012
7. Akčný program na ochranu životného prostredia na roky 2014 – 2020.

legislatívy článku 100 ZEHS⁵ a 235 ZEHS.⁶ Článok 100 ZEHS umožňoval prijímať legislatívu v oblasti fungovania vnútorného trhu a stanovovať technické požiadavky na výrobky, ktoré obsahovali aj požiadavky vo vzťahu k ochrane životného prostredia.

Články 100 ZEHS a 235 ZEHS predstavovali prekážku pre rozvoj politiky ochrany životného prostredia a viedla k mnohým sporom. Navyše požiadavky na legislatívny postup v spojitosti s požiadavkou dosiahnutia jednotnosti predstavovali značnú brzdu rozvoja politiky ochrany životného prostredia Európskych spoločností. To aj odzrkadľuje charakter právnych predpisov na ochranu životného prostredia, ktoré boli kompromisom medzi členskými štátmi dôsledne presadzujúcimi politiku ochrany životného prostredia a členskými štátmi, ktoré danú politiku nemali príliš rozvinutú. Navyše uvedené právne základy boli predmetom kritiky, keďže Európske spoločenstvá nedisponovali právomocou prijímať predpisy na ochranu životného prostredia, navyše uvedené nebolo ani len za-

⁵ Dnes článok 113 ZFEÚ, ktorý umožňuje Rade, aby jednotne v súlade s mimoriadnym legislatívnym postupom po porade s Európskym parlamentom a Hospodárskym a sociálnym výborom prijala pravidlá na zosúladenie právnych predpisov týkajúcich sa dane z obratu, spotrebných daní a iných foriem nepriameho zdaňovania, aby sa tým zabezpečilo vytvorenie a fungovanie vnútorného trhu a zabránilo narušovaniu hospodárskej súťaže.

⁶ Dnes článok 352 ZFEÚ, ktorý obsahuje možnosť prijať akt potrebný na dosiahnutie cieľov stanovených v zmluvách, ak zmluvy neposkytujú potrebné právomoci na ich dosiahnutie. Tento článok možno použiť ako právny základ, len ak sú splnené tieto podmienky:

- Preukáže sa nevyhnutnosť na dosiahnutie niektorého z cieľov EÚ v kontexte politík vymedzených v zmluvách (okrem spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky);
- žiadne ustanovenie zmluvy nezakladá potrebné právomoci na dosiahnutie daného cieľa;
- nesmie dôjsť k rozšíreniu právomocí EÚ nad rámec právomocí vymedzených v zmluvách;
- na prijatie právneho aktu v zmysle uvedeného článku Rada rozhoduje jednotne na návrh Komisie a po udelení súhlasu Európskeho parlamentu.

Európska komisia musí v rámci postupu kontroly dodržiavania zásady subsidiarity uvedenej v článku 5 Zmluvy o Európskej únii (Zmluvy o EÚ) a v protokole 2 k Lisabonskej zmluve upozorňovať národné parlamenty na iniciatívy založené na článku 352 ZFEÚ.

hnuté medzi úlohami Európskeho spoločenstva, ktoré boli pôvodne vymedzené v článku 3 ZEHS. Obsah právnej úpravy bol preto obmedzený výhradne na otázky, ktoré súviseli s obchodom v rámci vnútorného trhu. Odpoveďou na tieto debaty bol rozsudok Súdneho dvora vo veci 91/79, *Komisia v. Taliansko*,⁷ ktorý tieto debaty ukončil tým, že konštatoval, že článok 100 ZEHS predstavuje právny základ na prijatie právnej úpravy v oblasti ochrany životného prostredia.⁸

Následná judikatúra Súdneho dvora⁹ riešila otázku vzťahu ochrany životného prostredia ako základnej zásady fungovania Spoločenstiev k slobode voľného pohybu tovaru.¹⁰ Súdny dvor zohľadnil

⁷ Rozsudok Súdneho dvora z 18. marca 1980, *Komisia Európskych spoločenstiev proti Talianskej republike vo veci 91/79* (ECLI: EU:C:1980:85).

⁸ Pozri bod 8 rozsudku vo veci 91/79: *Pokiaľ ide o pripomienky talianskej vlády týkajúce sa právomoci Spoločenstva v tejto veci, treba poznamenať, že smernica bola prijatá nielen v rámci Akčného programu spoločenstiev pre životné prostredie; spadá tiež do všeobecného programu na odstránenie technických prekážok obchodu, ktoré sú výsledkom rozdielov medzi ustanoveniami zákonov, iných právnych predpisov alebo správnych opatrení v členských štátoch, ktoré prijala Rada 28. mája 1969. V tomto zmysle je platne založená na článku 100. Okrem toho sa v žiadnom prípade nevylučuje, že ustanovenia o životnom prostredí sa môžu zakladať na článku 100 zmluvy. Ustanovenia, ktoré sú potrebné z hľadiska životného prostredia a zdravia, môžu byť záťažou pre podniky, na ktoré sa vzťahujú, a ak nedôjde k harmonizácii vnútroštátnych ustanovení v tejto oblasti, môže dôjsť k značnému narušeniu hospodárskej súťaže.*

⁹ Pozri rozsudok Súdneho dvora zo 7. februára 1985 vo veci C-240/83, *Procureur de la République proti Association de défense des brûleurs d'huiles usagées (ADBHU)*, (ECLI: EU:C:1985:59).

¹⁰ *Bod 12 rozsudku 240/83: Na prvom mieste treba zohľadniť, že na princíp voľného pohybu tovaru nie je možné nahliadať v absolútnych podmienkach, ale podlieha určitým obmedzeniam, ktoré sú odôvodnené cieľmi všeobecného záujmu sledovanými Spoločenstvom, pod podmienkou, že uvedené práva nie sú podstatne dotknuté.*

Bod 13 rozsudku 240/83: Neexistuje dôvod, aby sa došlo k záveru že smernica prekračuje tieto obmedzenia. smernicu treba vnímať v perspektíve ochrany životného prostredia, ktoré predstavuje základný cieľ Spoločenstva. Je zrejme najmä z tretieho a siedmeho recitálu preambule smernice, že akákoľvek legislatíva upravujúca nakladanie s odpadovými olejmi musí zohľadňovať ochranu životného prostredia pred škodlivými účinkami spôsobenými vypúšťaním, skladovaním alebo zaobchádzaním s týmito produktmi. Taktiež je zrejme z ustanovení smernice ako celku, že bola venovaná pozornosť, aby sa zohľadnil princíp proporcionality a nediskriminácie, ak sa určité obmedzenia prejavujú ako nevyhnutné. Najmä článok 5 smernice umožňuje vytvorenie systému zónovania, kde ciele uvedené v článkoch 2, 3 a 4 nie je možné dosiahnuť inak.

záujem na ochrane životného prostredia ako všeobecný záujem, ak prijaté opatrenie nie sú diskriminačné a nejdú nad rámec nevyhnutnosti, teda sú primerané sledovanému cieľu.¹¹ Význam tohto rozsudku spočíva v uznaní ochrany životného prostredia ako jedného zo základných cieľov Európskeho spoločenstva.¹² Neskôr, obdobne ako v prípadoch ochrany zdravia a spotrebiteľa, Súdny dvor zahrnul prvky súvisiace s ochranou životného prostredia ako nevyhnutné požiadavky umožňujúce prijať obmedzenia pre voľný pohyb tovaru, ktoré sú zakotvené v článkoch 30 – 36 ZEHS (dnes články 34 – 36 ZFEÚ).¹³

2.1 Jednotný európsky akt

V 70. rokoch sa prijímala sekundárna legislatíva v oblasti ochrany životného prostredia, hoci absentoval explicitný právny základ pre Európske spoločenstvo, aby bola prijímaná právna úprava na ochranu životného prostredia. Náprava, ktorá znamenala zmenu v tejto oblasti a zároveň nový explicitný právny základ pre Európske spoločenstvo prijať právnu úpravu v oblasti ochrany životného prostredia, priniesol Jednotný európsky akt. Členské štáty doplnili ochranu životného prostredia medzi ciele Európskeho hospodár-

¹¹ Bod 14 rozsudku 240/83: *Na druhom mieste, pokiaľ ide o voľný pohyb tovaru, treba zdôrazniť, že smernica je koncipovaná vo svetle siedmeho recitálu preambuly, ktorý stanovuje, že nakladanie s olejovými odpadmi nesmie vytvárať prekážky pre obchod v rámci Spoločenstva...*

Bod 15 rozsudku 240/83: Z predchádzajúce vyplýva, že opatrenia stanovené smernicou nevytvárajú prekážku pre obchod v rámci Spoločenstva, a to v rozsahu, v akom takéto opatrenia, najmä požiadavka, že povolenia musia byť vydané vopred, spôsobujú obmedzenia slobody obchodu a hospodárskej súťaže, musia však byť nediskriminačné a nesmú ísť nad rámec nevyhnutných obmedzení, ktoré sú odôvodnené účelom cieľa ochrany životného prostredia, ktorý predstavuje všeobecný záujem. Z toho dôvodu nemožno články 5 a 6 považovať za nezlučiteľné so základnými princípmi práva Spoločenstva, ktoré sú uvedené vyššie.

¹² Pozri bod 13 rozsudku 240/83.

¹³ Sadeleer, N. *EU Environmental Law and the Internal Market*. Oxford University Press, Oxford 2014, s. 10.

skeho spoločenstva,¹⁴ pričom ochrana životného prostredia sa stala osobitným prvkom pri tvorbe vnútorného trhu.¹⁵ V konečnom dôsledku možno uzavrieť, že najvýznamnejšou zmenou, ktorú Jednotný európsky akt v oblasti ochrany životného prostredia priniesol, bola možnosť prijímať právnu úpravu v tejto oblasti, ktorá nezasahovala do práva vnútorného trhu, bez potreby uplatňovania článkov 100 ZEHS a 235 ZEHS. Harmonizačná právna úprava v oblasti ochrany životného prostredia získala nový právny základ a autonómne postavenie od práva vnútorného trhu, hoci v porovnaní s právom vnútorného trhu mala odlišné postavenie, najmä pokiaľ ide o požiadavky na prijímanie právnych predpisov. Legislatívny postup vo vzťahu k návrhom právnych predpisov bol stanovený v článku 130s, ktorý predpokladal jednomyselné schvaľovanie návrhov Komisie v Rade týkajúcich sa opatrení, ktoré by sa mali prijať po konzultácii s Európskym parlamentom a Hospodárskym a sociálnym výborom. Konkrétne vymedzenie oblastí, v ktorých sa rozhodnutia prijímajú, za podmienok stanovených v opatreniach prijatých jednomyseľne, sa mali schvaľovať kvalifikovanou väčšinou. Avšak požiadavka jednomyselnosti zapríčinila, že dosiahovanie konsenzu v Rade vyvolávala potrebu prijať konsenzuálny text predpisu, ktorý by bol akceptovateľný pre všetky členské štáty, a následkom toho sa upustilo od mnohých požiadaviek na ochranu životného prostredia a stanovenia si ambicióznejších cieľov.

Jednotný európsky akt okrem určenia právneho základu pre možnosť prijímať právnu úpravu v oblasti ochrany životného prostredia predstavoval významný dokument o rozvoji vnútorného trhu, keďže priniesol jeho legálnu definíciu ako priestoru bez vnútorných hraníc, v ktorom je zaručený voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu.

¹⁴ Pozri článok 130r ZEHS, ako ho zmenil Jednotný európsky akt.

¹⁵ Pozri článok 100a ZEHS, ako ho zmenil Jednotný európsky akt.

2.2. Maastrichtská zmluva

Maastrichtská zmluva priniesla uplatňovanie zásady subsidiarity do všetkých oblastí činnosti EÚ. Z hľadiska environmentálnej politiky priniesla Maastrichtská zmluva zmenu v spôsobe hlasovania v Rade, keďže sa odstránila jednomyselnosť (nie vo všetkých oblastiach environmentálnej politiky) a nahradila sa kvalifikovanou väčšinou pri prijímaní právnej úpravy v oblasti ochrany životného prostredia. Taktiež sa posilnilo postavenie Európskeho parlamentu, ktorý vo viacerých oblastiach spolurozhodoval pri prijímaní právnej úpravy, keďže predtým sa uplatňovala väčšinou konzultácia s Európskym parlamentom. V oblasti environmentálnej politiky sa začal spolurozhodovací postup v plnej miere využívať až na základe Amsterdamskej zmluvy, čím sa politika ochrany životného prostredia v legislatívnej oblasti dorovnala na oblasť vnútorného trhu. Následné zmeny zakladajúcich zmlúv, teda Zmluva z Nice alebo Lisabonská zmluva, nepriniesli v oblasti environmentálnej politiky výrazné zmeny.

2.3 Lisabonská zmluva

Lisabonská zmluva priniesla pozmenenie definície pojmu udržateľný rozvoj a taktiež sa dotkla legislatívnych postupov, keďže v zmysle článku 192 ods. 1 sa použije na dosiahnutie cieľov uvedených v článku 191 ZFEÚ riadny legislatívny postup vrátane porady s Hospodárskym a sociálnym výborom a Výborom regiónov. Mimoriadny legislatívny postup, vrátane jednomyselného rozhodovania v Rade, sa však i naďalej aplikuje na (i) ustanovenia fiškálnej povahy, (ii) opatrenia týkajúce sa územného plánovania, kvantitatívneho hospodárenia s vodnými zdrojmi alebo priamej alebo nepriamej dostupnosti týchto zdrojov a využívania pôdy s výnimkou nakladania s odpadmi a (iii) opatrenia významne ovplyvňujúce možnosť voľby členského štátu pri výbere medzi rôznymi energetickými zdrojmi a celkovú štruktúru zásobova-

nia energiou,¹⁶ pričom Rada môže na návrh Komisie a po porade s Európskym parlamentom, Hospodárskym a sociálnym výborom a Výborom regiónov jednomyselne stanoviť, že na tieto oblasti sa bude vzťahovať riadny legislatívny postup.¹⁷ Mimoriadny význam má zavedenie spoločnej energetickej politiky Lisabonskou zmluvou a v kontexte ochrany životného prostredia sledovanie cieľa presadzovania energetickej efektívnosti, úspory a vývoja nových a obnoviteľných zdrojov energie.¹⁸

Záver

Tento prehľad integrácie dokumentuje dôležitosť postavenia ochrany životného prostredia v politikách Európskej únie, ako aj jej členských štátov. Ochrana životného prostredia je regulovaná prostriedkami práva EÚ, vzhľadom na jej cezhraničný rozmer, ktorý ovplyvňuje kvalitu života a zdravia občanov EÚ. Netreba zabúdať ani na konanie inštitúcií EÚ pri vynucovaní pravidiel na ochranu životného prostredia, ak členské štáty nerešpektujú stanovené pravidlá.

S tým má napokon skúsenosť aj Slovenská republika, jedným z významných konaní, ktoré proti Slovenskej republike viedla Európska komisia, bolo nevykonanie rozsudku Súdneho dvora, ktorým Súdny dvor požadoval uzatvorenie skládky v Považskom Chlmci, keďže Slovenská republika porušila svoju povinnosť, ktorá vyplýva so smernice 1999/31/ES o skládkach odpadov. Prípado sa ťahal viac ako 10 rokov a posudzoval ho Súdny dvor v rámci konania o porušení zmlúv. V prvom rozhodnutí Súdny dvor konštatoval, že Slovenská republika porušila právo Európskej únie a bola povinná uzatvoriť skládku spôsobom, ako požadovala smernica Rady 1999/31/ES z 26. apríla 1999 o skládkach odpadov. Keďže Slo-

¹⁶ Článok 192 ods. 2 ZFEÚ.

¹⁷ Článok 192 ods. 3 ZFEÚ.

¹⁸ Článok 194 ods. 1 písm. c) ZFEÚ.

venská republika nerešpektovala rozhodnutie Súdneho dvora vo veci č. C-331/11,¹⁹ Súdny dvor rozhodol v konaní C-626/16,²⁰ že Slovenská republika je povinná zaplatiť paušálnu pokutu a penále za nesplnenie rozsudku Súdneho dvora.²¹

Literatúra

- JANKUV, J. Riešenie problematiky ochrany klímy v Európe prostriedkami medzinárodného práva a práva Európskej únie. In: *Európa v ohrození*. Brno: Tribun EU, 2017, s. 73 – 100. ISBN 978-80-263-1313-7.
- JANKUV, J. Ochrana ľudského práva na životní prostředí v evropském kontextu na základě Lisabonské smlouvy. In: *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 64 – 99. ISBN 978-80-87576-17-5.
- JANKUV, J. Medzinárodnoprávna ochrana ľudského práva na životné prostredie v Európe. In: *Nová Európa – výzvy a očakávania. Výzvy pre medzinárodnoprávnu a európsku ochranu ľudských práv v podmienkach novej Európy*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 265 – 292. ISBN 978-80-8168-560-6 – CD.
- KOŠIČIAROVÁ, S. Posudzovanie vplyvov činnosti na Slovensku a prístup verejnosti k spravodlivosti vo veciach životného prostredia. In: *Posuzování vlivů záměrů a koncepcí na životní prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 303 – 319. ISBN 978-80-210-8343-1.
- KOŠIČIAROVÁ, S. – MASLEN, M. Waste law in Slovakia. In: *Implementation and enforcement of EU environmental law in the Visegrad countries*. Olomouc: Palacký University, 2014, s. 163 – 173. ISBN 978-80-244-4027-9.
- KOŠIČIAROVÁ, S. – MASLEN, M. Environmental impact assessment in Slovakia. In: *Implementation and enforcement of EU environmental law in the Visegrad countries*. Olomouc: Palacký University, 2014, s. 236 – 247. ISBN 978-80-244-4027-9.
- MASLEN, M. Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie. 1. vyd. Praha: Leges, 2016, 248 s. ISBN 978-80-7502-198-4.
- MASLEN, M. Limity práva na priaznivé životné prostredie pri výkone slobody podnikania. In: *Vlastník a podnikatel při ochraně životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 114 – 132. ISBN 978-80-210-7951-9.
- MASLEN, M. Právne postavenie verejnosti v právnej úprave posudzovania vplyvov na životné prostredie v Slovenskej republike. In: *Posuzování vlivů záměrů a koncepcí na životní prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 286 – 302. ISBN 978-80-210-8343-1.

¹⁹ ECLI: EU:C:2013:271.

²⁰ ECLI:EU:C:2018:525.

²¹ Táto povinnosť vyplýva z čl. 260 ods. 1 ZFEÚ.

MASLEN, M. *Environmental law*. [1st ed.]. - Trnava: Trnavská univerzita, Právnická fakulta, 2013. - 1 CD, 101s. ISBN 978-80-8082-711-3.

SADELEER, N. *EU Environmental Law and the Internal Market*. Oxford University Press, Oxford 2014, 560 s. ISBN 978-0-19-967543-2.

Internetové zdroje (k 15.2.2020):

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

<https://www.slov-lex.sk/domov>

https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo1_6308/fr/

https://europa.eu/european-union/index_sk

<https://ec.europa.eu/environment/action-programme/>

Kontakt na autora:

vargapeter01@hotmail.co

AKTUÁLNY VÝVOJ MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA V OBLASTI BOJA PROTI NEZÁKONNÉMU OBCHODOVANIU S OHROZENÝMI DRUHMI ŽIVOČÍCHOV A RASTLÍN¹

CURRENT DEVELOPMENTS IN INTERNATIONAL LAW ON COMBATING ILLEGAL TRADE IN ENDANGERED SPECIES OF FAUNA AND FLORA

*Mgr. Denis Bede, PhD.**

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Bratislava

Abstrakt: Príspevok analyzuje aktuálny vývoj a zmeny v oblasti boja proti nezákonnému obchodovaniu s ohrozenými druhmi živočíchov a rastlín, ktoré prinášajú dokumenty prijaté na 18. konferencii zmluvných strán Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (CITES). Cieľom predkladaného textu je zhrnúť nové záväzky, ktoré vyplývajú zmluvným stranám Dohovoru z prijatých dokumentov a ktoré načrtávajú aktuálny trend v uplatňovaní medzinárodnoprávných nástrojov v boji proti pytlíctvu a pašeráctvu. Príspevok sa venuje aj procesu harmonizácie práva EÚ s medzinárodným právom a významu prístúpenia EÚ k Dohovoru CITES.

Kľúčové slová: obchodovanie s ohrozenými druhmi, nezákonné obchodovanie, CITES, pytlíctvo, pašeráctvo.

Abstract: Contribution analyses actual development in the field of combatting illegal wildlife trade and changes in trade rules according to the decisions and resolutions adopted on the 18th Conference of Parties to the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES). The objective of the contribution is to summarize new obligations which results from the adopted documents, outlining the current trends in the implementation of international legal instruments in combatting wildlife poaching and trafficking. The contribution also deals with the process of

* Autor v príspevku prezentuje vlastné názory, nejde o oficiálnu pozíciu Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky.

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

harmonisation of the EU law with international law and the importance of EU ratifying the CITES Convention.

Key words: Trade in endangered species, illegal trade, CITES, poaching, wildlife trafficking.

Úvod

So stupňujúcimi sa obavami zo straty biodiverzity sa zintenzívňuje volanie po zastavení nadmernej exploatacie živočíšnych a rastlinných druhov, ktorých populácie sú decimované nielen kvôli nadmernej ťažbe alebo rybolovu, ale aj kvôli pretrvávajúcemu pytliactvu a nelegálnemu obchodovaniu so živými jedincami ohrozených druhov alebo s výrobkami z ich častí alebo tiel. S narastajúcou ľudskou populáciou a so zmenšujúcim sa prirodzeným prostredím pre život týchto druhov sa ukazuje ako nevyhnutné nielen udržiavať, ale aj naďalej prehľbovať a rozširovať systém regulácie využívania živočíchov a rastlín, a to najmä druhov, ktorých populácie sa zmenšujú závratným tempom.

A hoci pre mnohé druhy predstavuje hrozbu najmä odlesňovanie a s ním súvisiaca strata prirodzených biotopov, choroby alebo rozširovanie nepôvodných druhov, mnoho druhov sa dostáva na pokraj vyhynutia práve kvôli pytliactvu a nelegálnemu obchodu. Nelegálny obchod s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami je v súčasnosti najväčšou nelegálnou ekonomikou po obchode so zbraňami a drogami. Okrem obchodovania s rohmi nosorožcov, slonovinou, kožušinami a košťami tigrov, šupinami zo šupinavcov alebo plutvami žralokov, zahŕňa aj nelegálny obchod so vzácnym drevom a neustále lukratívnejší obchod s exotickými domácimi miláčikmi, ktorý ohrozuje nielen papagáje, exotické plazy a ryby, ale aj mnohé ikonické druhy ako napríklad opice, vydry alebo mačkovité šelmy.

Tento príspevok je zameraný na analýzu aktuálneho vývoja v tejto oblasti, najmä s ohľadom na novoprijaté dokumenty na 18. konferencii zmluvných strán Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (angl. Convention on International Trade in Endangered

Species of Wild Fauna and Flora, ďalej len „Dohovor CITES“ alebo „Dohovor“). Rieši tiež problematiku nutnej harmonizácie práva EÚ s medzinárodnoprávnymi záväzkami vyplývajúcimi z týchto dokumentov, najmä spôsob a proces ich implementácie.

1. Nástroje medzinárodného práva v oblasti boja proti nezákonnému obchodovaniu s voľne žijúcimi druhmi

1.1 Dohovor CITES

Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín, známy aj pod názvom Washingtonský dohovor, bol vypracovaný na základe uznesenia v roku 1963 na stretnutí členov Medzinárodnej únie pre ochranu prírody (angl. International Union for Conservation of Nature, IUCN) a prijali ho 3. marca 1973 vo Washingtone D. C. zástupcovia 80 štátov. Do platnosti vstúpil na základe svojho článku XXII. odsek 1 dňa 1. júla 1975 a jeho originál bol uschovaný v depozite u Depozitnej vlády, ktorou je vláda Švajčiarskej konfederácie.

V prípade, ak sa štát alebo organizácia regionálnej hospodárskej integrácie rozhodne pristúpiť k Dohovoru, môže tak urobiť formálnym písomným vyhlásením zloženým do úschovy Depozitnej vlády. Po doručení tohto vyhlásenia depozitárovi diplomatickou cestou nadobudne Dohovor v zmysle článku XXII. pre príslušný štát platnosť uplynutím 90 dní od okamihu jeho doručenia písomného vyhlásenia.² Pre ČSFR nadobudol Dohovor platnosť k 28. máju 1992, keďže listina o prístupe Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky k Dohovoru bola uložená u Depozitnej vlády 28. februára 1992.³

² Bližšie pozri *List of Parties to the Convention* [cit. 2019-10-15]. Dostupné na: <https://cites.org/eng/disc/parties/index.php>.

³ Bližšie pozri *Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 572/1992 Zb.*

Dohovor má k dnešnému dňu celkom 183 zmluvných strán, medzi ktoré patrí aj Európska únia ako jediná organizácia regionálnej hospodárskej spolupráce. Patrí tak medzi Dohovory s najväčším počtom členov.

Cieľom Dohovoru CITES je zabezpečiť, aby medzinárodný obchod s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami bol legálny, udržateľný a vysledovateľný a neohrozoval prežitie druhov vo voľnej prírode. Dohovor na dosiahnutie týchto cieľov využíva systém špecifických kontrol, ktorým podrobuje medzinárodný obchod s vybranými druhmi živočíchov a rastlín, ktoré za týmto účelom radí do troch príloh, v závislosti od miery ochrany, ktorú potrebujú. Všetok dovoz, vývoz, opätovný vývoz a introdukcia z mora v prípade druhov zaradených do príloh Dohovoru CITES musia byť schválené prostredníctvom licenčného systému. Na tento účel si každá zmluvná strana Dohovoru zriaďuje výkonné orgány, zodpovedné za správu tohto systému, a jeden alebo viaceré vedecké orgány, ktoré výkonným orgánom poskytujú odborné stanoviská o vplyve obchodu na stav a populáciu daných druhov.⁴

Exemplár druhu zaradeného do príloh Dohovoru môže byť dovezený do alebo vyvezený zo zmluvného štátu Dohovoru len za predpokladu predloženia požadovaného povolenia v mieste vstupu alebo výstupu. Požiadavky sa mierne odlišujú v závislosti od zaradenia druhu do jednotlivých príloh Dohovoru.

Pre exempláre druhov zaradených do prílohy I Dohovoru základnou požiadavkou v prípade dovozu je vydanie dovozného povolenia zo strany výkonného orgánu zmluvného štátu dovozu, ktoré môže byť vydané iba za predpokladu nevyužitia exemplára na primárne komerčné účely a v prípade, že dovoz nebude mať nepriaznivý vplyv na prežitie druhu vo voľnej prírode. V prípade živých exemplárov živočíchov a rastlín musí zároveň dovozca preukázať, že je vhodne vybavený na jeho chov alebo starostlivosť oň. V prípade vývozu alebo opätovného vývozu je nevyhnutnou

⁴ Bližšie pozri *What is CITES?* [cit. 2019-10-09]. Dostupné na: <https://cites.org/eng/disc/how.php>.

požiadavkou vydanie povolenia výkonným orgánom štátu vývozu. Takéto povolenie môže byť vydané iba v prípade legálneho nadobudnutia exemplára, ak obchod nebude mať nepriaznivý vplyv na prežitie druhu a ak bolo vydané dovozné povolenie v štáte dovozcu. Požiadavkou na vývozcu v prípade, ak ide o živé zvieratá a rastliny je, aby boli pripravené na prepravu a prepravené tak, aby bolo vylúčené ich zranenie alebo poškodenie či kruté zaobchádzanie s nimi.

Pre exempláre druhov zaradených do prílohy II Dohovoru sa v prípade vývozu alebo opätovného vývozu vyžaduje vývozné povolenie alebo potvrdenie na opätovný vývoz vydané výkonným orgánom štátu vývozu. Vývozné povolenie môže byť v tomto prípade vydané iba v prípade, ak bol exemplár legálne nadobudnutý a ak vývoz nebude mať nepriaznivý vplyv na prežitie druhu vo voľnej prírode. Potvrdenie na opätovný vývoz môže byť vydané iba v prípade, ak bol exemplár pôvodne dovezený v súlade s ustanoveniami Dohovoru. Dovozné povolenie sa nevyžaduje, ak to nevyžaduje právny poriadok štátu dovozcu.

V prípade introdukcie z mora exemplárov druhov zaradených do príloh I a II Dohovoru sa vyžaduje vydanie potvrdenia štátom, do ktorého takéto exempláre smerujú.⁵

Pre exempláre druhov zaradených do prílohy III Dohovoru sa uplatňuje odlišný režim, vzhľadom na jednostrannosť ich zaradenia do tejto prílohy. V prípade obchodu zo štátu, ktorý zaradil druh do prílohy III sa pre exemplár tohto druhu vyžaduje vydanie vývozného povolenia. Takéto povolenie môže byť vydané iba v prípade legálneho nadobudnutia daného exemplára. V prípade vývozu z iného štátu sa vyžaduje potvrdenie o pôvode tohto exemplára.

Dohovor vo svojom článku VII stanovuje niekoľko výnimiek vo vzťahu k vyššie uvedeným požiadavkám pri obchode s exemplármi zaradenými do príloh Dohovoru. Tieto výnimky sa uplatňujú najmä v prípade, ak boli exempláre nadobudnuté skôr, ako sa na

⁵ Pre podrobnejšie pravidlá pozri článok III ods. 5 a článok IV ods. 6 Dohovoru CITES.

daný druh začali vzťahovať ustanovenia Dohovoru, ak ide o neživé exempláre rodinného alebo osobného charakteru, ako napríklad poľovnícke trofeje, ak ide o exempláre živočíchov odchovaných v zajatí alebo rastlín umelo vypestovaných na komerčné účely alebo ak ide o exempláre určené na vedecké účely. Výkonný orgán štátu môže tiež upustiť od týchto požiadaviek a umožniť presun exemplárov, ktoré sú súčasťou putovnej zoolologickej záhrady, cirku, zverinca, výstavy rastlín alebo inej putovnej výstavy.

V súčasnosti Dohovor zahŕňa viac ako 35 000 druhov živočíchov a rastlín, rozdelených do troch príloh. Príloha I zahŕňa vyše 1 000 druhov živočíchov a rastlín ohrozených vyhynutím, s ktorými je obchod povolený iba za výnimočných okolností. Príloha II zoskupuje takmer 5 000 druhov živočíchov a 29 700 druhov rastlín, ktoré nie sú nevyhnutne ohrozené vyhynutím, ale s ktorými musí byť obchod regulovaný, aby sa predišlo ich využívaniu do takej miery, ktorá je nezlučiteľná s ich prežitím vo voľnej prírode. Príloha III zahŕňa druhy chránené aspoň v jednej krajine, ktorá požiadala ostatné zmluvné strany Dohovoru o pomoc pri kontrole obchodu s nimi. Druhy zaradené do prílohy III sú zmluvné strany oprávnené jednostranne meniť.

Hoci je Dohovor pre zmluvné strany právne záväzný, sám osebe nenahrádza v oblasti boja proti nelegálnemu obchodovaniu s ohrozenými druhmi národné právne úpravy zmluvných štátov, ale poskytuje len právny rámec, ktorý musí každá zmluvná strana rešpektovať pri prijímaní vlastných právnych predpisov s cieľom zabezpečiť implementáciu a dodržiavanie ustanovení Dohovoru na vnútroštátnej úrovni.⁶

⁶ KOPRLOVÁ, J. Medzinárodnoprávna ochrana voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín v kontexte Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín. In: JANKUV, J. (ed.). *Vývoj, aktuálne výzvy a Rule of Law medzinárodného práva životného prostredia: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Vývoj a aktuálne výzvy medzinárodného práva životného prostredia“ a medzinárodnoprávnej sekcie „Princíp Rule of Law v medzinárodnom a európskom práve životného prostredia“, ako súčasť medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dni, 20. – 21. septembra 2018.*

1.2 Ďalšie nástroje

Ďalšími nástrojmi medzinárodného práva v oblasti boja proti nelegálnemu obchodovaniu s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami sú dva kľúčové dohovory Organizácie spojených národov (ďalej len „OSN“) – Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu (angl. UN Convention against Transnational Organized Crime, UNTOC) a Dohovor OSN proti korupcii (angl. UN Convention against Corruption, UNCAC).

Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu bol prijatý na základe Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č. 55/25 15. novembra 2000 s cieľom predstavovať efektívny nástroj a nevyhnutný právny rámec na medzinárodnú spoluprácu v boji, okrem iného, s nezákonným obchodovaním s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín. *Dohovor OSN proti korupcii* bol prijatý na základe Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č. 58/4 31. októbra 2003 a je jediným právne záväzným univerzálnym nástrojom proti korupcii. Tento dohovor vo svojom článku 12 ods. 2 písm. d) vyžaduje zaviesť opatrenia predchádzajúce zneužitiu postupov regulujúcich činnosti súkromných subjektov vrátane postupov udeľovania povolení alebo licencií na komerčné činnosti orgánmi verejnej správy. Takéto postupy, ako aj ďalšie administratívne služby (medzi ktoré patria aj povoľovanie zariadení na chov živočíchov v zajatí, zariadení na predaj živočíchov a rastlín alebo schvaľovanie vývozu a dovozu) môžu byť náchylné na úplatkárstvo, zneužitie postavenia verejného činiteľa alebo nedovolené obohacovanie.⁷

Vzhľadom na to, že nadnárodné organizované zločinecké skupiny výrazne stimulujú nelegálny obchod a ich činnosť má negatívny vplyv na viac ako 7 000 druhov voľne žijúcich živočíchov

Trnava: Právnická fakulta TU v Trnave, 2018. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 55 – 70, ISBN 978-80-8168-991-8.

⁷ YEATER, M. Corruption and Illegal Wildlife Trafficking. In: *Corruption, Environment and The United Nations Convention Against Corruption*, UNODC, 2012, s. 20.

a rastlín,⁸ Sekretariát Dohovoru CITES úzko spolupracuje s Úradom OSN pre drogy a kriminalitu (angl. UN Office on Drugs and Crime, UNODC) na integrácii nástrojov na predchádzanie korupcii a na efektívnejšie stíhanie a trestanie páchatel'ov vyvinutých prostredníctvom UNCAC a UNTOC, pri presadzovaní pravidiel medzinárodného obchodu s ohrozenými druhmi stanovených Dohovorom CITES. Ako ohlas na zvýšenú mieru korupcie, ktorá prispieva k nelegálnemu obchodovaniu s ohrozenými druhmi, bola na 17. zasadnutí konferencie strán Dohovoru prijatá rezolúcia o zákaze, predchádzaní a boji proti korupcii,⁹ ktorá nalieha na zmluvné strany Dohovoru, aby prijali opatrenia na zamedzenie, predchádzanie, odhaľovanie a potláčanie korupcie a aby zabezpečili, že všetky korupčné praktiky spojené so správou, vykonávaním a presadzovaním Dohovoru CITES budú trestateľné primeranými sankciami podľa vnútroštátnych právnych predpisov. Zároveň vyzýva zmluvné strany na dôslednú implementáciu a aplikáciu ustanovení UNCAC a UNTOC.

2. Aktuálny vývoj a výsledky 18. konferencie zmluvných strán Dohovoru CITES

V auguste 2019 sa konala v poradí 18. konferencia zmluvných strán Dohovoru CITES (ďalej len „konferencia strán Dohovoru“ alebo „konferencia“), na ktorej sa stretli zástupcovia 170 zo 183 zmluvných strán Dohovoru. Výsledkom konferencie strán Dohovoru je najmä revidovanie a sprísnenie viacerých pravidiel na obchodovanie s voľne žijúcimi druhmi fauny a flóry a zaradenie nových druhov živočíchov a rastlín, ktorých populácie sú ohrozené neutržateľným obchodovaním spojeným s nadmerným zberom,

⁸ UNODC. *World Wildlife Crime Report. Trafficking in protected species*, New York: United Nations, 2016, s. 12.

⁹ Pozri Resolution Conf. 17.6 on Prohibiting, preventing and countering corruption, which facilitates activities conducted in violation of the Convention.

lovom a rybolovom. Konferencia tiež posúdila pokrok v implementácii v minulosti prijatých opatrení zameraných na zabezpečenie ochrany a trvalo udržateľného využívania druhov už zaradených do príloh Dohovoru, a to najmä na základe nových dát a informácií o ich súčasných populačných trendoch, miere obchodovania s nimi a národných akčných plánov.

2.1 Preradenie druhov do príloh I a II Dohovoru

Opierajúc sa o zaužívaný systém kvót a povolení na reguláciu rybolovu, konferencia strán Dohovoru rozhodla o zaradení 18 nových druhov žralokov do prílohy II. Ide najmä o druhy ako lamna ostronosá (*Isurus oxyrinchus*) alebo lamna dlhoplutvá (*Isurus paucus*), ktoré sú extenzívne lovené pre ich plutvy a IUCN ich zaradila medzi ohrozené druhy.

Medzi ďalšie morské druhy živočíchov, novo zaradené do príloh Dohovoru, patria napríklad úhory, morské uhorky rodu *Holothuriae*, morský slimák druhu *Strombus gigas*, morské korytnačky, koraly, jesetery alebo morské koníky.

Významný podiel na nelegálnom medzinárodnom obchode má drevo z tropických drevín. Konferencia strán Dohovoru preto reagovala na rastúci dopyt po dreve afrického tíku druhu *Pericopsis elata* z krajín západnej Afriky rozšírením povoločacej povinnosti aj na ďalšie produkty z neho, najmä guľatinu, rezivo, dyhové dosky alebo preglejky. Do prílohy II Dohovoru boli zaradené aj viaceré druhy palisandrov a céder druhu *Widdringtonia whytei*, ktorý je národným stromom štátu Malawi. Naopak drobné hotové výrobky z niektorých druhov palisandrov zaradených do prílohy II Dohovoru, najmä hudobné nástroje, ich časti a príslušenstvo k nim boli vyňaté spod povoločacej povinnosti a budú sa tak môcť vyvážať a dovážať bez povolenia.

Pod ochranu Dohovoru boli novo zaradené žirafy (*Giraffa camelopardalis*), ktorých populácia zaznamenala v priebehu posledných troch desaťročí pokles o 36 – 40 %, hoci najväčšou hrozbou v tomto

prípade pravdepodobne nie je nelegálny medzinárodný obchod, ale najmä strata prirodzeného prostredia a lov pre divinu (angl. wildmeat, pôvodne bushmeat). Návrh ich zaradenia do prílohy II sa odvolával na čl. 2 ods. 2 písm. a) Dohovoru, podľa ktorého táto príloha zahŕňa druhy, ktoré síce nemusia byť nevyhnutne ohrozené vyhynutím v čase ich zaradenia, ak hrozí, že sa ohrozenými môžu stať, ak obchod s ich exemplármi nebude podliehať prísnej regulácii, aby sa predišlo ich využívaniu nezlučiteľnému s ich prežitím vo voľnej prírode. Zároveň sa opiera o rezolúciu prijatú na predchádzajúcej konferencii zmluvných strán, stanovujúcej princíp predbežnej opatrnosti v prípade pochybností o tom, aký vplyv na ochranu druhu má medzinárodný obchod, ak je to v najlepšom záujme zachovania tohto druhu.¹⁰

Najmä pre narastajúci obchod s exotickými domácimi miláčikmi, ktorý kladie enormný tlak na niektoré druhy živočíchov, boli z prílohy II do prílohy I Dohovoru preradené dva juhoázijské druhy vydier (*Aonyx cinereus* a *Lutrogale perspicillata*) a niekoľko druhov korytnačiek, napríklad korytnačka hviezdicová (*Geochelone elegans*) alebo korytnačka skalná (*Malacochersus tornieri*), známa aj pod názvom palacinková korytnačka (angl. pancake tortoise). Jednu z najväčších novodobých hrozieb pre tieto a ďalšie druhy preradené do prílohy I Dohovoru je ich predaj ako exotických domácich miláčikov v obchodoch alebo na veľtrhoch so zvieratami alebo dokonca predaj do tzv. „zvieracích kaviarní“.¹¹ Vzhľadom na presun tohto nelegálneho obchodu na internet sa jeho odhaľovanie a postihovanie stáva náročnejším.

Novo zaradených bolo aj niekoľko druhov jašterov, gekonov, žiab a motýľov, mnoho z nich endemických a ohrozených najmä kvôli vysokej zberateľskej hodnote medzi obchodníkmi a zberateľmi exotických plazov a hmyzu.

¹⁰ Pozri *Resolution Conf. 9.24 (Rev. CoP17) on Criteria for amendment of Appendices I and II. Annex 4.*

¹¹ Pozri GOMEZ, L., BOUHUYS, J. *Illegal otter trade in southeast Asia*. TRAFFIC, Petaling Jaya, Selangor, Malaysia, 2018.

Vďaka extenzívnym snahám o záchranu populácií a ich úspešnému manažmentu bolo zaznamenaných aj niekoľko úspešných prípadov, na základe ktorých boli z prílohy I do prílohy II Dohovoru preradené niektoré populácie vikune (*Vicugna vicugna*) v Argentíne alebo populácia krokodíla dlhohlavého (*Crocodylus acutus*) v Mexiku.

Dôležitými boli aj návrhy na zmenu ochrany nosorožca tuponosého južného (*Ceratotherium simum simum*) a slona afrického (*Loxodonta africana*). V prípade tzv. nosorožca bieleho išlo najmä o návrh na preradenie populácie Namíbie z prílohy I do prílohy II výlučne s cieľom umožniť medzinárodný obchod so živými exemplármi do vhodných a prijateľných miest určenia a obchod s poľovníckymi trofejami. Druhým návrhom týkajúcim sa nosorožca bieleho bol návrh na odstránenie existujúcej poznámky (angl. annotation) k zaradeniu populácie Eswatini do prílohy II Dohovoru, čo by umožnilo plnohodnotne využiť toto zaradenie, povoľujúce regulovaný legálny obchod so živými exemplármi a ich časťami, vrátane rohov, s cieľom získať finančné prostriedky na úhradu zvyšujúcich sa nákladov na ochranu nosorožcov v Eswatini. Ani jeden z uvedených návrhov však nezískal dostatočnú podporu a oba boli zamietnuté.

Na konferencii strán Dohovoru boli predložené tri rôzne návrhy na preradenie slona afrického v prílohách Dohovoru. Zambia navrhla preradiť populáciu Zambie z prílohy I do prílohy II s poznámkou, umožňujúcou obchod s registrovanou surovou slonovinou, poľovníckymi trofejami a kožami a koženými výrobkami. Dôvodom preradenia bolo umožniť miestnym komunitám ekonomicky profitovať zo slonov a znížiť tak napätie, ktoré majú na svedomí časté konflikty ľudí a voľne žijúcich živočíchov (angl. human-wildlife conflicts). Botswana, Namíbia a Zimbabwe navrhli upraviť poznámku k zaradeniu populácií slona afrického do prílohy II Dohovoru tak, aby bol umožnený širší regulovaný obchod so slonovinou s cieľom trvalo udržať využívanie slonov v prospech miestnych komunít a ekosystémov.¹² Tretím bol protichodný návrh

¹² Pozri dokument CoP18 Prop. 11. *Consideration of proposals for amendment of ap-*

na preradenie populácií Botswany, Namíbie, Juhoafrickej republiky a Zimbabwe z prílohy II do prílohy I tak, aby boli všetky populácie slona afrického spolu zaradené do prílohy I Dohovoru. Viacero zmluvných strán však namietalo, že uvedené populácie slona afrického nespĺňajú biologické kritériá na preradenie do prílohy I.¹³ Ani jeden z vyššie uvedených návrhov na preradenie nezískal vyžadovanú dvojtretinovú väčšinu hlasov, a preto boli všetky tri návrhy zamietnuté. V prvých dvoch prípadoch bolo dôvodom nesúhlasu väčšiny štátov výsledok návrhov, ktoré by spôsobili rozšírenie legálneho obchodu so slonovinou, v treťom prípade to boli najmä nespĺnené biologické kritériá na preradenie, keďže populácia slonov uvedených štyroch juhoafrických štátov svojím počtom viac ako desaťnásobne prevyšuje všetky ostatné populácie slonov žijúcich na africkom kontinente.

2.2 Ďalšie rozhodnutia prijaté na konferencii

Zmluvné strany na zasadnutí konferencie všeobecne uznali kritickú úlohu miestnych komunit a domorodého obyvateľstva, ktoré tvorí doslova tzv. „predné línie“ v boji za ochranu a trvalo udržateľný manažment ohrozených druhov živočíchov a rastlín, a potrebu nevyhnutne pomôcť týmto komunitám zabezpečiť primerané príjmy a živobytie s cieľom podporiť ich úlohu v boji proti nelegálnemu obchodu s ohrozenými druhmi. Výsledky rokovania ukázali, že je nevyhnutné začať uvažovať o tom, ako čo najlepšie zapojiť pôvodné a domorodé obyvateľstvo do rozhodovacieho a implementačného procesu v rámci fungovania Dohovoru, s cieľom efektívnejšie dosahovať ciele Dohovoru a zároveň uznať úlohu tých ľudí, ktorí využívajú druhy zaradené do príloh Dohovoru pri zabezpe-

pendices I and II. Dostupné na: <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/18/prop/19032019/E-CoP18-Prop-11.pdf>.

¹³ Pozri *Resolution Conf. 9.24 (Rev. CoP17) on Criteria for amendment of Appendices I and II.*

čovaní svojho živobytia, pri ich dosahovaní. Väčšina zmluvných strán Dohovoru, uznávajúc dôležitosť inkluzívneho rozhodovania, sa pritom zhodla, že najlepším spôsobom na jeho dosiahnutie je zahrnutie zástupcov týchto komunít v rámci národných mechanizmov alebo formou účasti v postavení pozorovateľov, a nie prostredníctvom samostatného Stáleho výboru pre miestne komunity, ako to bolo pôvodne navrhované.

Napriek zamietnutiu viacerých návrhov na preradenie nosorožca tuponosého južného v prílohách Dohovoru, s cieľom umožniť kontrolovaný legálny obchod, konferencia odsúhlasila navýšenie ročnej exportnej kvóty na trofejný lov dospelých samcov nosorožca ostronosého (*Diceros bicornis*) z 5 exemplárov na adaptívnu kvótu neprevyšujúcu 0,5 % celkovej populácie Juhoafrickej republiky v danom roku, novelizovaním rezolúcie č. 13.5 o stanovení vývozných kvót na poľovnícke trofeje z nosorožcov ostronosých.¹⁴ V aktuálnom roku by táto zmena znamenala navýšenie z 5 na 9 exemplárov.¹⁵

Konferencia taktiež revidovala opatrenia na vývoz živých exemplárov slonov afrických do „vhodných a prijateľných miest určenia“ tak, že takýto vývoz sa bude povoľovať iba za výnimočných okolností a po konzultácii s príslušnými orgánmi Dohovoru CITES a IUCN a iba v prípadoch, ak takýto vývoz prinesie benefity pre *in situ* ochranu tohto druhu.

3. Nariadenia EÚ o obchode s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami

Vzhľadom na jednotný trh Európskej únie a absenciu systematických kontrol na spoločných hraniciach jednotlivých členských

¹⁴ Pozri Resolution Conf. 13.5 (Rev. CoP14) on Establishment of export quotas for black rhinoceros hunting trophies.

¹⁵ Pozri *Summary record of the third session of Committee I. CoP18 Com. I Rec. 3 (Rev. 1)*, Dostupné na: https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/18/Com_I/SR/E-CoP18-Com-I-Rec-03-R1.pdf.

štátov v rámci EÚ je nevyhnutná jednotná implementácia ustanovení Dohovoru CITES vo všetkých členských štátoch EÚ. Na tento účel bolo prijatých niekoľko nariadení, súhrnne označovaných ako nariadenia EÚ o obchode s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami (angl. EU Wildlife Trade Regulations).

Medzi tieto predpisy patrí rámcové nariadenie Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi (ďalej len „nariadenie Rady č. 338/97“), nariadenie Komisie (ES) č. 865/2006, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá na vykonávanie nariadenia Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi v platnom znení (ďalej len „nariadenie Komisie č. 865/2006“ alebo „vykonávacie nariadenie“) a vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) č. 792/2012, ktorým sa stanovujú pravidlá vzoru povolení, potvrdení a iných dokladov stanovených v nariadení Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi a ktorými sa mení a dopĺňa nariadenie Komisie (ES) č. 865/2006. V nadväznosti na reguláciu obchodu bolo zároveň prijaté vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2017/1915, ktorým sa zakazuje dovoz exemplárov určitých druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín do Únie. Toto nariadenie bolo nahradené vykonávacím nariadením Komisie (EÚ) 2019/1587, ktorým sa zakazuje dovoz exemplárov určitých druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín do Únie v súlade s nariadením Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi (ďalej len „nariadenie Komisie o zákaze dovozu“).

Nariadenie Rady č. 338/97 stanovuje pravidlá dovozu, vývozu, opätovného vývozu a obchodu vnútri EÚ s exemplármi ohrozených druhov, najmä postupy a dokumenty potrebné na takéto obchod (dovozné a vývozné povolenia, potvrdenia na opätovný vývoz, oznámenia o dovoze a certifikáty na obchodovanie vnútri EÚ). Taktiež upravuje pohyb živých exemplárov v rámci EÚ. Exempláre ohrozených druhov rozdeľuje do štyroch príloh označených písmenami A až D, čím vytvára mierne odlišný systém ako samotný Dohovor. Do prílohy A zaraďuje najmä všetky druhy z prílo-

hy I Dohovoru a druhy z príloh II a III Dohovoru, pre ktoré EÚ zaviedla prísnejšie vnútroštátne opatrenia. Do prílohy B sú zahrnuté najmä všetky ostatné druhy z prílohy II Dohovoru, okrem tých, voči ktorým si členské štáty EÚ uplatnili výhrady a tiež niektoré druhy z prílohy III Dohovoru. V prílohe C sú potom zahrnuté všetky zvyšné druhy z prílohy III Dohovoru, okrem tých, voči ktorým si členské štáty uplatnili výhrady. V zásade teda platí, že prílohy A, B a C korešpondujú s prílohami I, II a III Dohovoru, s tým, že navyše zahŕňajú niektoré druhy nezaradené do príloh Dohovoru, chránené podľa práva EÚ.¹⁶ V prílohe D sú zahrnuté najmä druhy prílohy III Dohovoru, voči ktorým si členské štáty EÚ uplatnili výhrady a niektoré druhy nezaradené do príloh Dohovoru, kvôli ochrane pôvodných druhov chránených Smernicou o biotopoch¹⁷ a Smernicou o vtákoch.¹⁸ Nariadenie Rady teda implementuje rozdelenie druhov chránených Dohovorom CITES do príloh spôsobom, ktorý umožňuje uplatniť výhrady s týmto zaradením, prípadne zabezpečiť vyššiu ochranu a prísnejšiu reguláciu druhom, v prípade ktorých členské štáty EÚ požadujú väčšie obmedzenie medzinárodného obchodu. Podobne ako Dohovor CITES aj prílohy nariadení EÚ vo všeobecnosti zahŕňajú všetky exempláre, živé i neživé, rovnako ako aj časti a deriváty živočíchov a rastlín zaradených do jednotlivých príloh, okrem niektorých prípadov, keď sú vymedzené časti alebo deriváty vyňaté z ich pôsobnosti prostredníctvom poznámky k zaradeniu v prílohách.

Nariadením Rady č. 338/97 sa taktiež zriaďuje niekoľko orgánov na úrovni EÚ, menovite Výbor pre obchod s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami, Vedecká preskúvavacia skupina EÚ a skupina pre vynútiteľnosť, pozostávajúce zo zástupcov členských štátov, ktoré zvoláva a ktorým predsedá Európska komisia.

¹⁶ *Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Implementation in the European Union*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, s.11.

¹⁷ Celý názov Smernica Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín.

¹⁸ Celý názov Smernica Rady 79/409/EHS o ochrane voľne žijúceho vtáctva.

Vykonávacie nariadenie ustanovuje podrobné pravidlá vykonávania nariadenia Rady č. 338/97 a praktické aspekty jeho implementácie. Taktiež implementuje väčšinu v súčasnosti platných odporúčaní konferencie strán Dohovoru k výkladu a vykonávaniu ustanovení Dohovoru CITES. Stanovuje dodatočné pravidlá na vydávanie, platnosť a používanie dokumentov potrebných pre dovoz, vývoz, opätovný vývoz a obchod vnútri EÚ s exemplármi druhov uvedených v štyroch prílohách nariadenia Rady č. 338/97. Stanovuje tiež podrobné kritériá na posudzovanie rôznych výnimiek zo zákazov.

Nariadenie Komisie o zákaze dovozu vydané v zmysle čl. 4 ods. 6 písm. a) a b) nariadenia Rady č. 338/97 umožňuje Komisii stanoviť obmedzenia dovozu exemplárov určitých druhov z určitých krajín pôvodu do EÚ. Aktuálne platné nariadenie Komisie o zákaze dovozu z 24 septembra 2019 nadobudlo účinnosť dvadsiatym dňom po jeho uverejnení v Úradnom vestníku EÚ a je záväzná v celom rozsahu a priamo uplatniteľná vo všetkých členských štátoch EÚ. V tomto nariadení Vedecká preskúmovacia skupina EÚ na základe odporúčaní vydaných stálym výborom CITES na 69. a 70. zasadnutí a pre ňu vypracovaných správ doplnila zoznam druhov a krajín, z ktorých je zakázaný ich dovoz do EÚ, a zároveň vymedzila zoznam druhov a krajín, na ktoré sa už zákaz dovozu do EÚ viac nevzťahuje. Kompletný aktualizovaný zoznam druhov a krajín, na ktoré sa vzťahuje zákaz dovozu do EÚ je prílohou tohto nariadenia.

3.1 Dôsledky pristúpenia EÚ ako zmluvnej strany k Dohovoru CITES

V zmysle pôvodného textu Dohovoru mohli byť jeho zmluvnou stranou iba štáty. Text Dohovoru bol však modifikovaný prijatím Gaboronského dodatku, ktorým bolo upravené znenie článku XXI. Dohovoru. Hoci tento dodatok bol predstavený už v roku 1983, účinnosť nadobudol až v roku 2013 a otvoril tak možnosť pristú-

penia k Dohovoru, ktorý bol pôvodne vyhradený len pre štáty, aj pre regionálne organizácie pre hospodársku integráciu (angl. regional economic integration organizations) zriadené zvrchovanými štátmi, ktoré majú právomoc rokovať o medzinárodných dohodách o záležitostiach, ktoré im postúpili ich členské štáty, a na ktoré sa vzťahuje Dohovor CITES, uzatvárať takéto dohody a vykonávať ich.¹⁹ EÚ pristúpila k Dohovoru rozhodnutím Rady (EÚ) 2015/451 zo 6. marca 2015 o pristúpení Európskej únie k Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín, ktorého prílohou je vyhlásenie EÚ v súlade s článkom XXI ods. 3 Dohovoru.

Hoci sa EÚ 8. júla 2015 stala aj samostatnou zmluvnou stranou Dohovoru, jeho ustanovenia boli do práva EÚ implementované už od roku 1984 prostredníctvom nariadení EÚ o obchode s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami. Dôvodom bola najmä skutočnosť, že v dôsledku existencie colnej únie v rámci EÚ by ich implementácia jednotlivými členskými štátmi namiesto EÚ ako ich regionálneho zoskupenia bola prinajlepšom neefektívna. Odhliadnuc od technických dôvodov k tomu prispeli aj environmentálne zamerané akčné plány EÚ a predpisy práva EÚ zamerané na ochranu a zachovanie pôvodných európskych druhov fauny a flóry, vďaka ktorým sa obchod s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami z individuálnej vnútroštátnej problematiky stal záležitosťou celej Európskej únie. Nariadenia EÚ o obchode s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami sa pritom neobmedzujú len na implementáciu ustanovení Dohovoru a rezolúcii, ale v mnohých prípadoch idú za hranice požiadaviek stanovených Dohovorom.

Nariadenia EÚ stanovujú v mnohých ohľadoch prísnejší režim dovozu exemplárov, keď vyžadujú dovozné povolenie na dovoz exemplárov druhov uvedených nielen v prílohe A, ale aj v prílohe B nariadenia Rady. Na dovoz exemplárov druhov zaradených do príloh C a D postačuje predloženie oznámenia o dovoze. Rov-

¹⁹ *EU Accession to CITES – Main Issues and Positions for the 17th COP*, European Union, 2016, s. 14.

nako prísnejší režim sa týka zákazu obchodu alebo komerčného využitia exemplárov niektorých druhov, ktoré sú zaradené v prílohe A nariadenia Rady, napriek ich zaradeniu do prílohy II Dohovoru, ktorý umožňuje obchodovanie s nimi. Nariadenia EÚ tiež stanovujú podmienky a požiadavky na obchod vnútri EÚ medzi jednotlivými členskými štátmi. Dohovor stanovuje len podmienky a obmedzenia pre medzinárodný obchod. Významným prínosom regulácie obchodu s ohrozenými druhmi na úrovni EÚ je aj možnosť úplne zakázať dovoz vo vzťahu k určitým druhom a štátom ich pôvodu, ktoré Komisii umožňuje nariadenie Rady vo svojom článku 4 ods. 6, a to aj napriek tomu, že Dohovor umožňuje medzinárodný obchod s nimi. Takýto zákaz dovozu do EÚ musí byť vždy prijatý celou EÚ, nemôže ho aplikovať len jednotlivý členský štát, preto je nevyhnutné, aby takéto zákazy boli jednotne implementované.²⁰ O zákaze dovozu exemplárov určitého druhu do EÚ z určitej krajiny jeho pôvodu sa obvykle rozhoduje na základe vyslovenia negatívneho stanoviska (angl. Negative Opinion) Vedeckej preskúvacej skupiny EÚ (angl. Scientific Review Group, SRG) a po konzultácii s príslušným štátom, resp. štátmi výskytu daného druhu. Negatívne stanovisko sa vydáva v prípade, ak dovoz exemplárov daného druhu z určitého štátu, prípadne štátov ich výskytu môže mať negatívny vplyv na stav ochrany tohto druhu, v prípade ak pri exemplároch daného druhu dochádza k vysokej miere úmrtnosti počas prepravy alebo je nepravdepodobné, že budú v zajatí schopné prežiť značnú časť svojho života, alebo v prípade ak by ich dovoz do EÚ mohol ohroziť populácie pôvodných voľne žijúcich druhov. Hoci negatívne stanoviská Vedeckej preskúvacej skupiny EÚ majú dočasný charakter, môže Európska Komisia prijať tzv. nariadenie o zákaze dovozu (angl. Suspensions Regulation), ktoré sa zverejňuje v Úradnom vestníku Európskej únie a ktoré zakazuje dovoz exemplárov vybraných druhov na dlhodobom základe.

²⁰ Pozri *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations*, TRAFFIC, 2017, s. 37.

Napriek doterajšej spolupráci členských štátov, ktoré aj predtým pristupovali k rokovaniam na konferenciách strán Dohovoru so spoločnou pozíciou, pristúpením EÚ k Dohovoru CITES sa očakáva najmä posilnenie transparentnosti a zodpovednosti EÚ vo vzťahu k Sekretariátu Dohovoru a možnosť zohrávať plnohodnotné postavenie pri naplňaní úloh Dohovoru. EÚ ako zmluvná strana Dohovoru nemalou mierou prispieva na prevádzkové náklady Dohovoru zo svojho rozpočtu. Plnohodnotné členstvo taktiež poskytuje EÚ silnejší inštitucionálny základ na zapájanie sa do projektov Dohovoru a pomoc ostatným zmluvným stranám Dohovoru v budovaní kapacít na zabezpečenie vykonávania ustanovení Dohovoru.²¹ Praktickou zmenou, ktorú prináša pristúpenie EÚ k Dohovoru, je to, že oficiálna spoločná pozícia členských štátov EÚ sa prijíma formou rozhodnutia Rady. Mandát vystupovať v mene EÚ ako zmluvnej strany na konferencii strán Dohovoru má Európska komisia.²²

Problematickým sa ukázalo byť v tomto ohľade najmä hlasovanie na zasadnutiach konferencie strán Dohovoru. EÚ deklarovala, že bude v otázkach spadajúcich do jej kompetencie hlasovať 28 hlasmi, čo vyvolalo istú mieru nevôle ostatných zmluvných strán Dohovoru. Tie nesúhlasili najmä s tým, aby sa počet hlasov EÚ automaticky rovnal 28 hlasom, a požadovali, aby sa počet hlasov EÚ stanovoval na základe počtu členských štátov v skutočnosti akreditovaných a prítomných na zasadnutí konferencie. Zároveň požadovali, aby sa zabránilo vzniku situácie, keď EÚ bude mať hlas navyše popri hlasoch jednotlivých členských štátov EÚ. Na základe toho Sekretariát Dohovoru prijal záver, že EÚ bude hlasovať iba za predpokladu, že všetkých 28 jej členských štátov je prítomných na zasadnutí a ich delegácie sú náležite akreditované.

²¹ *Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Implementation in the European Union*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, s.19.

²² Pred pristúpením EÚ k Dohovoru CITES zastupovalo spoločnú pozíciu členských štátov EÚ na konferencii strán Dohovoru Predsedníctvo Rady EÚ.

3.2 Spôsob a proces harmonizácie práva EÚ s medzinárodnoprávnymi záväzkami

Vzhľadom na tri stupne právnej úpravy, a to medzinárodno-právnu, úniiovú a vnútroštátnu reguláciu, je nevyhnutné absolvovať istú mieru transpozície a harmonizácie práva v tejto oblasti. Hoci medzinárodné zmluvy, ak sú ratifikované, sú záväzné pre jednotlivé zmluvné strany, vytvárajú len záväzný právny rámec na transpozíciu záväzkov do vnútroštátnej legislatívy zmluvného štátu. Naopak nariadenia EÚ sa vyznačujú priamym účinkom, a sú teda priamo uplatniteľné v členských štátoch EÚ a v niektorých prípadoch môžu mať dokonca prednosť pred vnútroštátnou právnou úpravou.

Táto hierarchia je vo vzťahu k Dohovoru mimoriadne dôležitá v prípade, ak nastanú zmeny zaradenia druhov v prílohách Dohovoru, čo sa odzrkadlí v zmenách v pravidlách obchodovania s týmito druhmi, ktoré sú viazané na toto zaradenie. Zmeny prijaté na 18. zasadnutí konferencie strán Dohovoru nadobudnú účinnosť na medzinárodnej úrovni 26. novembra 2019.²³ Tieto zmeny musia byť následne reflektované na úrovni práva EÚ, a to prostredníctvom zmien v prílohách nariadenia Rady č. 338/97, ktoré nadobudnú účinnosť tri dni po ich uverejnení v Úradnom vestníku Európskej únie. Keďže takéto zmeny vyžadujú špecifický legislatívny proces, tieto zmeny nadobudnú účinnosť neskôr ako zmeny v prílohách samotného Dohovoru, čo umožní vznik akéhosi prechodného obdobia, počas ktorého výkonné orgány členských štátov EÚ nie sú viazané zmenami v prílohách Dohovoru. V praxi to bude znamenať, že hoci EÚ a jej členské štáty sa už na medzinárodnej úrovni prostredníctvom konferencie zmluvných strán zaviazali uplatňovať nové pravidlá pre novo zaradené druhy, vyradené alebo prera-

²³ Podľa článku 15 ods. 1 písm. c) Dohovoru zmeny prijaté na zasadnutí Konferencie zmluvných strán nadobúdajú účinnosť 90 dní po tomto zasadnutí pre všetky zmluvné strany s výnimkou tých, ktoré si uplatnia výhrady v súlade s ods. 3 tohto článku.

dené v rámci príloh Dohovoru, ak tieto zmeny nebudú premietnuté aj do príloh nariadenia Rady č. 338/97, nebudú pre členské štáty EÚ právne záväzné. Do nadobudnutia účinnosti týchto zmien tak členské štáty EÚ nemajú právnu povinnosť vydávať povolenia na dovoz a vývoz exemplárov druhov novo zaradených do príloh Dohovoru alebo preradených z prílohy II do prílohy I, a zároveň sú oprávnené vyžadovať takéto doklady pri dovoze a vývoze exemplárov druhov, na ktorých sa tieto povinnosti kvôli ich vyradeniu alebo preradeniu z príloh Dohovoru nevzťahujú. Vzhľadom na to, že žiadny z druhov nebol vyradený z príloh Dohovoru, tento prípad sa bude týkať iba určitých výrobkov z niektorých druhov, ktoré boli vyňaté spod pôsobnosti Dohovoru na základe anotácie k ich zaradeniu. Týka sa to najmä hotových výrobkov a hudobných nástrojov alebo ich častí z dreva stromov z rodu *Dalbergia* a troch druhov rodu *Guibourtia*.

Záver

Za najväčší nedostatok Dohovoru sa často označuje práve jeho rozsah, obmedzený na nelegálny medzinárodný obchod s ohrozenými druhmi. Dohovor teda žiadnym spôsobom nezasahuje do vnútroštátneho obchodu v rámci jednotlivých zmluvných strán. Výnimkou je EÚ, ktorá ako zmluvná strana Dohovoru do istej miery reguluje obchod medzi jednotlivými svojimi členskými štátmi, využívajúc pritom nariadenia EÚ o obchode s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami. Zároveň, ak Dohovor nereguluje medzinárodný obchod s konkrétnymi druhmi, s týmito druhmi sa môže medzinárodne legálne obchodovať, a to aj v prípadoch, ak boli z prírody odobraté v rozpore s vnútroštátnym právom.²⁴

S obmedzeným rozsahom Dohovoru sa skloňujú aj názory o potrebe všeobecného dohovoru, ktorý rieši boj proti organizo-

²⁴ Pozri UNODC. *World Wildlife Crime Report. Trafficking in protected species*, New York: United Nations, 2016, s. 10.

vanému zločinu týkajúceho sa voľne žijúcich živočíchov a rastlín (angl. organized wildlife crime), keďže neexistuje žiadna medzinárodná dohoda ani medzinárodne uznaná definícia zločinu týkajúceho sa voľne žijúcich živočíchov a rastlín. Bývalý generálny tajomník Dohovoru CITES, John Scanlon, si myslí, že je nevyhnutné prijať protokol k Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu, ktorý by adresoval nedovolené obchodovanie s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami, ktoré spĺňa kritériá organizovaného zločinu ako závažný trestný čin v zmysle tohto Dohovoru, rovnako ako boli pod formálny právny rámec Dohovoru zahrnuté iné závažné nadnárodné organizované zločinecké činnosti ako obchodovanie s ľuďmi, pašovanie migrantov alebo nedovolená výroba a obchodovanie so strelnými zbraňami a muníciou. Za najväčší nedostatok Dohovoru považuje práve jeho obchodnoprávnu, nie trestnoprávnu povahu. Hoci zaväzuje zmluvné strany penalizovať obchod, ktorý je v rozpore s jeho ustanoveniami, nezaväzuje ich kriminalizovať obchod s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami.²⁵ A hoci má návrh prezentovaný bývalým generálnym tajomníkom Dohovoru CITES svoje opodstatnenie a potenciál zabezpečiť v budúcnosti zmenu k lepšiemu, nevyhnutným krokom vpred je najsť spôsob, ako zaviazat štáty sveta k náležitejšiemu vymáhaniu práva v oblasti boja proti zločinom páchaným na voľne žijúcich živočíchoch a rastlinách (angl. wildlife crime) a proti pašeráctvu.

Dohovor CITES, rovnako ako aj niektoré iné medzinárodné obchodné dohody, zmluvné štáty aj iné subjekty stále viac kritizujú za svoj postupný odklon od obchodného charakteru k tomu ochrannému. Najdôležitejším krokom v budúcnosti preto bude potreba nájsť efektívne medzinárodné fórum na adresovanie problémov s organizovaným zločinom páchaným na faune a flóre, keďže Dohovor CITES neslúži v prvom rade ako fórum a právny rámec

²⁵ Pozri SCANLON, J. E. *Do we need a wildlife crime convention?* Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/do-we-need-wildlife-crime-convention-john-e-scanlon-am/>.

posilňovania vymáhania práva a kriminalizáciu takýchto zločinov, ale ako regulatív obchodnoprávneho charakteru.

Literatúra

- EU Accession to CITES – Main Issues and Positions for the 17th COP, European Union, [online]. 2016 [cit. 2019-10-15]. Dostupné na: https://www.ecologic.eu/sites/files/project/2016/documents/envi_committee_cites_briefing_final_published_0.pdf.
- GOMEZ, L., BOUHUYS, J. *Illegal otter trade in southeast Asia*. TRAFFIC: Petaling Jaya, Selangor, Malaysia, [online]. 2018 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.traffic.org/site/assets/files/5228/seasia-otter-report.pdf>.
- KOPRLOVÁ, J. Medzinárodnoprávna ochrana voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín v kontexte Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín. In: JANKUV, J. (ed.). *Vývoj, aktuálne výzvy a Rule of Law medzinárodného práva životného prostredia: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Vývoj a aktuálne výzvy medzinárodného práva životného prostredia“ a medzinárodnoprávnej sekcie „Princíp Rule of Law v medzinárodnom a európskom práve životného prostredia“, ako súčasť medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dni, 20. – 21. septembra 2018*. Trnava: Právnická fakulta TU v Trnave, 2018. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 245 s. ISBN 978-80-8168-991-8.
- PRICE, R. *National and Regional Legal Frameworks to Control the Illegal Wildlife Trade in Sub Saharan Africa*, Institute of Development Studies, [online]. 2017 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <http://www.gsdrc.org/wp-content/uploads/2017/07/147-Enforcement-and-Regulation-IWT.pdf>.
- Guide on Drafting Legislation to Combat Wildlife Crime*, Vienna: United Nations, [online]. 2018 [cit. 2019-10-20]. Dostupné na: https://sherloc.unodc.org/res/cld/guide-on-drafting-legislation-to-combat-wildlife-crime_html/Wildlife_Crime_ebook.pdf.
- Tools and Resources to Combat Illegal Wildlife Trade*, Washington DC: World Bank Group, [online]. 2018 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <http://pubdocs.worldbank.org/en/389851519769693304/24691-Wildlife-Law-Enforcement-002.pdf>
- UNODC. *World Wildlife Crime Report. Trafficking in protected species*, New York: United Nations, [online]. 2016 [cit. 2019-10-30]. eISBN: 978-92-1-058055-7. Dostupné na: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/World_Wildlife_Crime_Report_2016_final.pdf.
- SCANLON, J. E. *Do we need a wildlife crime convention?* publikované 18.02.2019, [online]. 2019 [cit. 2019-10-22]. Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/do-we-need-wildlife-crime-convention-john-e-scanlon-am/>.
- Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations*, TRAFFIC, [online]. 2017 [cit. 2019-10-10]. dostupné online: https://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/referenceguide_en.pdf
- Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Im-*

plementation in the European Union, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, ISBN 978-92-79-15148-4.

YEATER, M. *Corruption and Illegal Wildlife Trafficking*, In: *Corruption, Environment and The United Nations Convention Against Corruption*, UNODC, [online]. 2012 [cit. 2019-10-12]. dostupné online: https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2012/Corruption_Environment_and_the_UNCAC.pdf.

Kontaktný údaj na autora:

bede.denis@gmail.com

KLIMATICKÁ KRÍZA NA POZADÍ MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA¹

THE CLIMATE CRISIS ON THE BACKGROUND OF INTERNATIONAL LAW

Mgr. Petronela Hrnčárová

*Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov, Právnická fakulta,
Univerzita Komenského v Bratislave*

Abstrakt: Príspevok posudzuje úkazy vedúce k fenoménu globálnych klimatických zmien, ktorých svedkami sme už dlhšie obdobie. Autorka v príspevku analyzuje mnohé úspechy, ale aj nedostatky a medzery v súčasnom právnom režime klimatickej krízy. V nadväznosti na vyjadrenie: *Napriek nárastu medzinárodných dohôd pretrvávajú rozsiahle a deštruktívne zhoršovanie životného prostredia* v príspevku kriticky rozoberá skutočnosti a výsledky klimatických zmien, efektívnosť súčasného právneho režimu a napokon jeho potenciál na zlepšenie.

Kľúčové slová: Klimatická kríza, Rámcový dohovor o zmene klímy, Kjótsky protokol, Parížska dohoda, medzinárodné právo životného prostredia.

Abstract: The paper deals with the global environmental climate change phenomenon we are witnessing today. The author analyses numerous successes, failures and loopholes under the current legal regime. With regards to following statement: *Despite the proliferation of international environmental agreements, large-scale and pernicious environmental degradation has persisted*, the paper will critically discuss the facts and results of climate change, the effectiveness of the current climate change legal regime and lastly, its potential for improvement.

Key words: Climate change, United Nations Framework Convention on Climate Change, Kyoto Protocol, Paris Agreement, international environmental law.

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Úvod

Globálne otepľovanie nie je len problémom medzinárodného environmentálneho práva, ale ide o problém oveľa závažnejší. Pretrvávajúca neschopnosť medzinárodného práva reagovať na výzvy v oblasti životného prostredia však projekt transformácie sveta na zabezpečenie kvality životného prostredia odsudzuje na zánik. Poznanie a vymedzenie vzťahu medzinárodného práva k životnému prostrediu umožňuje maximalizovať využívanie nástrojov medzinárodného environmentálneho práva zamerané na klimatické zmeny, ako aj na ďalšie environmentálne problémy, ktorým čelíme. V priebehu niekoľkých rokov sa medzinárodné právo v oblasti životného prostredia snažilo reagovať na problém klimatických zmien, avšak jeho nástroje neboli dostatočné. Klimatická kríza nie je len pojmom abstraktným či pojmom ďalekej budúcnosti. Správy o klimatických zmenách jasne ukazujú, že otepľovanie je jednoznačné a jeho nepriaznivé účinky prežívame už teraz. Snahy jednotlivých štátov o riešenie globálneho otepľovania sú síce dôležité, ale otvára sa otázka spolupráce komunity v rámci riešenia jednej z najväčších výziev našej doby. Cieľom príspevku je poukázať na vývoj právneho režimu v boji proti globálnemu otepľovaniu a dospieť k záveru, či sa medzinárodné právo v súčasnosti dokáže vysporiadať s týmto dramaticky rastúcim problémom

1. Úvod k fenoménu klimatickej krízy

Klimatické zmeny rôzne charakterizovali popredné právne a politické osobnosti, ktoré sa o nich vyjadrujú napríklad nasledujúco: „najväčšie globálne ohrozenie zdravia 21. storočia“, „najväčšie zlyhanie trhu“, „najväčší problém v oblasti ľudských práv v 21. storočí“, „veľká morálna výzva našej doby“, „nová obrovská hrozba biodiverzity“, „najpodstatnejšia otázka ovplyvňujúca naše životy“, „najväčší problém, ktorému dnešný svet čelí“ a napokon

aj „najväčšia výzva našej generácie“.² Klimatické zmeny (problém známy aj pod názvom globálne otepľovanie) je problémom týkajúcim sa zvyšovania priemerných povrchových teplôt na Zemi. Vedci tvrdia, že klimatická zmena je spôsobená predovšetkým ľudskou činnosťou, konkrétne využívaním fosílnych palív, ktorým sa do ovzdušia uvoľňuje veľké množstvo oxidu uhličitého a ďalších skleníkových plynov.³ Tieto plyny zachytávajú teplo v atmosfére, čo vyvoláva množstvo nepriaznivých účinkov na ekosystémy, ku ktorým patria stúpajúca hladina oceánov, silnejúce veterné katastrofy či extrémne suchá, ktoré zvyšujú možnosti vzniku lesných požiarov. Situácia je v poslednom období zlá a stále sa zhoršuje. Klimatická kríza sa stala jedným z najväčších problémov a zároveň výzvou, ktorým ľudstvo čelí vzhľadom na ochranu životného prostredia.

Medzinárodný panel pre klimatické zmeny (angl. *Intergovernmental Panel on Climate Change*) vo svojej piatej správe, ktorú možno považovať za doposiaľ najkomplexnejšiu správu o problematike klimatickej krízy, varuje pred zvyšujúcou sa intenzitou klimatických zmien, ktoré majú vplyv nielen na život ľudí, ale ovplyvňujú aj život živočíchov a rastlín, rovnako táto správa upozorňuje aj na absenciu úsilia zmierniť tieto zmeny a pripraviť sa na ne.⁴ Dospieva ku kritickému záveru, že vplyv človeka na klimatické zmeny je jednoznačný a že klimatické otepľovanie je nespochybniteľné, a už od 50. rokov 20. storočia bolo mnoho pozorovaných zmien neobvyklých po celé desaťročia. Atmosféra a oceány sa otepľujú, množstvo snehu a ľadu sa znižuje, hladina oceánov sa zvyšuje, rovnako sa zvyšuje aj koncentrácia skleníkových plynov. V posledných troch dekádach dochádzalo postupne

² CARLANE, C. Delinking International Environmental law & Climate Change. In: *Michigan Journal of Environmental and Administrative Law*, Vol. 4, Issue 1, 2014, s. 1 – 60. ISSN: 2375-6284, dostupné na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2553876.

³ What is climate change? Dostupné na <http://www.takepart.com/flashcards/what-is-climate-change/index.html>

⁴ What is climate change?

k vyššiemu zvyšovaniu teploty zemského povrchu ako kedykoľvek predtým od roku 1850.⁵

Je teda zrejme, že Zem sa už dlhodobo otepľuje a ak nezmeníme naše správanie podstatným znížením skleníkových plynov, zažijeme pretrvávajúce globálne otepľovanie a nezvratné zmeny, ktoré negatívne ovplyvnia všetky zložky ekosystému. Ak nepodnikneme žiadne nové opatrenia, podľa Medzinárodného panelu pre klimatické zmeny sa teplota zemského povrchu do roku 2100 zvýši o 3,7 °C až 4,8 °C.⁶ Zvýšenie teploty bude teda značné a rovnako vážne budú aj dôsledky na ľudí. Ako však na klimatické zmeny s týmito poznatkami reagovalo medzinárodné právo?

2. Súčasný medzinárodnoprávny režim klimatickej krízy

2.1 Rámcový dohovor o zmene klímy

Rámcový dohovor OSN o zmene klímy bol prijatý na konferencii v Riu v roku 1992. Dodnes je zmluvnou stranou tohto dohovoru 197 krajín. Cieľom Dohovoru bolo vytvoriť primárny rámec pre medzinárodnú spoluprácu v boji proti klimatickým zmenám. Ide o rámcový dohovor, ktorým sa ustanovuje postup na dosiahnutie ďalšej dohody a ktorý hovorí o konkrétnych opatreniach na riešenie problematiky klimatickej krízy.⁷ Po prvýkrát sa koncept „spoločných, ale rozličných zodpovedností“ stáva základom značne odlišných záväzkov vyspelých a rozvíjajúcich sa štátov. Základným cieľom

⁵ CARLANE, C. Delinking International Environmental law & Climate Change. In: *Michigan Journal of Environmental and Administrative Law*, Vol. 4, Issue 1, 2014, s. 1 – 60. ISSN: 2375-6284 dostupné na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2553876.

⁶ CARLANE, C. Delinking International Environmental law & Climate Change. In: *Michigan Journal of Environmental and Administrative Law*, Vol. 4, Issue 1, 2014, s. 1 – 60. ISSN: 2375-6284 dostupné na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2553876.

⁷ BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *International law and Environment*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 357. ISBN 9780198764229.

tohto dohovoru a iných s tým súvisiacich právnych nástrojov však nie je zvrátiť dôsledky skleníkových plynov, ale stabilizovať ich na takej úrovni, ktorá by zabránila nebezpečnej antropogénnej interferencii s klimatickým systémom.⁸ Pri analýze konkrétnych cieľov, ktoré tento dohovor navrhuje, však neprináša špecifické úrovne vychádzajúce z nebezpečných antropogénnych emisií, ktoré narúšajú klimatický systém.

Článok 2 Dohovoru hovorí: „*Základným cieľom tohto dohovoru a ďalších s tým súvisiacich právnych listín, ktoré môže Konferencia zmluvných strán prijať, je dosiahnuť v súlade s príslušnými ustanoveniami dohovoru stabilizáciu koncentrácie plynov spôsobujúcich skleníkový efekt v atmosfére na úrovni, ktorá by zabránila nebezpečnej a antropogénnej interferencii s klimatickým systémom. Takáto úroveň by sa mala dosiahnuť v rámci dostatočnej časovej lehoty, ktorá by umožnila ekosystémom adaptovať sa prirodzeným spôsobom na zmenu klímy, zabezpečiť, aby nebola ohrozená produkcia potravín, a umožniť, aby ekonomický rozvoj pokračoval udržateľným spôsobom.*“⁹ Po prvé, ako je uvedené vyššie, článok 2 neprináša bližšiu špecifikáciu úrovni emisií. Po druhé, tento článok nehovorí o okamžitom dosiahnutí tohto cieľa – hovorí iba to, že táto úroveň by sa mala dosiahnuť v rámci dostatočnej časovej lehoty, ktorá by umožnila ekosystémom adaptovať sa prirodzeným spôsobom na zmenu klímy, zabezpečiť, aby nebola ohrozená produkcia potravín, a umožniť, aby ekonomický rozvoj pokračoval udržateľným spôsobom.¹⁰ Terminológia použitá v tomto článku navrhuje, aby zmluvné strany predvídali nevyhnutnú primeranú mieru zmeny klímy, a že by mali túto zmenu tolerovať pod podmienkou, že k nej dôjde dostatočne pomaly, aby bola umožnená prirodzená adaptácia ekosystému.¹¹

⁸ BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *International law and Environment*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 358. ISBN 9780198764229.

⁹ Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (1992), článok 2.

¹⁰ Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (1992), článok 2.

¹¹ BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *International law and Environment*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 358. ISBN 9780198764229.

V článku 3 sú stanovené zásady, ktorými by sa zmluvné strany mali riadiť pri svojom úsilí o dosiahnutie cieľa uvedeného v článku 2. V článku 3 je uvedené: „Zmluvné strany by mali chrániť klimatický systém pre súčasné a budúce generácie ľudstva na základe rovnosti a v súlade s ich spoločnými, ale rozličnými zodpovednosťami a príslušnými schopnosťami.“ Rovnako berie do úvahy aj špecifické potreby a špecifické okolnosti rozvojových krajín, vyzýva zmluvné strany na vytvorenie predbežných opatrení na predvídanie, predchádzanie alebo minimalizáciu príčin zmeny klímy a zmiernenia jej nepriaznivých účinkov, podporuje udržateľný rozvoj a napokon uvádza, že zmluvné strany by mali spolupracovať na podnecovaní vzniku podporného a otvoreného medzinárodného ekonomického systému, ktorý by viedol k prijateľnému ekonomickému rastu a rozvoju vo všetkých zmluvných stranách, najmä v rozvojových krajinách, a týmto spôsobom by im umožnil lepšie riešiť problémy so zmenou klímy.¹² Článok 3 predstavuje nový prístup k ochrane životného prostredia, ale v kontexte nového, dynamického a evolučného systému, má dôležitý prínos v poskytovaní údajov, ku ktorým sa majú strany dopracovať, aby dosiahli ciele Dohovoru.¹³ Čo sa týka právneho účinku zásad obsiahnutých v článku 3, ich právnu záväznosť oslabuje najmä formulácia ustanovení prostredníctvom podmienovacieho spôsobu, konkrétne vyjadrenia „by mali“ v celom článku.

Článok 4 sa zaoberá záväzkami zmluvných strán, ktoré sú založené na spoločnej, ale rozličnej zodpovednosti. Konkrétne tento článok v odseku 2 pís. a uvádza: „Každá z týchto zmluvných strán prijme vnútroštátne nariadenia a zodpovedajúce opatrenia na zmiernenie zmeny klímy tým, že obmedzí antropogénne emisie plynov spôsobujúcich skleníkový efekt a bude chrániť a rozširovať záchyty a rezervoáre pre plyny spôsobujúce skleníkový efekt. Tieto nariadenia a opatrenia budú dôkazom, že vyspelé krajiny zaujímajú vedúce postavenie v modifikácii dlhodobých trendov v oblasti antropogénnych emisií, ktoré budú v súlade

¹² Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (1992), článok 3.

¹³ BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *International law and Environment*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 359. ISBN 9780198764229.

s cieľmi dohovoru, uznávajú, že návrat k predchádzajúcim úrovňam antropogénnych emisií oxidu uhličitého a iných plynov spôsobujúcich skleníkový efekt, ktoré nespádajú pod Montrealský protokol, ku koncu tejto dekády, by prispel k takejto modifikácii, pričom treba brať do úvahy rozdiely vo východiskových bodoch, prístupoch, ekonomických štruktúrach a báz ich zdrojov týchto zmluvných strán, ako aj potreba udržiavať silný a udržateľný ekonomický rast, dostupné technológie a iné individuálne okolnosti, ako aj potrebu rovnomerne rozdelených a primeraných príspevkov každej z týchto zmluvných strán k celosvetovému úsiliu s ohľadom na spoločný cieľ. Tieto zmluvné strany môžu realizovať takúto politiku a opatrenia spoločne s inými zmluvnými stranami a môžu pomáhať iným zmluvným stranám prispievaním k dosahovaniu cieľov dohovoru a najmä cieľov tohto pisma.¹⁴ Záväzky prijaté vyspelými krajinami sú teda len minimálne zaťažujúce, pretože sa skladajú najmä z povinnosti prijať vnútroštátne nariadenia a opatrenia na zmierenie zmeny klímy obmedzením emisií skleníkových plynov. Avšak rozhodovanie o tom, aké by tieto nariadenia a opatrenia mali byť, je už na rozhodnutí jednotlivých zmluvných strán uvedených v prílohe 1. Okrem toho sa nevyžaduje jednotný prístup v procese transformácie a jednotlivé štáty majú povolenú istú mieru flexibility pri vykonávaní záväzkov vyplývajúcich z tohto článku.¹⁵ Formulácia odseku 2 teda nevytvára jednoznačný záväzok, zmluvné strany v skutočnosti len uznali, že vo svetle nových vedeckých zistení je nevyhnutné posilniť záväzky vyplývajúce z Dohovoru o zmene klímy. To viedlo k prvej Konferencii zmluvných strán v roku 1995 v Berlíne, ktorej cieľom bolo vyhodnotiť výsledky najnovšej správy Medzinárodného panelu pre klimatické zmeny z tohto obdobia.

V čase prijatia Dohovoru v roku 1992 bol kritizovaný kvôli tomu, že obsahuje len neurčité záväzky stabilizácie, ale žiadne záväzky zamerané na zmiernenie klimatických zmien. Okrem toho neob-

¹⁴ Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (1992), článok 4.

¹⁵ BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *International law and Environment*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 360. ISBN 9780198764229.

sahoval žiadne ustanovenia o kontrole na medzinárodnej úrovni. Nepriznáva ani zodpovednosť industrializovaných štátov odškodniť iné štáty za škody spôsobené emisiami skleníkových plynov (okrem neurčitého záväzku zmluvných strán pomôcť rozvojovým krajinám uhradiť výdavky spojené s prijatím záväzkov Dohovoru). **Napriek rozsiahlej kritike sa odvtedy veľa zmenilo(?).** Dohovor nemožno považovať za efektívny iba samotnými ustanoveniami v ňom obsiahnutými, ale aj v jeho nasledujúcom vývoji.¹⁶ Napríklad Dohovor o zmene klímy dosiahol spravodlivú rovnovahu pre väčšinu vyspelých aj rozvojových krajín. Dohovor teda predkladá základný právny rámec o dodržiavaní jeho ustanovení, a to stanovením všeobecných požiadaviek na plnenie záväzkov z neho vyplývajúcich. Avšak pojmy súvisiace s dodržiavaním dohovoru a ciele zahrnuté v jeho ustanoveniach sú definované nejasne, čo zapríčinilo, že Dohovor podliehal mnohým výhradám. Napriek týmto nedostatkom sa Dohovor dá považovať za začiatok snáh medzinárodného environmentálneho práva v boji proti globálnym klimatickým zmenám.

2.2 Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy

Do roku 1995 postupne začínali rokovania krajín v snahe posilniť schopnosť reagovať na globálne klimatické zmeny. Tieto stretnutia sú označované ako Konferencie strán a ich úlohou je v rámci formálnych stretnutí vyhodnotiť pokrok v riešení problematiky klimatických zmien. Počas prvej konferencie strán v roku 1995 v Berlíne jednotlivé strany prijali, že viaceré povinnosti vyplývajúce z Dohovoru o zmene klímy neboli postačujúce, a tak sa dohodli na nových, prísnejších povinnostiach, ktoré napokon vyústili do

¹⁶ BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *International law and Environment*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 371. ISBN 9780198764229.

vzniku Kjótskeho protokolu.¹⁷ Kjótsky protokol bol následne prijatý 11. decembra 1997 v japonskom Kjóte a účinnosť nadobudol 16. februára 2005. V súčasnosti existuje 192 strán Kjótskeho protokolu, no iba 84 signátorov.¹⁸

Kľúčovým aspektom Protokolu je, že po prvýkrát sa stanovujú kvantifikované záväzky na obmedzenie a zníženie emisií. Navyše zaväzuje strany k dodržiavaniu jeho noriem stanovením medzinárodne záväzných cieľov vedúcich k znižovaniu emisií. Protokol jednotlivým štátom poskytuje voľnosť v plnení ich záväzkov, avšak neprináša podobnú flexibilitu pri stanovení ich spôsobu a povahy, ako to bolo pôvodne v Dohovore. Stanovuje fixne určenú výšku emisií, ktoré štáty musia dosiahnuť, vymedzuje skleníkové plyny (6 druhov uvedených v prílohe A) vrátane ich zdrojov, ďalej definuje mechanizmus čistého rozvoja, ktorého cieľom je napomáhať stranám zahrnutým do prílohy I v dosahovaní udržateľného rozvoja a v prispievaní k zvrchovanému cieľu Dohovoru, ako aj v dosahovaní súladu s ich kvantifikovanými záväzkami na obmedzenie a zníženie emisií podľa článku 3.

Tento postup symbolizoval od flexibilného prístupu krok vzad. Štáty, ktoré akceptovali ciele Kjótskeho protokolu na prvé záväzné obdobie (2008 – 2012) predstavovali z celkového množstva iba asi štvrtinu globálnych emisií, ešte menšia skupina krajín prijíma ciele na druhé záväzné (do roku 2020), tentoraz však hovoríme iba o 14 percentách.¹⁹ Účasť štátov na plnení cieľov bola teda veľmi nízka. Konkrétne ak hovoríme o emisiách, snahou kvantifikovaných záväzkov na obmedzenie a zníženie emisií uvedených v článku 3

¹⁷ BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *International law and Environment*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 360. ISBN 9780198764229.

¹⁸ Kjótsky protokol – ciele prvého záväzného obdobia, dostupné na <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-kyoto-protocol/what-is-the-kyoto-protocol/kyoto-protocol-targets-for-the-first-commitment-period> .

¹⁹ BODANSKY, D., O'CONNOR, S. D., DIRINGER, E. *Evolution of the international climate effort*. Arlington: The Center for Climate and Energy Solutions (C2ES). 2014. Dostupné na <https://www.c2es.org/site/assets/uploads/2014/05/evolution-international-climate-effort.pdf>

ods. 1 protokolu bolo zabezpečiť zníženie svojich celkových emisií zo štátov uvedených v prílohe B počas záväzného obdobia 2008 až 2012 najmenej o 5 percent pod úroveň emisií v roku 1990. Rovnako podľa článku 3 ods. 2 Protokolu musí každá strana zahrnutá do prílohy I dosiahnuť preukázateľný pokrok v plnení záväzkov vyplývajúcich z tohto Protokolu do roku 2005. Za zvláštne považujem fakt, že rozvojové krajiny nie sú zahrnuté v prílohe B, v dôsledku čoho sa ich obmedzenia a zníženie emisií netýkajú a od týchto štátov sa nevyžaduje nič iné, iba plnenie ich záväzkov vyplývajúcich z článku 4 ods. 1 Dohovoru o zmene klímy.²⁰

Keďže Protokol považuje za hlavných pôvodcov súčasnej vysokej hladiny skleníkových plynov v atmosfére práve vyspelé krajiny, kladie týmto krajinám ťažšie bremeno v súvislosti so zásadou spoločnej, ale rozdielnej zodpovednosti. Jednotlivé štáty ale musia napriek tomu plniť tieto ciele primárne prostredníctvom vnútroštátnych opatrení. Protokol však ponúka aj ďalšie prostriedky na plnenie jeho cieľov, a to pomocou troch trhových mechanizmov, ku ktorým patrí mechanizmus čistého rozvoja, spoločná implementácia a obchodovanie s emisiami. Kjótsky protokol predstavoval dôležitý prvý krok ku skutočnému režimu globálneho znížovania emisií, ktorý by stabilizoval emisie zo skleníkových plynov a ktorý by slúžil ako podkladový materiál na uzatváranie budúcich medzinárodných dohôd o zmene klímy. Napriek silnej počiatkovej podpore medzinárodného spoločenstva však tento Protokol v navádzaní na výraznejšie obmedzenie emisií v globálnom meradle zlyhal a výrazné zníženie emisií nepriniesol. Hoci relatívne zlyhanie Kjótskeho protokolu sa často pripisuje mnohým faktorom, jeden z najväčších nedostatkov Protokolu vidím v jeho neschopnosti presadzovať plnenie jeho ustanovení všetkými stranami Dohovoru o zmene klímy. Zníženie emisií požadované v aktuálnom období (2012 – 2020) kvôli nedostatočnej ratifikácii členskými štátmi nenaobdoblo účinnosť. Je síce pravda, že Protokol k prijatiu jeho cieľov

²⁰ BIRNIE, P. W., BOYLE, A. E. *International law and Environment*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 361. ISBN 9780198764229.

v oblasti znižovania emisií povzbudzoval všetky strany (vrátane rozvojových krajín), dohoda napokon zlyhala v prijatí záväzkov niektorých najväčších producentov skleníkových plynov, ku ktorým patria Čína, Brazília, India a Južná Afrika.

Výsledkom teda je, že Kjótsky protokol neposkytol komplexné a skutočne efektívne riešenie v problematike klimatickej krízy. Zlyhanie po stránke právnej efektívnosti bolo zapríčinené nedostatočnou účasťou štátov dodržiavajúcich záväzky vyplývajúce z jeho ustanovení a súčasne v spôsobe, resp. nedostatočnom dodržiavaní týchto subjektov k ich povinnostiam. V podstate takmer dve desaťročia po tom, čo sa klimatická kríza stala významným politickým problémom, emisie zo skleníkových plynov aj naďalej rástli tempom približne 1,9 percenta ročne a nadobudnutie účinnosti Kjótskeho protokolu tento trend spomalilo len nepatrne.

2.3 Parížska dohoda

Parížska dohoda prijatá 12. decembra 2015 v Paríži predstavuje posledný krok v režime úprav OSN súvisiacich s klimatickými zmenami a jej základ spočíva v zmenách vykonaných v rámci Dohovoru o zmene klímy. Hlavným cieľom Parížskej dohody je posilniť globálne reakcie na klimatické zmeny udržaním nárastu teploty v tomto storočí pod 2 °C nad úroveň hodnôt pred industrializáciou a vyvinúť úsilie na obmedzenie zvyšovania hodnoty teploty na hodnotu 1,5 °C. Hoci nevyžaduje zníženie emisií o určité množstvo v určitom čase, predstavuje Parížska dohoda významný doplnok v úsilí v boji proti globálnym klimatickým zmenám. Ide o právne záväznú zmluvu, avšak pred nadobudnutím účinnosti ju musí ratifikovať dostatočné množstvo strán. Na podpis bola otvorená 22. apríla 2016 v New Yorku, pričom účinnosť nadobudla 4. novembra 2016 – teda 30 dní po splnení podmienky, podľa ktorej dohodu musí ratifikovať najmenej 55 strán, čo predstavuje aspoň 55 % z celkovej výšky emisií. K dnešnému dňu dohodu ratifikovalo 187 strán zo 197 strán Dohovoru.

Parížska dohoda vrhá nové svetlo na rozlišovanie medzi rozvojovými a vyspelými krajinami a otvára nový podklad doplnením zásady spoločnej, ale rozličnej zodpovednosti zavedením základných povinností pre všetky strany a jej škálou metód použitých na rozlíšenie medzi stranami. Parížska dohoda sa zameriava na individuálne plány na zmiernenie zmeny klímy. V päťročných cykloch musia všetky strany vypracovať a predložiť svoje národne definované príspevky (článok 4 a 20), podávať správy o realizácii a pravidelne zlepšovať svoje národné plány. Rozvojovým zmluvným stranám bude pri vypracovaní a predložení ich príspevkov poskytnutá podpora.

Prístup národne definovaných príspevkov sa považuje za pozitívnu alternatívu k predchádzajúcemu spôsobu ukladania všeobecných povinností rovnakých pre všetky strany. Tento prístup predpokladá, že nepoužitím konkrétnych opatrení alebo emisných obmedzení bude dodržiavanie dohody pre jednotlivé krajiny jednoduchšie a dohoda bude atraktívnejšia aj pre pristúpenie nových krajín. Ďalej tento prístup predpokladá, že vnútroštátne stanovené príspevky jednotlivých strán budú odrážať ich najvyššiu možnú ambíciu, berúc do úvahy rozdielne okolnosti v jednotlivých krajinách. Ešte viac predpokladá, že transparentná povaha tohto systému bude vyvíjať nátlak na jednotlivé štáty, aby sa primerane podieľali a realizovali svoje aktuálne príspevky. Skutočnosť, že takmer všetky strany Dohovoru o zmene klímy (vyspelé aj rozvojové) preukázali svoju angažovanosť predložením plánovaných národne definovaných príspevkov ešte pred samitom v Paríži, možno po tejto stránke považovať za úspech.²¹ Ako celok však tieto plánované zmeny zatiaľ nedosahujú ambície potrebné pre účinný boj proti zmenám klímy v globálnom meradle.

²¹ BODLE, R., DONAT, L., DUWE, M. *The Paris Agreement. Analysis, Assessment and Outlook*. German Federal Environment Agency (UBA) Research Paper. Dessau-Roßlau: Umweltbundesamt, 2016. Dostupné na https://www.ecologic.eu/sites/files/event/2016/ecologic_institute_2016_paris_agreement_assessment.pdf

Napriek viacerým nedostatkom v jej právnom postavení je Parížska dohoda koncipovaná tak, že predstavuje jasný politický opis toho, čo sa od strán Dohody očakáva v boji proti klimatickým zmenám. Procesný prístup predstavuje spôsob stanovovania jednoduchého, ale jasného systému v rámci globálneho úsilia. Počet a kvalita doteraz predložených plánovaných národne definovaných príspevkov je znakom toho, že strany sú odhodlané tento prístup nasledovať. Zostáva len čakať, či sa ustanovenia Parížskej dohody začnú uplatňovať dostatočne skoro, či ich strany implementujú a ako efektívne sa v skutočnosti ukážu byť. Implementácia je teda kľúčom k dlhodobému úspechu Parížskej dohody. Európska únia túto Dohodu uzavrela Rozhodnutím rady (EÚ) 2016/1841 z 5. októbra 2016.

Domnievam sa, že na udržanie pokroku dosiahnutého v boji proti klimatickým zmenám treba zachovať politický spád udalostí prijatý v Paríži. Ďalej treba vytvoriť dostatočný priestor na pokračovanie v realizácii predložených národne definovaných príspevkov. Príspevky predložené v Paríži ukázali medzinárodnú angažovanosť všetkých krajín, hoci ich ambície nie sú postačujúce na udržanie zvyšovania teploty Zeme pod 2 °C. V neposlednom rade procesný prístup Parížskej dohody predpokladá ďalší vývoj jeho ustanovení, ako aj ich kodifikáciu.

Záver

Vyzerá to tak, že podpísaním Parížskej dohody sa dosiahol celosvetový konsenzus v boji proti klimatickým zmenám. Vďaka vytvoreniu bezpečnejšieho finančného mechanizmu môžu mať aj rozvojové krajiny prístup k transparentnejším riešeniam industrializácie, Dohoda poskytuje všetkým štátom flexibilitu pri úmyselnom dôkladnom skúšaní nového systému v rámci ich vlastných schopností. V konečnom dôsledku je stanovenie úspechov v rámci režimu klimatických zmien komplexnou a náročnou úlohou, napriek tomu sa však domnievam, že tento režim prešiel od jeho

vzniku v roku 1992 dlhú cestu. Pravidelné stretnutia strán Dohody s cieľom prediskutovať problémy a šíriť nové vedecké poznatky v rámci zhodnotenia klimatických zmien taktiež zvyrazňujú vývoj tohto režimu a prispievajú v boji proti klimatickým zmenám. Napokon budú výsledky a účinky Parížskej dohody závisieť od realizácie jej ustanovení medzinárodným spoločenstvom.

Literatúra

- BIRNIE, P., BOYLE, A., REDGWELL, C. *International law and environment. 3rd Edition. Oxford.* Oxford University Press, 2009, 888 s. ISBN 9780198764229.
- BODANSKY, D., O'CONNOR, S., DIRINGER, E. *Evolution of the International climate effort.* Arlington: The Center for Climate and Energy Solutions (C2ES). 2014. Dostupné online na: <https://www.c2es.org/site/assets/uploads/2014/05/evolution-international-climate-effort.pdf>
- BODLE, R., DONAT, L., DUWE, M. *The Paris Agreement: Analysis, Assessment and Outlook,* German Federal Environment Agency (UBA) Research Paper. Dessau-Roßlau: Umweltbundesamt 2016. Dostupné online na: https://www.ecologic.eu/sites/files/event/2016/ecologic_institute_2016_paris_agreement_assessment.pdf
- CARLARNE, C. Delinking international environmental law & climate change. In: *Michigan Journal of Environmental and Administrative Law*, Vol. 4, Issue 1, 2014, s. 1 – 60. ISSN: 2375-6284 Dostupné online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2553876
- Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy (1997).
Parížska dohoda (2015).
Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (1992).
Rozhodnutie rady (EÚ) 2016/1841 z 5. októbra 2016 o uzavretí Parížskej dohody prijatej na základe Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy v mene EÚ.

Kontaktný údaj na autora:

hrncarova.petronela@gmail.com

DRUHÁ ČASŤ

**Vplyv medzinárodného a európskeho
práva životného prostredia
na právny poriadok
Slovenskej republiky
a Českej republiky**

**MECHANIZMY OCHRANY
ĽUDSKÝCH ENVIRONMENTÁLNYCH PRÁV
V RÁMCI PRÁVNEHO PORIADKU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY¹
MECHANISMS OF THE PROTECTION
OF HUMAN ENVIRONMENTAL RIGHTS
IN THE SCOPE OF THE LEGAL ORDER
OF THE SLOVAK REPUBLIC**

doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

*Katedra ústavného práva a teórie práva, Právnická fakulta,
Trnavská univerzita v Trnave*

Abstrakt: Príspevok je venovaný identifikácii slovenských vnútroštátnych právnych mechanizmov v oblasti ochrany ľudských environmentálnych práv, identifikácii prieniku mechanizmov ochrany ľudských environmentálnych práv medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie do právneho poriadku Slovenskej republiky, ako aj identifikácii judikatúry slovenských súdov a medzinárodných súdnych a kvázi-súdnych orgánov o ochrane ľudských environmentálnych práv vo vzťahu k Slovenskej republike.

Kľúčové slová: Ľudské environmentálne práva, slovenský právny poriadok, medzinárodné právo verejné, právo Európskej únie.

Abstract: The paper is devoted to the identification of Slovak national legal mechanisms in the field of protection of human environmental rights, the identification of the penetration of human environmental protection mechanisms of international public law and European Union law into the legal order of the Slovak Republic and the identification of case law of Slovak courts and international judicial and quasi-judicial bodies regarding the protection of human environmental rights in relation to the Slovak Republic.

Key words: Human environmental rights, Slovak legal order, international public law, European Union law.

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Úvod

Ľudské environmentálne práva sú novým právnym fenoménom, ktorý má pôvod v medzinárodnom práve verejnom. Po ich zakotvení na univerzálnej úrovni došlo ich implementácii do práva Európskej únie, do rámca regionálnych úprav v rámci amerického a afrického regiónu napokon i k zreteľnejšiemu prieniku týchto práv do vnútroštátnych právnych poriadkov štátov medzinárodného spoločenstva. Proces postupného zakotvenia ľudských environmentálnych práv je zreteľný i v právnom poriadku Slovenskej republiky. Environmentálne ľudské práva zakotvuje samotná *Ústava Slovenskej republiky* č. 460/1992 Zb.² (ďalej aj *Ústava SR*) a *niektoré zákonné normy*.

Súčasťou mechanizmov ochrany ľudských environmentálnych práv v Slovenskej republike sú i normy medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie týkajúcich sa ľudských environmentálnych práv. Prienik uvedených právnych úprav do právneho poriadku Slovenskej republiky je *zabezpečený aj ustanoveniami právnej úpravy Slovenskej republiky v oblasti vzťahu medzinárodného práva (vrátane práva EÚ) a vnútroštátneho práva*. Implementácia noriem v oblasti ľudských environmentálnych práv z rámca medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky sa realizuje aj prostredníctvom *judikatúry slovenských súdov, judikatúry Aarhuského výboru, Súdneho dvora Európskej únie i Európskeho súdu pre ľudské práva*.

Cieľom tohto príspevku je identifikovať slovenské vnútroštátne právne mechanizmy v oblasti ochrany ľudských environmentálnych práv, identifikovať prienik mechanizmov ochrany ľudských environmentálnych práv medzinárodného práva verejného a práva

² *Ústava Slovenskej republiky* č. 460/1992 Zb. v znení ústavného zákona č. 244/1998 Z. z., ústavného zákona č. 9/1999 Z. z., ústavného zákona č. 90/2001 Z. z., ústavného zákona č. 140/2004 Z. z., ústavného zákona č. 323/2004 Z. z., ústavného zákona č. 463/2005 Z. z., ústavného zákona č. 92/2006 Z. z., ústavného zákona č. 210/2006 Z. z., ústavného zákona č. 100/2010 Z. z., ústavného zákona č. 356/2011 Z. z., ústavného zákona č. 232/2012 Z. z., ústavného zákona č. 161/2014 Z. z. a ústavného zákona č. 306/2014 Z. z.

Európskej únie do právneho poriadku Slovenskej republiky, ako aj identifikovať judikatúru slovenských súdov a medzinárodných súdnych a kvázi-súdnych orgánov o ochrane ľudských environmentálnych práv vo vzťahu k Slovenskej republike.

1. Vnútroštátna úprava Slovenskej republiky zakotvujúca ľudské environmentálne práva a mechanizmy ich ochrany

Vnútroštátna úprava Slovenskej republiky zakotvujúca ľudské environmentálne práva zahŕňa ústavnú a zákonnú úpravu. Samotná Ústava SR zakotvuje viaceré ľudské environmentálne práva. Primárne ide o právo na životné prostredie, ktoré je zakotvené v článku 44 ods. 1 Ústavy SR vo formulácii: „Každý má právo na priaznivé životné prostredie.“ Subjektom uvedeného práva je každý, t. j. nielen štátny občan Slovenskej republiky, ale aj cudzinci a osoby bez štátnej príslušnosti.³ Rovnaké znenie tohto práva je možné nájsť v článku 35 ods.1 Ústavného zákona, ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky č.23/1991 Zb. (ďalej aj Listina základných práv).

Vzhľadom na to, že Ústava SR nevymedzuje presný obsah tohto práva⁴ a nečiní tak ani Listina základných práv, pri interpretácii tohto práva je potrebné vychádzať zo zákonnej úpravy starostlivosti o životné prostredie. Ide najmä o zákon č. 17/1992 o životnom prostredí v znení neskorších predpisov, zákon č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťova-

³ Čič, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 324. ISBN 978-80-89447-93-0.

⁴ Čič, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 324. ISBN 978-80-89447-93-0.

nia životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) v znení neskorších predpisov, zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 137/2010 Z. z. o ochrane ovzdušia a niektoré ďalšie zákonné úpravy týkajúce sa ochrany životného prostredia.⁵

Podľa prof. Košičiarovej dôležitú úlohu pri interpretácii práva na priaznivé životné prostredie podľa čl. 44 ods. 1 zohráva cieľ právnej úpravy starostlivosti o životné prostredie, právny výklad pojmu životné prostredie a interpretácia prívlastku priaznivé životné prostredie.⁶ V širšom zmysle slova je cieľom právnej úpravy starostlivosti o životné prostredie dosiahnuť trvalo udržateľný rozvoj. Z tohto hľadiska možno ústavné právo na priaznivé životné prostredie vymedziť ako právo osoby žiť v životnom prostredí, ktoré umožňuje uspokojovať jej základné životné potreby a využívať ho vo svoj prospech tak, aby sa neznižovala rozmanitosť prírody a zachovali sa prirodzené funkcie ekosystémov.⁷ Prof. Košičiarová ďalej uvádza, že právo osoby žiť v životnom prostredí, ktoré umožňuje uspokojovať jej základné životné potreby, je zabezpečené vtedy, ak štát v rámci svojho pozitívneho záväzku nielen garantuje, ale i reálne zabezpečuje (s využitím právnych a ekonomických nástrojov) stav, keď územie nie je zaťažované ľudskou činnosťou nad mieru únosného zaťaženia, ak sa dodržia medzné hodnoty prípustnej miery znečisťovania životného prostredia, vyhlásené

⁵ Prehľad uvedených zákonných noriem bližšie pozri v diele ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 318 – 319. ISBN 978-80-89447-93-0.

⁶ KOŠIČIAROVÁ, S. Medzinárodnoprávne a ústavnoprávne aspekty presadzovania práva na priaznivé životné prostredie. In: KOŠIČIAROVÁ, S. (ed.). *Právo na životné prostredie a nástroje jeho presadzovania*. Ružomberok: Epos, 2016, s. 136. ISBN 978-80-8082-989-6.

⁷ ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 325. ISBN 978-80-89447-93-0.

všeobecne záväzným právnym predpisom alebo ustanovené rozhodnutím orgánu, a ak sa vykonávajú opatrenia na predchádzanie nebezpečenstva nenávratného alebo závažného poškodenia životného prostredia.⁸

Podľa doc. Maslena zakotvením práva na priaznivé životné prostredie získava ochrana životného prostredia podobu celospoločensky deklarovaného cieľa, princípu či ústavne chránenej hodnoty v objektívnom zmysle. Ústavodarca týmto spôsobom spája základné práva a slobody s potrebou ochrany životného prostredia a zreteľne sa prikláňa k teoretickému prístupu obhajujúcemu koncept environmentálnych základných práv.⁹

Právo na priaznivé životné prostredie má charakter verejného subjektívneho práva. Nositeľom tohto subjektívneho práva verejnoprávnej povahy je len fyzická osoba, nie právnická osoba. Takéto stanovisko zaujal Ústavný súd Slovenskej republiky v odôvodnení svojho uznesenia vo veci sťažnosti sťažovateľa v duchu článku 127 Ústavy SR, ktorým bola právnická osoba namietajúca porušenie svojho základného práva podľa čl. 44 ods. 1 Ústavy SR v spojení so základným právom podľa článku 46 Ústavy SR.¹⁰

Išlo o prípad *III. ÚS 93/08-31 z 1.4.2008*, v rámci ktorého Ústavný súd SR konštatoval, že „*subjektom základného práva podľa článku 44 ods.1 ústavy je každá fyzická osoba a zo zrejmych dôvodov sa ho nemôže dovoliavať právnická osoba, keďže stav a úroveň životného prostredia jednoznačne determinuje kvalitu ľudského života, teda kvalitu ľudského života človeka*“. Právom na životné prostredie nie je dotknuté právo osoby na ochranu vlastníctva podľa článku 20 Ústavy SR, a teda ani

⁸ KOŠIČIAROVÁ, S. Medzinárodnoprávne a ústavnoprávne aspekty presadzovania práva na priaznivé životné prostredie. In: KOŠIČIAROVÁ, S. (ed.). *Právo na životné prostredie a nástroje jeho presadzovania*. Ružomberok: Epos, 2016, s. 136 – 137. ISBN 978-80-8082-989-6.

⁹ MASLEN, M. *Verejná správa a právo na životné prostredie*. Praha: Leges, 2016, s. 50. ISBN 978-80-7502-198-4.

¹⁰ Porovnaj ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 324. ISBN 978-80-89447-93-0.

možnosť ochrany jednotlivca občianskoprávnou cestou.¹¹ Možnosť domáhať sa ochrany tohto práva je otvorená aj v kontexte článku 51 Ústavy SR, ktorý zakotvuje, že v ustanovení článkov 44 a 45 je možné sa dovolávať v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú. Judikatúra Ústavného súdu SR i judikatúra všeobecných súdov vykazuje prevažne neúspešné pokusy domáhať sa ochrany tohto práva.¹² Súdny vyžadujú preukázanie existencie príčinnej súvislosti medzi porušením práva súkromnej osoby na priaznivé životné prostredie a nezákonným správaním iného subjektu, ktoré ohrozuje alebo zhoršuje jej životné prostredie. Vymožiteľnosť verejného subjektívneho práva, vrátane subjektívneho práva na životné prostredie, je však značne limitovaná, lebo fyzická osoba nie je často schopná uniesť dôkazné bremeno.

Výnimku predstavuje prípad sťažnosti RNDr. M. K., bytom v P., zastúpeného advokátkou Mgr. E. K. B., ktorou namietal porušenie jeho základných práv vyplývajúcich z čl. 1 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj z čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Sž-o-NS 134/2004 z 22. marca 2005.¹³ Išlo o prípad, kde sa objavila aj argumentácia týkajúca sa porušenia článku 44 ods.1 Ústavy SR. V danom prípade dokonca Ústavný súd konštatoval, že Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom sp. zn. 1 Sž-o-NS 134/2004 z 22. marca 2005 porušil základné právo RNDr. M. K. na súdnu ochranu, ako aj na ochranu na inom orgáne Slovenskej republiky podľa čl. 46 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj právo na spravodlivé súdne konanie

¹¹ KOŠIČIAROVÁ, S. Medzinárodnoprávne a ústavnoprávne aspekty presadzovania práva na priaznivé životné prostredie. In: KOŠIČIAROVÁ, S. (ed.). *Právo na životné prostredie a nástroje jeho presadzovania*. Ružomberok: Epos, 2016, s. 137. ISBN 978-80-8082-989-6.

¹² KOŠIČIAROVÁ, S. Medzinárodnoprávne a ústavnoprávne aspekty presadzovania práva na priaznivé životné prostredie. In: KOŠIČIAROVÁ, S. (ed.). *Právo na životné prostredie a nástroje jeho presadzovania*. Ružomberok: Epos, 2016, s. 137. ISBN 978-80-8082-989-6.

¹³ *Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky I. ÚS 154/05-64 z 28. februára 2006.*

podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v kontexte ochrany práva na priaznivé životné prostredie podľa článku 44 Ústavy SR. Danému prípadu sa budeme venovať podrobnejšie neskôr.

Uvedený prípad však v konečnom dôsledku predstavuje svetlú výnimku. V takejto situácii sa javí perspektívnou cestou ochrany práva na životné prostredie legislatívna podpora opatrení štátu, ktoré zabezpečujú ochranu životného prostredia ako verejného statku. Úzko súvisí s presadzovaním povinností právnických a fyzických osôb ustanovených v článku 44 ods. 2 a 3, t. j. povinnosti chrániť životné prostredie a zákazu poškodzovať životné prostredie nad mieru stanovenú zákonom, prostriedkami správneho a trestného práva. Z hľadiska ochrany práva na životné prostredie je veľmi významná i dôsledná a včasná transpozícia ustanovení medzinárodných zmlúv a právnych aktov Európskej únie podporujúcich prístup verejnosti k súdom.¹⁴

Ústava SR zakotvuje i jedno z procesných environmentálnych práv, a to „právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu“ v článku 45. Mierne odlišné znenie tohto práva uvádza Listina základných práv v článku 35 ods. 2, podľa ktorého „Každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a prírodných zdrojov“. Subjektom práva na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu podľa článku 45 Ústavy SR je každý, t. j. nielen fyzická osoba (štátny občan Slovenskej republiky, ale aj cudzinci a osoby bez štátnej príslušnosti), ale aj právnická osoba. Ide o ústavné právo, ktoré je dôležitým nepriamym nástrojom pri presadzovaní práva na priaznivé životné prostredie podľa článku 44 Ústavy SR.¹⁵ Vo vzťahu k článku 26 ods. 1 Ústavy Slovenskej repub-

¹⁴ Bližšie pozri KOŠIČIAROVÁ, S. Medzinárodnoprávne a ústavnoprávne aspekty presadzovania práva na priaznivé životné prostredie. In: KOŠIČIAROVÁ, S. (ed.). *Právo na životné prostredie a nástroje jeho presadzovania*. Ružomberok: Epos, 2016, s. 137. ISBN 978-80-8082-989-6.

¹⁵ ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 329. ISBN 978-80-89447-93-0.

liky, ktoré zakotvuje právo na informácie vo všeobecnosti, možno toto právo chápať ako špeciálne. Ústava SR „nezaručuje len právo na informácie; garantuje právo na informácie spĺňajúce určité požiadavky (včasnosť a úplnosť)“.¹⁶ Tie sa v rámci zákonnej regulácie premietajú do zákonných lehôt na sprístupnenie alebo šírenie informácií a požiadaviek na komplexnosť sprístupňovaných alebo šírených informácií. Subjekt práva na informácie o životnom prostredí sa môže dozvedať o ich obsahu dvoma spôsobmi – buď na základe podanej žiadosti (v takom prípade sa informácia sprístupňuje), alebo na základe jej zverejnenia subjektom, ktorý ich má k dispozícii (v takom prípade ide o šírenie informácie).¹⁷

V kontexte aplikácie tohto práva je možné podporne využiť i ustanovenia článku 26 Ústavy Slovenskej republiky, ktoré zakotvujú právo na slobodu prejavu a právo na informácie. Z článku 25 ods. 5 Ústava SR vyplýva ústavná povinnosť orgánov verejnej moci poskytovať informácie fyzickým a právnickým osobám vo vzťahu ku každému nositeľovi verejnej moci.¹⁸ Možnosť domáhať sa ochrany tohto práva je, podobne ako v prípade práva na životné prostredie podľa článku 44, otvorená aj v kontexte článku 51 Ústavy SR, ktorý zakotvuje, že ustanovení článkov 44 a 45 je možné sa dovolávať v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

Detailnejšia úprava pravidiel o aplikácii práva na informácie o životnom prostredí je obsiahnutá v slovenskej zákonnej úprave, a to primárne v *zákone č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov*, skrátene nazývanom aj *zákon o slobode informácií*, a ďalej v *zákone č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov* a *zákon č. 3/2010 Z. z. o národnej infraštruktúre pre priestorové informácie*.

¹⁶ ČÍČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 329. ISBN 978-80-89447-93-0.

¹⁷ ČÍČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 330. ISBN 978-80-89447-93-0.

¹⁸ Porovnaj MASLEN, M. *Verejná správa a právo na životné prostredie*. Praha: Leges, 2016, s. 50. ISBN 978-80-7502-198-4.

Špeciálnejšie ustanovenia o práve na informácie o životnom prostredí zakotvujú ďalšie zákony – napr. o zákon č. 17/1992 o životnom prostredí v znení neskorších predpisov, zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č.372/1990 o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) v znení neskorších predpisov či zákon č. 137/2010 Z. z. o ochrane ovzdušia¹⁹ a iné zákony, ku ktorým sa vrátíme neskôr.

K porušeniu práva na informácie o životnom prostredí môže dôjsť v situácii, keď k jeho výkonu dochádza spôsobom, ktorý je v rozpore s článkom 2 ods.2 Ústavy SR. V tomto smere existuje aj relevantná judikatúra ústavného súdu SR.²⁰

Ochrana všetkých troch procesných environmentálnych práv, t. j. práva na informácie o životnom prostredí, práva na účasť verejnosti vo veciach životného prostredia a práva na prístup k spravodlivosti vo veciach životného prostredia, ako aj hmotného práva na bezpečné hygienické podmienky prostredia je zakotvená i medzinárodných zmluvách, ktorých je Slovenská republika stranou. Procesné environmentálne práva sú, ako už bolo naznačené, upravené aj v zákonných normách Slovenskej republiky, ktorých prehľad bol o. i. spracovaný pre potreby spravodajskej procedúry podľa *Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovaní a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia* (1998, ďalej Aarhuský dohovor), ktorý bol prijatý v rámci Hospodárskej komisie OSN pre Európu.²¹

Podľa *Štvrtej národnej implementačnej správy* Slovenskej republiky Aarhuskému výboru, ktorá bola predložená na 6. zasadnutí zmluvných strán Aarhuského dohovoru v Budve (Čierna Hora)

¹⁹ Čič, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 330. ISBN 978-80-89447-93-0.

²⁰ Nález Ústavného súdu SR II. ÚS 58/01-69 z 31. októbra 2001.

²¹ *Convention on Access to Information, Public Participation on Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters* (1998). V anglickom jazyku je tento dohovor dostupný na webstránke. Dohovor vyšiel v slovenskej Zbierke zákonov ako Oznámenie MZV č. 43/2006 Z. z. Text i komentáre k dohovoru v českom jazyku sú dostupné na internetovej stránke www.unece.org/ev/pp.

v septembri 2017 je implementácia jednotlivých procesných práv zabezpečená celým radom právnych úprav. Implementácia článku 4 Aarhuského dohovoru zakotvujúceho *právo na informácie o životnom prostredí* je zabezpečená predovšetkým zákonom č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov. Článok 4 Dohovoru je premietnutý taktiež do zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov, zákona č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí v znení neskorších predpisov, smernice MŽP SR č. 1/2005-1.5. o postupe sprístupňovania informácií o životnom prostredí, vyhlášky MŽP SR č. 448/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, pokyn ministra ŽP SR č. 3/2005-1.7, zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov, zákona č. 409/2011 Z. z. o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťaže a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákona č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákona č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov v znení neskorších predpisov, zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov, zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov, zákona č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákona č. 514/2008 Z. z. o nakladaní s odpadom z ťažobného priemyslu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákona č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon) v znení neskorších 17 predpisov, zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákona č. 3/2010 Z. z. o národnej infraštruk-

túre pre priestorové informácie v znení zákona č. 362/2015 Z. z., vyhlášky MŽP SR č. 352/2011, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 3/2010 Z. z. o národnej infraštruktúre pre priestorové informácie Smernica Európskeho parlamentu a rady 2007/2/ES zo 14. marca 2007, ktorou sa zriaďuje Infraštruktúra pre priestorové informácie v Európskom spoločenstve, zákona č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákona č. 292/2014 Z. z. o príspevku poskytovanom z európskych štrukturálnych a investičných fondov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, (§ 47 Spracúvanie osobných údajov, § 48 Zverejňovanie, § 49 Informačný monitorovací systém a § 50 Informačný systém účtovníctva fondov Európskej únie).

Článok 6 Aarhuského dohovoru a príslušné právo na účasť verejnosti v rozhodovaní vo veciach životného prostredia podľa správy v praxi aplikujú nasledujúce normy: zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) v znení neskorších predpisov, zákon č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov, zákon č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami v znení neskorších predpisov, zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 2/2005 Z. z. o posudzovaní a kontrole hluku vo vonkajšom prostredí a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí a v znení neskorších predpisov, zákon č. 139/2002 Z. z. o rybárstve v znení neskorších predpisov, zákon č. 409/2011 Z. z. o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťaže a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 137/2010 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov, zákon č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní produktov v znení novely zákona č. 351/2012 Z. z. o environmentálnom overovaní a registrácii organizácií v schéme Európskej únie pre environmentálne manažérstvo a audit a o zmene a doplnení niektorých zá-

konov, zákon č. 128/2015 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. januára 2016 a vykonávacie vyhlášky, nahradil pôvodný zákon č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákon č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení 35 niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Aplikácia článku 9 a práva na prístup k spravodlivosti vo veciach životného prostredia podľa správy zabezpečujú všetky predpisy týkajúce sa poskytovania informácií, ktoré priamo v týchto osobitných predpisoch upravujú, za akých podmienok sa osoba môže obrátiť na súd, ako je napr. § 19 ods. 4 zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám. Prístup verejnosti k administratívne a súdne konaniu upravuje nový zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (SSP), a to viacerými spôsobmi, v rámci pojmov účastník konania, zúčastnená osoba a zainteresovaná verejnosť. Rozsah práv spojených s konkrétnou formou účasti vyplýva jednak z osobitných predpisov a jednak z predpisov o konaní pred správnym orgánom a pred súdom. Všeobecnú definíciu účastníka konania v administratívnom konaní ustanovujú § 14 a § 15 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (Správny poriadok), v zmysle ktorého je účastníkom konania ten, o koho právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach sa má konať alebo koho práva, právom chránené záujmy alebo povinnosti môžu byť rozhodnutím priamo dotknuté. Účastníkom konania je aj ten, kto tvrdí, že môže byť rozhodnutím vo svojich právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach priamo dotknutý, a to až do času, kým sa preukáže opak. Účastníkom konania je aj ten, komu osobitný zákon také postavenie priznáva, ako napr. zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, banský zákon, stavebný zákon; zákon č. 39/2013 Z. z. o integro-

vanej prevencii a kontrole znečistenia životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ktorý výrazne upravil zákon č. 245/2003 Z. z.) či zákon č. 151/2002 Z. z. o používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov v znení neskorších predpisov. Účastník môže samostatne konať v takom rozsahu, v akom má spôsobilosť vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti. Správny poriadok v § 15a upravuje postavenie tzv. zúčastnenej osoby nasledujúco: „Osobitný zákon môže ustanoviť, za akých podmienok sa na konaní alebo na jeho časti má právo zúčastniť aj iná osoba než účastník konania (ďalej len zúčastnená osoba). Zúčastnená osoba má právo byť upovedomená o začatí konania a o iných podaniach účastníkov konania, zúčastniť sa na ústnom pojednávaní a na miestnej obhliadke, navrhovať dôkazy a doplnenie podkladu rozhodnutia. Osobitný zákon môže ustanoviť zúčastnenej osobe viac práv.“ Účastníkmi konania podľa SSP sú žalobca, žalovaný a ďalší účastníci, ak SSP neustanovuje inak. Žalobcom v konaní o všeobecnej správnej žalobe je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá o sebe tvrdí, že ako účastník administratívneho konania bola rozhodnutím orgánu verejnej správy alebo opatrením orgánu verejnej správy ukrátená na svojich právach alebo právom chránených záujmoch. Žalobcom môže byť aj ten, kto tvrdí, že mu rozhodnutie orgánu verejnej správy alebo opatrenie orgánu verejnej správy nebolo doručené, hoci sa s ním ako s účastníkom administratívneho konania malo konať. *Zainteresovaná verejnosť* je oprávnená podať správnu žalobu proti rozhodnutiu orgánu verejnej správy alebo opatreniu orgánu verejnej správy, ak tvrdí, že tým bol porušený verejný záujem v oblasti životného prostredia. Osobou zúčastnenou na konaní je ten, kto nie je účastníkom konania a kto mal v administratívnom konaní postavenie zúčastnenej osoby podľa všeobecného predpisu o správnom konaní. Predseda senátu takúto osobu upovedomí o prebiehajúcom konaní a vyzve ju, aby v lehote, ktorú jej určí, oznámila, či v konaní bude uplatňovať práva osoby zúčastnenej na konaní; takéto oznámenie možno urobiť iba v tejto lehote. Súčasne s upovedomením ju poučí o jej právach. Obdobne predseda senátu postupuje, ak sa v priebehu konania zistí, že je tu ďalšia takáto osoba. Správny súd

môže na návrh uznesením priznať postavenie osoby zúčastnenej na konaní osobe, ktorá nebola účastníkom administratívneho konania a ktorá a) bola priamo dotknutá na svojich právach alebo právom chránených záujmoch vydaním napadnutého rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo opatrenia orgánu verejnej správy, b) bola priamo dotknutá na svojich právach alebo právom chránených záujmoch nevydaním rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo opatrenia orgánu verejnej správy, c) môže byť priamo dotknutá na svojich právach alebo právom chránených záujmoch zrušením napadnutého rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo opatrenia orgánu verejnej správy, d) môže byť priamo dotknutá na svojich právach alebo právom chránených záujmoch vydaním nového rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo opatrenia orgánu verejnej správy vo veci samej podľa výroku správneho súdu.

Uvedený prehľad príslušných právnych úprav zabezpečujúcich aplikáciu procesných environmentálnych práv zakotvených v príslušných článkoch Aarhuského dohovoru indikuje, že Slovenská republika pristupuje k plneniu záväzkov z Aarhuského dohovoru relatívne zodpovedne, aspoň čo sa týka formálneho zabezpečenia jeho vykonávania v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky.

V slovenskom právnom poriadku je nepriamo zakotvené i ďalšie environmentálne právo – právo na vodu. Ustanovenie článku 4 *Ústavy SR*, ktorý v zakotvuje v odseku 1, že „*Nerastné bohatstvo, jaskyne, podzemné vody, prírodné liečivé zdroje a vodné toky sú vo vlastníctve Slovenskej republiky. Slovenská republika chráni a zveľaďuje toto bohatstvo, šetrne a efektívne využíva nerastné bohatstvo a prírodné dedičstvo v prospech svojich občanov a nasledujúcich generácií*“. a v odseku 2 „*Preprava vody odobratej z vodných útvarov nachádzajúcich sa na území Slovenskej republiky cez hranice Slovenskej republiky dopravnými prostriedkami alebo potrubím sa zakazuje; zákaz sa nevzťahuje na vodu na osobnú spotrebu, pitnú vodu balenú do spotrebiteľských obalov na území Slovenskej republiky a prírodnú minerálnu vodu balenú do spotrebiteľských obalov na území Slovenskej republiky a na poskytnutie humanitárnej pomoci a pomoci v núdzových stavoch. Podrobnosti o podmienkach*

prepravy vody na osobnú spotrebu a vody na poskytnutie humanitárnej pomoci a pomoci v núdzových stavoch ustanoví zákon". Z tohto ustanovenia čl. 4 ods. 2 vyplýva o. i. ústavný zákaz vývozu nebalenej vody. Celé znenie článku 4 ods. 2 prispieva k ochrane ľudského práva na vodu. Podrobnosti o podmienkach prepravy vody na osobnú spotrebu a vody na poskytnutie humanitárnej pomoci a pomoci v núdzových stavoch ustanovuje, v duchu ustanovenia svojho § 1 ods. 4 a § 17a zákon č. 364/ 2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon).

2. Vnútroštátna úprava Slovenskej republiky zabezpečujúca aplikáciu ľudských environmentálnych práv zakotvených v normách medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky

V medzinárodnom práve verejnom i v práve Európskej únie bol zakotvený celý rad ľudských environmentálnych práv. Ide o hmotné ľudské právo na životné prostredie, procesné environmentálne práva (právo na prístup k informáciám o životnom prostredí, právo na účasť v rozhodovacom procese v oblasti životného prostredia, ako aj právo na prístup k spravodlivosti vo veciach životného prostredia), ktoré sú chápané aj ako procesné varianty hmotného práva na životné prostredie, hmotné ľudské právo na vodu a hmotné ľudské právo na bezpečné hygienické podmienky prostredia (právo na sanitáciu). Všetky tieto práva vznikli v lone medzinárodného práva verejného a postupne sa premietali a premietajú ako do rámca práva Európskej únie, tak i do právneho poriadku Slovenskej republiky.

Kľúčovými normami medzinárodného práva verejného, ktoré obsahujú uvedené práva a ktorých zmluvnou stranou je Slovenská republika, sú spomínaný *Aarhuský dohovor* (1998), ktorý zakotvuje hmotné právo na životné prostredie a procesné environmentálne práva, *Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien*

(1979),²² *Dohovor o právach dieťaťa* (1989),²³ *Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím* (2006),²⁴ *Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach* (1966),²⁵ ktoré zakotvujú právo na vodu a právo na sanitáciu. Všetky uvedené práva je možné chrániť i nepriamo širším výkladom ustanovení, *Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach* (1966)²⁶ a *Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (1950)²⁷ v znení jeho protokolov, ktoré sú rovnako súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky.

Z hľadiska implementácie jednotlivých noriem práva zakotvených v uvedených medzinárodných zmluvách v oblasti ľudských environmentálnych práv je osobitne významné sledovať relevantnú judikatúru medzinárodných kvázi-súdnych a súdnych orgánov vytvorených na kontrolu dodržiavania daných zmlúv danými zmluvami alebo inými orgánmi (Aarhuský výbor, Výbor pre odstránenie diskriminácie žien, Výbor pre práva dieťaťa, Výbor pre práva osôb z postihnutím, Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva, Výbor pre ľudské práva a Európsky súd pre ľudské práva), vo vzťahu k Slovenskej republike.

²² Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (1979). United Nations, Treaty Series, Vol. 1249, p. 13. Tento dohovor vyšiel v Zbierke zákonov v rámci Vyhlášky č. 62/1987 Zb.

²³ *Convention on the Rights of the Child* (1989). United Nations, Treaty Series, Vol. 1577, p. 3. Tento dohovor vyšiel v Zbierke zákonov v rámci Oznámenia č. 104/1991 Zb.

²⁴ *Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (2007). UN Doc. A/RES/61/106 (2007). Tento dohovor vyšiel v Zbierke zákonov v rámci Oznámenia č. 317/2010 Z.z.

²⁵ *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (1966), United Nations, Treaty Series, vol. 993, p. 3. Tento dohovor vyšiel v Zbierke zákonov v rámci Vyhlášky č. 120/1976 Zb.

²⁶ *International Covenant on Civil and Political Rights* (1966). United Nations, Treaty Series, vol. 999, p. 171. Text tohto dohovoru vyšiel pod č. 120/1976 Zb. a text Opčného protokolu pod č. 169/1991 Zb. a text Druhého opčného protokolu pod č. 327/1999 Z.z.

²⁷ *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5.

Zakotvenie ľudských environmentálnych práv v práve Európskej únie je mimoriadne komplexné a jeho podrobnejšia analýza presahuje rámec tohto článku. Preto len v stručnosti uvedieme, že hmotné právo na životné prostredie bolo v rámci práva ES/EÚ primárne uznané v nezáväznej politickej *Deklarácii Európskej rady o „Environmentálnom imperatíve“*²⁸ prijatej 7. júla 1990 v Dubline. Určitú formu zakotvenia hmotného práva na životné prostredie v práve EÚ je možné indikovať v rámci *Smernice 2003/35/ES o verejnej účasti vo vzťahu k vytváraniu určitých plánov a programov týkajúcich sa životného prostredia a zмене smerníc 85/337/EHS a 96/61/ES o účasti verejnosti a prístupu k spravodlivosti*,²⁹ ktorá predstavuje implementáciu druhého piliera Aarhuského dohovoru – práva na účasť verejnosti v rozhodovaní vo veciach životného prostredia. V práve EÚ existuje i potenciál nepriamej ochrany hmotného práva na životné prostredie prostredníctvom rešpektovania *Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (1950) a niektorých ustanovení *Charty základných práv Európskej únie* (2000). Tieto možnosti sa však doposiaľ nevyužívali. Skvalitnenie ochrany práva na životné prostredie v rámci Európskej únie (ďalej aj EÚ) priniesol akt podpisu a ratifikácie Aarhuského dohovoru vtedajším Európskym spoločenstvom (ďalej aj ES).³⁰ Samotný Aarhuský dohovor zakotvuje najmä procesné environmentálne práva. Na jeho vykonanie boli prijaté viaceré normy sekundárneho práva. Proces vydávania týchto smerníc sa začal už po podpise Aarhuského dohovoru Eu-

²⁸ *Declaration by the European Council on the Environmental Imperative*, Bull. Eur. Comm., No. 6, at 17 (1990).

²⁹ *Directive 2003/35/EC of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 providing for public participation in respect of the drawing up of certain plans and programmes relating to the environment and amending with regard to public participation and access to justice Council Directives 85/337/EEC and 96/61/EC*, OJ L 156/17.

³⁰ Európske spoločenstvo podpísalo Aarhuský dohovor 25. júna 1998 a ratifikovalo ho 17. februára 2005. Európska únia ako nástupca Európskeho spoločenstva je zmluvnou stranou Aarhuského dohovoru od mája 2005. Bližšie pozri *Decision 2005/370/EC on the conclusion, on behalf of the European Community, of the Convention on access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters*.

rópskym spoločenstvom, t. j. ešte pred aktom ratifikácie. Primárne je to *Smernica 2003/4/ES o verejnom prístupe k informáciám o životnom prostredí a zrušení smernice 90/313/EHS*.³¹ Táto smernica predstavuje implementáciu prvého piliera Aarhuského dohovoru – práva na informácie o životnom prostredí. Druhou je *Smernica 2003/35/ES o verejnej účasti vo vzťahu k vytváraniu určitých plánov a programov týkajúcich sa životného prostredia a zmene smerníc 85/337/EHS a 96/61/ES o účasti verejnosti a prístupu k spravodlivosti*³² predstavuje implementáciu druhého piliera Aarhuského dohovoru – práva na účasť verejnosti v rozhodovaní vo veciach životného prostredia. Ďalšou významnou normou obsahujúcou procesné environmentálne práva je *Nariadenie 1367/2006/EC o aplikácii Aarhuského dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovaní a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia v rámci inštitúcií a orgánov spoločenstva*.³³ Toto nariadenie sa týka všetkých troch pilierov – práv zakotvených Aarhuskom dohovore. Vytvára priestor na aplikáciu všetkých troch environmentálnych práv v rámci všetkých inštitúcií a orgánov Spoločenstva a stanovuje podmienky ich aplikácie. Právo na vodu a právo na bezpečné hygienické podmienky prostredia našlo svoje zakotvenie i v práve EÚ. EÚ reagovala na existenciu týchto práv viacerými normami.³⁴ Tieto normy sa týkajú predovšetkým nakladania s vodou, ale majú vzťah i k právu na bezpečné

³¹ *Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC*, OJ 2003 L 41/26.

³² *Directive 2003/35/EC of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 providing for public participation in respect of the drawing up of certain plans and programmes relating to the environment and amending with regard to public participation and access to justice Council Directives 85/337/EEC and 96/61/EC*, OJ L 156/17.

³³ *Regulation 1367/2006 of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 on the application of the provisions of the Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters to Community*, OJ L264/13, 25.09. 2006.

³⁴ Bližšie pozri KOFF, H., MAGANDA, C. The EU and The Human Right to Water and Sanitation: Normative Coherence as the Key to Transformative Development. In: *European Journal of Development Research*, Volume 28, Number 1, 1 January 2016, s. 91 – 110. ISSN 0957-8811.

hygienické podmienky – t. j. sanitáciu. Komplexné komentovanie všetkých uvedených noriem presahuje rámec tohto príspevku. Za najvýznamnejšie z hľadiska ochrany oboch práv považujeme *Smernicu 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23. októbra 2000, ktorou sa stanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva* a *Oznámenie Komisie o európskej iniciatíve občanov „Voda a sanitácia sú ľudským právom! Voda je verejným statkom, nie komoditou!“ z roku 2014.*

Z hľadiska implementácie jednotlivých noriem práva Európskej únie v oblasti ľudských environmentálnych práv je osobitne významné sledovať relevantnú judikatúru Súdneho dvora Európskej únie vo vzťahu k Slovenskej republike.

Priemerné vyššie uvedených noriem medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie v oblasti ľudských environmentálnych práv do právneho poriadku Slovenskej republiky zabezpečujú primárne ustanovenia Ústavy SR týkajúce sa vzťahu medzinárodného práva verejného (vrátane práve EÚ, ktoré má pôvod v medzinárodnom práve verejnom) a vnútroštátneho práva. V prvom rade je to právna úprava *viazanosti medzinárodným právom všeobecne* obsiahnutá v článku 1, ods.2 Ústavy SR. Tento článok zakotvuje, že „*Slovenská republika uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná, a svoje ďalšie medzinárodné záväzky*“. Ustanovenie článku 1 ods. 2 ústavy transformuje do vnútroštátneho poriadku všeobecnú zásadu medzinárodného práva svedomitého dodržiavania medzinárodných záväzkov – *pacta sunt servanda*. Citované ustanovenie vychádza z uznania a dodržania všetkých záväzkov, ktoré pre Slovenskú republiku vyplývajú z medzinárodného práva, bez ohľadu na ich povahu (zmluvné alebo obyčajové) a tiež bez ohľadu na to, či vznikajú priamo uplatnením noriem medzinárodného práva (tzv. primárne medzinárodné právo), v dôsledku rozhodnutí súdnych alebo arbitrážnych orgánov, ktorými je Slovenská republika viazaná (tzv. sekundárne medzinárodné právo) alebo v dôsledku jednostranných právnych aktov medzinárodných organizácií či jednostranných medzinárodnoprávných aktov Slovenskej republiky, či iných štátov.

V právnom poriadku Slovenskej republiky sa vyskytujú i ďalšie vnútroštátne ústavné a zákonné úpravy obsahujúce normy, ktoré je už možné nazvať recepčnými normami. Uvedené vnútroštátne úpravy, obsahujúce recepčné normy, zahŕňajú úpravu zabezpečenia záväzkov z medzinárodných zmlúv, úpravu otázky záväznosti medzinárodnej zmluvy podľa vnútroštátneho práva, úpravu zabezpečenia obsahového súladu noriem vnútroštátneho práva s medzinárodnými zmluvami, úpravu právomoci ústavného súdu rozhodovať o sťažnostiach fyzických a právnických osôb proti porušeniu ľudských práv vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, úpravu dojednávania medzinárodných zmlúv, úpravu vnútroštátneho schvaľovania medzinárodných zmlúv a úpravu viazanosti sudcov všeobecných súdov medzinárodnými zmluvami a pod.³⁵

Uvedené recepčné normy sú zakotvené vo viacerých článkoch Ústavy SR, konkrétne v článkoch 7 ods.2, 4 a 5, 86 pís. d), 102 ods. 1 pís. a), 120 ods. 2., 125, 125a, 127, 144 ods. 2, 154c, v zákone č.416/2004 Z. z. o Úradnom vestníku Európskej únie, v zákone č.400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v zákone č. 126/2011 Z. z. o vykonávaní medzinárodných sankcií, v zákone č. 38/1993 Zb. o organizácii Ústavného súdu SR a konaní pred ním, a niektorých ďalších normách. Z povahy týchto noriem, ktoré sú prevažne čiastkové, nie je úplne zreteľné, ktoré z nich sú primárnymi (základnými) recepčnými normami a ktoré sekundárnymi recepčnými normami.

Za zrejme nesporný príklad primárnej recepčnej normy je však pravdepodobne možné považovať článok 7 ods. 5 Ústavy SR, v rámci ktorého je obsiahnutá právna úprava zabezpečenia plnenia záväzkov z medzinárodných zmlúv priamym použitím ich ustanovení.³⁶

³⁵ Tento výpočet bol inšpirovaný dielom KLUČKA, J. Miesto a úprava noriem medzinárodného práva v Ústave Slovenskej republiky. In: *Justičná revue*, roč. 54, č. 4, 2002, s. 381 – 392. ISSN 1335-6461.

³⁶ K problematike priamej aplikovateľnosti medzinárodného práva vo vnútroštátnom práve bližšie pozri diela ŠMID, M. Priama aplikovateľnosť medzinárodného práva a jeho postavenie voči vnútroštátnemu právu, In: *Právny obzor*, č. 1, 1997, s. 28 – 35. ISSN 0032-6984, a KUHN, Z. Samovykonateľnosť, priama účin-

Tento článok zakotvuje, že „Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi“. V tomto článku je stanovená absolútna prednosť medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodných zmlúv, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodných zmlúv, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, pred zákonmi. Slovenský zákonodarca sa týmto priklonil k akceptácii monistickej úpravy vzťahu medzinárodného a vnútroštátneho práva s prednosťou medzinárodného práva a umožňuje priame a bezprostredné uplatňovanie medzinárodných zmluvných záväzkov bez potreby ich formálneho a obsahového prenosu normami vnútroštátneho práva. Ustanovenie článku 7 ods. 5 sa však týka iba skupiny už spomenutých, tzv. samovykonávacích (angl. self-executing) medzinárodných zmlúv, ktoré sú obsahovo upravené tak, aby boli priamo použiteľné príslušnými štátnymi orgánmi alebo inými subjektmi ich zmluvných strán. V prípade pochybností štátnych orgánov o tom, či v danom prípade ide o medzinárodnú zmluvu samovykonávacieho charakteru, ktorej právny život v právnom poriadku SR je upravený v článku 7 ods. 5 Ústavy SR, Ústava SR zakotvuje v článku 86 pís. d) právo Národnej rady Slovenskej republiky (NR SR) rozhodnúť o tom, či ide o medzinárodné zmluvy podľa článku 7 ods. 5. Do rámca medzinárodných zmlúv podľa článku 7 ods. 5 patria i zakladajúce zmluvy Európskej únie. Zakladajúce zmluvy EÚ je možné zahrnúť do rámca zmlúv podľa článku 7 ods. 5 vzhľadom na to, že obsahujú ustanovenia o ľudských právach a základných slobodách, na ich vykonanie nie je potrebný zákon, priamo zakladajú aj práva alebo povinnosti fy-

nosť a niektoré teoretické otázky aplikácie medzinárodných smlúv vo vnútroštátnom právu. In: *Právnik*, č. 5, 2004, s. 471 – 501. ISSN 0231-6625.

zických osôb alebo právnických osôb a boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom. Zakladajúce zmluvy EÚ teda majú podľa článku 7 ods. 5 Ústavy SR prednosť pred zákonmi SR.³⁷ Európska únia, ktorá sa stala od účinnosti *Lisabonskej zmluvy* (2007) jediným nástupcom Európskych spoločenstiev na vykonávanie uvedených zmlúv, vydáva celý rad právne záväzných aktov európskeho práva. Postavenie právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie je upravené v druhej vete článku 7 ods. 2 Ústavy SR. Podľa tohto ustanovenia „*Právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky*“.³⁸ Tieto právne akty sú podobne ako medzinárodné zmluvy vytvárané v rámci Európskej únie publikované v úradnom vestníku EÚ. Vo vzťahu k záväzným aktom Európskych spoločenstiev (ďalej aj ES) a Európskej únie (ďalej aj EÚ), ktoré si vyžadujú implementáciu, je podľa článku 7 ods. 2 Ústavy SR v znení „*Prevzatie právne záväzných aktov, ktoré vyžadujú implementáciu, sa vykoná zákonom alebo nariadením vlády podľa čl. 120 ods.*“ daná navyše možnosť implementácie formou zákona, ako aj možnosť „prevzatia“ nariadením vlády podľa článku 120 ods. 2 Ústavy SR.³⁹

Ďalšou súvisiacou zložkou slovenskej právnej úpravy zabezpečenia plnenia záväzkov z medzinárodných zmlúv je *právna úprava ďalších spôsobov zabezpečenia plnenia záväzkov z medzinárodných zmlúv*. Táto úprava sa týka iných ako samovykonávacích zmlúv, na vykonanie ktorých je potrebný vnútroštátny vykonávací predpis. Táto úprava vyplýva z niektorých ustanovení článku 7 ods. 4, a nie

³⁷ Porovnaj MAZÁK, J., JÁNOŠÍKOVÁ, M., DOBROVIČOVÁ, G., OROSZ, L. a ANGELOVIČOVÁ, A. *The Charter of Fundamental Rights of the European Union in Proceedings before courts of the Slovak Republic*. Košice: Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Faculty of Law, Institute of International Law and European Law, 2016, s. 94. ISBN 978-80-8152-432-5.

³⁸ Komentár k článku 7 ods. 2 Ústavy SR pozri v diele ČIČ, M. a kol. *Komentár k ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 52 – 54. ISBN 978-80-89447-93-0.

³⁹ K tejto problematike pozri dielo KLUČKA, J., ČORBA, J., PROCHÁZKA, R. a VÁVROVÁ, V. *Uplatňovanie európskeho práva na Slovensku*, In: ČORBA, J. a kol. *Európske právo na Slovensku: Právny rozmer členstva Slovenskej republiky v Európskej únii*. Bratislava: Kalligram, 2003, s. 217 – 301. ISBN 80-968886-1-7.

ktorých ustanovení článku 86 pís. d) Ústavy SR. V oboch týchto článkoch sa uvádza formulácia „medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie je potrebný zákon“. Ide evidentne o iné ako zmluvy vymenované v článku 7 ods. 5 Ústavy, pričom sa predpokladá zabezpečenie ich plnenia prostredníctvom vnútroštátnych zákonov.

Ostatnou zložkou slovenskej právnej úpravy zabezpečenia plnenia záväzkov z medzinárodných zmlúv je *právna úprava zabezpečenia plnenia záväzkov z medzinárodných zmlúv, ktoré pre Slovenskú republiku vstúpili do platnosti pred 1. júlom 2001*, ktorá je obsiahnutá v článku 154c Ústavy SR. Ustanovenie článku 7 ods. 5 teda platí iba vo vzťahu k medzinárodným zmluvám ratifikovaným a vyhláseným v zbierke zákonov po účinnosti Ústavného zákona č. 90/2001 Z. z. Článok 154c Ústavy SR sa skladá z dvoch odsekov. Odsek 1 sa týka medzinárodných zmlúv o ľudských právach a znie „*Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti tohto ústavného zákona, sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd*“. Právny režim článku 154c vo vzťahu k postaveniu dohovorov o ľudských právach a základných slobodách kopíruje ustanovenie pôvodného článku 11 Ústavy SR a pre medzinárodné dohovory o ľudských právach stanovuje i obdobné miesto v hierarchii právnych predpisov. Vo vzťahu k ostatným medzinárodným zmluvám ratifikovaným pred účinnosťou zákona č. 90/2001 Z. z. platí odsek 2 článku 154c, ktorý stanovuje že medzinárodné zmluvy, ktoré SR ratifikovala a boli vyhlásené v zbierke zákonov, sú súčasťou jej právneho poriadku, ak tak stanovuje zákon. Vzhľadom na skutočnosť, že toto ustanovenie ďalej nijako nekonkretizuje podmienky použitia tejto skupiny zmlúv, ponecháva týmto túto úpravu iným druhom právnych noriem. Táto úprava je obsiahnutá predovšetkým v rámci tzv. prioritných doložiek o prednostnej aplikácii medzinárodnej zmluvy, ktoré sú obsiahnuté vo viacerých zákonoch, ako je napr. § 2 zákona č. 97/1963 zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, § 17 zákona č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve a pod. K uvedeným právnym úpravám treba

dodať, že použitý termín „zákon“ sa vo všetkých spomenutých úpravách chápal a chápe ako označenie konkrétneho všeobecne záväzného právneho predpisu a výsledku normotvornej činnosti Národnej rady Slovenskej republiky, ktorým je tzv. obyčajný nie ústavný zákon.

Z ostatných noriem právneho poriadku Slovenskej republiky, ktoré upravujú vzťah medzinárodného práva a vnútroštátneho práva a obsahujú spravidla sekundárne recepčné normy, je možné uviesť napr. viacero ustanovení zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nahradil viackrát novelizované ustanovenia zákona č.1/1993 Z. z. o zbierke zákonov. Tento zákon obsahuje celý rad ustanovení o publikácii medzinárodných zmlúv a povinnosti štátnych orgánov v tejto súvislosti. Viaceré z nich je možné považovať za recepčné normy.

Významnou zložkou právnej úpravy Slovenskej republiky v oblasti vzťahu medzinárodného práva a vnútroštátneho práva obsahujúcou recepčné normy je *právna úprava režimu dojednávania a ratifikácie medzinárodných zmlúv*. Táto úprava je obsiahnutá v článku 102 ods.1 pís. a) Ústavy SR, ktorý túto právomoc zveruje prezidentovi republiky s možnosťou preniesť časť svojich právomocí v tejto oblasti na vládu Slovenskej republiky alebo so súhlasom vlády na jej jednotlivých členov. Ostatným rozhodnutím v tomto smere je *Rozhodnutie prezidenta SR č. 250/2001 Z. z.* Vláda v tejto oblasti prijala Uznesenie č. 615 z 26. augusta 1997 obsahujúce „Zásady vlády Slovenskej republiky pre uzatváranie medzinárodných zmlúv“.

Ďalšou úpravou v oblasti vzťahu medzinárodného práva a vnútroštátneho práva je *právna úprava režimu schvaľovania určitých skupín medzinárodných zmlúv Národnou radou Slovenskej republiky (NR SR) pred ich ratifikáciou* je obsiahnutý v článku 7 ods. 4 a článku 86, pís. d) Ústavy SR. Takýmto spôsobom sa podľa uvedených ustanovení schvaľujú medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné politické zmluvy, medzinárodné zmluvy vojenskej povahy, medzinárodné zmluvy, z ktorých vzniká SR členstvo v medzinárodných organizáciách, medzinárodné

hospodárske zmluvy všeobecnej povahy, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických alebo právnických osôb. Procedurálne pravidlá pre oblasť schvaľovania medzinárodných zmlúv NR SR sú obsiahnuté v §§ 88 a 89 zákona č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku NR Slovenskej republiky v znení neskorších zmien.

Inou dôležitou zložkou právnej úpravy Slovenskej republiky v oblasti vzťahu medzinárodného práva a vnútroštátneho práva je *právna úprava viazanosti sudcov medzinárodnými zmluvami* zakotvená v článku 144 ods. 1 Ústavy SR. Táto úprava zakotvuje, že sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa článku 7 ods. 2 a 5 a zákonom. Zakotvenie tohto ustanovenia bolo dôsledkom zakotvenia pravidla prednosti samovykonávateľných, priamo záväzných medzinárodných zmlúv ratifikovaných NR SR v duchu článkov 7 ods. 2 a 5. Predpokladá sa preto, že v prípade rozporu medzi zákonom a príslušnou medzinárodnou zmluvou dajú sudcovia prednosť medzinárodnej zmluve, t. j. nepoužijú zákon. Podľa článku 144 ods. 2 majú sudcovia právomoc iniciovať konanie podľa článku 125 ods.1 Ústavy SR pre prípad ak sa domnievajú, že vnútroštátny právny predpis alebo jeho časť odporuje medzinárodnej zmluve podľa článku 7 ods. 5 Ústavy SR. Uplatňovanie uvedených ustanovení Ústavy SR v občianskoprávnom konaní sa zabezpečuje prostredníctvom § 109 ods. 1 pís. b) Občianskeho súdneho poriadku (zákon č. 99/1963 Zb. v znení neskorších zmien).

Článok 144 Ústavy dopĺňajú v oblasti viazanosti sudcov medzinárodným právom ustanovenia *zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Podľa § 2 ods.1 pís. d) tohto zákona súdy v Slovenskej republike rozhodujú v ďalších veciach ustanovených zákonom, právne záväzným aktom Európskych spoločenstiev a Európskej únie alebo medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná. Podľa § 2 ods. 2 Súdy vykonávajú aj inú činnosť súvisiacu s ich právomocou, ak tak ustanoví zákon, právne záväzný akt Európskych spoločenstiev a Európskej únie

alebo medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná.

S novým spôsobom riešenou problematikou postavenia určitých medzinárodných zmlúv v ústavnom a právnom poriadku Slovenskej republiky súvisí aj ďalšia zložka právnej úpravy Slovenskej republiky v oblasti vzťahu medzinárodného práva a vnútroštátneho práva týkajúca sa kontroly vzájomného súladu medzinárodných zmlúv a vnútroštátneho práva. Primárne ide o právnu úpravu zakotvujúcu oprávnenie *Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej Ústavný súd SR) posudzovať súlad určených medzinárodných zmlúv s Ústavou Slovenskej republiky a jej ústavnými zákonmi, a to ešte pred tým, ako Národná rada Slovenskej republiky s nimi vysloví svoj súhlas*. Ide o tzv. preventívnu a *priori* kontrolu súladu ústavnosti dojednanej medzinárodnej zmluvy s Ústavou a ústavnými zákonmi. Uvedené je významné pre schopnosť Slovenskej republiky plniť svoje medzinárodné zmluvné záväzky aj vzhľadom na skutočnosť, že prípadný rozpor medzi Ústavou SR a určenými medzinárodnými zmluvami, by spôsobil nielen neschopnosť ich uplatňovania, ale bol by aj dôvodom na uplatňovanie medzinárodnoprávnej zodpovednosti Slovenskej republiky za ich neplnenie. Právnu úpravu uvedených právomocí Ústavného súdu SR poskytuje článok 125a Ústavy SR, ako aj príslušné ustanovenia zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ústava SR v sebe obsahuje i úpravu *á posteriori* kontroly súladu rôznych druhov vnútroštátnej právnej úpravy s medzinárodnými zmluvami. Táto právna úprava v Ústave SR existuje od jej vzniku. Pre prípad potenciálneho *nesúladu vnútroštátnej úpravy s medzinárodnými zmluvami je Ústavný súd SR vybavený právomocou konať o súlade zákonných a podzákonných predpisov s medzinárodnými zmluvami* v zmysle čl. 125 Ústavy SR. Konkretizáciu ustanovení tohto článku je obsiahnutá v príslušných ustanoveniach už spomenutého zákona č. 314/2018 Z. z. Ustanovenia článku 125a a 125 okrem úpravy právomocí Ústavného súdu SR v danej oblasti vymedzujú i miesto medzinárodných zmlúv vrátane tých o ľudských právach v hierar-

chii právnych predpisov Slovenskej republiky, a to hneď za ústavu a ústavné zákony.

Dôležitou zložkou právnej úpravy Slovenskej republiky v oblasti vzťahu medzinárodného práva a vnútroštátneho práva obsahujúcou recepcné normy je zákonná a ústavná úprava, ktorá umožňuje Ústavnému súdu SR *rozhodovať i o sťažnostiach fyzických a právnických osôb, ak namietajú porušenia ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy*, ktorú SR ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. Právnu úpravu tejto právomoci poskytuje článok 127 Ústavy SR. Toto oprávnenie významne podporuje dodržiavanie medzinárodných zmlúv o ľudských právach v Slovenskej republike a skrýva v sebe potenciál zníženie množstva sťažností slovenských občanov proti porušovaniu medzinárodných dohovorov o ľudských právach na medzinárodne súdne a kvázi súdne orgány vytvorené týmito dohovormi. Konkretizácia postupu Ústavného súdu SR v tejto oblasti je obsiahnutá v príslušných ustanoveniach *zákona č. 314/2018 Z. z. I v súvislosti s článkom 127 je možné zaregistrovať už relatívne rozsiahlu relevantnú judikatúru vo vzťahu k medzinárodným zmluvám.*

Vyššie uvedené a komentované sekundárne recepcné normy relatívne podrobne upravujú problematiku vzťahu slovenského právneho poriadku a jedného z prameňov medzinárodného práva – medzinárodných zmlúv. Pre úplnosť však treba preskúmať problematiku zabezpečenia plnenia záväzkov z iných prameňov medzinárodného práva. *Zabezpečenie plnenia záväzkov z obyčajových pravidiel medzinárodného práva* vyplýva z článku 1 ods. 2 Ústavy SR. Tak ako už bolo povedané, tieto normy štáty v praxi rešpektujú i bez úpravy ich prenosu do vnútroštátneho práva. Teda platí, že vo vnútroštátnom právnom poriadku platia ako normy medzinárodného práva. Právna úprava, v rámci ktorej sa Slovenská republika prihlásila k medzinárodným obyčajovým záväzkom, je obsiahnutá v prvej časti formulácie článku 1 ods. 2 Ústavy SR: *„Slovenská republika uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva...“* Podrobná úprava postavenia medzinárodných obyčají v právnom poriadku SR však absentuje. V tejto súvislosti treba povedať, že

v medzinárodnom práve existuje celý rad pravidiel, ktoré majú obyčajovú podobu a sú záväzné pre všetky štáty sveta *erga omnes*. Ide napríklad o inštitút zodpovednosti štátov za protiprávne správanie, inštitút individuálnych protiopatrení (represálií) štátov, inštitút diplomatickej ochrany, inštitút azylu a pod. V priebehu času podľa nášho názoru nadobudne obyčajovú povahu i pravidlo zakotvujúce hmotné ľudské právo na životné prostredie. Potenciál vzniku relevantných obyčajových pravidiel je nesporný i v súvislosti s ostatnými ľudskými environmentálnymi právami.

Právna úprava prenosu *rozhodnutí medzinárodných orgánov a organizácií* – tzv. „sekundárneho“ medzinárodného práva vychádza taktiež z citovaného článku 1 ods. 2 Ústavy SR a to z nasledovnej časti tohto článku: „*Slovenská republika uznáva a dodržiava...svoje ďalšie medzinárodné záväzky...*“. Zákonomdarca teda vyjadril pripravenosť plniť aj tento typ medzinárodných záväzkov. Ani v tomto prípade však Ústava SR (podobne ako ústavné texty mnohých iných štátov) výslovne neupravuje spôsob zabezpečenia plnenia záväzkov z týchto právnych aktov. Vzhľadom na vecnú pôsobnosť medzinárodných orgánov a organizácií a obsahovú rôznosť a rozdiely v právnej záväznosti ich rozhodnutí je to celkom pochopiteľné. V medzinárodnoprávnej praxi je možné evidovať rozhodnutia medzinárodných súdnych a arbitrážnych orgánov, ktoré zaväzujú len strany sporu, ale i záväzné rozhodnutia orgánov medzinárodných organizácií, ako sú napr. rozhodnutia Bezpečnostnej rady OSN či Rady Európskej únie. Vo vzťahu k rozhodnutiam niektorých orgánov však príslušné recepčné pravidlá existujú v normách nižšej právnej sily, a to buď v podobe obyčajných zákonov, alebo dokonca v normách podzákonnej povahy.

Príkladom je tu zákon č. 289/2016 Z. z. *Zákon o vykonávaní medzinárodných sankcií a o doplnení zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov*, ktorý reaguje na prípadné rozhodnutia Bezpečnostnej rady OSN a Rady Európskej únie. Tento zákon predpokladá možnosť vydania nariadení vlády alebo iných právnych aktov na vykonanie príslušných sank-

cií podľa § 2 pís. b) body 3 a 4. Priestor na vydávanie iných podzákonných aktov v tejto oblasti výslovne vytvárajú ustanovenia § 12 pís. b) a § 13 písm. a) a e) zákona č.400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov, podľa ktorého sa v zbierke zákonov uverejňujú i rozhodnutia medzinárodných orgánov a medzinárodných organizácií, o ktorých Ministerstvo zahraničných vecí SR rozhodlo, že sa majú v zbierke uverejniť. Z hľadiska aplikácie a ochrany ľudských environmentálnych práv je možné zvýrazniť v uvedenej súvislosti otázku rešpektovania spomínanej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý je spôsobilý chrániť ľudské environmentálne práva nepriamo širším výkladom svojich ustanovení.

Osobitná diskusia by sa mohla viesť i o otázke implementácie *nezáväzných rozhodnutí kvázi-súdnych orgánov OSN v oblasti ochrany ľudských práv alebo nezáväzných rozhodnutí Aarhuského výboru*, ktoré síce nie sú pre štát záväzné, avšak ich rešpektovanie vyplýva z niektorých ustanovení príslušných medzinárodných zmlúv. V tomto kontexte je možné spomenúť konkrétne rozhodnutia Aarhuského výboru proti Slovenskej republike, ktorým budeme venovať pozornosť neskôr.

Osobitnú zmienku si zaslúži i otázka aplikácie prameňov práva EÚ. Podľa právnej sily je možné pramene práva EÚ členiť na *primárne pramene*, ktorými sú *zakladajúce medzinárodné zmluvy EÚ, všeobecne právne zásady, medzinárodné zmluvy uzavreté medzi EÚ a tretími štátmi, prípadne medzinárodnými organizáciami, sekundárne pramene a rozhodnutia Súdneho dvora EÚ*. Z hľadiska právneho poriadku Slovenskej republiky sú osobitne významné pramene sekundárneho práva EÚ, ktoré zahŕňajú nariadenia, smernice, rozhodnutia, odporúčania a stanoviská, ako aj rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie (SDEÚ). *Nariadenia* sú v zmysle článku 288 *Zmluvy o fungovaní Európskej únie* (1957, ďalej aj ZFEÚ) všeobecne záväzné a priamo použiteľné v členských štátoch vrátane právneho poriadku SR a v prípade rozporu so slovenskou vnútroštátnou zákonnou právnou normou majú aplikačnú prednosť. *Smernice* sú špecialitou práva EÚ. Sú záväzné pre členský štát z hľadiska cieľa, ktorý majú

dosiahnuť, ale voľba foriem a metód ich aplikácie je ponechaná na členský štát. Na vykonanie smerníc EÚ môže podľa článku 7 ods. 2 Ústavy SR byť vydané nariadenie vlády. *Rozhodnutia* EÚ podľa článku 288 ZFEÚ záväzné pre členský štát v celom rozsahu a majú prednosť pred zákonnou úpravou. Rozhodnutia, ktoré označujú tých, ktorým je určené (štáty, fyzické, právnické osoby), je záväzné len pre nich. *Odporúčania a stanoviská* nie sú podľa článku 292 ZFEÚ právne záväzné. Majú význam z hľadiska výkladu právnych aktov EÚ v konaniach pred SDEÚ.

Rozhodnutia SDEÚ nie sú prameňmi práva v pravom zmysle slova, aj keď sa uvádzajú v hierarchii prameňov práva EÚ. Ak je judikatúra SDEÚ ustálená, t. j. objavuje sa konštantne v rozsudkoch SDEÚ a Všeobecného súdu, ide o tzv. konštantnú judikatúru SDEÚ. Ako už bolo spomenuté, táto judikatúra musí byť rešpektovaná na základe princípu lojality, vyjadrenom v článku 4 ods. 3 ZEÚ, v zmysle ktorého sú členské štáty povinné prijať všetky opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy, aby zabezpečili plnenie záväzkov zo zmlúv.⁴⁰ Pre štáty sú, samozrejme, záväzné individuálne rozsudky SDEÚ o ochrane ľudských environmentálnych práv v danom štáte vrátane Slovenskej republiky.

3. Judikatúra slovenských vnútroštátnych súdov v oblasti implementácie slovenských vnútroštátnych noriem, noriem medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie v oblasti ochrany ľudských environmentálnych práv

Ako už bolo uvedené v oblasti implementácie slovenských vnútroštátnych noriem, noriem medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie v oblasti ochrany ľudských environmentálnych práv existuje aj judikatúra slovenských vnútroštátnych súdov.

⁴⁰ K aplikácii sekundárnych prameňov práva EÚ a rozhodnutí SDEÚ bližšie pozri KARAS, V., KRÁLIK, A. *Právo Európskej únie*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 168 – 183. ISBN 978-80-7179-287-1.

Najvyšší súd Slovenskej republiky sa zaoberal aplikáciou vnútroštátnej právnej úpravy práva na priaznivé životné prostredie podľa článku 44 Ústavy SR v už spomenutej veci *sp. zn. 1 SŽ-o-NS 134/2004* z 22. marca 2005. Prípadoval inicioval RNDr. M. K., bytom P., zastúpený advokátkou Mgr. E. K., pričom tomuto konaniu predchádzalo konanie na prvom a druhom stupni súdneho systému. Z podania vyplývalo, že sťažovateľ sa domáhal postavenia účastníka v správnom konaní vedenom podľa § 81 ods. 3 a 4 zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o odpadoch“), v ktorom sa preskúmavali súhlasy na prevádzkovanie zariadenia na zneškodňovanie odpadov skládkovaním. Keďže zákon o odpadoch nemá osobitné ustanovenia o okruhu účastníkov konania podľa § 81, sťažovateľ postupoval podľa 2 všeobecného predpisu, teda v zmysle § 14 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (ďalej aj „Správny poriadok“) v znení neskorších predpisov. Zákon o odpadoch možno považovať za vykonávací predpis vo vzťahu k článku 44 i 45. Išlo o prípad, kde sa objavila aj argumentácia týkajúca sa porušenia článku 44 Ústavy SR v kontexte otázky postavenie účastníka v správnom konaní. Najvyšší súd Slovenskej republiky, vychádzajúc z interpretácie § 14 správneho poriadku, ako aj § 74 ods. 4 zákona o odpadoch rozhodol, že žalobca nemá postavenie účastníka konania.

Ako už bolo skôr uvedené, Ústavný súd Slovenskej republiky sa zaoberal rovnakou vecou ako Najvyšší súd SR. Po neúspechu v rámci konania pred Najvyšším súdom sa totiž v tej istej veci sťažovateľ RNDr. M. K., bytom P., zastúpený advokátkou Mgr. E. K., B., obrátil na tento súd. Ústavný súd SR vo veci rozhodol rozhodnutím I. ÚS 154/05-64 z 28. februára 2006. Sťažovateľ v sťažnosti namietal porušenie jeho základných práv vyplývajúcich z čl. 1 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj z čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „Najvyšší súd“) *sp. zn. 1 SŽ-o-NS 134/2004* z 22. marca 2005.⁴¹ Sťažovateľ požadoval vy-

⁴¹ *Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky I. ÚS 154/05-64 z 28. februára 2006.*

dať nález, ktorým by ústavný súd vyslovil porušenie základných práv sťažovateľa vyplývajúcich z čl. 1 a čl. 46 ods. 1 a 2 ústavy, ako aj z čl. 6 dohovoru rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Sž-o-NS 134/2004 z 22. marca 2005, zrušil tento rozsudok a vec vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie. Zároveň požadoval aj náhradu trov právneho zastúpenia advokátkou. Najvyšší súd zamietol návrh účastníka, pričom jeho argumentáciu sme už komentovali vyššie. Ústavný súd sa z touto argumentáciou nestotožnil a v rozsudku konštatoval, že: „1. Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom sp. zn. 1 Sž-o-NS 134/2004 z 22. marca 2005 porušil základné právo RNDr. M. K., na súdnu ochranu, ako aj na ochranu na inom orgáne Slovenskej republiky podľa čl. 46 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. 2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Sž-o-NS 134/2004 z 22. marca 2005 zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie.“

Aplikáciu vnútroštátnej právnej úpravy práva na informácie o životnom prostredí podľa článku 45 Ústavy SR sa zaoberal Ústavný súd SR vo veci II. ÚS 58/01-69 zo dňa 30. októbra 2001 na základe podania Ing. M. P., bytom Z., Ing. V. R., bytom K., MVDr. P. L., bytom Z., a občianskeho združenia S. so sídlom v Z. z 29. júna 2001, zastúpených advokátom JUDr. J. H., B. B., označené ako „Podnet na začatie konania pred ústavným súdom v zmysle čl. 130 ods. 3 Ústavy pre porušenie čl. 45 Ústavy SR“. Navrhovatelia vo svojom podnete uviedli, že namietajú porušenie čl. 45 Ústavy, ku ktorému došlo konaním Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky – Odbor posudzovania vplyvov na životné prostredie a medzirezortných vzťahov vo veci posudzovania vplyvov zámeru výstavby vodného diela Slatinka na životné prostredie. V zmysle čl. 45 Ústavy má každý právo na včasné a úplné informácie o životnom prostredí a o príčinách a následkoch tohto stavu. V zmysle čl. 51 Ústavy SR sa možno práva uvedeného v čl. 45 domáhať „len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú“. Jedným zo zákonov, ktorý vykonáva ustanovenia čl. 45 Ústavy SR, je aj zákon č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredia (posudzovanie vplyv-

vov na životné prostredie sa angl. prekladá ako Environmental Impact Assessment, ďalej aj angl. skratka EIA). Účelom tohto zákona je v zmysle § 1 „*upraviť postup pri komplexnom odbornom a verejnom posudzovaní pripravovaných stavieb, zariadení a iných činností určených podľa tohto zákona pred rozhodnutím o ich povolení podľa osobitných predpisov, ako aj pri hodnotení návrhov niektorých rozvojových koncepcií a všeobecne záväzných právnych predpisov z hľadiska ich predpokladaného vplyvu na životné prostredie*“. Zákon č. 127/1994 Z. z. umožňuje obyvateľom pomerne širokú účasť na procese EIA, na ktorom sa môže aktívne zúčastniť ako verejnosť, pričom osobitne vymedzuje ešte kategóriu občianska iniciatíva a občianske združenie. Každý z týchto skupín potom priznáva špecifický okruh práv vyplývajúcich z procesu EIA. Ústavný súd vo veci rozhodol, že „*základné právo Ing. M. P., Ing. V. R., MVDr. P. L. a občianskeho združenia S. podľa čl. 45 Ústavy Slovenskej republiky postupom Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky vo veci posudzovania zámeru Nadlepšenie prietokov Hrona porušené bolo*“.

V nadväznosti na ustanovenia článku 7 ods. 5 Ústavy SR špecifickú rovinu ochrany ľudského práva na životné prostredie a procesných environmentálnych práv v Slovenskej republike predstavuje už naznačená aplikácia *Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovaní a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia* (1998 – v skratke Aarhuský dohovor).⁴² Tento dohovor je súčasťou slovenského právneho poriadku a jeho aplikácia bola riešená i v rámci judikatúry všeobecných súdov SR a tiež v rámci judikatúry Súdneho dvora Európskej únie v nadväznosti na predbežné otázky položené tomuto súdu Najvyšším súdom Slovenskej republiky.

⁴² Dokument *Convention on Access to Information, Public Participation on Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters* (1998) v anglickom jazyku dostupný na webstránke www.unece.org/env/environment. Tento dohovor vyšiel v slovenskej zbierke zákonov ako Oznámenie MZV č. 43/2006 Z. z. Text i komentáre k dohovoru v českom jazyku sú dostupné na internetovej stránke www.unece.org/ev/pp.

Judikatúra všeobecných súdov v tejto oblasti zahŕňa primárne tri rozsudky Krajského súdu v Banskej Bystrici 23S/115/2008-59, Krajského súdu v Bratislave v 4S 84/2008-72 a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 5 Sžp 6/2009. Tieto tri rozsudky sa o. i. týkali statusu Aarhuského dohovoru. V rámci uvedených prípadov išlo o aplikáciu jedného z práv zaručených Aarhuským dohovorom – práva na prístup k spravodlivosti podľa článku 9 ods.3 v súvislosti s konaniami, predmetom ktorých bolo povolenie výnimiek z podmienok ochrany chránených živočíchov – medvedov hnedých. Iniciátor konania záujmové *Lesoochranské združenie VLK* namietalo, že mu v zmysle Aarhuského dohovoru nebolo umožnené vstúpiť do správneho konania príslušných orgánov, ktoré skutočne odmietli uznať postavenie záujmového združenie ako postavenie účastníka konania. Krajský súd v Banskej Bystrici v prvom spomínanom rozsudku rozhodol v prospech žalobcu a vec vrátil správne orgánu na prerokovanie. Konštatoval, že Aarhuský dohovor je medzinárodnou zmluvou v zmysle článku 7 ods. 5 Ústavy SR, ktorá má prednosť pred zákonmi a je priamo aplikovateľná.⁴³ Tento prístup korešponduje s uznesením Národnej rady Slovenskej republiky č. 1840 z 23. septembra 2005, ktorý vyslovila súhlas s pristúpením Slovenskej republiky k tomuto dohovoru a súčasne rozhodla, že ide o medzinárodnú zmluvu podľa článku 7 ods. 5 Ústavy SR. Krajský súd v Bratislave v druhom spomenutom rozsudku v rovnakej veci žalobu záujmového združenie zamietol s odôvodnením, že článok 9 ako celok je aplikovateľný až po úpravách vnútroštátneho práva⁴⁴ v rozpore so spomínaným uznesením NR SR č. 1840 (2005).

⁴³ Bližšie pozri KOŠIČIAROVÁ, S. Aarhuský dohovor a súdna judikatúra. In: *Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzi národnej a komunitárnej úrovni*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Trnava 24.09.2009, Právnická fakulta TU v Trnave. Bratislava: Typoprint Plus 2009, s. 59. ISBN 978-80-8082-306-1.

⁴⁴ Bližšie pozri KOŠIČIAROVÁ, S. Aarhuský dohovor a súdna judikatúra. In: *Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzi národnej a komunitárnej úrovni*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Trnava 24.09.2009, Právnická fakulta TU v Trnave. Bratislava: Typoprint Plus 2009, s. 60. ISBN 978-80-8082-306-1.

Najvyšší súd SR v treťom spomenutom rozsudku potvrdil názor Krajského súdu v Bratislave.⁴⁵ Celý tento spor však neskôr vyústil do podania predbežnej otázky Súdnemu dvoru Európskej únie.

Aplikácie Aarhuského dohovoru sa týkalo i *viacero ďalších rozhodnutí slovenských vnútroštátnych súdov* v spore organizácie *Greenpeace Slovensko* s Úradom jadrového dozoru Slovenskej republiky vo veci dostavby jadrovej elektrárne Mochovce. Tomto sporu sa neskôr venoval i Aarhuský výbor, pričom jeho odporúčaniam sa budeme venovať neskôr. Spor predchádzali viaceré skutkové okolnosti. V roku 2007 sa Slovenské elektrárne rozhodli rozšíriť existujúcu jadrovú elektrárňu Mochovce dokončením reaktorov 3 a 4. Dňa 14. augusta 2008 Úrad jadrového dozoru (ďalej aj ÚJD alebo ÚJD SR) schválil tri povolenia týkajúce sa jadrovej elektrárne Mochovce vrátane rozhodnutia č. 246/2008, ktorým sa povoľuje zmena výstavby 3. a 4. bloku JE Mochovce. Dňa 14. novembra 2008 sa mimovládna organizácia Greenpeace Slovensko snažila odvolať proti rozhodnutiu č. 246/2008, pretože bolo nevyhnutné uskutočniť odhad vplyvov na životné prostredie (angl. Environmental Impact Assessment, angl. skr. EIA, ďalej aj EIA) vrátane účasti verejnosti a vykonať konečné vyhlásenie o EIA predtým, než bolo vydané rozhodnutie ÚJD o zmene stavby. Dňa 28. apríla 2009 bolo odvolanie spoločnosti Greenpeace Slovensko zamietnuté ÚJD preto, že Greenpeace Slovensko nemala právo na účasť v konaní. Následne bolo podané prvé oznámenie Aarhuskému výboru. Greenpeace Slovensko sa však pokúšalo vo veci uspieť i v konaní pred všeobecnými súdmi, a preto v tejto veci podalo žalobu v rámci systému všeobecných súdov. Z hľadiska konania vo veci sú dôležité dva rozsudky, a to rozsudok Krajského súdu v Bratislave, č. k. 4S/125/2009-72, a rozsudok Najvyššieho súdu SR Sp. zn.: 5Sžp/21/2012.

⁴⁵ Bližšie pozri KOŠIČIAROVÁ, S.: Aarhuský dohovor a súdna judikatúra. In: *Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzi národnej a komunitárnej úrovni*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Trnava 24.09.2009, Právnická fakulta TU v Trnave. Bratislava: Typoprint Plus 2009, s. 60 – 61. ISBN 978-80-8082-306-1.

Krajský súd v Bratislave, rozhodol v danej veci rozsudkom č. k. 4S/125/2009-72, pričom zamietol podľa § 250j ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj OSP) žalobu, ktorou sa žalobca Greenpeace Slovensko domáhal preskúmania a zrušenia rozhodnutia žalovaného – ÚJD z 28. apríla 2009 č. 79/2009 (číslo: 1006/2009 P). Žalobca v predmetnom stavebnom konaní domáhajúc sa postavenia účastníka konania v zmysle § 14 ods. 1 *zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov* (ďalej aj správny poriadok) zotrval na tom, že žalovaný bol aj s prihliadnutím na Aarhuský dohovor, ako aj Smernicu 85/337/EHS v znení Smernice 2003/35/ES (ďalej aj Smernica) povinný v rozhodnutí uviesť, ako sa vysporiadal s návrhmi a pripomienkami žalobcu k podkladom rozhodnutia. Krajský súd dospel k záveru, že napadnuté rozhodnutie žalovaného bolo vydané v súlade so zákonom a žalobe z tohto dôvodu nemožno vyhovieť.

Rozsudok *Najvyššieho súdu SR Sp. zn.: 5Sžp/21/2012* reagoval na *odvolanie žalobcu proti predchádzajúcemu rozsudku*. Žalobca Greenpeace Slovensko podal odvolanie v zákonom ustanovenej lehote (§ 204 ods. 1 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP). Žiadal, aby ho Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) zmenil tak, že žalobe v celom rozsahu vyhovie. Namietal, že rozsudok krajského súdu vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci a z neúplného zisteného skutkového stavu veci. Znova zdôraznil, že podstatou žaloby bolo domáhanie sa žalobcu riadnej účasti v konaní, v ktorom sa rozhodovalo o zmene stavby pred dokončením v zmysle stavebného zákona, pričom išlo o stavbu „*Atómová elektrárň Mochovce VVER 4x440 MW 3. stavba*“, ku ktorej vydal stavebné povolenie ešte Okresný národný výbor v Leviciach, odbor výstavby a územného plánovania pod číslom: Výst. 2010/86 z 12. novembra 1986 a stavebné práce na objektoch začali ešte v roku 1986 a pokračovali do roku 1992, keď boli pozastavené.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací (§ 10 ods. 2 v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP) v medziach podaného odvolania (§ 212 ods. 1 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá

OSP) preskúmal napadnutý rozsudok krajského súdu, ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo, odvolanie prerokoval bez nariadenia odvolacieho pojednávania (§ 250ja ods. 2 veta prvá OSP), keď deň vyhlásenia rozhodnutia bol zverejnený minimálne päť dní vopred na úradnej tabuli a na internetovej stránke Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a došiel k záveru, že odvolanie žalobcu je *dôvodné*. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj Najvyšší súd SR) preskúmal napadnutý rozsudok krajského súdu, ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo, pričom v rámci odvolacieho konania skúmal aj napadnuté rozhodnutie žalovaného správneho orgánu a rozhodnutie prvostupňového správneho orgánu, ako aj konania, ktoré im predchádzali, najmä z toho hľadiska, či sa súd prvého stupňa vysporiadal so všetkými námietkami uvedenými v žalobe a z takto vymedzeného rozsahu, či správne posúdil zákonnosť a správnosť napadnutého rozhodnutia žalovaného správneho orgánu. Najvyšší súd SR po preskúmaní rozsudku krajského súdu, ako aj pripojeného spisového materiálu sa *nestotožnil s právnym posúdením veci krajským súdom považujúc jeho závery za arbitrárne, nemajúce oporu v zákone ani v príslušných medzinárodných zmluvách a práve Európskej únie a v judikatúre súdov Slovenskej republiky*. Najvyšší súd v tomto prípade o. i. konštatoval, že z Aarhuského dohovoru aj v prípade, že nie je plne implementovaný v právnom poriadku, treba z neho vychádzať, pričom vnútroštátny súd mal uplatniť taký výklad práva týkajúci sa podmienok, ktoré treba splniť na podanie správneho opravného prostriedku alebo žaloby, ktorý bude v čo najväčšej miere v súlade s cieľmi v čl. 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru.

Najvyšší súd SR upozornil na fakt, že tento názor vyslovil tiež Ústavný súd SR v *náleze z 13. januára 2011, č. k. II. ÚS 197/2010-52* nasledujúco: *„Základným kritériom pre posúdenie účasti v predovšetkým dopad účinkov postupu orgánu štátnej moci (súdu alebo orgánu verejnej správy) alebo jeho rozhodnutia na základné práva, ktoré má takáto osoba zaručené v ústave alebo prostredníctvom medzinárodnej zmluvy.“*

V tejto súvislosti Najvyšší súd odkázal na *nález Ústavného súdu SR č. k. I. ÚS 223/09-131* 27. mája 2010, v ktorom Ústavný súd SR

o. i. uviedol, že „účinná starostlivosť o životné prostredie je ústavnou hodnotou (čl. 44 ods. 4 ústavy), o ktorú dbá štát. Subjektom práva na priaznivé životné prostredie je každý (čl. 44 ods. 1 ústavy). Štát zabezpečuje účinnú starostlivosť o životné prostredie všestranne, pričom základné formy tejto starostlivosti sú normotvorba (právny rámec ochrany) a dozor orgánov štátnej správy pre životné prostredie nad vybranými činnosťami v oblasti životného prostredia“.

V rozsudku Najvyššieho súdu bolo ďalej uvedené, že prejavom významu požiadavky na účinnú ochranu a starostlivosť o životné prostredie je jej zakotvenie v normách najvyššej právnej sily. Okrem ústavy ide o množstvo medzinárodných zmlúv, ale aj noriem práva EÚ, ktoré otázkam spojeným s ochranou a tvorbou životného prostredia venujú zvýšenú pozornosť. S ohľadom na to, že subjektom práva na priaznivé životné prostredie je podľa ústavy každý, Slovenská republika prijala viaceré právne záväzky na zabezpečenie účasti verejnosti na rozhodovacích procesoch orgánov verejnej správy vo sfére životného prostredia. V medzinárodnoprávnej rovine ide najmä o viackrát spomínaný Aarhuský dohovor. V zákonnej rovine ide napr. o zákon č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, do ktorého bola implementovaná Smernica Rady 96/61/ES o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania v znení smernice 2003/35/ES, ako aj zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj zákon o EIA). V zmysle tohto záveru ústavného súdu bolo potrebné posudzovať aj v danú vec.

Najvyšší súd záverom opakovane dal do pozornosti, že zo žiadneho zákona Slovenskej republiky, ani z Aarhuského dohovoru, nevyplýva právny nárok občianskych združení a zainteresovanej verejnosti, aby ich pripomienkam, ktoré podávajú procese posudzovania vplyvov na životné prostredie, bolo vyhovené. Účelom prístupu k informáciám a účasti verejnosti na rozhodovacom procese, ako aj prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia zaručených týmto dohovorom je, aby sa verejnosť mohla nielen vyjadriť, ale najmä prostredníctvom odborníkov z oblasti životného prostredia predložiť

*kvalifikované pripomienky tak, aby sa hodnotiaci proces viedol v odbornej vecnej rovine vzhľadom na cieľ.*⁴⁶

Najvyšší súd, v tomto rozsudku potvrdil potrebu dôslednej aplikácie ustanovení Aarhuského dohovoru a posunul kvalitu slovenskej judikatúry k úrovni požadovanej Aarhuským dohovorom a judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie.

4. Judikatúra Aarhuského výboru, Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva v oblasti ochrany ľudských environmentálnych práv týkajúca sa Slovenskej republiky

Ucelený obraz o otázke aplikácie procesných environmentálnych práv v rámci Slovenskej republiky dotvára judikatúra Aarhuského výboru, Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva v oblasti implementácie noriem medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie v oblasti ľudských environmentálnych práv v Slovenskej republike.

Aarhuský výbor vytvorený Aarhuským dohovorom (1998) v kontexte procedúry oznámení verejnosti podľa článku 15 Aarhuského dohovoru riešil dve, navzájom súvisiace oznámenia proti Slovenskej republike, ktoré súvisia s judikatúrou slovenských vnútroštátnych súdov, ktorej sme už venovali pozornosť. Prvé oznámenie⁴⁷ podal proti SR Dr. Klaus Kastenhofer – riaditeľ mimovládnej organizácie GLOBAL 2000/Friends of the Earth Austria, pričom namietal, že SR porušilo článok 6 ods. 1, 4, 10 a článok 9 ods. 2, 3 a 4 v súvislosti s nedostatočnou účasťou verejnosti na rozhodovacom procese o povolení výstavby dvoch nových jadrových reaktorov v Mochovciach.

⁴⁶ Bližšie rozsudky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vo veci sp. zn. 5Sžz/1/2010 z 28. apríla 2011 a sp. zn. 8Sžz/1/2010 z 27. januára 2011.

⁴⁷ Oznámenie ACCC/C/2009/41.

Podaniu oznámenia predchádzali viaceré skutkové okolnosti, ktoré sme už čiastočne objasnili v rámci relevantných rozsudkov Krajského súdu v Bratislave a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v rovnakej veci. V roku 2007 sa Slovenské elektrárne rozhodli rozšíriť existujúcu jadrovú elektrárňu Mochovce dokončením reaktorov 3 a 4. Dňa 14. augusta 2008 Úrad jadrového dozoru (ďalej aj ÚJD) schválil tri povolenia týkajúce sa jadrovej elektrárne Mochovce vrátane rozhodnutia č. 246/2008, ktorým sa povoľuje zmena výstavby 3. a 4. bloku JE Mochovce. Dňa 14. novembra 2008 sa mimovládna organizácia Greenpeace Slovensko snažila odvolať proti rozhodnutiu č. 246/2008 preto, že bolo nevyhnutné uskutočniť odhad vplyvov na životné prostredie (angl. Environmental Impact Assessment – EIA) vrátane účasti verejnosti a vykonať konečné vyhlásenie o EIA predtým, než bolo vydané rozhodnutie ÚJD o zmene stavby. Dňa 28. apríla 2009 bolo odvolanie spoločnosti Greenpeace Slovensko zamietnuté ÚJD preto, že Greenpeace Slovensko nemala právo na účasť v konaní. Následne bolo podané prvé oznámenie Aarhuskému výboru.

Aarhuský výbor prijal vo veci zistenia a odporúčania 17. decembra 2010.⁴⁸ Konštatoval, že zmluvná strana zlyhala pri zabezpečení včasnej a účinnej účasti verejnosti na rozhodovaní v kontexte rozhodnutí Úradu jadrového dozoru (ÚJD) z rokov 2008 č. 246/2008, č. 266/2008 a č. 267/2008 zo 14. augusta 2008 vo vzťahu k jadrovej elektrárni Mochovce. Týmto dotyčná zmluvná strana podľa Aarhuského výboru nedodržala s článku 6 ods. 4 a 6 ods. 10 Aarhuského dohovoru.⁴⁹ Aarhuský výbor ďalej odporučil, aby Slovensko „pre-

⁴⁸ Bližšie pozri *Findings and recommendations with regard to communication ACCC/C/2009/41 concerning compliance by Slovakia. Adopted by the Compliance Committee on 17 December 2010*. Dostupné k 20.7.2018 na http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2009-41/Findings/ece_mp_pp_2011_11_eng_add3.pdf

⁴⁹ Anglické znenie príslušnej časti zástění a odporúčani výboru je nasledujúce: “The Committee finds that by failing to provide for early and effective public participation in the decision-making leading to the 2008 UJD decisions 246/2008, 266/2008 and 267/2008 of 14 August 2008 concerning Mochovce NPP, the Party concerned failed to comply with article 6, paragraphs 4 and 10, of the Convention.”

hodnotilo svoj právny rámec, aby zabezpečilo, že v rozhodovacom procese sa zabezpečí skorá a efektívna účasť verejnosti, keď sa staré povolenia budú prehodnocovať alebo aktualizovať, alebo ak sa činnosti zmenia alebo rozšíria v porovnaní s predchádzajúcimi podmienkami v súlade s dohovorom“. Aarhuský výbor sa ďalej rozhodol, že nebude brať do úvahy tvrdenie, že Slovensko neposkytlo prístup k spravodlivosti kvôli tomu, že vo veci ďalej prebieha konanie pred vnútroštátnymi súdmi.

Vnútroštátne konanie však síce dopadlo v prospech autora prvého oznámenia a zainteresovaných mimovládnych organizácií SR, ale postup Úrad pre jadrový dozor (ÚJD) nebol v súlade s rozhodnutiami vnútroštátnych súdov. Úrad pre jadrový dozor prijal *Smernicu o identifikácii a odstraňovaní citlivých informácií z dokumentov* (smernica o citlivých informáciách). V oddiele 3.2 smernice o citlivých informáciách sa uvádza zoznam typov informácií, ktoré sa považujú za „citlivé“, a preto sa nezverejňujú. Preto autor prvého oznámenia spolu s ďalšími spomínanými zainteresovanými mimovládnymi organizáciami podali druhé oznámenie.

Druhé súvisiace oznámenie⁵⁰ podal rovnaký subjekt ako v predchádzajúcom prípade spolu s dvoma slovenskými mimovládnymi organizáciami Greenpeace Slovensko a Via Iuris. V tomto oznámení sťažovatelia uvádzajú, že SR nedodržala svoje povinnosti podľa článku 3 ods. 1, porušila články 9 ods. 2, 3, 4 v súvislosti so skutočnosťou, že neumožnila mimovládnym organizáciám zúčastniť sa na povoľovacom procese pre dostavbu blokov III a IV jadrovej elektrárne Mochovce a vzniesť prípadné námietky, ako aj článok 6 ods. 2 (d)(vi) tým že zmenou legislatívy v oblasti jadrovej energetiky obmedzila prístup k informáciám v tejto oblasti. Rovnaké skutkové okolnosti skúmal Aarhuský výbor v rámci predchádzajúceho oznámenia v nadväznosti na iné namietané články Aarhuského dohovoru v duchu tvrdení sťažovateľov.

Aarhuský výbor už vyriešil i toto oznámenie.⁵¹ V rámci skúma-

⁵⁰ Oznámenie ACCC/C/2013/89.

⁵¹ *Findings and recommendations with regard to communication ACCC/C/2013/89 concerning compliance by Slovakia. Adopted by the Compliance Committee on 19 June*

nia prípadu sa odvolal na existenciu článku 44 *Ústavy Slovenskej republiky* č. 460/1992 Zb., ktorý zakotvuje právo na priaznivé životné prostredie, článok 26 ods.1, zakotvujúci právo na informácie a článok 7, ktorý zabezpečuje prednosť dohovorov typu Aarhuského dohovoru pred zákonmi Slovenskej republiky (ďalej aj SR). Argumentácia Aarhuského výboru v tomto smere nebola celkom dokonalá vzhľadom na skutočnosť, že Ústava SR zakotvuje v článku 45 aj právo na informácie o životnom prostredí. V argumentácii Aarhuského výboru sa tiež žiadalo spresniť, že prednosť určitých kategórií medzinárodných zmlúv pred zákonmi zakotvuje článok 7 ods. 5 Ústavy SR.

Aarhuský výbor pri ďalšom skúmaní slovenskej právnej úpravy konštatoval, že prístup k informáciám verejnosti vrátane informácií o životnom prostredí upravuje zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií). Aktívne šírenie informácií o životnom prostredí upravuje aj zákon č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Pokiaľ ide o prístup k informáciám o jadrovom sektore, Aarhuský výbor uviedol oddiel 8 ods. 3 zákona č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý stanovuje, že jadrový úrad môže zakázať prístup k informáciám, ak podľa názoru tohto orgánu „...ich uverejnenie pravdepodobne nepriaznivo ovplyvní verejnú bezpečnosť...“. Toto obmedzenie sa vzťahuje aj na verejnosť, ktorá je súčasťou postupov udeľovania povolení pre jadrové aktivity. Na účely implementácie zákona o slobodnom prístupe k informáciám a § 8 ods. 3 atómového zákona Úrad pre jadrový dozor (ÚJD) prijal *Smernicu o identifikácii a odstraňovaní citlivých informácií z dokumentov* (smernica o citlivých informáciách). V oddiele 3.2 smernice o citlivých informáciách sa uvádza zoznam typov informácií, ktoré sa považujú za „citlivé“, a preto sa nezverejňujú. V oddiele 3 ods. 14 atómového

zákona sa uvádza, že „dokumentácia obsahujúca citlivé informácie je dokumentácia, ktorej zverejnenie by sa mohlo použiť na plánovanie a vykonávanie činností spôsobujúcich narušenie alebo zničenie jadrového zariadenia, a tým nepriaznivo ovplyvnilo bezpečnosť verejnosti ... a spôsobíť ekologické alebo ekonomické škody. Táto dokumentácia sa nebude podľa zákona o slobodnom prístupe k informáciám uvoľňovať“. V oddiele 3 ods. 15 Atómového zákona sa stanovuje, ktoré z rôznych dokumentov uvedených v prílohe 1 a 2 tohto zákona sa považujú za obsahujúce citlivé informácie.

Aarhuský výbor danú právnu úpravu preskúmal a konštatoval, že v kontexte rozhodovacieho postupu podliehajúceho článku 6 Aarhuského dohovoru a vo vzťahu k žiadostiam o informácie podľa článku 4 Aarhuského dohovoru vo všeobecnosti, prijatím prístupu v smernici o citlivých informáciách, podľa ktorého sú celé kategórie environmentálnych informácií o jadrových zariadeniach bezpodmienečne vyhlásené za dôverné, a pre ktorý (v rozpore so všeobecnou úpravou v zákone o slobode informácií) nie je možné uvoľniť informácie a nevyžaduje sa, aby sa akékoľvek dôvody na zamietnutie vykladali reštriktívne, vzhľadom na verejný záujem, že dané informácie sa týkajú emisií do životného prostredia, príslušná strana nedodrжала článok 4 ods. 4, ako aj článok 6 ods. 6 v spojení s článkom 4 ods. 4 Aarhuského dohovoru. Aarhuský výbor ďalej, podľa odseku 35 prílohy k rozhodnutiu 1/7 odporučil, aby schôdza zmluvných strán podľa odseku 37 (b) prílohy k rozhodnutiu 1/7 odporučila, aby príslušná strana prijala potrebné legislatívne, regulačné a administratívne opatrenia a praktické opatrenia, ktoré zabezpečia, že pri poskytovaní prístupu k informáciám súvisiacim s jadrovou energiou v zmysle článku 2 ods. 3 dohovoru sa všetky dôvody zamietnutia podľa článku 4 ods. 4 dohovoru vykladajú reštriktívne, berúc do úvahy verejný záujem na zverejnení týchto informácií a skutočnosť, či požadované informácie súvisia s emisiami do životného prostredia. Je otázne, akým spôsobom sa Slovenská republika vyrovná s oboma predchádzajúcimi odporúčaniami Aarhuského výboru. V tomto smere zatiaľ nie je dostatok informácií.

Súdny dvor Európskej únie rovnako riešil viacero prípadov týkajúcich sa aplikácie procesných environmentálnych práv vo vzťahu k Slovenskej republike. Prvým takýmto prípadom v rámci jurisdikcie Súdneho dvora Európskej únie bol prípad C-240/09, *Lesoochrannárske zoskupenie VLK v Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky*. Išlo o konanie o predbežnej otázke iniciované Najvyšším súdom SR, v kontexte aplikácie Aarhuského dohovoru, podľa vtedajšieho článku 234 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva. Predbežné otázky položené SDEÚ sa týkali možnosti priznať priamy účinok Aarhuskému dohovoru v situácii, keď Európska únia po tom, ako pristúpila k tejto medzinárodnej zmluve, nevydala predpis na jej vykonanie pre podmienky vtedajšieho komunitárneho práva, a možnosti priznať priamy účinok článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru po tom, čo sa stal súčasťou komunitárneho práva.⁵² Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol teda podaný vo veci výkladu článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru schváleného v mene Európskeho spoločenstva rozhodnutím Rady 2005/370/ES zo 17. februára 2005.⁵³ Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi *Lesoochrannárskym zoskupením VLK (ďalej len „zoskupenie VLK“), združením založeným podľa slovenského práva, ktorého cieľom je ochrana životného prostredia, a Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky (ďalej len „Ministerstvo životného prostredia“)*, týkajúceho sa žiadosti zoskupenia VLK o priznanie postavenia „účastníka konania“ v správnom konaní o priznanie výnimiek z ochrany takých druhov ako medveď hnedý, o vstup do chránených území alebo o použitie chemických prípravkov v týchto lokalitách.⁵⁴

⁵² KOŠIČIAROVÁ, S. Medzinárodnoprávne a ústavnoprávne aspekty presadzovania práva na priaznivé životné prostredie. In: KOŠIČIAROVÁ, S. (ed.). *Právo na životné prostredie a nástroje jeho presadzovania*. Ružomberok: Epos, 2016, s. 135. ISBN 978-80-8082-989-6.

⁵³ Ú. v. EÚ L 124, s. 1.

⁵⁴ *Case C-240/09, Lesoochrannárske zoskupenie VLK v Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky*. Reference for a preliminary ruling: Najvyšší súd Slovenskej republiky – Slovakia. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 8 March 2011.

Spor vo veci samej vychádzal zo skutočnosti, že zoskupenie VLK bolo upovedomované o viacerých správnych konaniach začatých na podnet poľovníckych združení alebo iných subjektov, ktoré sa týkali udelenia výnimiek z ochrany chránených živočíchov, ako je medveď hnedý, vstupu do chránených území alebo použitia chemických prípravkov v týchto lokalitách. Zoskupenie VLK požiadalo Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky o priznanie postavenia „účastníka konania“ v správnom konaní týkajúcom sa udeľovania týchto výnimiek alebo povolení, a preto sa odvolalo na Aarhuský dohovor. Ministerstvo zamietlo jeho žiadosť a zamietlo aj rozklad, ktorý zoskupenie VLK podalo potom proti tomuto zamietnutiu. Zoskupenie VLK podalo žalobu proti týmto dvom rozhodnutiam, v ktorej najmä tvrdilo, že ustanovenia článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru majú priamy účinok. Za týchto okolností Najvyšší súd Slovenskej republiky rozhodol o prerušení konania a položil Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky: „1. Je možné článku 9 Aarhuského dohovoru z 25. júna 1998, a to najmä jeho odseku 3, s prihliadnutím na hlavný cieľ sledovaný touto medzinárodnou zmluvou, t. j. že narúša klasickú koncepciu aktívnej legitímácie tým, že priznáva postavenie účastníka konania aj verejnosti, resp. zainteresovanej verejnosti, priznať bezprostredný účinok (angl. self-executing effect) medzinárodnej zmluvy v situácii, keď Európska únia po tom, ako 17. februára 2005 pristúpila k tejto medzinárodnej zmluve, nevydala do dnešného dňa komunitárny predpis vykonávajúci uvedenú zmluvu, na podmienky komunitárneho práva? 2. Je možné článku 9 Aarhuského dohovoru, a to najmä jeho odseku 3, po tom, čo sa stal súčasťou komunitárneho práva, priznať priamu aplikovateľnosť alebo priamy účinok komunitárneho práva v zmysle ustálenej judikatúry Súdneho dvora? 3. Ak je odpoveď na prvú a druhú otázku kladná, potom je možné vykladať článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru s prihliadnutím na hlavný cieľ sledovaný touto medzinárodnou zmluvou, že pod pojem ‚úkony orgánu verejnej správy‘ je nutné zahrnúť aj úkon spočívajúci vo vydaní rozhodnutia, t. j. že možnosť prístupu verejnosti k súdному konaniu v sebe zahŕňa aj právo napadnúť samotné rozhodnutie orgánu verejnej moci, ktorého nezákonnosť spočíva v dopade na životné prostredie.“ Žiadosť vnútroštátneho súdu o pre-

rokovanie veci v skrátanom súdnom konaní upravenom v článku 104a prvom odseku rokovacieho poriadku bola uznesením predsedu SDEÚ z 23. októbra 2009 zamietnutá.

SDEÚ vo veci napokon rozhodol nasledujúco: „Článok 9 ods. 3 Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia schváleného v mene Európskeho spoločenstva rozhodnutím Rady 2005/370/ES zo 17. februára 2005 nemá priamy účinok v práve Únie. Prináleží však vnútroštátnemu súdu, aby poskytol taký výklad procesného práva týkajúceho sa podmienok, ktoré je potrebné splniť na podanie správneho opravného prostriedku alebo žaloby, ktorý bude v čo najväčšej možnej miere v súlade tak s cieľmi článku 9 ods. 3 tohto dohovoru, ako aj s cieľom účinnej súdnej ochrany práv poskytovaných právom Únie, aby mohla organizácia na ochranu životného prostredia, akou je Lesoochrannárske zoskupenie VLK, napadnúť na súde rozhodnutie prijaté v rámci správneho konania, ktoré by mohlo byť v rozpore s právom Únie v oblasti životného prostredia.“

Druhým judikátom vo vzťahu k Slovenskej republike v danej oblasti je prípad C-416/10 Jozef Križan a ďalší proti Slovenskej inšpekcii životného prostredia. Konanie vo veci inicioval Najvyšší súd SR ako konanie o predbežnej otázke podľa článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie Súdnemu dvoru Európskej únie. Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu Aarhuského dohovoru, článku 191 ods. 1 a 2 ZFEÚ a článku 267 ZFEÚ, smernice Rady 85/337/EHS z 27. júna 1985 o posudzovaní vplyvov určitých verejných a súkromných projektov na životné prostredie, zmenenej a doplnenej smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2003/35/ES z 26. mája 2003, ako aj smernice Rady 96/61/ES z 24. septembra 1996 o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia, zmenenej a doplnenej nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 166/2006 z 18. januára 2006. Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi pánom Križanom a 43 ďalšími žalobcami fyzickými osobami, ktoré sú obyvateľmi mesta Pezinok, ako aj Mestom Pezinok na jednej strane a Slovenskou inšpekciou životného prostredia na druhej strane, týkajúceho sa zákonnosti rozhodnutí

správneho orgánu, ktorými bola povolená spoločnosť Ekologická skládka, a. s., vedľajšiemu účastníkovi konania vo veci samej, výstavba a prevádzka skládky odpadov. Otázky položené SDEÚ boli o niečo zložitejšie ako v predchádzajúcom prípade. Bolo ich celkovo päť, pričom na tretiu z otázok SDEÚ nepokladal za potrebné reagovať a odpovedať.

Účelom prvej otázky bolo zistiť, či právo EÚ konkrétne článok 267 ZFEÚ umožňuje najvyššiemu súdu členského štátu *ex officio* obrátiť sa na SDEÚ s prejudiciálnou otázkou v takom štádiu súdneho konania, ak ústavný súd zrušil rozsudok najvyššieho súdu, založený najmä na aplikácii práva Únie týkajúceho sa ochrany životného prostredia v kontexte aplikácie procesných environmentálnych práv s uložením povinnosti riadiť sa právnymi názormi ústavného súdu, v prípade keď ústavný súd v tomto konaní ako súd poslednej inštancie nedospel k záveru o nutnosti predložiť Súdnemu dvoru prejudiciálnu otázku. *SDEÚ na túto otázku odpovedal kladne.*

Druhá otázka smerovala k objasneniu problému, či je možné naplniť základný účel integrovanej prevencie vymedzený v duchu ustanovení Smernice Rady 96/61/ES z 24. septembra 1996 o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia, zmenenej a doplnenej nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 166/2006 z 18. januára 2006 a všeobecne v práve životného prostredia EÚ, tzn. prevenciu a kontrolu znečisťovania životného prostredia so zapojením aj verejnosti s cieľom dosiahnuť vysokú úroveň ochrany životného prostredia ako celku, takým postupom, že dotknutá verejnosť nemá v čase začatia konania o integrovanej prevencii zabezpečený prístup k všetkým relevantným dokumentom, a to najmä k rozhodnutiu o umiestnení stavby – skládky odpadov, a neskôr v prvostupňovom konaní je chýbajúci dokument žiadateľom doložený s podmienkou nesprístupňovať ho iným účastníkom konania, lebo ide o predmet obchodného tajomstva. *SDEÚ v kontexte tejto otázky konštatoval, že daná smernica 96/61, sa má vykladať v tom zmysle, že vyžaduje, aby dotknutá verejnosť mala prístup k územnému rozhodnutiu o povolení prevádzky dotknutej prevádzky a neumožňuje príslušným vnútroštátnym orgánom odmietnuť dotknutej*

verejnosti prístup k takémuto rozhodnutiu tým, že sa odvolajú na ochranu dôvernosti obchodných alebo priemyselných informácií stanovenú vnútroštátnym právom alebo právom Únie s cieľom ochrany oprávneného hospodárskeho záujmu.

Štvrtá otázka smerovala k objasneniu problému, či požiadavka všeobecne vyplývajúca zo smernice Smernica Rady 96/61/ES o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia, aby členské štáty zaistili prevenciu a kontrolu znečisťovania životného prostredia bola zabezpečená tým, že poskytnú verejnosti primerané, spravodlivé a včasné správne alebo súdne konanie v spojení s článkom 10a Smernice 85/337/EHS o posudzovaní vplyvov určitých verejných a súkromných projektov na životné prostredie a článkom 6 (právo na účasť verejnosti na rozhodovaní vo veciach životného prostredia) a článkom 9 ods. 2 a 4 (právo na prístup k spravodlivosti vo veciach životného prostredia) Aarhuského dohovoru, zahŕňa aj možnosť tejto verejnosti požadovať uloženie správneho alebo súdneho opatrenia predbežnej povahy podľa vnútroštátneho práva (napríklad nariadiť súdny odklad vykonateľnosti integrovaného povolenie), ktoré umožňuje dočasne, tzn. až do rozhodnutia vo veci samej, zastaviť realizáciu požadovanej prevádzky. *SDEÚ v nadväznosti na túto otázku konštatoval, že článok 15a smernice 96/61/ES sa má vykladať v tom zmysle, že členovia dotknutej verejnosti musia mať príležitosť v rámci opravného prostriedku stanoveného v tomto ustanovení obrátiť sa na súd alebo nezávislý a nestranný orgán ustanovený na základe zákona, ktorý má právomoc nariadiť predbežné opatrenia takej povahy, aby sa dočasne odložilo uplatňovanie povolenia v zmysle článku 4 uvedenej smernice, kým sa čaká na konečné rozhodnutie, ktoré má byť vydané.*

Piata otázka smerovala k objasneniu problému, či je možné súdnym rozhodnutím, ktorým sa napĺňa požiadavka smernice 96/61, resp. smernice 85/337 alebo článku 9 ods. 2 a 4 Aarhuského dohovoru pri aplikácii tam uvedeného práva verejnosti na spravodlivú súdnu ochranu v zmysle článku 191 ods. 1 a 2 ZFEÚ týkajúceho sa politiky Európskej únie v oblasti životného prostredia, nelegitímne zasiahnuť do vlastníckeho práva prevádzkovateľa garantovaného

napríklad v článku 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd k prevádzke napríklad tým, ak žiadateľovi je právoplatné integrované povolenie na novú prevádzku zrušené v súdnom konaní. *SDEÚ na túto otázku reagoval konštatáciou, že takéto rozhodnutie vnútroštátneho súdu prijaté v rámci vnútroštátneho konania, zrušujúce povolenie na novú prevádzku nemôže samo osebe predstavovať nedôvodný zásah do vlastníckeho práva prevádzkovateľa.*

Európsky súd pre ľudské práva riešil vo vzťahu k Slovenskej republike prípad v kontexte procesného práva na prístup k spravodlivosti vo veciach životného prostredia. Išlo o prípad *Lesoochranárske zoskupenia VLK proti Slovenskej republike*. Túto sťažnosť podalo Lesoochranárske zoskupenie VLK proti Slovenskej republike, pričom tvrdilo, že Slovenská republika porušila právo na prístup k súdu zaručeného článkom 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej EDLP) a práva na rešpektovanie súkromného života chráneného článkom 8 EDLP. Zoskupenie v zmysle svojich stanov vzniklo ako iniciatíva na záchranu prirodzeného lesa na Zemi. Kvôli následkom víchrice, ktorá postihla 19. novembra 2004 Vysoké Tatry, požiadali Štátne lesy TANAP v Tatranskej Lomnici 20. novembra 2006 Obvodný lesný úrad v Poprade, aby vyhlásil mimoriadny stav nebezpečenstva a prijal opatrenia v súvislosti s rizikom premnoženia podkôrneho hmyzu v lesoch v Kôprovej doline a Tichej doline. Dňa 5. apríla 2007 obvodný lesný úrad uložil Štátnym lesom TANAP-u vykonať ochranné opatrenia, ktoré znížia riziko premnoženia podkôrneho hmyzu v lesnom celku Podbanské, predovšetkým ísť do zalesnenej oblasti postihnutej kalamiťou a vyhľadať a odstrániť nakazené stromy. Zoskupenie sa žiadnym spôsobom na konaní nezúčastnilo. Lesoochranárske združenie VLK tvrdilo, že keby bolo bývalo prizvané do konania, podľa zákona o lesoch by malo procesné postavenie účastníka konania (t. j. mohlo by sa o. i. proti rozhodnutiu odvolať). Svojou sťažnosťou podanou na ESLP zoskupenie namietalo, že rozhodnutiu z 5. apríla 2007 malo predchádzať udelenie výnimky alebo vydanie súhlasu s nesúlalom s podmienkami och-

rany životného prostredia podľa zákona o ochrane prírody a krajiny, pričom zoskupenie malo mať v konaní postavenie účastníka konania podľa tohto zákona.

Vydaním rozhodnutia z 5. apríla 2007 bez predchádzajúceho udelenia výnimky alebo vydania súhlasu a bez účasti zoskupenia malo byť porušené právo zoskupenia na prístup k súdu a jeho právo na priaznivé životné prostredie, ktoré je súčasťou práva na rešpektovanie súkromného života. So sťažnosťou rovnakého znenia sa zoskupenie neúspešne obrátilo aj na Ústavný súd Slovenskej republiky. Podľa názoru vlády sťažujúce sa zoskupenie, ani jeho členovia, neboli napadnutým rozhodnutím, na základe ktorého sa mali v určených lokalitách vykonať opatrenia na zamedzenie šírenia podkôrneho hmyzu, priamo dotknutí. Jeho sťažnosť tak podľa vlády bola iba *actio popularis*, ktorú EDLP nepripúšťa. Vláda tiež vo svojom stanovisku zdôraznila, že sťažujúce sa zoskupenie v konaní, ktorého výsledkom bolo rozhodnutie obvodného lesného úradu z 5. apríla 2007, nevyužilo možnosť uplatňovať procesné práva zúčastnenej osoby, keďže žiadosť o upovedomenie o začatých správnych konaniach (vrátane už prebiehajúcich) podľa zákona o lesoch doručilo obvodnému lesnému úradu až 16. júla 2007, teda po skončení napadnutého konania.

V rozhodnutí z 2. októbra 2012 ESLP konštatoval, že účinky napadnutého rozhodnutia na životné prostredie vo všeobecnosti a na zoskupenie ako také, resp. na jeho členov, nie sú podoprené dôkazmi. Znamená to, že v sťažnosti ide predovšetkým o formálne uznanie sťažujúceho sa zoskupenia za účastníka sporného konania. ESLP v tejto súvislosti upozornil, že nie je jeho úlohou abstraktne preskúmať vnútroštátne právo a prax, a teda v tomto konkrétnom prípade sa zaoberať abstraktnou otázkou procesného postavenia environmentálnych organizácií v konaniach prebiehajúcich na Slovensku. Ak by zoskupenie bolo predmetom konania priamo dotknuté, zodpovedajúce procesné práva by mu prináležali. ESLP následne sťažnosť na porušenie práva na prístup k súdu ako zjavne nepodloženú zamietol. Keďže podstata sťažnosti na porušenie práva na rešpektovanie súkromného života bola rovnaká, ESLP dospel

k záveru, že musí byť rovnako zamietnutá ako zjavne nepodložená.⁵⁵

Uvedený judikát ESLP síce sťažovateľom nevyhovel, ale z právneho hľadiska podporil aplikáciu práva na prístup k spravodlivosti vo veciach životného prostredia, v prípade ak by sa preukázalo, že účinky napadnutého rozhodnutia sa priamo týkajú zoskupenie VLK ako takého, resp. na jeho členov.

Záver

V rámci právneho poriadku Slovenskej republiky je možné zaregistrovať úpravu problematiky ochrany ľudských environmentálnych práv v ústavnej i zákonnej podobe. Problematiky ochrany ľudských environmentálnych práv prenikal do slovenskej vnútroštátnej úpravy z medzinárodného práva verejného i z práva Európskej únie.

Ústava SR č. 460/1992 Zb. v znení noviel obsahuje právo na životné prostredie v článku 44 ods. 1 vo formulácii „Každý má právo na priaznivé životné prostredie“. Ústava SR zakotvuje i jedno z procesných environmentálnych práv, a to „právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu“ v článku 45. V článku 4 ústavy SR je nepriamo chránené i ľudské právo na vodu. Detailnejšia úprava ochrany viacerých ľudských environmentálnych práv je obsiahnutá v slovenskej vnútroštátnej zákonnej úprave, ktoré konkretizujú ústavnú úpravu, ale umožňujú i ochranu ľudských environmentálnych práv, ktoré v ústave obsiahnuté nie sú, ako napr. právo na účasť verejnosti na účasť v riešení záležitostí životného prostredia alebo právo na prístup k spravodlivosti vo veciach životného prostredia. Istou zaujímavosťou je, že v právnom poriadku SR nie je možné nájsť komplexnejšiu úpravu ľudského environmentálneho práva

⁵⁵ Bližšie pozri <http://www.justice.gov.sk/Stranky/aktualitadetail.aspx?announcementID=1656>

na bezpečné hygienické podmienky prostredia. Toto právo však je zakotvené v medzinárodných zmluvách, ktorých je SR stranou.

Ďalšiu rovinu prieniku ľudských environmentálnych práv z medzinárodného práva verejného i z práva EÚ do právneho poriadku Slovenskej republiky zabezpečujú ustanovenia slovenského právneho poriadku týkajúce sa vzťahu medzinárodného práva (vrátane práva EÚ) a slovenského práva reprezentované najmä ustanoveniami článku 1 ods.2, článku 7 ods. 2 a článku 7 ods. 5 Ústavy SR a ďalšími ustanoveniami ústavných i zákonných noriem SR. V kontexte týchto ustanovení majú normy medzinárodného práva verejného i normy práva EÚ zmluvnej povahy prednosť pred obyčajnými zákonmi a stávajú sa súčasťou slovenského právneho poriadku.

V nadväznosti na uvedené vnútroštátne úpravy je možné zaregistrovať relatívne solídnu judikatúru slovenských vnútroštátnych súdov týkajúcich sa aplikácie ako slovenských vnútroštátnych noriem zakotvujúcich ľudské environmentálne práva, tak i noriem medzinárodného práva verejného i práva EÚ v danej oblasti. Rovnako je možné identifikovať už i judikatúru Aarhuského výboru, Súdneho dvora EÚ a Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcu sa aplikácie niektorých ľudských environmentálnych práv (najmä procesných environmentálnych práv) v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky. Uvedená judikatúra vykladá existujúcu medzinárodnoprávnu úpravu v oblasti ochrany ľudských environmentálnych práv a prispieva k správnej aplikácii noriem medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie v rámci slovenského právneho poriadku.

Literatúra

- Case C-240/09, Lesoochranárske zoskupenie VLK v Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky.* Reference for a preliminary ruling: Najvyšší súd Slovenskej republiky – Slovakia. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 8 March 2011.
- Convention on Access to Information, Public Participation on Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters* (1998). United Nations, Treaty Series, Vol. 2161, p. 447.
- Dohovor vyšiel v slovenskej Zbierke zákonov ako Oznámenie MZV č. 43/2006 Z. z.
- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*

- (1979). United Nations, Treaty Series, Vol. 1249, p. 13. Tento dohovor vyšiel v Zbierke zákonov v rámci Vyhlášky č. 62/1987 Zb.
- Convention on the Rights of the Child* (1989). United Nations, Treaty Series, Vol. 1577, p. 3 Tento dohovor vyšiel v Zbierke zákonov v rámci Oznámenia č. 104/1991 Zb.
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (2007). UN Doc. A/RES/61/106 (2007). Tento dohovor vyšiel v Zbierke zákonov v rámci Oznámenia č. 317/2010 Z.z..
- Declaration by the European Council on the Environmental Imperative*, Bull. Eur. Comm., No. 6, at 17 (1990).
- Directive 2003/35/EC of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 providing for public participation in respect of the drawing up of certain plans and programmes relating to the environment and amending with regard to public participation and access to justice Council Directives 85/337/EEC and 96/61/EC*, OJ L 156/17.
- ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012. 832 s. ISBN 978-80-89447-93-0.
- Decision 2005/370/EC on the conclusion, on behalf of the European Community, of the Convention on access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters*.
- Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC*, OJ 2003 L 41/26.
- Directive 2003/35/EC of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 providing for public participation in respect of the drawing up of certain plans and programmes relating to the environment and amending with regard to public participation and access to justice Council Directives 85/337/EEC and 96/61/EC*, OJ L 156/17.
- European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5.
- Findings and recommendations with regard to communication ACCC/C/2009/41 concerning compliance by Slovakia. Adopted by the Compliance Committee on 17 December 2010*. Dostupné k 20.7.2018 na http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2009-41/Findings/ece_mp_pp_2011_11_eng_add3.pdf
- Findings and recommendations with regard to communication ACCC/C/2013/89 concerning compliance by Slovakia. Adopted by the Compliance Committee on 19 June 2017*. Dostupné k 20.7.2018 na <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/CC-58/ece.mp.pp.c.1.2017.13.e.pdf>
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (1966), United Nations, Treaty Series, vol. 993, p. 3. Tento dohovor vyšiel v Zbierke zákonov v rámci Vyhlášky č.120/1976 Zb.
- International Covenant on Civil and Political Rights* (1966). United Nations, Treaty Series, vol. 999, p. 171. Text tohto dohovoru je obsiahnutý vyšiel pod č.120/1976 Zb. a text Opčného protokolu pod č.169/1991 Zb. a text Druhého opčného protokolu pod č.327/1999 Z.z.
- KARAS, V., KRÁLIK, A. *Právo Európskej únie*. Praha: C. H. Beck, 2012. 526 s. ISBN 978-80-7179-287-1.
- KLUČKA, J. Miesto a úprava noriem medzinárodného práva v Ústave Slovenskej republiky. In: *Justičná revue*, roč. 54, č. 4, 2002, s. 381 – 392. ISSN 1335-6461.

- KLUČKA, J., ČORBA, J., PROCHÁZKA, R. a VÁVROVÁ, V. Uplatňovanie európskeho práva na Slovensku, In: ČORBA, J. a kol. *Európske právo na Slovensku: Právny rozmer členstva Slovenskej republiky v Európskej únii*. Bratislava: Kalligram 2003, s. 217 – 301. ISBN 80-968886-1-7.
- KOFF, H., MAGANDA, C. The EU and The Human Right to Water and Sanitation: Normative Coherence as the Key to Transformative Development. In: *European Journal of Development Research*, Volume 28, Number 1, 1 January 2016, s. 91 – 110. ISSN 0957-8811.
- KOŠIČIAROVÁ, S. Medzinárodnoprávne a ústavnoprávne aspekty presadzovania práva na priaznivé životné prostredie. In: KOŠIČIAROVÁ, S. (ed.). *Právo na životné prostredie a nástroje jeho presadzovania*. Ružomberok: Epos, 2016, s. 136, s. 128 – 138. ISBN 978-80-8082-989-6.
- KOŠIČIAROVÁ, S. Aarhuský dohovor a súdna judikatúra. In: *Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzinárodnej a komunitárnej úrovni*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Trnava 24.09.2009, Právnická fakulta TU v Trnave. Bratislava: Typoprint Plus, 2009, s. 56 – 63. ISBN 978-80-8082-306-1.
- KUHN, Z. Samovykonateľnosť, priama účinnosť a niektoré teoretické otázky aplikácie medzinárodných smluv vo vnútroštátnom právu. In: *Právnik*, č. 5, 2004, s. 471 – 501. ISSN 0231-6625.
- MASLEN, M. *Verejná správa a právo na životné prostredie*. Praha: Leges, 2016. 248 s. ISBN 978-80-7502-198-4.
- MAZÁK, J., JÁNOŠÍKOVÁ, M., DOBROVIČOVÁ, G., OROSZ, L. a ANGELOVIČOVÁ, A. *The Charter of Fundamental Rights of the European Union in Proceedings before courts of the Slovak Republic*. Košice: Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Faculty of Law, Institute of International Law and European Law, 2016. 278 s. ISBN 978-80-8152-432-5.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. I. ÚS 154/05-64 z 28. februára 2006.
- Nález Ústavného súdu SR č. k. II. ÚS 58/01-69 z 31. októbra 2001
- Nález Ústavného súdu SR č. k. I. ÚS 223/09-131 z 27. mája 2010
- Náleze Ústavného súdu SR č. k. II. ÚS 197/2010-52 z 13. januára 2011
- Regulation 1367/2006 of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 on the application of the provisions of the Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters to Community, OJ L264/13, 25.09. 2006.
- Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vo veci sp. zn. 5Sžz/1/2010 z 28. apríla 2011
- Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vo veci sp. zn. 8Sžz/1/2010 z 27. januára 2011
- ŠMID, M. Priama aplikovateľnosť medzinárodného práva a jeho postavenie voči vnútroštátnemu právu, In: *Právny obzor*, č. 1, 1997, s. 28 – 35. ISSN 0032-6984.
- Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších zmien.

Kontakt na autora:

juraj.jankuv@gmail.com

VPLYV DOHOVORU O BIOLOGICKEJ
DIVERZITE NA REALIZÁCIU PROCESNÝCH
ENVIRONMENTÁLNYCH PRÁV¹
THE IMPACT OF THE CONVENTION
ON BIOLOGICAL DIVERSITY
ON THE QUALITY OF PROCEDURAL
ENVIRONMENTAL RIGHTS PERFORMANCE

doc. JUDr. Michal Maslen, PhD.

*Katedra správneho práva, práva životného prostredia a finančného práva,
Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta*

Abstrakt: Príspevok analyzuje mieru zakotvenia procesných environmentálnych práv v medzinárodných dohovoroch z oblasti medzinárodného práva životného prostredia. Osobitnú pozornosť venuje významu Dohovoru o biologickej diverzite pre uplatňovanie procesných environmentálnych práv. Na biodiverzitu príspevok nahliada ako na faktor ovplyvňujúci realizáciu práva na život, práva na ochranu zdravia a osobnostného práva na priaznivé životné prostredie. Uvedené hmotné práva vytvárajú predpoklady na efektívne uplatňovanie procesných environmentálnych práv.

KLúčové slová: Biodiverzita, ľudské práva, Organizácia Spojených národov, právo na život, právo na ochranu zdravia, osobnostné právo na priaznivé životné prostredie, procesné environmentálne práva.

Abstract: The paper analyzes the extent of anchoring procedural environmental rights in the international conventions in the field of international environmental law. It pays particular attention to the importance of the Convention on Biological Diversity for the exercise of procedural environmental rights. Biodiversity is seen as a factor influencing the realization of the right to life, the right to health protection and the personality right to a favorable environment. These substantive rights create the preconditions for the effective exercise of procedural environmental rights.

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Keywords: Biodiversity, human rights, United Nations Organization, right to life, right to health, personality right to favorable environment, procedural environmental rights.

Úvod

Problematika realizácie procesných environmentálnych práv je jednou z kľúčových otázok aplikácie princípu transparentnosti v práve životného prostredia. Vo všeobecnosti sa v oblasti medzinárodného práva životného prostredia za základ výkonu uvedených práv považuje čl. 10 *Deklarácie o životnom prostredí a trvalom udržateľnom rozvoji z roku 1992 prijatej na konferencii v Rio de Janeiro* (ďalej ako „Riodeklarácia“) a úprava *Dohovoru Európskej hospodárskej komisie OSN o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovanom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia* (ďalej „Aarhuský dohovor“). Najnovšie poznatky z oblasti právnej vedy, súdnej judikatúry a administratívnej praxe však naznačujú, že predpoklady na realizáciu procesných environmentálnych práv taktiež môže poskytovať *Dohovor o biologickej diverzite*. Procesné environmentálne práva poskytujú priestor, v rámci ktorého môžu jednotlivci alebo skupiny jednotlivcov vyjadrovať svoj názor k otázkam životného prostredia. Súdna judikatúra akceptuje uvedený názor, ak ide o jednotlivca alebo skupinu jednotlivcov, ktorí vyjadrujú svoj vzťah k životnému prostrediu najmä prostredníctvom realizácie svojich vlastníckych a iných vecných práv (napr. užívacie právo). Avšak nedávne výskumy poukazujú na skutočnosť, že právny dosah ochrany biodiverzity sa môže prejavovať napr. v otázkach realizácie práva na ochranu zdravia alebo osobnostného práva človeka žiť v priaznivom životnom prostredí. V uvedenom kontexte sa príspevok zameria na otázky aplikácie požiadaviek *Dohovoru o biologickej diverzite* na ochranu prírodnej rozmanitosti a ich vzťah k ochrane vyššie vymedzených práv ako predpokladu na realizáciu procesných environmentálnych práv.

1. Zakotvenie environmentálnych práv v oblasti medzinárodného práva životného prostredia

1.1 Deklarácie o životnom prostredí a trvalo udržateľnom rozvoji

Právna úprava procesných environmentálnych práv nachádza jedno zo svojich prvotných vyjadrení v úlohe verejnosti pri environmentálnej ochrane zakotvenej v princípe č. 10 *Deklarácie o životnom prostredí a trvalo udržateľnom rozvoji* z roku 1992 prijatej na konferencii v Rio de Janeiro (ďalej ako „Riodeklarácia“).

Podľa uvedeného princípu *„Environmentálne otázky sa najlepšie riešia za účasti všetkých dotknutých občanov na príslušnej úrovni. Na vnútroštátnej úrovni musí mať každý jednotlivec primeraný prístup k informáciám. Prostredie, ktoré spravujú verejné orgány, musí zahŕňať informácie o nebezpečných materiáloch, informácie o ich činnostiach na miestnej úrovni a zaručovať možnosť zúčastniť sa na rozhodovacích procesoch. Štáty podporujú a zvyšujú informovanosť a účasť verejnosti prostredníctvom tvorby široko dostupných informácií. Zabezpečujú účinný prístup k súdnym a správnym konaniam vrátane opravných prostriedkov a iných prostriedkov právnej obrany“*. Uvedený princíp po prvýkrát vyjadril tri piliere procesných environmentálnych práv na úrovni medzinárodného práva životného prostredia. V predmetnom smere tak Riodeklarácia politicky zakotvila nasledujúce procesné environmentálne práva:

- *procesné právo na informácie o životnom prostredí* (prístup k informáciám o stave životného prostredia, ktorými disponujú orgány verejnej moci, vrátane informácií o nebezpečných materiáloch a činnostiach vo svojich komunitách);
- *právo účasti na rozhodovacom procese* (široká dostupnosť informácií);
- *prístup k spravodlivosti v environmentálnych záležitostiach* (efektívny prístup k správnym konaniam a právo na náhradu škody a účinnú nápravu).

1.2 Dohovor o biologickej diverzite

Na uvedené vyjadrenie nadväzuje č. 14 ods. 1 *Dohovoru o biologickej diverzite* z roku 1992 (ďalej ako „Dohovor o biodiverzite“). Podľa uvedeného ustanovenia „1. Každá zmluvná strana, ak je to možné a vhodné, sa zaväzuje: ... a) zaviesť vhodné postupy, ktoré si vyžadujú hodnotenie vplyvu navrhovaných projektov na životné prostredie, ktoré pravdepodobne budú mať významné nepriaznivé účinky na biologickú diverzitu, s cieľom vyhnúť sa takýmto účinkom alebo ich minimalizovať a prípadne umožniť účasť verejnosti na takýchto postupoch“.

Hlavný impulz na prípravu medzinárodného dokumentu o problematike biodiverzity vyšiel z iniciatívy Svetovej únie ochrany prírody (IUCN). Uvedená organizácia pripravila štúdiu zameranú na ochranu biologickej diverzity pojednávajúcu zároveň o právach krajín, ktoré poskytujú biologické zdroje. Spomenuté štáty by mali mať zabezpečený rovnocenný podiel na prínosoch, ktoré sa získavajú z využívania ich biologických zdrojov. Svetová únia ochrany prírody predložila svoju štúdiu Programu OSN pre životné prostredie. Následne 22. mája 1992 bol v Nairobi prijatý text Dohovoru o biologickej diverzite. Dohovor bol otvorený na podpis na Konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji (UNCED) v roku 1992 v Rio de Janeiro a nadobudol platnosť 29. decembra 1993. Prijatím Dohovoru sa dovŕšil proces vytvorenia konvencie, ktorá vytvára právne zastrešenie obdobným dohovorom orientovaným na ochranu prírody vcelku, ochranu voľne žijúcich druhov rastlín a živočíchov a ochranu prírodných zdrojov. Dohovor však žiadnym ustanovením neruší spomenuté dohovory ani sa s nimi neprekrýva, ani voči nim nevyjadruje nadradenosť. Uvedená zmluva zastrešuje mnohé problémové okruhy a vyjadruje k nim nový prístup najmä z hľadiska ich globálneho – celosvetového významu. Súčasne uvedený dohovor dopĺňa tie problémové okruhy, ktoré sú mimoriadne citlivé a doteraz neriešené z hľadiska medzinárodného práva (a často nie sú riešené ani na národnej úrovni). Spomenutý dohovor sa chápe ako vrcholový dokument a jeho jednotlivé vecné a právne ciele vyplňajú „voľný“ priestor v starších konven-

ciách. Napĺňaním uvedených cieľov sa umožňuje v plnom rozsahu uskutočniť pôvodný zámer starších zmlúv zameraných na ochranu biodiverzity a prírody v oblasti medzinárodného práva životného prostredia. Z obsahového hľadiska doktrína a odborná verejnosť rozlišuje tri hlavné ciele tohto dohovoru tak, ako sú definované v jeho prvom článku, a to:

1. ochrana biologickej diverzity,
2. trvalo udržateľné využívanie jej zložiek,
3. spravodlivé a rovnocenné rozdeľovanie prínosov z využívania genetických zdrojov.²

Možno konštatovať, že prvý zo spomenutých cieľov má hmotnoprávny charakter, pretože smeruje k materiálnej kvalite životného prostredia. Biodiverzita ako vlastnosť životného prostredia sa vo všeobecnosti chápe ako materiálna vlastnosť prírody, pretože jej podstatou je rozmanitosť foriem života. Jej význam súvisí predovšetkým so stabilitou ekosystémov a ich schopnosťou odolávať vonkajším nepriaznivým vplyvom.³

Na druhej strane zvyšné dva princípy súvisia so zakotveným procesným environmentálnym právom. Princíp trvalo udržateľného rozvoja sa vo všeobecnosti chápe ako ústredný princíp zakotvený na Konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji (UNCED) v roku 1992 v Rio de Janeiro. Čl. X Riodeklarácie ustanovuje základný rámec existencie procesných environmentálnych práv. V tomto smere možno konštatovať, že cieľ Dohovoru o biologickej diverzite z roku 1992 dosahovať trvalo udržateľné využívanie zložiek biodiverzity a cieľ dosahovať spravodlivé a rovnocenné roz-

² K tomu bližšie pozri: Dohovor o biologickej diverzite (dostupné na webe: <https://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjZmtPcouTIAhVLI1AKHXQgB5UQFjAAegQIBhAI&url=https%3A%2F%2Fenviroportal.sk%2Fdokumenty%2Fmedzinarodne-dohovory%2Fdohovor%2F94&usg=AOvVaw2KJpnisbCWW9tjiuyPsjOf>; 12. 11. 2019, 9:54 hod.)

³ K tomu bližšie pozri: ABC biodiverzity (dostupné na webe: <http://www-forestportal.sk/les-pre-verejnost/zaujímavosti-z-lesa/Stranky/abc-biodiverzity.aspx>; 12. 11. 2019, 9:58 hod.)

deľovanie prínosov z využívania genetických zdrojov nie je možné realizovať mimo obsahového rámca princípu trvalo udržateľného rozvoja, ktorý zakotvuje aj požiadavky na efektívne priznávanie procesných environmentálnych práv širokej verejnosti.

Odborná verejnosť a doktrína dnes už rešpektuje *záver o presahu, resp. prieniku záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru o biodiverzite do oblasti právnej úpravy ochrany ľudských práv*. Uvedený záver konštatuje aj tzv. *Miléniové hodnotenie ekosystémov*.⁴ Uvedený dokument poskytuje komplexné hodnotenie vzťahu medzi ekosystémami a ľudskou spoločnosťou, t. j. reflektuje význam ekosystémov a výhod, ktoré poskytujú pre ľudskú spoločnosť. Predmetný dokument konštatuje záver o závislosti ľudskej spoločnosti od ekosystémov existujúcich na Zemi a služieb, ktoré poskytujú, ako sú potrava, voda, regulácia chorôb a imunita, regulácia podnebia, estetická, zdravotná a duchovná funkcia. Uvedený dokument zaraďuje medzi ekosystémové služby potravinovú bezpečnosť, prístup k pitnej vode, drevnú hmotu a vláknu. Uvádza, že uvedené služby sú potrebné s cieľom uspokojovať *materiálne ekonomické potreby* v podobe výživy, obydľia, ošatenia, hygieny a pod. Okrem materiálnych ekonomických služieb zabezpečujú ekosystémy tzv. *regulačné služby*, ktorým je prirodzené biologické čistenie vody, ochrana proti pôdnej erózii a podporujú verejné zdravie. Zdravé ekosystémy majú dobre vypestovanú imunitu a sú schopné regulovať existenciu chorôb. *Regulačné služby*, ako je čistenie vody a ochrana proti erózii, podporujú čistú vodu a ľudské zdravie. Tretími v poradí sú *kultúrne služby* poskytované ekosystémami, medzi ktoré možno zaradiť podporu náboženských a duchovných hodnôt.⁵ Čo sa týka regulačných a kultúrnych služieb vytváraných ekosystémami, v slovenských podmienkach verejného práva možno ako príklad uviesť ustano-

⁴ K tomu bližšie pozri: Millennium Ecosystem Assessment, *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis* (Island Press, Washington, D.C., 2005). s. 1. ISBN 1-59726-040-1

⁵ K tomu bližšie pozri: Millennium Ecosystem Assessment, *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis* (Island Press, Washington, D.C., 2005). s. 40. ISBN 1-59726-040-1

venie § 2 písm. f) zákona č. 325/2005 Z. z. o lesoch, podľa ktorého „Na účely tohto zákona sa rozumie ... *mimoprodukčnými funkciami lesov ekologické funkcie, ktorými sú pôdoochranná, vodohospodárska a klimatická funkcia a spoločenské funkcie, ktorými sú najmä zdravotná, kultúrna, výchovná, rekreačná, prírodoochranná a vodoochranná funkcia*“.

V kontexte citovaného ustanovenia tak budú ekologické funkcie ekosystémov regulačnými funkciami v doktríne OSN a spoločenské funkcie budú zodpovedať vymedzeniu kultúrnych funkcií v doktríne OSN. Príklad z oblasti súkromného práva poskytujúci presah kultúrnych funkcií ekosystémov do oblasti environmentálnych práv možno vnímať v Českej republike skrz relatívne novozakotvené ustanovenie § 81 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník (ďalej ako „zákon č. 89/2012 Sb.“), podľa ktorého „*Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy*“. V českej vede práva životného prostredia sa už objavujú názory, že zakotvením osobnostného práva človeka žiť v priaznivom životnom prostredí v podobe uvedenej v citovanom ustanovení, došlo v Českej republike k zakotveniu súkromnoprávneho nástroja presadzujúceho právo na priaznivé životné prostredie, zakotvené v čl. 35 ods. 1⁶ Listiny základných práv a slobôd.⁷ Uvedené názory vidia zmysel osobnostného práva na priaznivé životné prostredie vo vzťahu ku kvalite životného prostredia a jeho obsah vnímajú v oblasti interakcie človeka so životným prostredím. Predmetnú interakciu vnímajú ako obojstrannú, t. j. rozpoznávajú pôsobenie

⁶ V slovenských podmienkach by uvedené zakotvenie zodpovedalo obsahu čl. 44 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého „*Každý má právo na priaznivé životné prostredie*“.

⁷ K tomu bližšie pozri: MÜLLEROVÁ, H. Právo žít v příznivém životním prostředí jako nová součást ochrany osobnosti. In: *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – JURIDICA*, č. 3/2017. Praha: 2017, s. 15 – 33. ISSN 0323-0619. K tomu pozri aj: PRŮCHOVÁ, I. Environmentální spolky, opatření obecné povahy a práva ve vztahu k příznivému životnímu prostředí – vývoj, současný stav a perspektivy. In: MÜLLEROVÁ, H. a kol. *Právo na příznivé životní prostředí: Nové interpretační přístupy*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 211 – 212. Dostupné z: www.ilaw.cas.cz/env.

človeka a ľudskej činnosti na životné prostredie (človek svojou činnosťou pretvára životné prostredie) a súčasne vnímajú človeka ako súčasť životného prostredia (človek je neoddeliteľnou súčasťou životného prostredia, je súčasťou vzťahov a procesov globálneho ekosystému, ktoré ovplyvňujú jeho život). Osobnostné právo človeka žiť v priaznivom životnom prostredí však nemôže zahŕňovať všetky interakcie medzi človekom a životným prostredím, a preto ho treba zúžiť pre jeho „osobnostný“ charakter, a to najmä v nadväznosti na chápanie pojmu osobnosť človeka. Osobnosť človeka ako predmet súkromných práv zahŕňa všetko, čím sa človek prejavuje navonok vo vzťahu k svojmu okoliu, a to v zmysle fyzickom, ale aj duchovnom i duševnom. Pojem osobnosť v sebe preto zahŕňa súhrn všeludských vlastností, ktoré sú všeobecné a podobné u všetkých ľudí, ale aj súhrn vlastností, ktoré sú individuálne, neopakovateľné a jedinečné. Právna veda preto vníma osobnosť v kontexte jej ucelenosti a nedeliteľnosti.⁸

Význam procesných environmentálnych práv v kontexte Dohovoru o biodiverzite a ustanovenia § 81 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. o práve človeka žiť v priaznivom životnom prostredí možno vnímať na úrovni aktívnej legitímácie subjektov reprezentujúcich verejnosť v záležitostiach životného prostredia. Prístup k súdnej ochrane v záležitostiach životného prostredia zaručuje vo všeobecnosti Dohovor Európskej hospodárskej komisie OSN o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia, ktorému sa príspevok venuje v ďalších častiach.

Podstata Dohovoru o biodiverzite by však mohla spočívať vo vytvorení materiálnych (hmotnoprávných predpokladov) na uplatňovanie procesných environmentálnych práv na úrovni vnútroštátneho práva. Aktívna legitímácia právnických osôb reprezentujúcich verejnosť v konaniach pred Ústavným súdom Českej republiky s environmentál-

⁸ K tomu bližšie pozri: MÜLLEROVÁ, H. Právo žít v priaznivém životním prostředí jako nová součást ochrany osobnosti. In: *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA*, č. 3/2017. Praha: 2017, s. 16, 17, 23.

ným prvkom bola vo všeobecnosti dlho problematická. Prelomové rozhodnutie však predstavuje *nález Ústavného súdu Českej republiky z 30. mája 2014, sp. zn. I. ÚS 59/2014*, ktorým uvedený súd v zásade pripustil aktívnu legitimáciu niektorých právnických osôb, najmä a predovšetkým občianskych združení (spolkov), na podávanie individuálnych sťažností kvôli ochrane práva na priaznivé životné prostredie podľa čl. 35 Listiny základných práv a slobôd. Ústavný súd Českej republiky tak reagoval na judikatúru Najvyššieho správneho súdu Českej republiky, ktorý sa pridŕžoval odmietavého postoja vo vzťahu k aktívnej procesnej legitimácii na uplatňovanie práva na priaznivé životné prostredie občianskymi združeniami (spolkami). Česká doktrína však prezentuje názor, že práve ustanovenie § 81 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. vytvára zákonný nástroj na vykonanie ústavne zaručeného práva na priaznivé životné prostredie pre environmentálne orientované občianske združenia (spolky) a môže posilňovať ich pozíciu v uvedených konaniach, a to aj s ohľadom na problematické zakotvenie uvedeného práva na ústavnoprávnej úrovni, pretože na výkon a uplatňovanie práva na priaznivé životné prostredie sa v kontexte čl. 41 Listiny základných práv a slobôd,⁹ vyžaduje zakotvenie zákonnej záruky premietajúcej požiadavky ústavne deklarovaneho práva.

Inak povedané § 81 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. vytvára podľa niektorých názorov priestor na uplatňovanie osobnostného práva človeka žiť v priaznivom životnom prostredí práve cestou občianskych združení (spolkov), ktoré združujú fyzické osoby. Právna pozícia takýchto subjektov by preto mala byť silnejšia ako pozícia spolkov, ktoré by vo svojich vnútorných dokumentoch len deklarovali ochranu životného prostredia, a to najmä z toho dôvodu, že spolok združujúci osoby presadzujúce osobnostné právo na priaznivé životné prostredie by v podstate a *de facto* uplatňoval právnou

⁹ V podmienkach slovenského právneho poriadku treba hovoriť o ustanovení čl. 51 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého „*Domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú*“.

úpravou zaručené individuálne subjektívne právo priznané jednotlivcom.¹⁰

V porovnaní so slovenskou právnou úpravou tak na tomto mieste možno vnímať určitý kvalitatívny posun k ochrane environmentálnych osobnostného charakteru. Osobnostné práva v podmienkach slovenského právneho poriadku vo všeobecnosti upravuje § 11 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej ako „Občiansky zákonník“), podľa ktorého *„Fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy“*. Uvedené ustanovenie výslovne nespája ochranu osobnosti s priaznivým životným prostredím človeka, a preto zásah do práva človeka žiť v priaznivom životnom prostredí by tak bolo možné preukazovať len cestou extenzívnej interpretácie ochrany života, zdravia alebo súkromia. Treba však povedať, že slovenský zákonodarca pri vymedzovaní ochrany osobnosti zvolil demonštratívny výpočet zložiek, ktoré ju vytvárajú, čiže ak výpočet jednotlivých zložiek vytvárajúcich atribúty osobnosti nie je uzavretý, je podľa nášho názoru možné, aspoň v teoretickej rovine, domáhať sa ochrany osobnostného práva človeka žiť v priaznivom životnom prostredí, avšak za predpokladu, že by aktívne legitimovaný subjekt preukázal previazanosť zásahu do priaznivého životného prostredia so zásahom do osobnostného rozmeru života, zdravia, alebo súkromia človeka. *V uvedených súvzťažnostiach tak možno hovoriť o tom, ako hmotne zakotvené osobnostné práva môžu vytvárať predpoklady na uplatňovanie práv verejnosťou v záležitostiach životného prostredia*. Uvedený názor možno podporiť aj doktrínou OSN o význame ekosystémov pre užívanie, uplatňovanie a ochranu ľudských práv.

¹⁰ K tomu pozri: PRŮCHOVÁ, I. Environmentální spolky, opatření obecné povahy a práva ve vztahu k příznivému životnímu prostředí – vývoj, současný stav a perspektivy. In: MÜLLEROVÁ, H. a kol. *Právo na příznivé životní prostředí: Nové interpretační přístupy*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 211 – 212. Dostupné z: www.ilaw.cas.cz/env.

Samotné systémy ochrany ľudských práv neustanovujú požiadavku nedotknuteľnosti ekosystémov antropogénnymi zásahmi. Hospodársky a sociálny rozvoj totiž závisí od využívania ekosystémov a v určitých prípadoch je závislý aj od premeny ekosystémov (premena pralesov na hospodárske lesy, premena lesných pozemkov na pasienky a ornú pôdu). Avšak s cieľom podporiť právo na životné prostredie a iné ľudské práva je podľa doktríny OSN potrebné záujem na ochrane ekosystémov a záujmy na hospodárskom a sociálnom rozvoji vyvažovať a hľadať medzi nimi rovnováhu, pretože aj dosahovanie princípu trvalo udržateľného rozvoja v duchu Riodeklarácie si vyžaduje faktickú existenciu zdravých ekosystémov. Uvedenú požiadavku zdôrazňuje aj čl. 15 Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č. 70/1, podľa ktorej sa jednotlivé štáty „minimálne na politickej úrovni“ zaviazali *chrániť, obnovovať a podporovať trvalo udržateľné využívanie suchozemských ekosystémov, trvalo udržateľné hospodárenie s lesmi, bojovať proti rozširovaniu púští a zastavovať a zvrátiť degradáciu pôdy a zastaviť stratu biodiverzity*. Doktrína OSN zdôrazňuje, že biodiverzita a jej ochrana zakotvená v Dohovore o biodiverzite je kvalitatívne spojená s úrovňou zdravia ekosystémov a výhod, ktoré poskytujú ľudskej spoločnosti. V súčasnosti doktrína OSN rešpektuje názor, že biodiverzita preto ovplyvňuje kvalitu zakotvenia a výkonu práva na život a na ochranu zdravia, práva na primeranú životnú úroveň a práva nebyť diskriminovaný pri výkone iných práv.¹¹ V ďalšej analýze sa príspevok zameria predovšetkým na vzťah biodiverzity k realizácii a ochrane práva na ochranu zdravia.

V oblasti *práva na život a práva na ochranu zdravia* vychádza doktrína OSN z úpravy čl. 3 Všeobecnej deklarácie ľudských práv, podľa ktorého „Každý má právo na život, slobodu a osobnú bezpečnosť“.

¹¹ K tomu bližšie pozri: Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment. Human Rights Council. Thirty-fourth session. 27 February – 24 March 2017. Agenda item 3. Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development, s. 4.

Na uvedenú záruku nadväzuje uvedená doktrína interpretačným rozvíjaním obsahu čl. 6 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.¹² Výkladovo sa na obsah uvedených práv zameria čl. 5 Všeobecného komentára Výboru OSN pre ľudské práva č. 6 (1982) o práve na život. V uvedenom dokumente Výbor pre ľudské práva zdôraznil, že právo na život by sa nemalo vykladať reštriktívne, a že ochrana tohto práva vyžaduje, aby štáty prijali pozitívne opatrenia, ako napríklad opatrenia na zníženie detskej úmrtnosti a zvýšenie dĺžky života. Na uvedenú úpravu nadväzuje najmä obsah čl. 12 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, ktorý zakotvuje právo na ochranu zdravia a pozitívne záväzky štátu v oblasti jeho ochrany.¹³

Právu na ochranu zdravia v oblasti doktríny OSN sa venuje predovšetkým Svetová zdravotnícka organizácia. Ústava uvedenej organizácie zakotvuje v čl. 2 funkcie uvedeného subjektu, ktoré majú pomáhať presadzovať právo na ochranu zdravia a právo na život.

¹² Podľa uvedeného: „1. Každá ľudská bytosť má právo na život. Toto právo je chránené zákonom. Nikto nebude svojvoľne zbavený života. ... 2. V krajinách, kde nebol zrušený trest smrti, môže byť rozsudok trestu smrti vyhlásený len za najťažšie trestní činy v súlade s právom platným v čase, keď bol trestný čin spáchaný, a nie v rozpore s ustanoveniami tohto paktu a Dohovoru o zabránení a trestaní zločinu genocídia. Tento trest sa môže vykonať len na základe konečného rozsudku vyneseného príslušným súdom. ... 3. Ak zbavenie života znamená zločin genocídia, rozumie sa, že nič v tomto článku neopravňuje žiaden štát, ktorý je zmluvnou stranou paktu, odchýliť sa od ktoréhokoľvek záväzku, ktorý bol prevzatý na základe ustanovenia Dohovoru o zabránení a trestaní zločinu genocídia. ... 4. Každý, kto bol odsúdený na trest smrti, má právo žiadať o milosť alebo zmiernenie trestu. Amnestia, milosť alebo zmiernenie trestu smrti môžu byť udeľené vo všetkých prípadoch. ... 5. Rozsudok trestu smrti sa nebude ukladať za trestné činy spáchané osobami mladšími ako osemnásť rokov a nevykoná sa na farchavých ženách. ... 6. Tohto článku sa nemožno dovolávať preto, aby sa zabránilo zrušeniu trestu smrti alebo aby zrušenie trestu smrti zdržal ktorýkoľvek štát, účastník tohto paktu.“

¹³ Podľa uvedeného: „1. Štáty, zmluvné strany paktu, uznávajú právo každého na dosiahnutie najvyššej dosiahiteľnej úrovne fyzického a duševného zdravia. ... 2. Štáty, zmluvné strany paktu, urobia opatrenia na dosiahnutie plného uskutočnenia tohto práva, ktoré budú zahŕňať: ... a) opatrenia na zníženie počtu potratov a dojcenskej úmrtnosti a opatrenia pre zdravý vývoj dieťaťa; ... b) zlepšenie všetkých stránok vonkajších životných podmienok a priemyselnej hygieny; ... c) prevenciu, liečenie a kontrolu epidemických, miestnych chorôb, chorôb z povolania a iných chorôb; ... d) vytvorenie podmienok, ktoré by každému zabezpečili lekársku pomoc a starostlivosť v prípade choroby.“

Podľa čl. 2 písm. i) Ústavy Svetovej zdravotníckej organizácie jednou z jej základných funkcií je *v prípade potreby podporovať v spolupráci s inými špecializovanými agentúrami zlepšovanie výživy, bývania, hygieny, rekreácie, hospodárskych alebo pracovných podmienok a ďalších aspektov hygieny životného prostredia*. V uvedenom kontexte konštatoval Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva v čl. 4 Všeobecného komentára č. 14 (2000) o práva na najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň zdravia, že právo na zdravie „*sa vzťahuje na základné determinanty zdravia, ako sú potraviny a výživa, bývanie, prístup k bezpečnej a pitnej vode a primerané hygienické podmienky, bezpečné a zdravé pracovné podmienky a zdravé životné prostredie*“. Výkladovo teda možno prepojiť právo na ochranu života a zdravia s právom na životné prostredie, a to na základe skutočnosti, že životné prostredie pôsobí ako jeden z faktorov ovplyvňujúcich kvalitu života a zdravia, a že súčasne môže pôsobiť ako faktor nepriaznivo pôsobiaci na život a zdravie, ale aj naopak. V uvedenom kontexte možno preto siahnuť po správe Svetovej zdravotníckej organizácie z roku 2015, ktorú vypracovala spoločne so sekretariátom pre Dohovor o biodiverzite. Uvedený dokument prepája biodiverzitu a ľudské právo na zdravý život v štyroch oblastiach:

1. liečivá
2. mikrobiologická diverzita
3. infekčné choroby
4. duševné zdravie.

1.2.1 Liečivá

Jednou z najznámejších súvislostí medzi biodiverzitou a zdravím je získavanie liekov z prírodných produktov. V historickom kontexte možno konštatovať, že ľudská spoločnosť sa dlhodobo spoliehala na biodiverzitu ako na zdroj medicíny. Potvrdzujú to aj výskumy z oblasti archeológie. Na jednej z najstarších prirodzených múmii nájdenej v talianskych Alpách v roku 1991 – po tom, ako bola približne 5 000 rokov zmrazená – sa našli stopy brezovej huby, zmierňujúci zápalové procesy v ľudskom tele, tzv. *Piptop-*

rus betulinus. Ako ďalší príklad môže slúžiť juhoamerický strom *Cinchona officinalis*, ktorého kôra produkuje chinín. V oblasti boja proti malárii sa dlho využívala ružová zimozelen z Madagaskaru známa ako *Catharanthus roseus*. Jej následné využitie si našlo miesto v rámci úspešnej liečby detskej leukémie a Hodgkinovho lymfómu. Huba známa pod názvom *Penicillium citrinum* sa využíva na znižovanie syntézy cholesterolu. Rastlina pod názvom *Digitalis purpurea*, alebo po slovensky náprstník fialový, má v dnes predovšetkým estetické využitie v záhradách, avšak vedcom z oblasti farmaceutických vied je známa najmä pre svoje priaznivé účinky v boji proti srdcovo-cievnyim ochoreniam. Štatistiky Úradu pre potraviny a liečivá Spojených štátov amerických deklarujú, že viac ako polovica z 1 355 liekov schválených uvedeným úradom v rokoch 1981 až 2010 mala pôvod v prírode. Najdiskutovanejšou oblasťou liečiv sú však antibiotiká, pretože 10 zo 14 hlavných tried antibiotík pochádza z mikroorganizmov. Biodiverzita je preto nenahraditeľným zdrojom nových liekov. Výskumy ukazujú, že ľudská spoločnosť zatiaľ preskúmala iba zlomok zo stotisícov druhov rastlín pre svoj liečivý potenciál. Ostatné prírodné zdroje, vrátane morských a mikrobiologických, zostávajú takmer úplne nepreskúmané. Problematické je predovšetkým vymieranie rastlinných a živočíšnych druhov a s tým spojený pokles biodiverzity.

Uvedené javy znemožňujú dosahovať požadované zdravie ekosystémov, ale aj skúmať prírodný potenciál v oblasti presadzovania práva na ochranu zdravia formou liečiv.¹⁴ Na význam biodiverzity pre ľudské zdravie reagoval aj slovenský zákonodarca úpravou zákona č. 362/2011 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Uvedený predpis v § 2 ods. 5 vymedzuje pojem *liečivo* ako *chemicky jednotnú alebo nejed-*

¹⁴ K tomu bližšie pozri: Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment. Human Rights Council. Thirty-fourth session. 27 February – 24 March 2017. Agenda item 3. Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development, s. 5.

notnú látku ľudského, rastlinného, živočíšneho alebo chemického pôvodu, ktorá je nositeľom biologického účinku využiteľného na ochranu pred chorobami, na diagnostiku chorôb, liečenie chorôb alebo na ovplyvňovanie fyziologických funkcií. Tradičné rastlinne lieky vymedzuje uvedený zákon v § 64. Podľa odseku 1 uvedeného ustanovenia: „Rastlinný liek je humánny liek, ktorý obsahuje výlučne ako aktívne zložky jednu alebo viac rastlinných látok alebo jeden alebo viac rastlinných prípravkov, alebo jednu alebo viac rastlinných látok v kombinácii s jedným alebo s viacerými rastlinnými prípravkami.“ Možno konštatovať, že v oblasti vymedzovania rastlinných látok na účely liečiv sleduje slovenská úprava doktrínu OSN, pretože podľa § 64 ods. 2 uvedeného zákona zaraďuje medzi rastlinné látky ako zložky rastlinných liekov *celé rastliny, fragmentované alebo rezané rastliny, časti rastlín, riasy, plesne alebo lišajníky v nespracovanej sušenej forme alebo čerstvom stave*. Za rastlinnú látku považuje uvedené ustanovenie aj tzv. *exsudát (výpotok), ktorý nebol podrobený špecifickému spracovaniu*. Zákonnodarca ustanovil v uvedenom ustanovení povinnosť rastlinnú látku presne definovať použitou časťou rastliny a botanickým názvom podľa dvojčlenného systému uvedením rodu, druhu, odrody a autora. Význam tradičných rastlinných liekov vidí slovenská právna úprava skrz obsah ustanovenia § 64 ods. 4 uvedeného zákona, podľa ktorého uvedené lieky sú určené na používanie bez dozoru lekára na diagnostiku chorôb, liečenie chorôb alebo monitorovanie liečby. Podávajú sa len podľa špecifikovaného obsahu a dávkovania. Užívajú sa perorálne alebo vonkajším podávaním, alebo inhaláciou. Užívať sa môžu dlhodobo bez dozoru lekára na diagnostiku chorôb, liečenie chorôb alebo monitorovanie liečby podľa požiadaviek ustanovených v uvedenom zákone. Uvedené lieky nesmú byť škodlivé a údaje o ich farmakologických účinkoch a o ich účinnosti musia byť hodnoverne potvrdené ich dlhodobým používaním a skúsenosťami.

1.2.2 Mikrobiologická diverzita

Ďalší spôsob, ktorým biodiverzita podporuje ľudské zdravie, je ešte viac prítomnejší, ale menej rozšírený pojem. Štúdie nazna-

čujú, že vývoj normálnych imunitných reakcií, najmä na alergény, vyžaduje vystavenie rôznym prírodným biotopom. V uvedenom smere ide o úlohu mikroorganizmov – ako súčasti ekosystémov – ktoré podporujú stabilitu ľudského zdravia a kvalitu imunity. Každé ľudské telo má v sebe mikroorganizmy, ktoré interagujú s biodiverzitou v životnom prostredí spôsobmi rozhodujúcimi na „vyvolanie a udržiavanie imunoregulačných obvodov a toleranciu“ človeka voči okolitému prostrediu.¹⁵ Výskumy preukázali, že environmentálne mikroorganizmy boli predtým všade a hojne prítomné, napr. v potravinách, v pitnej vode a mlieku. S rastúcou urbanizáciou, poklesom kvantity rurálneho života a degradácie globálnej biodiverzity však interakcie ľudí s environmentálnymi mikroorganizmami klesajú. Odborné názory naznačujú, že znížená rozmanitosť environmentálnych mikroorganizmov je súčasťou globálnejšieho problému vymiznutia prírodných prostredí a všeobecnej straty biodiverzity. Biodiverzita vzťahujúca sa na rastlinný a živočíšny život a tzv. „blízka biodiverzita“ zahŕňajúca predovšetkým mikrobioty sú vzájomne prepojené a zmenšujú sa. Zdá sa, že strata tejto mikrobiálnej diverzity spôsobuje problémy s imunoreguláciou človeka, čo vedie ľudské imunitné systémy k útoku na nesprávne ciele a spôsobuje, že vo všetkých častiach sveta prevládajú autoimunitné ochorenia, alergické poruchy a iné neprenosné zápalové ochorenia.¹⁶

V podmienkach právneho poriadku Slovenskej republiky možno usudzovať, že environmentálne mikroorganizmy vytvárajú z právneho hľadiska súčasť pojmov *biocentrum*, *biokoridor* a *interakčný prvok* podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Podľa § 2 písm. d), e) a f) uvedeného zákona: „Na účely tohto zákona sa považuje zad) *biocentrum ekosystém alebo skupina ekosystémov,*

¹⁵ K tomu bližšie pozri: HAAHTELA, T. a kol. The biodiversity hypothesis and allergic disease: World Allergy Organization position statement. *World Allergy Organization Journal*, vol. 6, č. 3 (Január 2013), s. 1, 12. ISSN 1939-4551.

¹⁶ K tomu bližšie pozri: HANSKI, I. Environmental biodiversity, human microbiota, and allergy are interrelated, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 109, č. 21 (2012), s. 8334.

ktorá vytvára trvalé podmienky na rozmnožovanie, úkryt a výživu živých organizmov a na zachovanie a prirodzený vývoj ich spoločenstiev, ... e) biokoridor priestorovo prepojený súbor ekosystémov, ktorý spája biocentrá a umožňuje migráciu a výmenu genetických informácií živých organizmov a ich spoločenstiev, na ktorý priestorovo nadväzujú interakčné prvky, ... f) interakčný prvok určitý ekosystém, jeho prvok alebo skupina ekosystémov, najmä trvalá trávna plocha, močiar, porast, jazero, prepojený na biocentrá a biokoridory, ktorý zabezpečuje ich priaznivé pôsobenie na okolité časti krajiny pozmenenej alebo narušenej človekom...“ Uvedené inštitúty sú súčasťou územného systému ekologickej stability podľa § 2 písm. a) uvedeného zákona, podľa ktorého územný systém ekologickej stability je taká celopriestorová štruktúra navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine. Základ tohto systému predstavujú biocentrá, biokoridory a interakčné prvky nadregionálneho, regionálneho alebo miestneho významu.

Koncepcia územného systému ekologickej stability na Slovensku bola prijatá v roku 1991, Uvedený dokument schválila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 394 z 23. júla 1991. Problematika územného systému ekologickej stability sa následne implementovala do legislatívnych predpisov v SR. Územný systém ekologickej stability vznikol ako potreba riešiť celoplošné zabezpečenie ekologickej stability krajiny na Slovensku. Jeho účelom zároveň bolo prepojenie prírodných území a ochrana biotopov a reprezentatívnych druhov v ich prirodzenom prostredí. Zákon o ochrane prírody a krajiny v § 54 ods. 2 písm. c) zaraďuje dokumentáciu územného systému ekologickej stability medzi dokumenty ochrany prírody a krajiny. Vytváranie a udržiavanie územného systému ekologickej stability je preto verejným záujmom a vo svojej podstate tak reaguje na ústavnú kategóriu priaznivého životného prostredia podľa čl. 44 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Uvedený prístup deklaruje obsah environmentálnej doktríny na úseku ochrany biodiverzity na Slovensku, reprezentovaný predovšetkým činnosťou a názorovou politikou orgánov štátnej správy starostlivosti o životné prostredie. Dokumentácia územného systému ekologickej stability by sa preto

mala premietaf do aplikačnej praxe vzťahujúcej sa predovšetkým na nasledujúce zákony:

- zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny,
- zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov,
- zákon SNR č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie,
- zákon č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy,
- zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách,
- zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch.

Kde však možno vnímať priestor na rozvoj, je oblasť právnej úpravy regulácie, ochrany a podpory verejného zdravia podľa zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Uvedený zákon v § 11 písm. vymedzuje špecializované úlohy verejného zdravotníctva. Podľa písm. r) uvedeného ustanovenia: „Ak v tomto zákone nie je ustanovené inak, úrad verejného zdravotníctva a regionálne úrady verejného zdravotníctva v rozsahu svojej špecializácie ... plnia špecializované úlohy v odbore lekárskej mikrobiológie, v odbore genetickej toxikológie, v odbore mikrobiológie životného prostredia, v odbore biológie životného prostredia a v odbore chemických analýz a fyzikálnych faktorov životných podmienok a pracovných podmienok...“ Rovnako aj § 2 ods. 14 zákona č. 538/2005 Z. z. o prírodných liečivých vodách, prírodných liečebných kúpeľoch, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov vymedzuje monitorovací systém prírodných liečivých zdrojov a prírodných minerálnych zdrojov, ktorý zohľadňuje aj mikrobiologické ukazovatele v uvedených typoch vôd. Podľa uvedeného ustanovenia: „Monitorovací systém prírodných liečivých zdrojov a prírodných minerálnych zdrojov je systém, prostredníctvom ktorého sa vykonáva režimové sle-

dovanie hydrogeologických, chemických, fyzikálnych, mikrobiologických a biologických ukazovateľov prírodných liečivých zdrojov, prírodných minerálnych zdrojov, pozorovacích vrtov, pozorovacích objektov a meteorologických ukazovateľov príslušného územia (ďalej len ,režimové sledovanie‘) v rozsahu určenom v povolení využívať prírodný liečivý zdroj alebo prírodný minerálny zdroj (ďalej len ,povolenie využívať zdroj‘). Monitorovací systém prírodných liečivých zdrojov a prírodných minerálnych zdrojov je samostatnou časťou monitorovacieho systému životného prostredia.“ V uvedenom kontexte sa preto javí ako potrebné užšie prepojenie úpravy zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie, zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov so zákonom č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov a taktiež s Nariadením (ES) č. 178/2002 Európskeho parlamentu a Rady z 28. januára 2002, ktorým sa ustanovujú všeobecné zásady a požiadavky potravinového práva, zriaďuje Európsky úrad pre bezpečnosť potravín a stanovujú postupy v záležitostiach bezpečnosti potravín. Uvedené predpisy zohľadňujú predovšetkým mikrobiologické riziká pre ľudské zdravie. Avšak v kontexte významu biodiverzity na uplatňovanie a ochranu ľudských práv sa javí ako vhodné zahrnúť do obsahu právnej úpravy a environmentálnej politiky aj pozitívne vplyvy environmentálnych mikroorganizmov pre ľudské zdravie a posilniť tak inštitúty biodiverzity zakotvené v zákone č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

1.2.3 Infekčné choroby

Veda v súčasnosti diskutuje o vplyvoch miznúcej biodiverzity na rozširovanie nákaz jednotlivých chorôb. V súčasnosti sa rešpektujú ako vedecky uznané fakty miznúca biodiverzita a zvyšujúca sa kvantita šírenia infekčných chorôb z voľne žijúcich živočíchov na človeka. Ekológovia si preto stále častejšie kladú otázky, aká je previazanosť uvedených skutočností, a teda či strata biodiverzity

zvyšuje riziko ochorení. Nedávne štúdie z Univerzity v Montane (USA) prezentujú závery, že druhová diverzita môže mať pozitívny aj negatívny vplyv na prenos chorôb v rovnakom systéme hostiteľa a patogénu. V prípade existencie a spolunažívania mnohých druhov rozmanitejšie spoločenstvo znižuje riziko infekcie. V oblasti prírodných vied sa uvedenému javu hovorí „efekt riedenia“, pretože biodiverzita napomáha znižovať infekciu. Ak ide o rozšírený jav (nákazlivú chorobu), je zachovanie biodiverzity prínosom pre ochranu zvierat i zdravie ľudí. Uvedený poznatok však nemožno vnímať absolútne, pretože súčasne diskusie sa zameriavajú aj iné prejavy nákazlivých chorôb v ekosystémoch. Veda totiž pozorovala ekosystémy, v ktorých rozmanitejšie spoločenstvo zvyšovalo riziko ochorenia, čo sa ako prejav nazýva „zosilňujúci efekt“. V prípade iných ekosystémov biodiverzita nemala konzistentný účinok a jej vzťah ku chorobe ostal doposiaľ neidentifikovaný. Ako príklad uvedeným tvrdeniam môže slúžiť tzv. *hantavirus Sin Nombre*. Šírenie uvedeného vírusu vykazuje medzi populáciami hlodavcov významný zriedčovací (redukčný) účinok. Oblasti s rôznorodejšou komunitou hlodavcov majú nižšiu prevalenciu uvedeného vírusu u základných prenášačov, ktoré sú hlavným rezervoárom choroby. Prenos vírusu na človeka spôsobuje závažné poškodenie pľúc a od svojho objavu v roku 1993 zabil asi 1 z 3 ľudí. Avšak sprievodným javom zvyšovania hustoty populácie spomenutých hlodavcov zároveň spôsobuje ich stresovanie a pokles imunity, v dôsledku čoho sa infekcia šíri oveľa rýchlejšie. Znamená to, že aj biodiverzita má svoje medze, pretože samotné zhusťovanie populácie živočícha predstavuje stresový faktor spôsobujúci pokles imunity jedincov, a teda amplifikačný efekt ochorenia. Zriedenie biodiverzitou aj amplifikácia v dôsledku nárastu populácie sa preto vyskytujú v rovnakom systéme v rovnakom čase. Nedá sa preto jednoducho uzavrieť, že viac biodiverzity znamená menej chorôb, ale treba skúmať kvantitatívne aj kvalitatívne hľadisko biodiverzity a hlbšie analyzovať mechanizmy určujúce prenos choroby.¹⁷ Čo však z uvedeného

¹⁷ K tomu bližšie pozri: Science Daily: Does biodiversity loss leads to an in-

tvrdenia vyplýva je, že biodiverzita môže pôsobiť ako relevantný nástroj na ochranu a podporu verejného zdravia. Užšie prepojenie a vzájomná korelácia zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny a zákona č. 355/2007 Z. z. sa preto javí ako žiaduca.

1.2.4 Duševné zdravie

Súčasná právna veda poukazuje aj na vplyv vývoja informačných a komunikačných technológií, ktoré radikálne menia ľudskú spoločnosť. Mení sa celkový charakter priemyselnej výroby a služieb. V spoločnosti prebieha proces digitalizácie vo všetkých oblastiach a postupne sa objavuje význam virtuálnej spotreby. Všetky technické a technologické inovácie majú však aj svoju odvrátenú tvár v podobe nových psychosociálnych rizík. Osobitne to platí pre štvrtú priemyselnú revolúciu, ktorá so sebou priniesla rýchlo sa meniace spoločenské a aj pracovné prostredie a odstraňuje prvky stability a istoty. V spoločnosti sa preto objavujú rizikové faktory ako nedostatok fyzickej aktivity a nárast psychosociálnych rizikových faktorov prejavujúci sa napr. v podobe pracovného stresu, nízkej miery rozhodovania o pracovnom tempe a nízkej sociálnej interakcie na pracovisku.¹⁸ Na uvedené skutočnosti poukazuje predovšetkým H. Barancová, ktorá uvádza, že: „*Digitalizácia, výrobných postupov v prevažnej miere priaznivo ovplyvňuje bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, vytvára technickú bezpečnosť práce na relatívne vysokej úrovni. Na druhej strane ma súčasne aj nepriaznivé sociálnoprávne výsledky na zdravie zamestnancov najmä v oblasti pracovného času. Často stiera rozdiel medzi pracovným časom a časom určeným na odpočinok zamestnanca. Z totálneho pracovného nasadenia zamestnanca vznikajú v súčasnosti mnohé psychické poruchy a choroby aj u relatívne*

creased disease risk? (dostupné na webe: <https://www.sciencedaily.com/releases/2018/07/180718152240.htm>; 17. 1. 2020, 11:35 hod.).

¹⁸ K tomu bližšie pozri: OLŠOVSKÁ, A., LACLAVÍKOVÁ, M. Stres ako vedľajší produkt digitálnej doby. In: KRÍŽAN, V. *Opus Laudat Artificem. Pocta prof. JUDr. Helene Barancovej, DrSc.* Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2019, s. 34 – 35. ISBN 978-80-568-0192-5.

mladých vekových kategórii zamestnancov. Aj z tohto dôvodu sa aktuálne aj v legislatívnej rovine členských štátov EU uvažuje o práve zamestnanca na odpojenie sa od mobilu či elektronickej komunikácie so zamestnávateľom v čase jeho pracovného voľna. Bezpečnosť a ochrana zdravia zamestnanca vplyvom nových technológií sa znižuje aj v oblasti kyberšikany na pracovisku, ktorá je spojená a bezprostredne súvisí s kvalitou pracovného prostredia zamestnanca a ktorá vo významnej miere ohrozuje a poškodzuje zdravie zamestnanca. Digitalizácia pracovných procesov a postupov je spojená s mnohými, aj protirečivými pohybmi, ktoré vo svojich dôsledkoch spôsobujú nielen pozitívne, ale aj negatívne sociálnoprávne dôsledky. Najmä nove druhy a spôsoby práce zamestnancom uľahčujú prácu, no na druhej strane im prinášajú nové sociálnoprávne rizika.¹⁹

V uvedenom bode preto vstupuje do hry aj životné prostredie a biodiverzita. Výskumy naznačujú, že je čoraz jasnejšie, že vystavenie človeka prírode má priaznivé účinky na duševné zdravie. Komplexnými štúdiami sa dospelo k záveru, že „prežívanie prírody môže mať pozitívne účinky na duševné zdravie, liečenie, srdcový rytmus, koncentráciu, úroveň stresu, krvný tlak, správanie a ďalšie faktory ovplyvňujúce kvalitu zdravia. Napríklad pozorovanie prírody, dokonca aj cez okno, zlepšuje zotavenie z chirurgického zákroku“.²⁰ Väčšina súčasných štúdií skúma expozíciu človeka zeleni alebo prírodnému prostrediu bez kontroly diverzity. Postupne sa však objavujú dôkazy, že nielen prítomnosť človeka v prírode, ale aj jeho kontakt s rôznymi prírodnými biotopmi a rôznymi druhmi, má dôležité pozitívne účinky na ľudské zdravie.²¹

¹⁹ K tomu bližšie pozri: BARANCOVÁ, H. Pracovné právo v digitálnej dobe. In: BARANCOVÁ, H., OLŠOVSKÁ, A. (eds.). *Pracovné právo v digitálnej dobe*. Praha, Leges, 2017, s. 9 – 10. ISBN 978-80-7502-259-2.

²⁰ K tomu bližšie pozri: Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment. Human Rights Council. Thirty-fourth session. 27 February – 24 March 2017. Agenda item 3. Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development. s. 7.

²¹ Porovnaj: FULLER, R. A. and others. Psychological benefits of greenspace increase with biodiversity. In: *Biology Letters*, vol. 3 (2007), s. 390.

Vo všeobecnosti sa však rešpektuje skutočnosť, že ľudia prikladajú biodiverzite kultúrny význam, ktorý prevažuje jej úžitkovú hodnotu v podobe stravy, prírodných zdrojov alebo práce. Mnoho rastlín a zvierat dosiahlo v ľudskom vnímaní trvalý symbolický význam, ktorý sa objavuje na národných znakoch, vo folklórnych legendách a náboženských dokumentoch. Význam uvedených procesov je však v doterajšom výskume ekosystémov nedostatočne zastúpený a veda nemá ešte ucelenú predstavu o tom, ako by mohlo byť ľudské zdravie ovplyvnené prítomnosťou, vystavením a stratou biodiverzity. Súčasná kultúrna hodnota, ktorú ľudská spoločnosť kladie na biodiverzitu, sa kvantifikuje predovšetkým z hľadiska množstva času a peňazí, ktoré ľudia mŕňajú, aby mohli zažiť prírodu. Členstvo v environmentálnych skupinách sa celosvetovo zvyšuje a účasť na svetovom cestovnom ruchu v divočine naďalej rastie podobne ako v prípade medzinárodného cestovného ruchu.

Rastie taktiež účasť verejnosti na občianskych vedeckých projektoch, a uvedený jav môže naznačovať, že jednotlivci si cenia svoju miestnu prírodu a chcú prispieť k jej ochrane. Existujú teda už vedecké dôkazy o tom, že ľudia sa starajú o biodiverzitu a vážia si ju. Neexistujú však ešte ucelené dôkazy, ktoré by vede pomohli pochopiť, ako bude táto kultúrne sprostredkovaná hodnota ovplyvnená stratou biodiverzity a ako by sa strata biodiverzity mohla prejavíť na realizácii práva na dôstojné životné podmienky a práva na ochranu zdravia. Podľa súčasných odhadov úbytku biodiverzity je miera vyhynutia druhov na stonásobku až tisícnásobku prirodzenej miery vyhynutia rastlinných a živočíšnych druhov. Veda teda doposiaľ rozpoznala indície o tom, že strata biodiverzity by mohla ovplyvniť kultúrne hodnoty, ktoré ľudská spoločnosť kladie na biodiverzitu, aby spôsobila významné následky pre blaho človeka napríklad vyvolaním úzkosti, frustrácie a stresu. Niekoľko štúdií však začalo skúmať vzťahy pozdĺž týchto kultúrnych väzieb, avšak predstava vedy o výsledných účinkoch na blaho ľudí a následne na zdravie je veľmi malá. Súčasné vedecké bádanie však vychádza z premisy, že biodiverzita môže mať priame a nepriame účinky na ľudské zdravie. Strata biodiverzity môže viesť k vzniku a prenosu

infekčných chorôb a spôsobiť zdravotné vady stratou potravinovej alebo výživovej rozmanitosti. V porovnaní s tým môže prírastok biodiverzity priamo prospievať zdraviu. Zvýšenie hojnosti rastlín, napríklad pomocou zelených striech, môže pomôcť zmierniť znečistenie ovzdušia. Z hľadiska nepriamych účinkov je zmena biodiverzity spôsobilá ovplyvniť poskytovanie kultúrnych statkov, ktoré zase ovplyvňujú príležitosti ľudského prežívania. Zmeny v kultúrnych hodnotách spojených s biodiverzitou preto môžu mať vplyv na blahobyt človeka a ovplyvňovať aj jeho zdravie.²²

2. Záver – Význam biodiverzity pre uplatňovanie procesných environmentálnych práv

Doktrína OSN zdôrazňuje, že štáty majú povinnosti chrániť svojich občanov pred škodami na životnom prostredí. Uvedený prístup vníma udalosti na životnom prostredí ako faktory ohrozujúce uplatňovanie ľudských práv.²³ Závazky jednotlivých suverénnych štátov sa preto v uvedenom smere vzťahujú aj na biodiverzitu ako neoddeliteľnú súčasť životného prostredia. Iniciatívy OSN v oblasti starostlivosti o životné prostredie vyjadruje množstvo environmentálnych dohovorov, ktoré sa od druhej svetovej vojny podarilo zakotviť v oblasti medzinárodného práva životného prostredia. Viaceré dohovory, ktoré nadväzujú predovšetkým na Riodeklaráciu, ale aj tie, ktoré boli prijaté skôr, zakotvujú procesné environmentálne práva skôr čiastkovo. Vo všeobecnosti sa v oblasti medzinárodného práva životného prostredia uznáva, že všeobecnú úpravu procesných environmentálnych práv zakotvil Dohovor Európskej hospodárskej komisie OSN o prístupe k informáciám, účas-

²² K tomu bližšie pozri: CLARK, N. E., LOVELL, R., WHEELER, B. W., HIGGINS, S. L., DEPLEDGE, M. H., NORRIS, K.: Biodiversity, cultural pathways, and human health: a framework. In: Trends in Ecology and evolution. Volume 29, IS-SUE 4, 2014, s. 198 – 204. (DOI:<https://doi.org/10.1016/j.tree.2014.01.009>)

²³ Porovnaj: JANKUV, J. *Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv*. 1. vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2006, 358 s. ISBN 80-8078-096-X.

ti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (Aarhuský dohovor), ktorý bol podpísaný 25. júna 1998 na 4. ministerskej konferencii Európskej hospodárskej komisie OSN „Životné prostredie pre Európu“ v dánskom Aarhuse. V medzinárodnom kontexte je tento dohovor považovaný za jeden z najvýznamnejších dokumentov svojej doby – je charakterizovaný ako kvalitatívny predel v komunikácii medzi štátnou správou a občanmi, ako nástroj na prehlbovanie demokracie a presadzovanie ľudských práv a slobôd. Dohovor podpísalo priamo na konferencii 35 štátov a Európske spoločenstvo a následne aj ďalšie štyri štáty. Platnosť nadobudol 30. októbra 2001 a Európske spoločenstvo ho schválilo 17. februára 2005. Národná rada SR vyslovila súhlas s dohovorom uznesením č. 1840 z 23. septembra 2005. Listina o pristúpení Slovenskej republiky k Aarhuskému dohovoru bola uložená u depozitára (generálny tajomník Organizácie Spojených národov) 5. decembra 2005. Platnosť pre Slovenskú republiku nadobudol 90. deň po dátume uloženia listiny o pristúpení 5. marca 2006 (oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 43/2006 Z. z. o prijatí Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia).²⁴

Procesné environmentálne práva, alebo inak povedané procesné ľudské práva zaručované jednotlivými štátmi v oblasti životného prostredia zahŕňajú povinnosti: a) posudzovať vplyvy a zverejňovať informácie o životnom prostredí; b) uľahčovať účasť verejnosti na rozhodovaní o životnom prostredí vrátane ochrany slobody prejavu a združovania; a c) poskytnúť prístup k opravným prostriedkom a k súdnej ochrane v prípade, ak predchádzajúce záruky zlyhajú, alebo ak štáty spôsobia adresátom verejnej moci a verejnej správy podliehajúcim ich suverenite ujmu na právach. Doktrína OSN tak prezentuje záver, že základy procesných environmentálnych práv možno vyabstrahovať z občianskych a politických práv.

²⁴ K tomu bližšie pozri: Aarhuský dohovor (dostupné na webe: <https://www.minzp.sk/eu/medzinarodne-dohovory/aarhusky-dohovor/>; 12. 11. 2019, 11:00 hod.).

Uvedené práva preto možno odvodzovať z občianskych a politických práv, najmä extenzívnou interpretáciou, resp. hľadaním ich environmentálneho kontextu. Dá sa tak povedať, že obsah čl. 10 Riodeklarácie napomáha objasňovať environmentálne aspekty občianskych a politických práv. Záruky zakotvené v procesných environmentálnych právach sa uplatňujú aj na opatrenia, ktoré ovplyvňujú biodiverzitu spôsobmi, ktoré ohrozujú plné uplatňovanie ľudských práv.²⁵ Doktrína OSN uvádza ako príklad povolenie na ťažbu dreva v lese, schválenie zámeru vodnej elektrárne alebo priehradu, prípadne povolenie zámeru, ktorý spôsobí degradáciu pôdy. Uvedené zábery môžu mať vplyv na stratu biodiverzity, a preto by sa pred ich realizáciou mali posúdiť ich možné environmentálne a sociálne vplyvy. Štát má v uvedenom smere povinnosť poskytnúť adresátom verejnej moci informácie o možných účinkoch zámeru na životné prostredie a uľahčiť informovanú účasť verejnosti na rozhodovacom procese vrátane ochrany práv slobody prejavu a združovania, a taktiež zaručiť prístup k efektívnym opravným prostriedkom a k prípadnej súdnej ochrane. Mimoriadne závažné sú uvedené povinnosti v kontexte vyššie analyzovaných súvzťažností, ktoré deklarujú súvislosť medzi kvalitou biodiverzity v životnom prostredí a kvalitou realizácie a ochrany práva na život, práva na ochranu zdravia, ale napr. aj osobnostného práva na priaznivé životné prostredie.²⁶

²⁵ Porovnaj: JANKUV, J. *Mechanizmy ochrany ľudských environmentálnych práv v mezinárodnom práve verejnom, v práve Európskej únie a v právnom poriadku Slovenskej republiky*. 1. vydanie. Praha: Leges, 2018. 200 s. (Teoretik). ISBN 978-80-7502-309-4.

²⁶ Porovnaj: Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment. Human Rights Council. Thirty-fourth session. 27 February – 24 March 2017. Agenda item 3. Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development. s. 10.

Literatúra

- Aarhuský dohovor (dostupné na webe: <https://www.minzp.sk/eu/medzinarodne-dohovory/aarhucky-dohovor/>; 12. 11. 2019, 11:00 hod.)
- ABC biodiverzity (dostupné na webe: <http://www.forestportal.sk/les-pre-verejnost/zaujímavosti-z-lesa/Stranky/abc-biodiverzity.aspx>; 12. 11. 2019, 9:58 hod.)
- BARANCOVÁ, H. Pracovné právo v digitálnej dobe. In: BARANCOVÁ, H., OLŠOVSKÁ, A. (eds.). *Pracovné právo v digitálnej dobe*. Praha, Leges, 2017, s. 9 – 10. ISBN 978-80-7502-259-2.
- CLARK, N. E., LOVELL, R., WHEELER, B. W., HIGGINS, S. L., DEPLEDGE, M. H., NORRIS, K. Biodiversity, cultural pathways, and human health: a framework. In: *Trends in Ecology and evolution*. Volume 29, ISSUE 4, 2014, s. 198 – 204. (DOI:<https://doi.org/10.1016/j.tree.2014.01.009>)
- Dohovor o biologickej diverzite (dostupné na webe: <https://www.google.sk/url?sa=t&rc=tj&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewjZmtPcouTIAhVLI1AKHXQgB5UQFjAAegQIBhAI&url=https%3A%2F%2Fenviroportal.sk%2Fdokumenty%2Fmedzinarodne-dohovory%2Fdohovor%2F94&usq=AOvVaw2KJpnisbCWW9tjiuyPsjOf>; 12. 11. 2019, 9:54 hod.)
- FULLER, R. A. and others. Psychological benefits of greenspace increase with biodiversity. *Biology Letters*, vol. 3 (2007) s. 390.
- HAAHTELA, T. a kol. The biodiversity hypothesis and allergic disease: World Allergy Organization position statement. In: *World Allergy Organization Journal*, vol. 6, č. 3 (Január 2013), s. 1, 12. ISSN 1939-4551.
- HANSKI, I. Environmental biodiversity, human microbiota, and allergy are interrelated, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 109, č. 21 (2012), s. 8334.
- JANKUV, J. *Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv. 1. vydanie*. Bratislava: Iura Edition, 2006, 358 s. ISBN 80-8078-096-X.
- JANKUV, J. *Mechanizmy ochrany ľudských environmentálnych práv v medzinárodnom práve verejnom, v práve Európskej únie a v právnom poriadku Slovenskej republiky. 1. vydanie*. Praha: Leges, 2018, 200 s. (Teoretik). ISBN 978-80-7502-309-4.
- Millennium Ecosystem Assessment, Ecosystems and Human Well-being: Synthesis (Island Press, Washington, D.C., 2005), s. 1. ISBN 1-59726-040-1.
- MÜLLEROVÁ, H. Právo žít v príznivém životním prostředí jako nová součást ochrany osobnosti. In: *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA*, č. 3/2017. Praha: 2017, s. 15 – 33. ISSN 0323-0619.
- OLŠOVSKÁ, A., LACLAVÍKOVÁ, M. Stres ako vedľajší produkt digitálnej doby. In: KRIŽAN, V. *Opus Laudat Artificem. Pocta prof. JUDr. Helene Barancovej, DrSc.* Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2019, s. 34 – 35. ISBN 978-80-568-0192-5.
- PRŮCHOVÁ, I.: Environmentální spolky, opatření obecné povahy a práva ve vztahu k příznivému životnímu prostředí – vývoj, současný stav a perspektivy. In: MÜLLEROVÁ, H. a kol. *Právo na příznivé životní prostředí: Nové interpretační přístupy*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 211 – 212. Dostupné z: www.ilaw.cas.cz/env.

Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment. Human Rights Council. Thirty-fourth session. 27 February – 24 March 2017. Agenda item 3. Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development, s. 4.

Science Daily: Does biodiversity loss leads to an increased disease risk? (dostupné na webe: <https://www.sciencedaily.com/releases/2018/07/180718152240.htm>; 17. 1. 2020, 11:35 hod.).

Kontakt na autora:

michal.maslen@truni.sk

ÚSTAVNOPRÁVNE A EURÓPSKOPRÁVNE
ASPEKTY VPLYVU MEDZINÁRODNÝCH ZMLÚV
TÝKAJÚCICH SA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
NA UPLATNENIE ZÁKLADNÉHO PRÁVA
NA PRIAZNIVÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE¹
CONSTITUTIONAL AND EUROPEAN LEGAL
ASPECTS OF THE IMPACT OF INTERNATIONAL
ENVIRONMENTAL TREATIES
ON THE APPLICATION OF THE BASIC RIGHTS
TO A FAVORABLE ENVIRONMENT

JUDr. Daniel Paľko, PhD.

*Katedra ústavného a teórie práva, Právnická fakulta,
Univerzita Matej Bela v Banskej Bystrici*

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá vplyvom judikatúry Súdneho dvora Európskej únie a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vo vzťahu k vplyvu medzinárodných zmlúv na právo na priaznivé životné prostredie. Osobitne zdôrazňuje význam výkladu európskeho práva životného prostredia v tých aspektoch, kde napomáha ústavnému právu na priaznivé životné prostredie. Jeho cieľom je posúdiť účinok medzinárodných zmlúv týkajúcich sa životného prostredia.

Kľúčové slová: Medzinárodná zmluva týkajúca sa životného prostredia, priamy účinok medzinárodnej zmluvy, prednosť práva Európskej únie, právo na priaznivé životné prostredie.

Abstract: This paper deals with the case law of the Court of Justice of the European Union and the Supreme Court of the Slovak Republic in relation to the impact of international treaties on the right to a favorable environment. It particularly emphasizes the importance of interpreting European environmental law in those aspects where it assists constitutional law to a favorable environment. Its aim is to assess the effect of international environmental agreements.

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Key words: International treaty relating to the environment, the direct effect of an international treaty, the primacy of European Union law, the right to a favorable environment.

Úvod

Medzinárodné zmluvy v oblasti ochrany životného prostredia majú vo väčšine prípadov všeobecný charakter. Rámcovým spôsobom určujú aktuálne ciele environmentálnej politiky, ktoré musia signatári zmlúv (štáty) presadzovať v praxi. Z tohto dôvodu záväzky zmluvných strán bývajú následne podrobnejšie konkretizované v tzv. dodatkových protokoloch prijatých na vykonanie týchto zmlúv. Keďže medzinárodné zmluvy určujú úlohy v oblasti ochrany životného prostredia štátu, ktorý sa svojím prístupom k zmluve zvyčajne zaväzuje presadzovať ich v praxi prostredníctvom svojej vnútroštátnej úpravy, na vykonanie záväzkov z medzinárodnej zmluvy treba prijať zákon.²

1. Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (Aarhuský dohovor)

Dohovor Európskej hospodárskej komisie OSN o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (Aarhuský dohovor) nadobudol platnosť 30.10.2001 a pre Slovenskú republiku 5.3.2006 po prístúpení k Aarhuskému dohovoru 5.12.2005. Pre Európsku úniu nadobudol platnosť od mája 2005 na základe rozhodnutia Rady o uzavretí v mene Európskeho spoločenstva Dohovoru

² KOŠIČIAROVÁ, S. Pramene právnej úpravy starostlivosti o životné prostredie. In: KOŠIČIAROVÁ, S. *Právo životného prostredia. 2. zmenené a rozšírené vydanie*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, Poradca podnikateľa, Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2009, s. 49. ISBN 978-80-89363-13-1, ISBN 978-80-7380-143-4.

o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia z 17.2.2005 č. 2005/370/ES, v ktorom Rada konštatovala, že cieľ Aarhuského dohovoru, ako je stanovený v jeho článku 1, je v súlade s cieľmi politiky Spoločenstva v oblasti životného prostredia uvedenými v článku 174 Zmluvy o založení ES (dnešný článok 191 Zmluvy o fungovaní Európskej únie), podľa ktorej Spoločenstvo, ktoré má spoločnú právomoc so svojimi členskými štátmi, už prijalo *súhrnný súbor právnych predpisov*, ktoré sa vyvíjajú a prispievajú k dosahovaniu cieľa dohovoru, nielen prostredníctvom svojich vlastných inštitúcií, ale aj orgánov verejnej moci v jeho členských štátoch a následne ho schválila.³ Na základe článku 300 ods. 7 Zmluvy o založení ES (teraz článok 216 ods. 2 ZFEÚ) medzinárodné dohody uzavreté Úniou zaväzujú jej inštitúcie a v dôsledku toho majú *prednosť* pred právnymi aktmi, ktoré inštitúcie prijímajú.⁴

Pojem „prednosť“ sa tu chápe iba v zmysle hierarchickej naderadenosti medzinárodných dohôd nad sekundárnym právom v zmysle vyššej právnej sily a len ustanovenia medzinárodných zmlúv s priamym účinkom umožňujú domáhať sa neplatnosti alebo protiprávnosti aktu sekundárneho práva. Opačný názor, podľa ktorého majú medzinárodné dohody prednosť pred sekundárnymi právnymi aktmi len v prípade priameho účinku, je nedôsledný, pretože priamy účinok medzinárodnej dohody je dôvod na prieskum platnosti sekundárneho právneho aktu.⁵

³ Rozhodnutie Rady zo 17.2.2005 o uzavretí v mene Európskeho spoločenstva Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (2005/370/ES), Ú.v. EÚ, L 124/1, 17.5.2005. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005D0370&from=MT>

⁴ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 3.6.2008, Intertanko a iné proti Secretary of State for Transport, C-308/06, bod 42. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=68315&pageIndex=0&doclang=S K&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5340633>

⁵ Oproti tomu pozri SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou)*, Bratislava: Euroiuris – Európske právne centrum o. z., 2012, s. 296, ISBN 978-80-89406-12-8

Únia je teda Aarhuským dohovorom viazaná. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie *prednosť medzinárodných zmlúv*, ktoré uzavrela Únia, pred sekundárnou právnou úpravou Únie vyžaduje, aby táto sekundárna právna úprava bola *v čo najširšej miere vykladaná v súlade s týmito zmluvami*.⁶ Okrem toho z judikatúry Súdneho dvora Európskej únie vyplýva, že *neexistencia priameho účinku* ustanovenia medzinárodnej zmluvy nie je prekážkou toho, aby bolo možné sa na toto ustanovenie odvolávať *na účely konformného výkladu práva Únie v oblasti medzinárodnej zmluvy*. V tom zmysle, hoci judikatúra Všeobecného súdu a Súdneho dvora Európskej únie konštatovala neexistenciu priameho účinku článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru,⁷ zároveň aj napriek tejto neexistencii priameho účinku uznala *zásadu konformného výkladu sekundárneho práva* vzhľadom na toto ustanovenie.⁸

Ako pred nedávnom (27.9.2018) rozhodol Všeobecný súd, článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru *nie je bezprostredne použiteľný*

⁶ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 7. 6.2007, *Rízení Letového Provozu*, C-335/05, bod 16. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=63236&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=263680>

⁷ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 8.3.2011, *Lesoochránárske zoskupenie*, C-240/09, bod 45. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80235&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5302697>

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 13.1.2015. *Rada a i./Vereniging Milieudéfensie a Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht*, C-401/12 P až C-403/12 P, body 55 a 61. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=161324&pageIndex=0&doclang=sk&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5670579>

⁸ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 8.3.2011, *Lesoochránárske zoskupenie*, C-240/09, bod 51. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80235&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5302697>

Rozsudok Všeobecného súdu z 21.11.2018, *Stichting Greenpeace Nederland, Pesticide Action Network Europe (PAN Europe) proti Európskej komisii*, T-545/11 RENV, bod 106. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207943&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5043438>

a nemôže byť použitý ako kritérium zákonnosti právnych aktov Únie, pričom vo vzťahu k sekundárnemu právnemu aktu (smernici) uviedol, že ustanovenie sekundárneho právneho aktu sa môže vykladať v súlade s medzinárodným právom len vtedy, ak uvedené ustanovenie umožňuje taký výklad, v ktorom toto ustanovenie sekundárneho právneho predpisu nemôže slúžiť ako základ na výklad *contra legem*.⁹ Pôvodne (14.6.2012) mal Všeobecný súd iný názor, a to v prípade, ak ustanovenie sekundárneho právneho aktu, ktorým sa vykonáva článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru zužuje rozsah aktov napadnuteľných členmi verejnosti iba na správne akty definované ako opatrenia s individuálnym určením. Všeobecný súd uviedol, že článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru nemožno vykladať tak, ako ho umožňuje vykladať sekundárny právny akt, ktorý je v dôsledku tejto nemožnosti výkladu nezlučiteľný s článkom 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru a zrušil rozhodnutie Komisie, ktoré odmietlo na žiadosť žalobcov preskúmať nariadenie Komisie preto, že nejde o opatrenie s individuálnym určením, ako vyžadovalo „vykonávacie“ nariadenie k Aarhuskému dohovoru.¹⁰ Súdny dvor Európskej únie však 13.1.2015 zrušil tento rozsudok s odôvodnením, že Všeobecný súd nemá právo prieskumu sekundárnych právnych aktov z hľadiska súladu s medzinárodnou dohodou, ktorej ustanovenie nemá priamy účinok.¹¹

⁹ Rozsudok Všeobecného súdu z 27.9.2018, Mellifera eV, Vereinigung für wesensgemäße Bienenhaltung v Komisia, T-12/17, bod 87. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=206172&pageIndex=0&dclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5654814>

¹⁰ Rozsudok Všeobecného súdu z 14.6.2012, Stichting Natuur en Milieu proti Komisii, T-338/08, body 83 a 84. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=123824&pageIndex=0&dclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5662769>

¹¹ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 13.1.2015, Rada a i./Vereniging Milieudefensie a Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht, C-401/12 P až C-403/12 P, body 61. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=161324&pageIndex=0&dclang=sk&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5670579>.

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 13.1.2015, Rada a Komisia/ Stichting

Priamy účinok tu nenastal, pretože zmluvné strany Dohovoru majú širokú mieru voľnej úvahy, ak ide o definíciu spôsobu vykonania „správnych a súdnych konaní“ a nejde tak o vykonanie osobitných povinností prevzatých z medzinárodnej dohody, ako to bolo v prípade WTO v prípade Nakajima/Rada z roku 1991, a nariadením, ktorým sa uskutočňuje článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru, a tak Únia nezamýšľala vykonať povinnosti vyplývajúce z článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru vo vzťahu k vnútroštátnym správnym a súdnym konaniam, ktoré v súčasnom stave práva Únie upravuje výlučne právo členských štátov a nie nariadenie, ktoré navyše umožňuje napadnúť len akty Únie a len jedným z opravných prostriedkov, ktorý je k dispozícii na zaručenie práva životného prostredia Únie.¹²

Treba uviesť, že odvaha Všeobecného súdu pre nezlučiteľnosť výkladu sekundárneho právneho aktu s článkom 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru ako dôvod na zrušenie rozhodnutia Komisie napriek absencii priameho účinku tohto článku medzinárodnej zmluvy bola odôvodnená odporúčaním Výboru pred dodržanie Aarhuského dohovoru z 14.4.2011 na odstránenie nedostatkov judikatúry súdov EÚ pri prístupe dotknutej verejnosti k spravodlivosti v oblasti životného prostredia, ktorý uviedol, že klauzula umožňujúca stanoviť štátom podmienky prístupu k správnym alebo súdnym konaniam s cieľom napadnúť protiprávne akty a opomenutia verejných orgánov alebo súkromných osôb nesmie zabrániť všetkým alebo takmer všetkým organizáciám v oblasti životného prostredia alebo iným členom verejnosti napadnúť tieto akty alebo opomenutia. Konkrétne, že kritériá „byť dotknutý“ alebo „mať záujem“ sa musia týkať členov verejnosti a nesmú brániť účinným prostriedkom nápravy pre členov verejnosti. Kritériá „priameho alebo indi-

Natuut en Milieu a Pesticide Action Network Europe, C-404/12 P a C-405/12 P, bod 53. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=161323&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5669570>.

¹² Tamže, body 59, 60. Tamže, body 52, 53.

viduálneho záujmu“ nesmú brániť všetkým alebo takmer všetkým členom verejnosti v napadnutí aktov alebo opomenutí týkajúcich sa vnútroštátnych práv životného prostredia. Výbor pre dodržanie Aarhuského dohovoru uviedol, že dovtedajšia judikatúra Súdneho dvora Európskej únie neumožňuje, aby členovia verejnosti mohli napadnúť protiprávne akty orgánov Európskej únie v oblasti životného prostredia, pretože by muselo ísť o osobu, ktorej je rozhodnutie individuálne adresované a nemôže ísť o prípady škody na životnom prostredí, lebo tie sa na danom území môžu týkať akejkolvek osoby tam žijúcej.¹³

Článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru znie: „*Popri a bez dotknutia sa prieskumných konaní uvedených v odsekoch 1 a 2 vyššie, každá strana zabezpečí, aby, ak vyhovejú kritériám, ak sú nejaké, ustanoveným v ich vnútroštátnom práve, členovia verejnosti mali prístup k správnym alebo súdnym konaniam za účelom napadnutia aktov a opomenutí súkromných osôb a verejných orgánov, ktoré sú v rozpore s ustanoveniami vnútroštátneho práva týkajúcich sa životného prostredia.*“ Ide o špecifickú povinnosť zmluvnej strany zabezpečiť „členom verejnosti“ možnosť správneho alebo súdneho napadnutia aktov verejných orgánov rozporných s vnútroštátnym právom životného prostredia.

V každom prípade v právnom poriadku Únie nemožno účinky ustanovení dohôd uzavretých medzi Úniou a tretími štátmi *určiť* bez ohľadu na medzinárodný pôvod týchto ustanovení. *Podľa zásad medzinárodného práva* inštitúcie Únie, ktoré majú právomoc vyjednávať a uzatvoriť takú dohodu, môžu s tretími štátmi dohodnúť účinky ustanovení tejto dohody vo vnútroštátnych právnych poriadkoch zmluvných strán. V prípade, že táto otázka účinkov nie je v danej dohode výslovne upravená, prináleží príslušným súdom, a v tejto veci Súdnemu dvoru Európskej únie, aby v rámci svojej

¹³ Aarhus Convention Compliance Committee, Findings and recommendations with regard to communication ACCC/C/2008/32 (Part I) concerning compliance by the European Union. Adopted on 14 April 2011, body 77, 78, 80 a 84. Dostupné na: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/CC-32/ece.mp.pp.c.1.2011.4.Add.1.e.pdf>,

právomoci, ktorá mu je zverená Zmluvou o fungovaní Európskej únie, rozhodol o tejto otázke rovnako ako o akejkolvek inej otázke výkladu v súvislosti s uplatňovaním predmetnej dohody v Únii, pričom musí prihliadnuť najmä na účel, štruktúru alebo znenie tejto dohody.¹⁴ Z ustálenej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že na ustanovenia medzinárodnej dohody, ktorej zmluvnou stranou je Únia, sa možno odvolávať na podporu žaloby o neplatnosť aktu sekundárneho práva Únie alebo na podporu námietky založenej na protiprávnosti takéhoto aktu len pod podmienkou, že jednak *povaha a štruktúra uvedenej dohody* tomu nebránia, a jednak že ustanovenia tejto dohody uvádzané na podporu žaloby sa zdajú byť z hľadiska ich obsahu *nepodmienené a dostatočne presné*,¹⁵ t. j. ak spĺňajú podmienky priameho účinku, čo znamená, že nositelia práv z neho majú právo sa naň odvolať pred vnútroštátnymi súdmi členských krajín Európskej únie.¹⁶ Ustanovenie dohody uzavretej Úniou a jej členskými štátmi s tretími štátmi sa musí považovať za ustanovenie s priamym účinkom v prípade, že vzhľadom na jeho znenie, ako aj na predmet a povahu tejto dohody obsahuje *jasnú a presnú povin-*

¹⁴ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 9.9.2008, FIAMM a i./Rada a Komisia, C-120/06 P a C-121/06 P, bod 108. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67826&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5333162>.

¹⁵ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 3.6.2008, Intertanko a iné proti Secretary of State for Transport, bod 45. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=68315&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5340633>.

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 9.9.2008, FIAMM a i./Rada a Komisia, C-120/06 P a C-121/06 P, body 110 a 120. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67826&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5333162>.

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 21.12.2011, Air Transport Association of America a i. proti Secretary of State for Energy and Climate Change, C-366/10, bod 54. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=117193&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3089083>.

¹⁶ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou)*. Bratislava: Euroiuris – Európske právne centrum o. z., 2012, s. 386, ISBN 978-80-89406-12-8

nosť, ktorej splnenie alebo účinky nezávisia od vydania žiadneho ďalšieho aktu.¹⁷

Čo sa týka článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru, ten neobsahuje nijakú nepodmienujúcu a dostatočne presnú povinnosť takej povahy, aby *priamo upravená právne postavenie jednotlivcov*, a v dôsledku toho *nezodpovedá* týmto podmienkam. Keďže práva stanovené v uvedenom článku 9 ods. 3 majú „členovia verejnosti“, len ak „sú splnené podmienky uvedené vo vnútroštátnom práve, ak sú nejaké“, znamená to, že toto ustanovenie podlieha v rámci jeho výkonu alebo jeho účinkov vydaniu neskoršieho aktu.¹⁸ Tento názor však podmieňuje Výbor pre dodržiavanie Aarhuského dohovoru (17.3.2017), ktorý tvrdí, že sekundárny právny akt nemôže obmedzovať rozsah termínu „členovia verejnosti“ iba na mimovládne

¹⁷ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 12.4.2005, *Simutenkov*, C-265/03, bod 21. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=60299&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3228042>.

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 13.12.2007, *Asda Stores Ltd*, C-372/06, bod 82. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=71714&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3228493>.

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 8.3.2011, *Lesoochránárske zoskupenie*, C-240/09, bod 44. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80235&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5302697>.

¹⁸ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 8.3.2011, *Lesoochránárske zoskupenie*, C-240/09, bod 45. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80235&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5302697>.

Rozsudok Súdneho dvora z 13.1.2015, Rada Európskej únie, Európsky parlament, Európska komisia, Vereniging Milieudefensie, Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht, C-401/12 P až C-403/12 P, body 52 – 55. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=161324&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5031210>.

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 13.1.2015, Rada a Komisia/ Stichting Natuut en Milieu a Pesticide Action Network Europe, C-404/12 P a C-405/12 P, body 45 – 47. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=161323&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5669570>.

organizácie, nemôže zužovať rozsah napadnuteľných aktov iba na akty individuálneho určenia, nesmie zužovať napadnuteľné akty a opomenutia iba na akty podľa práva životného prostredia, ale sa musí týkať všetkých aktov orgánov EÚ vrátane aktov implementujúcich akúkoľvek politiku alebo akýkoľvek akt podľa akéhokoľvek zákona, ktorý porušuje právo týkajúce sa životného prostredia. Pri vymedzení členov verejnosti je prípustný stupeň diskrecie na stanovenie kritérií pre členov verejnosti na to, aby mali prístup k spravodlivosti, pri napadnuteľných aktoch nie je dovolená takáto diskrecia, ak ide o ich vylúčenie z implementujúcich zákonov. Nie je možné vylúčiť všetky akty, ktoré nie sú právne záväzné z rozsahu článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru. Výbor pre dodržiavanie Aarhuského dohovoru odporučil Európskej únii, aby Súdny dvor Európskej únie preskúmal zákonnosť opatrení implementujúcich článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru vo svetle povinností a aktov podľa tohto článku a aby interpretoval právo Únie spôsobom v čo najširšom možnom rozsahu, zlučiteľným s cieľmi článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru.¹⁹

2. Realizácia článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru vo vnútroštátnom práve

Súdny dvor Európskej únie v prípade Lesochranárske združenie síce vylúčil priamy účinok článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru, avšak konštatoval, že jeho cieľom je umožniť zabezpečiť *účinnú ochranu životného prostredia*. Ak v danej oblasti neexistuje právna úprava Únie, prináleží *právnomu poriadku* každého členského štátu, aby *upravil* procesné podmienky žalôb určených na zabezpečenie

¹⁹ Aarhus Convention Compliance Committee, Findings and recommendations of the Compliance Committee with regard to communication ACCC/C/2008/32 (PART II) concerning compliance by the European Union (17 March 2017), body 95 – 112, 126. Dostupné na: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2008-32/Findings/C32_EU_Findings_as_adopted_advance_undated_version.pdf.

ochrany práv, ktoré jednotlivci odvodzujú z práva Únie, napríklad zo smernice, pretože členské štáty sú zodpovedné za zabezpečenie toho, že tieto práva budú účinne chránené v každom prípade za podmienky dodržania zásady ekvivalencie a zásady efektívnosti. Zásada ekvivalencie (rovnocennosti) hovorí o tom, že podrobné procesné pravidlá upravujúce žaloby na zabezpečenie práv jednotlivca podľa práva Únie nesmú byť menej priaznivé, než pravidlá upravujúce podobné vnútroštátne žaloby a zásada efektívnosti (účinnosti) hovorí, že tieto pravidlá nesmú urobiť nič, čo by v praxi znemožnilo alebo nadmerne sťažilo uplatnenie práv udelených právom Únie. Aby teda činná ochrana práva životného prostredia Únie nebola podkopaná, je nemysliteľné, aby článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru bol interpretovaný takým spôsobom, že by urobil v praxi nemožným alebo nadmerne náročným uplatnenie práv udelených právom Únie a v tomto rozsahu ochrany práva Únie náleží *vnútroštátnemu súdu* s cieľom zabezpečiť účinnú súdnu ochranu (všeobecná právna zásada Únie) v oblastiach pokrytých právom životného prostredia Únie, aby interpretoval svoje vnútroštátne právo takým spôsobom, ktorý je *v najširšom možnom rozsahu zlučiteľný s cieľmi stanovenými v článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru*, čo je umožniť organizácii ochrany životného prostredia napadnúť pred súdom rozhodnutie prijaté po správnom konaní v rozpore s právom životného prostredia Únie.

Na účely uplatnenia článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru je teda vecou právneho poriadku Slovenskej republiky, aby stanovil podmienky pre uplatnenie unijných práv oblasti životného prostredia a vecou slovenského súdu, aby slovenské právo bolo interpretované v súlade s právom Únie, t. j. aj článkom 9 ods. 3 Aarhuského Dohovoru. Medzinárodné dohody uzavreté Úniou zaväzujú nielen inštitúcie Unie, ale aj členské štáty Únie, a majú tak prednosť nielen pred sekundárnym právom, ale aj vnútroštátnym právom, avšak v prípade článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru má ten iba nepriamy účinok, t. j. vnútroštátne ustanovenia treba vykladať v čo najširšom možno rozsahu zlučiteľne s ním. Pojem „prednosť“ tu teda opäť neznamená aplikačnú prednosť, pretože

článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru samotný nie je možné interpretovať *contra legem* (zákaz interpretácie vnútroštátneho práva *contra legem* bol Súdnym dvorom skonštatovaný pri smerniciach²⁰ a pri rámcových rozhodnutiach²¹), avšak ak dôjde k výkladu článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru v spojení s článkom 47 Charty základných práv a slobôd (primárne právo EÚ s priamym účinkom), ako to 20.12.2017 urobil Súdny dvor Európskej únie iba na základe splnenia podmienky v článku 51 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie (keďže ide o výkon práva životného prostredia Únie členskými štátmi), čím článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru v spojení s článkom 47 Charty základných práv Európskej únie ukladá členským štátom povinnosť zabezpečiť *účinnú súdnu ochranu práv* vyplývajúcich z práva Únie týkajúceho sa životného prostredia, potom nie je možné stanoviť vo vnútroštátnom práve také podmienky výkonu článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru, ktoré by zbavili organizácie na ochranu životného prostredia možnosti nechať preskúmať dodržiavanie noriem vyplývajúcich z práva Únie v oblasti životného prostredia zamerané na všeobecný záujem, ktorý je cieľom týchto organizácií. Členské štáty si nemôžu stanoviť podmienky, ktoré by boli natoľko prísne, že by organizácie na ochranu životného prostredia nemohli napadnúť akty alebo opomenutia uvedené v článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru. Súdny dvor Európskej únie zjavne uplatnil odporúčania Výboru pre dodržiavanie Aarhuského dohovoru z 17.3.2017.

V bode 55 rozsudku z 20.12.2017 Súdny dvor Európskej únie pre prípad nemožnosti eurokonformného výkladu vnútroštátneho ustanovenia, t. j. v súlade s cieľmi článku 9 ods. 3 Aarhuského

²⁰ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 15.4.2008, Impact. C-268/06, bod 100. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=71395&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3242994>.

²¹ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 16.6.2005, Maria Pupino, C-105/03, bod 61. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=59363&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3245997>.

dohovoru, ako aj s cieľom účinnej súdnej ochrany práv poskytovaných právom Únie, výslovne požaduje od vnútroštátneho súdu, aby neuplatnil vnútroštátne ustanovenie, pretože vnútroštátny súd je povinný zabezpečiť plný účinok právnych predpisov Únie, pričom v prípade potreby z vlastnej iniciatívy neuplatní akékoľvek odporujúce ustanovenie vnútroštátneho práva, aj keby bolo prijaté neskôr, bez toho, aby musel žiadať jeho predchádzajúce zrušenie zákonodarnou cestou alebo akýmkoľvek iným ústavným postupom alebo naň čakať. Akékoľvek ustanovenie vnútroštátneho právneho poriadku, ako aj legislatívna, administratívna alebo súdna prax, ktoré by mohli oslabiť účinnosť uplatňovania práva Únie tým, že príslušnému vnútroštátnemu súdu, ktorý aplikuje toto právo, nepriznávajú ani vo chvíli tohto uplatnenia právomoc, aby urobil všetko, čo je nevyhnutné na neuplatnenie ustanovení vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré sú prekážkou plnej účinnosti noriem Únie, *sú totiž nezlučiteľné* s požiadavkami, ktoré sú podstatou práva Únie.²²

Súdny dvor Európskej únie takto cituje slávne vety zo svojho rozsudku v prípade *Simmenthal*, ktoré sa týkali *bezprostredne použiteľných* ustanovení primárneho práva a aktov inštitúcií Únie a aplikuje ich na medzinárodnú zmluvu uzavretú Úniou v článku, ktorý sám nemá priamy účinok v spojení s priamo účinným ustanovením Charty základných práva Európskej únie. Súdnou ochranu tu poskytuje právam udeleným právom Únie v oblasti životného prostredia, z čoho vyplýva, že tieto práva patria do oblasti „občianskych práv“ podľa článku 47 ods. 2 Charty základných práv a slobôd a v práve Únie sa na ich určenie neuplatňuje obmedzenie, ako ho uplatňuje Európsky súd pre ľudské práva pri ich určovaní v zmysle článku 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (teda sa môžu týkať aj iných ako „občianskych“

²² Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 20.12.2017, *Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation*, C-664/15, body 44-55. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=198046&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5534801>.

práv“).²³ Súdny dvor Európskej únie týmto spôsobom vyhovel odporúčaniam Výboru pre dodržiavanie Aarhurského dohovoru, avšak nie vo vzťahu k aktom orgánov Únie, ale vo vzťahu k aktom vnútroštátneho práva členských štátov

Pri eurokonformnom výklade vnútroštátneho práva, t. j. v súlade s článkom 9 ods. 3 Aarhurského dohovoru treba dodržať všeobecné právne zásady práva Európskej únie, ako je zásada právnej istoty a zákazu retroaktivity. Iba v prípade ustanovenia medzinárodnej dohody s priamym účinkom by mohlo nastať neuplatnenie vnútroštátneho zákona na účely dovolania sa práva založeného medzinárodnou zmluvou uzavretou Úniou, t. j. aplikačná prednosť. Prednosť európskeho práva pred vnútroštátnym právom je „zjednodušené povedané, to, že akákoľvek únieová právna norma má bez ohľadu na jej právnu silu v únieovom právnom poriadku a bez ohľadu na jej priamy účinok vyššiu právnu silu ako ktorákoľvek vnútroštátna norma“.²⁴

3. Uskutočnenie nepriameho účinku článku 9 ods. 3 Aarhurského dohovoru Najvyšším súdom Slovenskej republiky v Slovenskom právnom poriadku

Pre Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozsudku sp. zn. 5Sžp 41/2009 z 12.4.2011 bolo nepochybné, že ciele Aarhurského dohovoru sú predovšetkým definované v jeho preambule, kde, podľa Najvyššieho súdu, sú z hľadiska prejednávanej veci najvýznamnejšie myšlienky vyjadrené v 5., 6., 7., 8., 10. a 17. odseku a ďalej v článku 1 Aarhurského dohovoru s podnadpisom rubriky „Ciele“.

²³ Vysvetlivky k Charte základných práv (2007/C 303/02) (Ú.v. EÚ, C 303/17, 14.12.2007). Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32007X1214%2801%29>.

²⁴ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou)*, Bratislava: Euroiuris – Európske právne centrum o. z., 2012, s. 390. ISBN 978-80-89406-12-8.

Podľa preambuly Aarhuského dohovoru „...5. zdôrazňujúc potrebu chrániť, zachovávať a zlepšovať stav životného prostredia a zabezpečiť trvalo udržateľný a z hľadiska životného prostredia bezproblémový rozvoj, 6. uznávajú, že zodpovedajúca starostlivosť o životné prostredie je nevyhnutná na dosiahnutie blahobytu ľudstva a zabezpečenie základných ľudských práv vrátane práva na život ako taký, 7. uznávajú tiež, že každý človek má právo na život v životnom prostredí, ktoré je primerané na zachovanie jeho zdravia a dosiahnutie blahobytu, a súčasne je povinnosťou každého, jednotlivu aj spoločne s inými, chrániť a zlepšovať životné prostredie v prospech súčasných i budúcich generácií, 8. uznávajú, že zlepšený prístup k informáciám a účasť verejnosti na rozhodovacom procese v otázkach životného prostredia posilňujú kvalitu a následné uplatňovanie rozhodnutí, prispievajú k environmentálnemu povedomiu obyvateľstva, dávajú verejnosti možnosť vyjadriť svoje záujmy a umožňujú orgánom verejnej moci náležite tieto záujmy zohľadniť ... 10. s cieľom podporiť zodpovednosť a transparentnosť rozhodovania a posilniť verejnú podporu rozhodnutí týkajúcich sa životného prostredia, 17. zohľadňujúc to, že pre verejnosť vrátane organizácií musia byť prístupné účinné súdne mechanizmy tak, aby boli chránené ich zákonné záujmy a dodržiavané právne normy“.

Podľa článku 1 Aarhuského dohovoru každá Strana zaručí práva na prístup k informáciám, účasť verejnosti na rozhodovacom procese a prístup k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia v súlade s ustanoveniami tohto dohovoru s cieľom prispieť k ochrane práva každého človeka, príslušníka tejto i budúcich generácií, žiť v životnom prostredí, ktoré je primerané na zachovanie jeho zdravia a dosiahnutie blahobytu.

Je nepochybné, že cieľom týchto ustanovení Aarhuského dohovoru, hoci sú formulované všeobecne, je umožniť zabezpečiť účinnú ochranu životného prostredia. Najvyšší súd Slovenskej republiky preto vyzdvihuje všeobecný imperatív Aarhuského dohovoru obsiahnutý v 17. recitáli: *pre verejnosť vrátane organizácií* musia byť prístupné účinné súdne mechanizmy tak, aby boli chránené ich zákonné záujmy a dodržiavané právne normy, nepochybne nasmerované k zmluvným štátom.

Na vnútroštátnej úrovni *právo na priaznivé životné prostredie a ochrana životného prostredia* patrí v zmysle systematiky Druhej hlavy ústavy do skupiny základných práv a slobôd. Podľa článku 44 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky má každý právo na priaznivé životné prostredie. Podľa článku 44 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo. Podľa článku 44 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky podrobnosti o právach a povinnostiach podľa odsekov 1 až 4 ustanoví zákon. Podľa článku 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.

Najvyšší súd vychádzal pri výklade rozsahu a obsahu vyššie uvedeného *práva na priaznivé životné prostredie* najmä zo samotného pojmu *životné prostredie* a nutnosti jeho ochrany pri využití nasledujúcich všeobecných úvah. Ak hovoríme o životnom prostredí, potom máme na mysli všetko, čo na Zemi obklopuje a najmä po stránke biologickej stability ovplyvňuje prirodzené podmienky života človeka spolu s existenciou rozmanitých druhov organizmov. Je nepochybné, že predovšetkým pod pojmom životné prostredie je nutné mať na pamäti jeho zložkovú definíciu (§ 2 zák. č. 17/1992 Zb.), tzn. že zložkami životného prostredia sú najmä ovzdušie, voda, horniny, pôda, organizmy. Samotný citovaný zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí zákonodarca prijal pri zdôraznení práva na priaznivé životné prostredie ako jedného zo základných práv človeka.

Avšak ak hovoríme o životnom prostredí, nehovoríme o podmienkach, ktoré robia život jednotlivca alebo spoločnosti zniesiteľnejším, lepším alebo technicky komfortnejším, ale hovoríme o *neopakovateľnom a nenahraditeľnom stave*, bez ktorého by život jednotlivca nebol možný takmer alebo vôbec.

Potom na *právo na priaznivé životné prostredie* nie je možné nazerať ako na typické subjektívne právo jednotlivca, ktorého sa môže človek v rámci svojej právnej subjektivity dovoliavať a na jeho základe si niečo, tzn. samotné životné prostredie nárokovať, prisvojovať alebo požadovať. Vzhľadom na bezprostrednú odozvu vply-

vu negatívnych ľudských činností na životné prostredie ako celok, ktoré neakceptuje ani štátnu suverenitu, ani hranice štátov, ani normatívne zákazy a príkazy – je to trvalé benefícium, resp. trvalý kolektívny záujem, ktorý, najmä vo vzťahu k občanom v zmysle právno-filozofickej teórie spoločenskej zmluvy z konca 18. storočia, priamo zafažuje štát – v prenesenom zmysle obdobne ako právo na život bez vojnového nebezpečenstva alebo životu nebezpečných chorôb, a ktoré musí existovať bez toho, aby jednotlivec chcel, mohol alebo s jeho existenciou spojenú vôľu právne prejavil mal, lebo bez jeho existencie už svoju vôľu neprejaví, lebo bez jeho existencie nie je možné blahobyť ľudstva dosiahnuť vo všeobecnosti a zabezpečenie základných ľudských práv vrátane ústavou garantovaného práva na život je nemysliteľné.

Vzhľadom na prirodzenú vzájomnú závislosť človeka a ostatných organizmov nachádzajúcich sa v prírode, a to najmä v krajine, a s uvedením si povinnosť vyvažovať právo človeka pretvárať prírodu v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja, Najvyšší súd nemôže prehliadnuť základné smerovanie združenia jednotlivcov združených s cieľom naplniť *svoje základné právo na priaznivé životné prostredie*. Tým, že toto právo žalobca dal za základ existencie svojho združenia a v tomto konaní od neho odvodzuje svoje postavenie účastníka, naplnil žalobca podľa Najvyššieho súdu záver vyslovený v náleze č. k. II. ÚS 197/2010-52.

Za tohto stavu by potom v prejednávanej veci bolo v rozpore s ústavným imperatívom „každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie“ (článok 44 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky) brániť uvedenému združeniu v ich výslovne prejavenej snahe, aby prostredníctvom legálne dostupných mechanizmov vnútroštátnej právnej ochrany, medzi ktoré nepochybne patrí aj súdny prieskum rozhodnutí správnych orgánov týkajúcich sa životného prostredia, naplňovalo svoj cieľ. Je tiež jednoznačné, že ustanovenie čl. 9 Aarhuského dohovoru (najmä ods. 2 a 3) *neobsahuje* jednoznačne koncipované základné právo ani slobodu, ktoré by orgány verejnej moci priamo aplikovali v zmysle medzinárodnej teórie „self-executing“.

Avšak vyššie analyzované medzinárodnoprávne záväzky Slovenskej republiky týkajúce sa Ústavou Slovenskej republiky akceptovaného zabezpečenia *práva verejnosti na životné prostredie* majú v konečnom dôsledku ten účinok, že narúšajú klasickú koncepciu aktívnej legitímácie jednotlivcov v konaní pred správnymi orgánmi tým, že priznávajú postavenie účastníka konania aj verejnosti, resp. v niektorých prípadoch iba verejnosti zainteresovanej na ochrane životného prostredia. Vzhľadom na uvedené závery je potom celkom logické konštatovanie, že Slovenská republika okrem iného prevzala na seba medzinárodný záväzok zabezpečiť v zmysle čl. 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru prístup verejnosti k správnym a súdnym konaniam, a ak zákonodarná alebo výkonná moc nevykonala príslušné normotvorné (všeobecne záväzné) kroky na vytvorenie vhodných podmienok na implementáciu tohto subjektívneho práva jednotlivca v slovenskom právnom poriadku, potom súdna moc na základe ústavného kritéria prednosti komunitárneho práva (čl. 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky) a zásady lojálnej spolupráce (čl. 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii) a rešpektovania princípu právneho štátu (čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky) musí v prípade jednotlivca dovolávajúceho sa v konkrétne prejednávanej veci *na právo prístupu verejnosti k správnym a súdnym konaniam* toto právo mu v individuálnej veci priznať.

Najvyšší súd Slovenskej republiky uviedol, že je nutné v konaní podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny uprednostniť cieľ sledovaný článkom 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru pred úpravou procesného postavenia žalobcu ako združenia s právnou subjektivitou obsiahnutého vo vtedy platnom § 82 ods. 3 tohto zákona a do 30.11.2011 účinnom v postavení zúčastnenej osoby a nie účastníka konania, ktorá sa javila v zmysle vyššie uvedených záverov ako nedostatočná.²⁵ Od 1.12.2011 novelou č. 408/2011 Z. z. došlo k aplikácii prednosti Aarhuského dohovoru pred vnútroštátnym právom prostredníctvom zmeny znenia § 82 ods. 3 zákona

²⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 12.4.2011, sp.zn. 5Sžp 41/2009. Dostupný na: www.nsud.sk.

č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny na základe pozmeňujúceho návrhu Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre pôdohospodárstvo a životné prostredie s nasledujúcim odôvodnením:

„Navrhovaná úprava bola vyhotovená v súvislosti so snahou poskytnúť združeniam s právnou subjektivitou, ako aj občianskym iniciatívam, ktorých predmetom činnosti najmenej jeden rok je ochrana prírody a krajiny širší rozsah oprávnení spojený so zmenou pozície zúčastnenej osoby na pozíciu účastníka konania, ktorá so sebou prináša aj najjednoduchšie riešenie otázky zabezpečenia prístupu takýchto subjektov k opravným prostriedkom požadovaným v zmysle čl. 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru (zabezpečenie práva aktívnej procesnej legitímácie na podanie žaloby na súd), ktoré doteraz v procesnej úprave ochrany prírody chýbalo. V tejto súvislosti je potrebné konštatovať, že po rozsudku Súdneho dvora EÚ zo dňa 8. marca 2011 vo veci C-240/09 sa rozhodovacia činnosť Najvyššieho súdu ustálila a senáty Najvyššieho súdu rozhodujú tak, že sa pridržajú eurokonformného výkladu práva s tým, že aj keď Aarhuský dohovor nie je priamo vykonateľným právnym predpisom, Slovenská republika má záväzok na jeho základe zabezpečiť prístup verejnosti k správny aj súdnym konaniam a priznávajú postavenie účastníka konania verejnosti, resp. verejnosti zainteresovanej na ochrane životného prostredia aj v situácii, keď toto právo z platnej vnútroštátnej úpravy nevyplýva (rozsudok Najvyššieho súdu Sžp5/41/2009). Navrhovaná zmena je návratom k pôvodnej úprave procesno-právneho postavenia záujmových združení na ochranu životného prostredia ako účastníkov v správnych konaniach, v ktorých sú dotknuté záujmy ochrany prírody a krajiny, a tým zaručuje vykonanie medzinárodného záväzku vyplývajúceho z Aarhuského dohovoru.“²⁶

²⁶ Spoločná správa výborov Národnej rady Slovenskej republiky o prerokovaní vládneho návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlač 450) vo výboroch Národnej rady Slovenskej republiky v druhom čítaní. Tlač 450a. Národná rada Slovenskej republiky, V. volebné obdobie. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=3809>.

Záver

V prípade článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru ide o právo, ktorého uplatnenie je podmienené stanovením podmienok vo vnútroštátnom práve, ale aj v sekundárnom európskom práve. Z uvedeného dôvodu nemá priamy účinok, t. j. nezakladá dostatočne jasné a presné práva pre osoby, preto štát má na výber buď zosúladiť svoje vnútroštátne právo s požiadavkou tohto článku, alebo súdna moc bude interpretovať vnútroštátne právo vo svetle tohto článku. Najvyšší súd Slovenskej republiky vidí v uskutočnení tohto práva uskutočnenie práva na priaznivé životné prostredie podľa článku 44 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. V jeho nedávnej judikatúre v *prípade stavebného konania* vyžaduje zdôvodnenie, prečo by mala verejnosť vo forme občianskeho združenia prístup k tomuto konaniu a následnému konaniu, t. j. zdôvodniť naplnenie cieľov Aarhuského dohovoru.²⁷ Právny poriadok Slovenskej republiky je z tohto hľadiska zosúladený s článkom 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru iba čiastočne. Čiastočným riešením je úprava práva zainteresovanej verejnosti domáhať sa práva na súdnu ochranu vo veciach životného prostredia (§ 61 písm. c) Správneho súdneho poriadku účinného od 1.7.2016), čo sa podmieňuje jej tvrdením, že rozhodnutím alebo opatrením orgánu verejnej správy bol porušený verejný záujem v oblasti životného prostredia (§ 178 ods. 3 Správneho súdneho poriadku).²⁸

²⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 28.2.2017, sp. zn. 5Sžo/247/2015. Dostupné na: www.nsud.sk.

²⁸ Podrobne sa problematikou implementácie Aarhuského dohovoru zaoberá: MASLEN, M. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*, vydání první. Praha: Leges, 2016, s. 67 – 80. ISBN 978-80-7502-198-4. Dostupné na: http://publikacie.iuridica.truni.sk/wp-content/uploads/2017/03/Verejn%C3%A1-spr%C3%A1va_TISK1.pdf.

Literatúra

- KOŠIČIAROVÁ, S. Pramene právnej úpravy starostlivosti o životné prostredie. In: KOŠIČIAROVÁ, S. *Právo životného prostredia. 2. zmenené a rozšírené vydanie*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, Poradca podnikateľa, Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2009, 680 s. ISBN 978-80-89363-13-1, ISBN 978-80-7380-143-4.
- SIMAN, M., SLAŠŤAN, M. *Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou)*, Bratislava: Euroiuris – Európske právne centrum o. z., 2012, 1 232 s., ISBN 978-80-89406-12-8.
- MASLEN, M. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie, vydání první*. Praha: Leges, 2016, 248 s. ISBN 978-80-7502-198-4. Dostupné na: <http://publikacie.iuridica.truni.sk/wp-content/uploads/2017/03/Verejn%C3%A1-spr%C3%A1va-TISK1.pdf>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie zo 7. 6.2007, Řízení Letového Provozu, C-335/05. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=63236&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=263680>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 8.3.2011, Lesoochranárske zoskupenie, C-240/09. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80235&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5302697>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 13.1.2015. Rada a i./Vereniging Milieudefensie a Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht, C-401/12 P až C-403/12 P. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=161324&pageIndex=0&doclang=sk&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5670579>.
- Rozsudok Všeobecného súdu z 21.11.2018, Stichting Greenpeace Nederland, Pesticide Action Network Europe (PAN Europe) proti Európskej komisii, T-545/11 RENV. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207943&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5043438>.
- Rozsudok Všeobecného súdu z 27.9.2018, Mellifera eV, Vereinigung für wesensgemäße Bienenhaltung v Komisia, T-12/17. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=206172&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5654814>.
- Rozsudok Všeobecného súdu z 14.6.2012, Stichting Natuur en Milieu proti Komisii, T-338/08. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=123824&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5662769>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 13.1.2015, Rada a Komisia/ Stichting Natuur en Milieu a Pesticide Action Network Europe, C-404/12 P a C-405/12 P. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=161323&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5669570>.

- Aarhus Convention Compliance Committee, Findings and recommendations with regard to communication ACCC/C/2008/32 (Part I) concerning compliance by the European Union. Adopted on 14 April 2011. Dostupné na: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/CC-32/ece.mp.pp.c.1.2011.4.Ad-d.1.e.pdf>.
- Rozhodnutie Rady zo 17.2.2005 o uzavretí v mene Európskeho spoločenstva Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (2005/370/ES), Ú .v. EÚ, L 124/1, 17.5.2005. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005D0370&from=MT>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 9.9.2008, FIAMM a i./Rada a Komisia, C-120/06 P a C-121/06 P. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67826&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5333162>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 21.12.2011, Air Transport Association of America a i. proti Secretary of State for Energy and Climate Change, C-366/10. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=117193&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3089083>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 12.4.2005, Simutenkov, C-265/03. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=60299&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3228042>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 13.12.2007, Asda Stores Ltd, C-372/06. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=71714&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3228493>.
- Aarhus Convention Compliance Committee, Findings and recommendations of the Compliance Committee with regard to communication ACCC/C/2008/32 (PART II) concerning compliance by the European Union (17 March 2017). Dostupné na: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2008-32/Findings/C32_EU_Findings_as_adopted_advance_unedited_version.pdf.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 15.4.2008, Impact. C-268/06. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=71395&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3242994>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 16.6.2005, Maria Pupino, C-105/03. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=59363&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3245997>.
- Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 20.12.2017, Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation, C-664/15. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=198046&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5534801>.
- Vysvetlivky k Charte základných práv (2007/C 303/02) (Ú.v. EÚ, C 303/17, 14.12.2007). Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32007X1214%2801%29>.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 12.4.2011, sp.zn. 5Sžp 41/2009.

Dostupný na: www.nsud.sk.

Spoločná správa výborov Národnej rady Slovenskej republiky o prerokovaní vládneho návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlač 450) vo výboroch Národnej rady Slovenskej republiky v druhom čítaní. Tlač 450a. Národná rada Slovenskej republiky, V. volebné obdobie. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=3809>.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 28.2.2017, sp.zn. 5Sžo/247/2015.

Dostupné na: www.nsud.sk.

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 3.6.2008, Intertanko a iné proti Secretary of State for Transport, C-308/06. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=68315&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5340633>.

Kontaktný údaj na autora:

palko@fridrichpalko.sk

**VPLYV AARHUSKÉHO DOHOVORU
NA REKODIFIKÁCIU
SPRÁVNEHO SÚDNICTVA¹
IMPACT OF THE AARHUS CONVENTION
ON THE RECODIFICATION
OF ADMINISTRATIVE JUSTICE**

Mgr. Viliam Poništ, PhD.

*Občianske združenie Officium Iustitiae, Klubina
a Národná banka Slovenska, Bratislava*

Abstrakt: Predmetný príspevok sa venuje vplyvu Aarhuského dohovoru na ustanovenia Správneho súdneho poriadku. Rozoberá jeho relevantné ustanovenia a analyzuje ustanovenia týkajúce sa zainteresovanej verejnosti a práva na prístup k spravodlivosti v oblasti životného prostredia. Poukazuje takisto aj na judikatúru Súdneho dvora EÚ a právo EÚ v tejto oblasti. Následne poukazuje aj na právnu úpravu v Správnom súdnom poriadku a rozoberá jeho relevantné ustanovenia.

KLúčové slová: Aarhuský dohovor, ochrana životného prostredia, zainteresovaná verejnosť, správne súdnictvo, prístup k spravodlivosti.

Abstract: The paper deals with the impact of the Aarhus Convention on the provisions of the Administrative Proceedings Code. It analyzes its relevant provisions and analyzes the provisions concerning the interested public and the right of access to justice in the environmental field. It also refers to the case law of the EU Court of Justice and EU law in this area. Subsequently, it also refers to the legislation in the Administrative Proceedings Code and discusses the relevant provisions.

Key words: Aarhus Convention, environmental protection, interested public, administrative justice, access to justice.

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Úvod

Rekodifikácia alebo aj akákoľvek zmena právnych predpisov je podmienená (alebo by aspoň mala byť) spoločenskými zmenami a novými nárokmi na legislatívu. Zároveň je nutné prihliadať nielen na spoločenské zmeny, ale aj na dokumenty – medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná, aby dodržiavala svoje záväzky. Obdobným prípadom je vzťah medzi Aarhuským dohovorom a Správny súdny poriadok (zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok, ďalej aj „SSP“) v otázke a postavení „zainteresovanej verejnosti“. Tento článok rozoberá jednak samotné relevantné ustanovenia Aarhuského dohovoru, ako aj SSP, ale čiastočne aj rozhodnutia Súdneho dvora EÚ v tejto oblasti. Aarhuský dohovor je síce medzinárodná zmluva, ale prostredníctvom legislatívy EÚ sa dostal aj do SSP.

Správny súdny poriadok upravuje okrem iného konanie a postup správneho súdu, účastníkov konania a ďalších osôb v správnom súdnictve. V zmysle ust. § 2 SSP v správnom súdnictve poskytuje správny súd ochranu právam alebo právom chráneným záujmom fyzickej osoby a právnickej osoby v oblasti verejnej správy a rozhoduje v ďalších veciach ustanovených týmto zákonom. Každý, kto tvrdí, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli porušené alebo priamo dotknuté rozhodnutím orgánu verejnej správy, opatrením orgánu verejnej správy, nečinnosťou orgánu verejnej správy alebo iným zásahom orgánu verejnej správy, sa môže za podmienok ustanovených týmto zákonom domáhať ochrany na správnom súde. Týmto spôsobom sa snaží garantovať prístup k spravodlivosti v správnom súdnictve. Pre Aarhuský dohovor je typické, že je jeho snahou garantovať právo na prístup k spravodlivosti v oblasti ochrany životného prostredia. Aarhuský dohovor bol prijatý 25. júna 1998 v Aarhuse (ďalej aj iba „Dohovor“ alebo „Aarhuský dohovor“). Vzhľadom na skutočnosť, že signatárom je okrem Slovenskej republiky aj Európska únia premieta sa tento Dohovor aj do práva EÚ.

1. Aarhuský dohovor

V zmysle čl. 1 tohto Dohovoru má každý signatársky štát zaručovať práva na prístup k informáciám, účasť verejnosti na rozhodovacom procese a prístup k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia v súlade s ustanoveniami tohto Dohovoru, s cieľom prispieť k ochrane práva každého človeka, príslušníka tejto i budúcich generácií, žiť v životnom prostredí, ktoré je postačujúce na zachovanie jeho zdravia a dosiahnutie blahobytu.

*„V medzinárodnom kontexte je tento dohovor považovaný za jeden z najvýznamnejších dokumentov svojej doby – je charakterizovaný ako kvalitatívny predel v komunikácii medzi štátnou správou a občanmi, ako nástroj na prehlbovanie demokracie a na presadzovanie ľudských práv a slobôd.“*² Tento Dohovor „do určitej miery prepožil problematiku ochrany životného prostredia s problematikou ochrany ľudských práv“.³ Národná rada SR s Dohovorom vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1840 z 23. septembra 2005 a vo vzťahu k SR Dohovor nadobudol platnosť 5. marca 2006. Predmetný Dohovor je postavený na troch pilieroch, a to právo verejnosti na prístup k informáciám o životnom prostredí, právo účasti verejnosti na rozhodovacom procese v oblasti životného prostredia a právo verejnosti k prístupu k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia.

Predmetný príspevok sa venuje práve druhému pilieru, t. j. právu verejnosti na účasť na rozhodovacom procese v oblasti životného prostredia, a to z hľadiska legislatívy ako judikatúry EÚ (premietnutej do právneho poriadku SR), najmä preto, že Doho-

² <https://www.minzp.sk/eu/medzinarodne-dohovory/aarhusky-dohovor/>

³ JANKUV, J. Princíp rule of law v medzinárodnom práve životného prostredia. In: JANKUV, J. (ed.). *Vývoj, aktuálne výzvy a Rule of Law medzinárodného práva životného prostredia*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Vývoj a aktuálne výzvy medzinárodného práva životného prostredia“ a medzinárodnoprávnej sekcie „Princíp Rule of Law v medzinárodnom a európskom práve životného prostredia“ ako súčasťou medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dni, 20. – 21. septembra 2018. Trnava: PF TU v Trnave, 2018. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 153.

vor okrem iných podpísalo aj Európske spoločenstvo. Európska únia vyvíja aj v tejto oblasti pomerne rozsiahlu činnosť. Ochrana životného prostredia je z hľadiska legislatívy EÚ upravená pomerne mnohými smernicami, keď vezmeme do úvahy ich výpočet na základe Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/99/ES z 19. novembra 2008 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva, hovoríme minimálne o 70 právnych aktoch EÚ (t. j. smerniciach) v tejto oblasti. Tieto právne akty nemôžeme rozumieť oddelene od Dohovoru, keďže práve Dohovor upravuje práva, na základe ktorých môže okrem iného verejnosť kontrolovať dodržiavanie povinností orgánov verejnej správy. Práva a povinnosti Dohovoru boli následne premietnuté aj do smerníc, ktorých výklad Súdny dvorom EÚ sa často spája aj s výkladom iných smerníc v oblasti ochrany životného prostredia. Aj keď je nutné poznamenať, že v podmienkach Slovenskej republiky je samotný Dohovor „medzinárodná zmluva, ktorou sú sudcovia v zmysle čl. 144 ods. 1 Ústavy SR pri výkone svojej funkcie viazaní“.⁴

Za najdôležitejšie legislatívne akty EÚ v danej oblasti môžeme označiť aj smernicu Európskeho parlamentu a Rady č. 2003/4/ES z 28. januára 2003 o prístupe verejnosti k informáciám o životnom prostredí⁵ a smernicu 2003/35/ES Európskeho parlamentu a Rady z 26. mája 2003, ktorou sa ustanovuje účasť verejnosti pri navrhovaní určitých plánov a programov týkajúcich sa životného prostredia, a ktorou sa menia a dopĺňajú s ohľadom na účasť verejnosti a prístup k spravodlivosti smernice Rady 85/337/EHS a 96/61/ES. Práve druhá menovaná smernica bola transponovaná aj do ustanovení Správneho súdneho poriadku. V zmysle recitálu k tejto smernici (bod 5 a nasl.) sa uvádza, že právo spoločenstva by malo byť riadne zosúladené s týmto Dohovorom. Medzi cieľmi Dohovoru je želanie

⁴ KOŠIČIAROVÁ, S., SHALALDEH, H. Aarhuský dohovor – ciele a skutočnosť. *Justičná revue*, 58, 2006, č. 6 – 7, s. 906.

⁵ V bode 5 recitálu sa uvádza, že ustanovenia práva spoločenstva musia byť v súlade s Aarhuským dohovorom vzhľadom na jeho uzavretie Európskym spoločenstvom.

zaručiť práva účasti verejnosti v rozhodovaní o záležitostiach životného prostredia, aby sa prispelo k ochrane práva žiť v prostredí, ktoré je primerané osobnému zdraviu a blahobytu. Článok 9 ods. 2 a 4 Aarhuského dohovoru stanovuje prístup k súdnym a iným prostriedkom vo veci napadnutia vecnej alebo procesnej zákonnosti rozhodnutí, skutkov alebo nečinnosti, ktoré podliehajú ustanoveniam o účasti verejnosti podľa článku 6 Dohovoru. V recitáli sa takisto konštatuje, že cieľ navrhovanej činnosti, menovite prispievanie k vykonávaniu záväzkov vychádzajúcich z Aarhuského dohovoru, nemôže byť dostatočne naplnený členskými štátmi, a preto kvôli rozsahu a účinkov činnosti môže byť lepšie dosiahnutý na úrovni spoločenstva. Aj čl. 1 tejto smernice uvádza, že jej cieľom je prispieť k vykonávaniu záväzkov vyplývajúcich z Aarhuského dohovoru.

2. Zainteresovaná verejnosť

Na začiatku treba definovať kľúčový pojem pre tento príspevok, ktorým je „zainteresovaná verejnosť“. Týmto pojmom je nutné v zmysle čl. 2 ods. 5 Dohovoru rozumieť verejnosť, ktorá je, alebo by mohla byť ovplyvnená rozhodovacím procesom týkajúcim sa životného prostredia, alebo sa o tento proces zaujíma; pre potreby tejto definície sa mimovládne organizácie podnecujúce k ochrane životného prostredia a spĺňajúce všetky požiadavky vnútroštátneho práva považujú za zaujímavé sa o rozhodovací proces. „Uvedomujúc si prekážky, s ktorými sa stretávajú jednotlivci pri ochrane svojich subjektívnych práv, zmluvné strany Aarhuského dohovoru priznali špecifické postavenie združeniam (organizáciám) osôb, ktorých cieľom je chrániť životné prostredie (t. j. ekologickým mimovládnym organizáciám).“⁶ Členom verejnosti by mal byť v zmysle Dohovoru umožnený prístup k správne alebo

⁶ WILFLING, P. Účasť mimovládnych organizácií v správnych konaniach a ich prístup k súdu podľa Aarhuského dohovoru. *Justičná revue*, 59, 2007, č. 10, s. 1250.

súdnemu konaniu, umožňujúcemu napadnutie úkonov a opomenutí súkromných osôb a orgánov verejnej moci, ktoré sú v rozpore s jej vnútroštátnym právom v oblasti životného prostredia. „Pokiaľ ide o čl. 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru, ten sa týka všeobecného prístupu k spravodlivosti vo veciach životného prostredia. Nad rámec ustanovení čl. 9 ods. 1 a 2, vymedzuje právo členov verejnosti v najširšom zmysle slova.“⁷

Dohovor si našiel svoju cestu do právneho poriadku Slovenskej republiky, hoci to čiastočne bolo cestou transpozícií smerníc EÚ. V každom prípade tak naše súdy, ako aj SD EÚ práve aj v otázkach práva na prístup k spravodlivosti odkazujú na tento Dohovor.

Centrálnym pojmom, ako už bolo uvedené, je „zainteresovaná verejnosť“. Zaujímavosťou je, že hoci jej SSP priznáva určité postavenie a procesné práva a povinnosti, nijako ju nedefinuje. To ponecháva na osobitné predpisy. Takýmto predpisom je napríklad zákon č. 514/2008 Z. z. o nakladaní s odpadom z ťažobného priemyslu v znení neskorších predpisov. Ten definuje verejnosť ako jednu alebo viac fyzických osôb alebo právnických osôb, ich združenia, organizácie alebo skupiny. A v zmysle ust. § 8 ods. 2 tohto predpisu rozumie zainteresovanou verejnosťou verejnosť, ktorá je alebo môže byť dotknutá environmentálnym rozhodovaním podľa § 6 a 7 tohto predpisu alebo ktorá má na takomto konaní záujem; za verejnosť, ktorá má na takomto konaní záujem, sa považuje právnická osoba podporujúca ochranu životného prostredia, založená podľa osobitných predpisov. V tomto prípade musíme poukázať aj na to, že nepanuje jazyková jednota pri definovaní zainteresovanej verejnosti, často sa totiž v niektorých predpisoch označuje aj ako „dotknutá verejnosť“.⁸ Podľa ust. § 3 písm. r), s) zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskor-

⁷ MASLEN, M. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*. Praha: Leges, 2016, 2, s. 78.

⁸ Na účely SSP nemá táto skutočnosť dosah, keďže Správny súdny poriadok pracuje tak s pojmom „zainteresovaná verejnosť“, ako aj s pojmom „dotknutá verejnosť“.

ších predpisov sa verejnosťou rozumie jedna fyzická osoba, právnická osoba alebo viac fyzických osôb, alebo právnických osôb, ich organizácie alebo skupiny a dotknutou verejnosť je verejnosť, ktorá je dotknutá alebo pravdepodobne dotknutá konaním týkajúcim sa životného prostredia, alebo má záujem na takomto konaní; platí, že mimovládna organizácia podporujúca ochranu životného prostredia a splňajúca požiadavky ustanovené v tomto zákone má záujem na takom konaní.

Rovnako ako Dohovor ani SSP nevyžaduje od zainteresovanej verejnosti, aby bola nejakým spôsobom inštitucionalizovaná, t. j. aby mala povahu právnickej osoby alebo inej entity. Navyše ako je zrejmé z ponúknutých definícií môže ísť iba o jednu fyzickú osobu alebo skupinu fyzických alebo právnických osôb. Zaujímavým ustanovením SSP je ust. § 35 v spojení s ust. § 43 SSP, ktoré uvádza, že procesnú subjektivitu má ten, kto má spôsobilosť mať práva a povinnosti, orgán verejnej správy, a ten, komu ju zákon priznáva. Teda v danom prípade má zainteresovaná verejnosť procesnú subjektivitu preto, že jej to priznávajú osobitné predpisy (teda bude ju mať aj neinštitucionalizované združenie osôb).

Dôležité je aj to, že zainteresovaná verejnosť v správnom súdnictve koná prostredníctvom určených zástupcov (nemusí ísť teda ani o štatutárne orgány právnických osôb či priamo niektorú z fyzických osôb), no treba mať na zreteli ust. § 49 ods. 1 SSP – zastúpenie v konaní pred správnym súdom.

3. Právo na prístup k spravodlivosti v oblasti životného prostredia

Právo na prístup spravodlivosti je v tomto Dohovore upravené v čl. 9, ktorý treba posudzovať v spojení s čl. 6 tohto Dohovoru, a môžeme ho rozdeliť na (i) právo na opravný prostriedok v prípade individuálnych žiadostí o informácie a (ii) právo verejnosti na vstup do konania, v ktorom sa rieši otázka týkajúceho sa životného prostredia. Právo na opravný prostriedok v prípade individuál-

nych žiadostí o informácie (i) je upravené v čl. 9 ods. 1 Dohovoru, ktorý ukladá každému signatárovi v zabezpečí, aby každý, kto sa domnieva, že jeho žiadosť o informácie nebola zohľadnená, bola neoprávnené zamietnutá, či už čiastočne, alebo úplne, neprímerane zodpovedaná alebo sa s ňou nenaložilo tak, ako sa malo v súlade s ustanoveniami uvedeného článku, mal prístup k procesu preskúmania pred súdom alebo iným nezávislým a nestranným orgánom ustanoveným zákonom. Ak signatár umožní takéto opravné prostriedky pred súdom, zabezpečí, aby táto osoba mala tiež prístup k rýchlemu konaniu ustanovenému zákonom, a to bezodplatne alebo za nízky poplatok, k novému prejednaniu pred orgánom verejnej moci alebo preskúmaniu pred nezávislým a nestranným orgánom iným ako súd.

Z hľadiska tohto príspevku je dôležitejšie právo verejnosti na vstup do konania, v ktorom sa rieši otázka týkajúceho sa životného prostredia (ii). To je ďalej upravené Dohovorom v čl. 9 ods. 2 až 5. V ich zmysle má každý signatár zabezpečiť, aby členovia zainteresovanej verejnosti majúci dostatočný záujem alebo, alternatívne, ak pretrváva porušovanie ich práva v prípadoch, kde to právne predpisy štátu upravujúce správne konanie požadujú ako predbežnú podmienku, mali prístup k procesu preskúmania pred súdom a/alebo iným nezávislým a nestranným orgánom ustanoveným na základe zákona na účely napadnúť vecnú a procesnú zákonnosť akéhokoľvek rozhodnutia, úkonu alebo opomenutia. O tom, čo predstavuje dostatočný záujem a porušovanie práva, má byť rozhodnuté v súlade s požiadavkami vnútroštátneho práva a v súlade s cieľom dať zainteresovanej verejnosti široký prístup k spravodlivosti v rámci rozsahu pôsobnosti tohto Dohovoru. Navyše bez toho, aby boli dotknuté uvedené procesy preskúmania, každý signatár zabezpečí, aby členovia verejnosti mali prístup k správne alebo súdne konaniu umožňujúcemu napadnutie úkonov a opomenutí súkromných osôb a orgánov verejnej moci, ktoré sú v rozpore s jej vnútroštátnym právom v oblasti životného prostredia.

Súdny dvor EÚ vo svojej rozhodovacej činnosti konštatoval, že Dohovor sa má vykladať tak, že organizácia na ochranu životného

prostredia, ktorá je riadne založená a funguje v súlade s požiadavkami stanovenými vnútroštátnym právom, musí mať možnosť napadnúť na súde rozhodnutia o povolení projektu, ktorý môže byť v rozpore s takou povinnosťou zabrániť zhoršeniu stavu vodných útvarov. Tento Dohovor vylučuje vnútroštátnu právnu úpravu, ktoré v situácii, o akú ide v konaní vo veci samej, vylučuje, aby organizácie na ochranu životného prostredia mali právo zúčastniť sa v postavení účastníka konania o udelení povolenia, ktoré obmedzuje právo na podanie prostriedku nápravy na účely napadnutia rozhodnutí vydaných v rámci takéhoto konania v tom zmysle, že toto právo majú iba osoby v postavení účastníkov konania. Takisto bráni výklad k tomuto Dohovoru tomu, aby bolo voči organizácii na ochranu životného prostredia uplatnené ustanovenie vnútroštátneho procesného práva, ktoré sa týka zániku procesného práva, podľa ktorého osoba stráca svoje postavenie účastníka konania, a preto nemôže podať prostriedok nápravy proti rozhodnutiu, ktoré je vydané v tomto konaní, ak počas správneho konania nevzniesla svoje námietky včas, a to najneskôr počas ústnej časti tohto konania.⁹ Ďalej vo svojej rozhodovacej činnosti SD EÚ konštatoval, že ustanovenia článku 9 ods. 3 Dohovoru neobsahujú žiadnu jasnú a presnú povinnosť takej povahy, že by sa ňou priamo musela riadiť právna situácia jednotlivcov. Keďže práva stanovené v uvedenom článku 9 ods. 3 majú „členovia verejnosti“, len ak „sú splnené podmienky uvedené v[o] vnútroštátnom práve, ak sú nejaké“, znamená to, že toto ustanovenie je podriadené z hľadiska jeho výkonu alebo jeho účinkov tomu, že dôjde k vydaniu neskoršieho aktu. Treba však uviesť, že cieľom týchto ustanovení, hoci sú formulované všeobecne, je umožniť zabezpečiť účinnú ochranu životného prostredia.

V prípade neexistencie právnej úpravy Únie v danej oblasti prínaľeží právnomu poriadku každého členského štátu upraviť procesné podmienky žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv,

⁹ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 20. decembra 2017 vo veci Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation proti Bezirkshauptmannschaft Gmünd, C-664/15, ECLI: ECLI:EU:C:2017:987.

ktoré osobám podliehajúcim súdnej právomoci vyplývajú z práva Únie (v predmetnom prípade zo smernice o biotopoch), pričom členské štáty nesú v každom prípade zodpovednosť za zabezpečenie účinnej ochrany týchto práv. V tejto súvislosti, ako vyplýva z ustálenej judikatúry, procesné podmienky žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré osobám podliehajúcim súdnej právomoci vyplývajú z práva Únie, nesmú byť menej výhodné ako procesné podmienky týkajúce sa podobných žalôb vnútroštátnej povahy (zásada ekvivalencie) a nesmú prakticky znemožniť alebo nadmerne sťažiť výkon práv, ktoré priznáva právny poriadok Únie (zásada efektivity). Nemožno si preto predstaviť, že by bez toho, aby sa narušila účinná ochrana práva Únie v oblasti životného prostredia, bol možný taký výklad ustanovení článku 9 ods. 3 Dohovoru, ktorý by spôsobil praktickú nemožnosť alebo veľkú náročnosť výkonu práv zverených právom Únie. Prináleží vnútroštátnemu súdu, aby poskytol taký výklad procesného práva týkajúceho sa podmienok, ktoré je potrebné splniť na podanie správneho opravného prostriedku alebo žaloby, ktorý bude v čo najväčšej možnej miere v súlade tak s cieľmi článku 9 ods. 3 tohto dohovoru, ako aj s cieľom účinnej súdnej ochrany práv poskytovaných právom Únie, aby mohla organizácia na ochranu životného prostredia (akou bolo v danom prípade Lesoochránárske zoskupenie VLK) napadnúť na súde rozhodnutie prijaté v rámci správneho konania, ktoré by mohlo byť v rozpore s právom Únie v oblasti životného prostredia.¹⁰

Len na margo môžeme uviesť, že v tejto súvislosti je nutné prihliadať aj na čl. 6 Dohovoru. V zmysle tohto článku má byť zainteresovaná verejnosť informovaná hneď na začiatku rozhodovacieho procesu týkajúceho sa životného prostredia.¹¹ Procesy účasti verej-

¹⁰ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 8. marca 2011 vo veci Lesoochránárske zoskupenie VLK proti Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, C-240/09, ECLI: ECLI:EU:C:2011:125;

¹¹ V tejto súvislosti je nutné prihliadať aj na čl. 6 Dohovoru. V zmysle tohto článku má byť zainteresovaná verejnosť informovaná hneď na začiatku rozhodovacieho procesu týkajúceho sa životného prostredia, podľa okolností či už verejným

nosti budú zahrňať primeraný časový rámec pre jednotlivé fázy, ktorý poskytne dostatočný čas na informovanie verejnosti a pre verejnosť možnosť pripraviť sa a účinne sa zúčastňovať na rozhodovacom procese o životnom prostredí. Každý signatár Dohovoru umožní včasnú účasť verejnosti v čase, keď sú ešte otvorené všetky možnosti a účasť verejnosti môže prebiehať účinne a takisto bude, ak je to primerané, stimulovať potenciálnych žiadateľov, aby zistili zainteresovanú verejnosť, vstúpili s ňou do diskusie a ešte pred požiadaním o povolenie jej poskytli informáciu o cieľoch ich žiadosti. Ak Dohovor uvádza včasnosť informovania, je v zmysle rozhodnutia SD EÚ nutné mať na mysli, že zainteresovaná verejnosť musí mať k dispozícii všetky relevantné informácie už od štádia prvotstupňového správneho konania ešte predtým, ako sa prijme prvé rozhodnutie, a to v rozsahu, v akom sú tieto informácie k dispozícii v čase, keď prebieha táto fáza konania.¹²

Ďalej Dohovor ustanovuje, že každý signatár požiadá príslušné orgány verejnej moci, aby za účelom preskúmania poskytli zainte-

oznamom alebo jednotlivo, a to vhodným, včasným a účinným spôsobom, okrem iného, o:

- a) navrhovanej činnosti a žiadosti, o ktorej sa bude rozhodovať;
- b) podstate možných rozhodnutí alebo o návrhu rozhodnutia;
- c) orgáne verejnej moci zodpovednom za prijatie rozhodnutia;
- d) uvažovanom postupe, vrátane toho, ako a kedy môže byť poskytnutá táto informácia o:
 - i. začiatku procesu;
 - ii. možnosti účasti verejnosti;
 - iii. čase a mieste akéhokoľvek plánovaného verejného prerokovania;
 - iv. orgáne verejnej moci, od ktorého môžu byť získané príslušné informácie a kde boli informácie pre účely preskúmania verejnosťou uložené;
 - v. príslušnom orgáne verejnej moci alebo akomkoľvek inom úradnom orgáne, ktorému môžu byť predložené pripomienky alebo otázky a časového rozpisu pre predloženie pripomienok a otázok; a
 - vi. skutočnosti, aké informácie o životnom prostredí vzťahujúce sa k navrhovanej činnosti sú k dispozícii, a
- e) skutočnosti, že činnosť podlieha vnútroštátnemu alebo cezhraničnému procesu hodnotenia vplyvov na životné prostredie.

¹² Rozsudok Súdneho dvora z 15. januára 2013 vo veci Jozef Križan a i. proti Slovenskej inšpekcii životného prostredia, vec C-416/10, ECLI: ECLI:EU:C:2013:8.

resovanej verejnosti na základe žiadosti, ak to vyžaduje vnútroštátne právo, bezplatne a ihneď, ako je to možné, prístup k všetkým informáciám o rozhodovacom procese uvedenom v tomto článku, ktoré sú dostupné počas účasti verejnosti. Príslušné informácie majú obsahovať aspoň popis miesta činnosti a fyzikálnu a technickú charakteristiku navrhovanej činnosti vrátane odhadu očakávaných reziduí a emisií; popis významných vplyvov navrhovanej činnosti na životné prostredie; popis uvažovaných opatrení na prevenciu a/alebo zmiernenie vplyvov vrátane vypúšťaných emisií; netechnické zhrnutie vyššie uvedeného; náčrt hlavných možností riešenia vypracovaných žiadateľom a hlavné správy a odporúčania, ktoré boli v súlade s vnútroštátnym právom postúpené orgánu verejnej moci v čase, keď má byť zainteresovaná verejnosť informovaná.

Obsah práva na prístup k spravodlivosti (v oblasti životného prostredia) je teda zrejmý alebo aspoň by mal byť, pôjde najmä o možnosť podať opravný prostriedok pri zamietnutí individuálnej žiadosti o informácie či právo (dotknutej) zainteresovanej verejnosti byť účastníkom konania týkajúceho sa životného prostredia, právo podávať v tomto konaní opravné prostriedky a ako aj brániť záujmy verejnosti aj pred súdmi.

4. Správny súdny poriadok

Ako sa premietol Dohovor a práva zainteresovanej verejnosti do nášho právneho poriadku je zrejmé z ust. § 42 a nasl. SSP. V prípade, ak má zainteresovaná verejnosť alebo dotknutá verejnosť (jednotne používané označenie v SSP „zainteresovaná verejnosť“) právo podľa osobitného predpisu na účasť v administratívnom konaní vo veciach životného prostredia, je oprávnená podať správnou žalobu podľa § 6 ods. 2 písm. a), podať žalobu proti nečinnosti podľa § 6 ods. 2 písm. e), podať žalobu proti všeobecne záväznému nariadeniu, zúčastniť sa na konaní o správnej žalobe podľa § 6 ods. 2 písm. a); ustanovenia tohto zákona týkajúce sa osoby zúčastnenej na konaní sa primerane použijú aj na zainteresovanú verejnosť.

Vo všeobecnosti naformuloval zákonodarca pre zainteresovanú verejnosť aj žalobu v zmysle, že ide o procesný úkon, ktorým zainteresovaná verejnosť uplatňuje právo na súdnu ochranu vo veciach životného prostredia (§ 61 SSP). Zainteresovanej verejnosti priznáva SSP viacero procesných práv, a to aj v prípade, ak nie je účastníkom, ale iba osobou zúčastnenou.

4.1 Oprávnenie podať správnu žalobu (v zmysle ust. § 6 ods. 2 písm. a) SSP) a oprávnenie zúčastniť sa na konaní o správnej žalobe podľa § 6 ods. 2 písm. a) SSP)

V zmysle ust. § 177 ods. 1, 2 SSP sa správnu žalobou žalobca môže domáhať ochrany svojich subjektívnych práv proti rozhodnutiu orgánu verejnej správy alebo opatreniu orgánu verejnej správy. Ochrany iných ako subjektívnych práv sa môže domáhať len prokurátor alebo subjekt výslovne na to oprávnený zákonom. Zainteresovaná verejnosť je (v zmysle ust. § 42 v spojení s ust. § 178 ods. 2 SSP) práve subjektom oprávneným zákonom. V zmysle ust. § 178 ods. 3 SSP je zainteresovaná verejnosť oprávnená podať správnu žalobu proti rozhodnutiu orgánu verejnej správy alebo opatreniu orgánu verejnej správy, ak tvrdí, že tým bol porušený verejný záujem v oblasti životného prostredia. V danom prípade, je žalovaným orgán verejnej správy, ktorý rozhodol v poslednom stupni. Zainteresovaná verejnosť musí správnu žalobu podať v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo vydania opatrenia orgánu verejnej správy.

V tomto prípade platí, že zainteresovaná verejnosť ako žalobca musí byť zastúpená advokátom; ibaže by zástupca zainteresovanej verejnosti, jeho zamestnanec alebo člen, ktorý za neho na správnom súde koná alebo ho zastupuje, vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa.

Keď vystupuje zainteresovaná verejnosť ako žalobca, má práva a povinnosti v zmysle Správneho súdneho poriadku, ktoré žalobcovi prináležia. Avšak zainteresovaná verejnosť nemusí vystupovať

iba v postavení žalobcu, ale môže byť v postavení osoby zúčastnenej. Aj v takom prípade má zachované niektoré procesné práva, napríklad zástupca zainteresovanej verejnosti má právo predkladať písomné vyjadrenia, nahliadať do súdneho spisu a jeho príloh a robiť si z neho výpisy a odpisy alebo žiadať, aby mu bol takýto výpis alebo odpis vydaný. Takisto má jej zástupca právo na to, aby bol upovedomený o pojednávaní a žiadať, aby mu bolo na pojednávaní udelené slovo, právo na doručenie rozsudku (do vlastných rúk zástupcu), doručuje sa jej žaloba, zmena žaloby, uznesenie o priznaní odkladného účinku a rozhodnutie, ktorým sa konanie na správnom súde končí a voči účastníkovi konania, ktorý nebol v konaní úspešný, právo na náhradu iba trov, ktoré jej vznikli v súvislosti s plnením povinnosti, ktorú im správny súd uložil. Z dôvodov hodných osobitného zreteľa im môže správny súd na návrh priznať právo na náhradu ďalších trov konania.

4.2 Oprávnenie podať žalobu proti nečinnosti (v zmysle ust. § 6 ods. 2 písm. e) SSP)

Vo všeobecnosti sa môže v zmysle ust. § 242 SSP žalobca žalobou domáhať odstránenia nečinnosti orgánu verejnej správy v začatom administratívnom konaní. Zainteresovaná verejnosť môže podať žalobu, ak orgán verejnej správy je nečinný v administratívnom konaní týkajúcom sa vecí životného prostredia podľa osobitného predpisu a súčasne neúspešne vyčerpala sťažnosť podľa osobitného predpisu alebo podnet na prokuratúre (§ 244 ods. 3 SSP). V takom prípade musí byť k žalobe pripojené aj oznámenie o výsledku prešetrenia sťažnosti podľa osobitného predpisu alebo vybavenie podnetu prokurátorom. V tomto konaní nemusí byť zainteresovaná verejnosť zastúpená advokátom.

4.3 Oprávnenie podať žalobu proti všeobecne záväznému nariadeniu

Zainteresovanej verejnosti umožňuje SSP podať aj žalobu proti všeobecne záväznému nariadeniu. Zainterosovaná verejnosť môže byť žalobcom, ak tvrdí, že všeobecne záväzným nariadením obce, mesta, mestskej časti alebo samosprávneho kraja bol porušený verejný záujem v oblasti životného prostredia. Takto sa môže zainteresovaná verejnosť domáhať vyslovenia nesúladu všeobecne záväzného nariadenia obce, mesta, mestskej časti alebo samosprávneho kraja vydaného vo veciach územnej samosprávy so zákonom alebo plnenia úloh štátnej správy so zákonom, nariadením vlády a všeobecne záväznými právnymi predpismi ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy v oblasti životného prostredia.

Záver

Nemali by sme zabúdať, že „Dohovor nie je len zmluvou o životnom prostredí, ale aj dohovorom o povinnosti vlády splácať účty, jej transparentnosti a schopnosti reagovať na vonkajšie vplyvy. Taktiež garantuje verejné práva a kladie na zmluvné strany a štátne orgány záväzky, ktoré požadujú prístup k informáciám, účasť verejnosti na rozhodovacom procese a prístup k spravodlivosti“.¹³ Samotný Dohovor umožňuje väčšiu participáciu združení, mimovládnych organizácií, ale aj fyzických a právnických osôb na ochrane životného prostredia. V tomto období je toto právo o to dôležitejšie, keďže klimatické zmeny môžeme pozorovať všade naokolo a nemalo by nám byť ľahostajné, kam naša planéta a naše životné prostredie speje. Aarhuský dohovor vytvoril základný rámec pre

¹³ KRISTANOVÁ, L. Právo na účasť na rozhodovacom procese o veciach životného prostredia vo svetle konania vo veci C-240/09 Lesoochranárske zoskupenie VLK. In: ŠIRICOVÁ, E. (zost.). *Medzinárodné právo životného prostredia*. Košice: UPJŠ PF, 2011, s. 172. ISBN: 978-80-7097-886-3.

širokú verejnú spolupodieľať sa na ochrane životného prostredia a jednotlivé smernice EÚ a následne vnútroštátne zákony ho uvádzajú do praxe, možno viac, ako je to pri iných medzinárodných zmluvách, ktorými je SR viazaná.

Literatúra

Legislatíva:

- Zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 514/2008 Z. z. o nakladaní s odpadom z ťažobného priemyslu v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2003/4/ES z 28. januára 2003 o prístupe verejnosti k informáciám o životnom prostredí.
- Smernica 2003/35/ES Európskeho parlamentu a Rady z 26. mája 2003, ktorou sa ustanovuje účasť verejnosti pri navrhovaní určitých plánov a programov týkajúcich sa životného prostredia, a ktorou sa menia a dopĺňajú s ohľadom na účasť verejnosti a prístup k spravodlivosti, smernice Rady 85/337/EHS a 96/61/ES.
- Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/99/ES z 19. novembra 2008 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva.

Súdne rozhodnutia:

- Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 8. marca 2011 vo veci Lesoochranárske zoskupenie VLK proti Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, C-240/09, ECLI: ECLI:EU:C:2011:125.
- Rozsudok Súdneho dvora z 15. januára 2013 vo veci Jozef Križan a i. proti Slovenskej inšpekcii životného prostredia, vec C-416/10, ECLI: ECLI:EU:C:2013:8.
- Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 20. decembra 2017 vo veci Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation proti Bezirkshauptmannschaft Gmünd, C-664/15, ECLI: ECLI:EU:C:2017:987.

Knížné a časopisecké publikácie:

- JANKUV, J. (ed.). *Vývoj, aktuálne výzvy a Rule of Law medzinárodného práva životného prostredia*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Vývoj a aktuálne výzvy medzinárodného práva životného prostredia“ a medzinárodnoprávnej sekcie „Princíp Rule of Law v medzinárodnom a európskom práve životného prostredia“, ako súčasť medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dni, 20. – 21. septembra 2018. Trnava: PF TU v Trnave, 2018. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 245 s. ISBN 978-80-8168-991-8.
- KOŠIČIAROVÁ, S., SHALALDEH, H.: Aarhuský dohovor – ciele a skutočnosť. *Jus-titiáná revue*, 58, 2006, č. 6 – 7, s. 906 – 914. ISSN 1335-6461;

- MASLEN, M. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*. Praha: Leges, 2016, 248 s. ISBN 978-80-7502-198-4;
- ŠIRICOVÁ, L. (zost.). *Medzinárodné právo životného prostredia* Košice: UPJŠ PF, 2011, 212 s. ISBN: 978-80-7097-886-3.
- WILFLING, P. Účasť mimovládnych organizácií v správnych konaniach a ich prístup k súdu podľa Aarhuského dohovoru. *Justičná revue*, 59, 2007, č. 10, s. 1249 – 1260. ISSN 1335-6461;

Dokumenty a webstránky:

Aarhuský dohovor, <https://www.minzp.sk>

Kontaktný údaj na autora:

viliamponist@gmail.com

**SPECIFIKA IMPLEMENTACE
AARHUSKÉ ÚMLUVY
DO PRÁVNÍHO ŘÁDU ČR¹**
**SPECIFICATIONS FOR THE IMPLEMENTATION
OF THE AARHUS CONVENTION
TO THE LAW OF THE CZECH REPUBLIC**

JUDr. Radomíra Veselá, PhD.

*Ústav environmentální bezpečnosti, Fakulta logistiky a krizového řízení,
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Uherské Hradiště*

Abstrakt: ČR přistoupila k Aarhuské úmluvě už v roce 1998 a ratifikovala ji v roce 2004. Jedná se o mezinárodní smlouvu z oblasti životního prostředí, která veřejnosti přiznává právo každého občana na informace o životním prostředí, které jsou v držení orgánů veřejné moci, právo podílet se na rozhodování o otázkách životního prostředí a právo na přezkumná řízení, jimiž je možné napadnout rozhodnutí orgánů veřejné správy, k nimž došlo v rozporu s výše uvedenými právy či s environmentálním právem obecně. Cílem příspěvku je analyzovat specifika a přínos implementace Aarhuské úmluvy do právního řádu ČR.

Klíčová slova: Úmluva, mezinárodní smlouva, životní prostředí, informace, veřejnost, právní ochrana, rozhodnutí, národní právo.

Abstract: The Czech Republic acceded to the Aarhus Convention in 1998 and ratified it in 2004. It is an international environmental treaty that grants the public every citizen's right to environmental information held by public authorities, the right to participate in environmental decision-making and the right to review procedures to challenge decisions taken by public authorities in violation of the aforementioned rights or environmental law in general. The aim of the paper is to analyze the specifics and benefits of the implementation of the Aarhus Convention into the Czech legal order.

Key words: Convention, international treaty, environment, information, public, legal protection, decision, national law.

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Úvod

Lidská existence závisí na životním prostředí, nicméně člověk si tuto skutečnost dostatečně neuvědomuje a životní prostředí škodlivě ovlivňuje. Řadu konkrétních práv, které umožňují široké veřejnosti participovat na ochraně životního prostředí, zakotvuje *Aarhuská úmluva*. Tímto termínem se obecně označuje „Úmluva Evropské hospodářské komise OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí“. Jedná se o mezinárodní smlouvu, která patří k nejvýznamnějším environmentálním dokumentům, přijatým na mezinárodní úrovni. Svou koncepcí propojuje práva životního prostředí s právy lidskými, a tím pomáhá chránit právo každého z nás na život ve zdravém životním prostředí.

1. Obecná východiska

Česká republika je již od 25. 6. 1998 smluvní stranou Úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (dále jen *Aarhuská úmluva*, *Úmluva*). Úmluva byla podepsána dne 25. června 1998 na 4. ministerské konferenci Evropské hospodářské komise OSN „Životní prostředí pro Evropu“ v dánském Aarhusu. Po ratifikaci dne 6. 7. 2004 byla Úmluva publikována ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 124/2004 Sb.m.s.²

Česká republika je tak vázána Úmluvou z hlediska mezinárodního práva, neboť podle čl. 1 odst. 2 Ústavy ČR „Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva“.³ Ze čl. 10 Ústavy ČR vyplývá, že „vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž

² Viz TUHÁČEK, M., JELÍNKOVÁ, J. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. 279 str., str. 71. ISBN 978-80-247-5464-2.

³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 11. 2019].

ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva“.⁴ Česká republika je však od 1. 5. 2004 členským státem Evropské unie a jako taková je Úmluvou vázána i z titulu členství v EU, neboť EU přistoupila k Aarhuské úmluvě jako celek. Úmluvu podepsala také již v roce 1998 a následně ji schválila rozhodnutím Rady 2005/370/ES. Tzn., že České republice vznikla fakticky dvojitá vázanost Aarhuskou úmluvou.

Aarhuská úmluva byla sjednána za účelem podpory zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti, vytváření podmínek pro aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech týkajících se životního prostředí a zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí. V mezinárodním kontextu je považována za jeden z nejvýznamnějších dokumentů své doby, který je charakterizován jako kvalitativní předěl v komunikaci mezi státní správou a občany, jako nástroj k prohloubení demokracie a k prosazení lidských práv a svobod.⁵ Aarhuská úmluva dává osobám z řad veřejnosti právo na přístup k informacím o rozhodnutích, která se týkají záležitostí životního prostředí, a právo podílet se na těchto rozhodnutích a současně usilovat o nápravu, pokud jejich práva nejsou dodržována.

2. Systematika Aarhuské úmluvy

Aarhuská úmluva obsahuje preambuli, 22 článků a 2 přílohy. Autentická znění jsou v jazyce anglickém, francouzském a ruském. Ostatní znění, a to i české, jsou překlady. Článek 1 vymezuje cíl Úmluvy, článek 2 definuje pojmy pro účely Úmluvy. Z odst. 3, čl. 2

⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 11. 2019].

⁵ Ministerstvo životního prostředí. Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. [online]. [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace.

vyplývá, že informace o životním prostředí (environmentální informace) je jakákoli informace v písemné, obrazové, zvukové, elektronické nebo jiné podobě, o stavu jednotlivých složek životního prostředí (např. ovzduší, voda, půda včetně také geneticky modifikovaných organismů), faktorech, které ovlivňují nebo mohou ovlivnit životní prostředí (např. látky, energie, ale také plány a programy týkající se životního prostředí nebo analýzy a předpoklady, z nichž se vychází při rozhodování v oblasti životního prostředí), a o stavu lidského zdraví a bezpečnosti, pokud mohou být ovlivněny stavem životního prostředí.⁶ Jedná se o demonstrativní výčet a o velmi širokou definici, která byla tímto způsobem navržena za účelem největšího možného posílení procedurálních práv veřejnosti v rámci aplikace Úmluvy. Článek Všeobecná ustanovení, z něhož lze dovodit principy Úmluvy, má číslo 3.

Hmotný obsah Aarhuské úmluvy spočívá na třech tzv. pilířích. I. pilířem je zajištění *přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí* ve vlastnictví orgánů veřejné správy, obsažené v článcích 4 a 5, kde Úmluva jednak definuje přístup k environmentálním informacím, a dále definuje sbírání a rozšiřování informací o životním prostředí.

II. pilíř spočívá v podpoře *účasti veřejnosti na rozhodování o specifických činnostech*, které se týkají životního prostředí, a je obsažen v čl. 6 – 8 Úmluvy. Čl. 6 se týká účasti veřejnosti na rozhodování o specifických činnostech (licencování či povolování konkrétních činností s možným podstatným dopadem na životní prostředí), čl. 7 pokrývá účast veřejnosti při tvorbě plánů, programů a politik týkajících se životního prostředí (územní plánování, akční plány pro životní prostředí a veškeré environmentální politiky na všech úrovních) a čl. 8 se týká účasti veřejnosti na přípravě prováděcích předpisů a obecně použitelných právně závazných normativních nástrojů.

⁶ VERONICA. *Text Aarhuské úmluvy* [online]. Brno: Veronica, © 2014 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.veronica.cz/ucastverejnosti/text_aarhus.doc.

Rozšíření podmínek *přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí* podle čl. 9 Úmluvy představuje III. pilíř, který zajišťuje přístup k soudu či jinému nezávislému orgánu v případě, že byla porušena ustanovení I. či II. pilíře. Články 10 – 22 Úmluvy upravují procesní a organizační náležitosti.⁷ Obsah tří pilířů Aarhuské úmluvy byl českým zákonodárcem přenesen do právní úpravy buď ve formě zvláštních zákonů (první pilíř Aarhuské úmluvy), nebo prostřednictvím jednotlivých ustanovení v zákonech a vyhláškách (druhý a třetí pilíř Aarhuské úmluvy). Díky tomu došlo k poměrně neuspořádanému a problémy činícímu způsobu úpravy této problematiky.⁸

Jednotlivé články Úmluvy jsou podrobně rozebrány v Příručce k implementaci Aarhuské úmluvy, která má sloužit jako referenční nástroj pro zákonodárce a orgány veřejné správy v každodenní práci při naplňování Aarhuské úmluvy a pomoci veřejnosti a ekologickým nevládním organizacím při uplatňování jejich práv vyplývajících z Úmluvy. Příloha I obsahuje seznam činností, o nichž se obligatorně rozhoduje za účasti veřejnosti podle čl. 6 odst. 1. Příloha II upravuje rozhodčí řízení, což je podle čl. 16 odst. 2 Úmluvy jeden ze dvou možných způsobů řešení sporů. (Druhým způsobem je soudní pře vedená před Mezinárodním soudním dvorem.)

3. Implementace Aarhuské úmluvy do právního řádu ČR

Implementace je slovo, které pochází z angličtiny, která je převzala z latiny. Latinské *implementum* (uskutečnění, naplnění) je odvozeno od slovesa *implere*. Z uvedeného lze dovodit, že implementací Úmluvy se rozumí zajištění skutečného naplňování práv

⁷ Viz VERONICA. *Text Aarhuské úmluvy* [online]. Brno: Veronica, © 2014 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.veronica.cz/ucastverejnosti/text_aarhus.doc.

⁸ MÜLLEROVÁ, H. et al. *Public participation in environmental decision-making: Implementation of the Aarhus Convention*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013, 53 s.

garantovaných Úmluvou v praxi. Implementace tedy předpokládá přípravu, dodržování i výklad zákonů v duchu Aarhuské úmluvy a naplňování i dalších Úmluvou stanovených podmínek, které nemají povahu zákonných požadavků. Koordinačním orgánem pro implementaci Aarhuské úmluvy je Ministerstvo životního prostředí, které spolupracuje s dalšími resorty i ekologickými nevládními organizacemi při hodnocení stavu implementace Úmluvy.

Aarhuská úmluva, jak je uvedeno shora v kapitole Ad 2., je mezinárodní smlouvou, k jejíž ratifikaci dal Parlament České republiky souhlas a již je Česká republika vázána na základě Ústavy ČR, a tudíž je Úmluva součástí našeho právního řádu. Z pohledu unijního práva je potom Aarhuská úmluva součástí unijní legislativy, což znamená, že je závazná i vůči institucím Evropské unie a zároveň i pro Českou republiku jako člena Evropské unie. Na základě této právní interpretace by se tedy dala očekávat přímá aplikovatelnost ustanovení Aarhuské úmluvy, avšak ohledně přímé aplikovatelnosti Úmluvy se vede v ČR dlouhodobý interpretační spor, zda jsou její pravidla o účasti v řízeních a přístupu k právní ochraně přímo aplikovatelná. Žalobci z řad občanských sdružení tvrdí, že ano, soudy však doposud mají, alespoň prozatím, opačný názor, stejně jako někteří právní teoretici.⁹

Ústavní soud České republiky se vyjádřil k této otázce komplexně v nálezu ze dne 30. 5. 2014 pod sp. zn. I. ÚS 59/14, kdy v bodě č. 19 citovaného nálezu na jedné straně konstatuje, že Ústavní soud „nehodlá zpochybňovat stávající výklad Aarhuské úmluvy z hlediska neexistence jejího přímého účinku“, přičemž na druhé straně v témže bodě uvádí, že „nelze relevantně jednat bez přihlednutí k Aarhuské úmluvě jako k interpretačnímu pramenu“.¹⁰ K této otázce se Ústavní soud vyjadřoval již v plenárním nálezu ze dne 19. 11. 2008 pod sp. zn. Pl. ÚS 14/07 (N 198/51 SbNU 409), v nálezu ze dne 17. 3. 2009 pod sp. zn. IV. ÚS 2239/07 (N 57/52 SbNU 267) a v usnesení ze

⁹ TUHÁČEK, M., JELÍNKOVÁ, J. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. 279 s., str. 19. ISBN 978-80-247-5464-2.

¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014 pod sp. zn. I. ÚS 59/14.

dne 30. 6. 2008 pod sp. zn. IV. ÚS 154/08. Závazkům vyplývajícím z Aarhuské úmluvy Ústavní soud v žádném z uvedených nálezů nepřiznal přímý účinek, neboť nejsou splněny podmínky přímé aplikovatelnosti, které v případě kolize s vnitrostátním právem předpokládají, že „dané ustanovení určí přímo uplatnitelná právní pravidla, která jsou k přímé aplikaci způsobilá, nikoli jen závazky pro stát zařadit konkrétní právní pravidla do vnitrostátního právního řádu“.¹¹

Ústavní soud však připouští, že je-li možné interpretovat vnitrostátní normy vícero možnými způsoby, má přednost ten výklad, který naplňuje požadavky Aarhuské úmluvy. Ústavní soud svoje stanovisko k této otázce opřel o rozhodnutí Rady č. 2005/370/ES ze dne 17. února 2005, kterým přistoupilo k Aarhuské úmluvě také Evropské společenství, a tímto aktem se Úmluva stala součástí komunitárního práva, a to v režimu tzv. smíšených smluv. Formálně Česká republika požadavky Úmluvy splnila v rámci I. pilíře zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 123/1998 Sb. upravuje podmínky výkonu práva na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, jimiž disponují orgány veřejné správy a další povinné subjekty, a to ať již jde o pasivní zpřístupňování (na žádost), nebo o aktivní zpřístupňování zveřejněním¹². Citovaný zákon však vznikl dříve, než byla ratifikována Úmluva, a tudíž byla nezbytná vládní novela č. 6/2005 Sb., kterým se změnil z. č. 123/1998 Sb. Z důvodové zprávy k prováděcí novele mj. vyplývá, že tato přejímá požadavky Úmluvy v případě I. pilíře, když nově specifikovala legislativní vymezení zákona č. 123/1998 Sb., procesní pravidla a dále konkretizovala povinnosti jednotlivých povinných subjektů v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty.

¹¹ TUHÁČEK, M., JELÍNKOVÁ, J. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. 279 s., str. 19. ISBN 978-80-247-5464-2.

¹² TUHÁČEK, M., JELÍNKOVÁ, J. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. 279 s., str. 58. ISBN 978-80-247-5464-2.

Spornými body v rámci uplatňování Úmluvy v ČR by mohlo být jednak zakotvení odepření poskytnutí informace o životním prostředí, a dále stanovení úhrad za poskytnutí informace. Obecně však lze konstatovat, že z hlediska uplatňování I. pilíře závažnější problémy nevznikají, což je mj. patrné z nálezu Výboru pro kontrolu dodržování Aarhuské úmluvy ACCC/C/2010/50.

V oblasti II. pilíře dochází k podpoře účasti veřejnosti na rozhodování o specifických činnostech, které se týkají životního prostředí, zejména zákonem o posuzování vlivů na životní prostředí (EIA, č. 100/2001 Sb.), významně novelizovaným zákonem č. 39/2015 Sb., který nabyl účinnosti 1. 4. 2015. Spolu s novelou zákona EIA byl novelizován i zákon o ochraně přírody a krajiny, vodní zákon, stavební zákon, zákon o integrované prevenci a zákon o vodovodech a kanalizacích. Velká novela EIA byla vyvolána požadavky Evropské komise.¹³ Prvky druhého pilíře jsou zapracovány i do zákonů o posuzování vlivu koncepcí na životní prostředí (SEA, č. 93/2004 Sb.), o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.), na jehož základě se mohou stát občanská sdružení působící v ochraně přírody účastníky správních řízení, o vodách (č. 254/2001 Sb.), o prevenci závažných havárií (č. 353/1999 Sb.) a o integrované prevenci a omezování znečištění (IPPC, č. 76/200 Sb.).

Problematickými se jeví formulace některých podmínek pro to, aby se občanské sdružení (spolek), které se účastní procesu EIA, stalo účastníkem navazujících řízení, dále nemožnost napadat stanovisko EIA jako výsledek procesu EIA samostatně, ale jen s navazujícím rozhodnutím, a ustanovení zakotvující možnost občanských sdružení (spolků) domáhat se žalobou zrušení navazujícího rozhodnutí z důvodu porušení zákona o posuzování vlivů na životní prostředí.

Právo na přístup k soudní ochraně podle III. pilíře Aarhuské úmluvy je v České republice upraveno pouze obecně v zákoně č. 150/2002 Sb., soudním řádu správním. Z hlediska českého

¹³ TUHÁČEK, M., JELÍNKOVÁ, J. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. 279 s., str. 72. ISBN 978-80-247-5464-2.

právního řádu je v souvislosti se soudní ochranou poukazováno na fakt, že v rámci správního soudnictví mohou právnické osoby podle stávající judikatury úspěšně tvrdit pouze zkrácení na svých procesních právech, což souvisí s ustálenou judikaturou soudů¹⁴, že právnické osobě z její podstaty nenáleží hmotné právo na příznivé životní prostředí, neboť není biologickým organismem.

Ohledně přezkumu správních rozhodnutí ve správním soudnictví platí, že tyto akty soud přezkoumá v mezích žalobních bodů, což ve spojení se skutečností, že nevládní organizace mohou namítat jen zkrácení na svých procesních právech, znamená, že daný akt není přezkoumáván komplexně, po stránce hmotné i procesní, jak vyžaduje Úmluva. Právě výše uvedená praxe je často ekologickými organizacemi kritizována s poukazem závazek státu zajistit dotčené veřejnosti přístup k soudní ochraně.

Naplňováním článku 9 odst. 3 Úmluvy je nepochybně i možnost obrátit se s podnětem na veřejného ochránce práv.¹⁵ Na veřejného ochránce práv se sice může obrátit kdokoli, avšak nevýhodou je jeho omezená působnost. Otázka soudní ochrany ve věcech životního prostředí se České republiky dotýká zejména v souvislosti s příliš dlouhou dobou projednávání sporů, finančními bariérami, korupcí, nepřilíš velkou orientací soudců v právu životního prostředí a také v souvislosti s nedostatkem důvěry veřejnosti v soudnictví jako takové.

Nejvyšším orgánem Úmluvy je *Setkání stran Úmluvy*, kterého se účastní jednak zástupci jednotlivých smluvních států, ale také zástupci mezinárodních organizací, národních environmentálních organizací a dalších relevantních aktérů. Setkání stran řeší především témata týkající se implementace Úmluvy, hodnotí její dosavadní vývoj, přijímá plán aktivit na následující období a deklarace stran Úmluvy a jiná rozhodnutí. Kontrolní mechanismus Aarhuské úmluvy zahrnuje jednak povinnost všech smluvních stran předklá-

¹⁴ Viz usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2003 pod sp. zn. IV. ÚS 254/02.

¹⁵ Viz Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 11. 2019].

dat pravidelné zprávy o stavu implementace a zejména pak činnost Výboru pro dodržování Aarhuské úmluvy (dále „Výbor“).¹⁶ Výbor je složen z devíti nezávislých odborníků volených smluvními stranami na základě regionální vyváženosti a na základě čl. 15 Aarhuské úmluvy má pravomoc přezkoumávat plnění ustanovení Úmluvy. Přezkumný mechanismus je zahájen podáním některé ze stran Úmluvy, které se může týkat jiného signatáře Úmluvy, ale také samotného podatele, dále Výboru může být podnět postoupen Sekretariátem a nakonec i každý může podat sdělení ohledně některého ze signatářů Aarhuské úmluvy. Výstupem prošetřování případu je zpráva o souladu s ustanoveními nebo o implementaci ustanovení Úmluvy a případná doporučení pro členský stát.

V roce 2012 vytkl Výbor České republiky řadu nedostatků, i když Ministerstvo životního prostředí setrvale hájilo stanovisko, že ČR plní své závazky z Úmluvy řádně. Ke kritice Výboru se následně přidalo nepříznivé hodnocení Evropské komise ve věci provádění směrnice o posuzování vlivů na životní prostředí Českou republikou. První nález Výboru vůči České republice byl přijat dne 29. 6. 2012 jako rozhodnutí ACCC/C/2010/50. Nález byl vydán na základě stížnosti Ekologického právního servisu, který tvrdil, že ČR nedodržuje závazky vyplývající z ust. čl. 3 odst. 1, čl. 6 odst. 3, čl. 9 odst. 2, 3 a 4 Úmluvy. Druhý nález Výboru byl přijat jako rozhodnutí ACCC/C/2012/70 ze dne 1. 4. 2014.¹⁷ Stížnost i nález se týkaly informování a účasti veřejnosti při přípravě Národního alokačního plánu pro emisní povolenky. České republice vznikla povinnost přijmout opatření k odstranění jednotlivých výše uvedených porušení úmluvy a informovat o nich Výbor ve stanovených termínech.

¹⁶ Viz *Aarhuská úmluva: Příručka k implementaci* [online]. Evropská komise OSN, 2013 [cit. 4. 11. 2019] Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/pri-rucka_implementation_aarhuske_umluvy/\\$FILE/OMV-AU_pr%C5%AFvodce_implementation%C3%AD-20140711.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/pri-rucka_implementation_aarhuske_umluvy/$FILE/OMV-AU_pr%C5%AFvodce_implementation%C3%AD-20140711.pdf).

¹⁷ Viz MÜLLEROVÁ, H., HUMLÍČKOVÁ, P. *Nové přístupy k implementaci Aarhuské úmluvy v ČR*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2014. 98 s., str. 67. ISBN 978-80-87439-16-6.

Dne 3. 7. 2019 proběhlo za účasti zástupců MŽP a SÚJB ústní jednání před Výborem ve věci povolení dalšího provozu jaderné elektrárny Dukovany. Výbor tuto otázku řeší na základě podnětu několika nevládních organizací a výsledkem tohoto řízení by měl být závěr, zda je legislativa České republiky v souladu s Aarhuskou úmluvou v případě povolování dalšího provozu jaderné elektrárny Dukovany poté, co dosavadní povolení k provozu skončilo uplynutím doby jeho platnosti. Závěr řízení může mít dopady i na povolování provozu jaderných elektráren obecně.

Česká republika má tedy prozatím mezery a problémy s naplňováním Úmluvy, které jsou předmětem zpráv o naplňování Úmluvy. Výklad Úmluvy českými soudy není jednotný ani konzistentní. Realizaci Úmluvy v České republice se věnuje především asociace ekologických organizací Zelený kruh. Při příležitosti ratifikace Úmluvy v ČR zprovoznil internetovou stránku: www.ucastverejnosti.cz, kde průběžně sleduje naplňování Úmluvy v praxi.

Závěr

I přes dílčí obtíže České republiky při implementaci do národního právního řádu zůstává Aarhuská úmluva unikátní pojistkou prosazování práva na zdravé životní prostředí, kterou lze považovat za jeden z nejvýznamnějších mezinárodních environmentálních dokumentů současnosti, neboť v případě životního prostředí se jedná o veřejný statek vyžadující všestrannou péči.

Literatura

- DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. Praha: C. H. Beck, 2010. 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.
- TUHÁČEK, M., JELÍNKOVÁ, J. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. 279 s. ISBN 978-80-247-5464-2.
- CHYBA, J. Aarhuská úmluva a její implementace do právního řádu České republiky. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2001/č. 1, str. 29 – 33. ISSN 1210-9126.

- MÜLLEROVÁ, H. a kol. *Public Participation in Environmental Decision-making: Implementation of the Aarhus Convection*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013, 53 s.
- MÜLLEROVÁ, H., HUMLÍČKOVÁ, P. *Nové přístupy k implementaci Aarhuské úmluvy v ČR*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2014. 98 s. ISBN 978-80-87439-16-6.
- HUMLÍČKOVÁ, P. *Zpráva o implementaci Aarhuské úmluvy 2009*. Zelený kruh. Praha 2010. [Cit. 4. 11. 2019]. Dostupné z: <http://www.zelenykruh.cz/cz/aktuality/zprava-o-implementaci-aarhuske-umluvy-2009/>.
- Ministerstvo životního prostředí. Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. [online]. [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace.
- Aarhuská úmluva: Příručka k implementaci* [online]. Evropská komise OSN, 2013 [cit. 4. 11. 2019] Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/prirucka_implementace_aarhuske_umluvy/\\$FILE/OMV-AU_pr%20C5%20AFvodce_implementac%C3%AD-20140711.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/prirucka_implementace_aarhuske_umluvy/$FILE/OMV-AU_pr%20C5%20AFvodce_implementac%C3%AD-20140711.pdf). Dostupné z: <http://www.ucastverejnosti.cz/dokumenty/aarhuskaumluva-2-2009-web.pdf>.
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 11. 2019].
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 11. 2019].
- Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 11. 2019].
- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 11. 2019].
- Zákon č. 150/2002 Sb., o soudním řádu správním, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 11. 2019].
- Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 11. 2019].
- VERONICA. *Text Aarhuské úmluvy* [online]. Brno: Veronica, © 2014 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné z: http://www.veronica.cz/ucastverejnosti/text_aarhus.doc.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014 pod sp. zn. I. ÚS 59/14
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2003 pod sp. zn. IV. ÚS 254/02

Kontaktní údaj na autora:
vesela.radomira@seznam.cz

**PREHĽAD MEDZINÁRODNEJ
ZMLUVNEJ ÚPRAVY V OBLASTI OCHRANY
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA ZÁVÄZNEJ
PRE SLOVENSKÚ REPUBLIKU¹**
**OVERVIEW OF THE INTERNATIONAL
LAW REGULATION IN THE FIELD
OF ENVIRONMENTAL PROTECTION BINDING
ON THE SLOVAK REPUBLIC**

Ing. Jana Koprlová, PhD.

*Katedra správneho práva, práva životného prostredia a finančného práva,
Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave*

Abstrakt: Cieľom predloženého príspevku je predstaviť a sprehľadniť medzinárodnú zmluvnú úpravu v oblasti ochrany životného prostredia záväznú pre Slovenskú republiku. Podľa základného zamerania jej pôsobnosti postupne ju predstavíme a sprehľadníme v nasledujúcich deviatich hlavných oblastiach: ochrana životného prostredia všeobecne; ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy; ochrana vôd; odpady a odpadové hospodárstvo; ochrana prírody; ionizujúce žiarenie a jadrová bezpečnosť; energetika a životné prostredie; zdravie a životné prostredie; ochrana pôd.

Kľúčové slová: Medzinárodné právo verejné; medzinárodné právo životného prostredia; medzinárodná zmluvná úprava; právna záväznosť; ochrana životného prostredia; ochrana životného prostredia všeobecne; ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy; ochrana vôd; odpady a odpadové hospodárstvo; ochrana prírody; ionizujúce žiarenie a jadrová bezpečnosť; energetika a životné prostredie; zdravie a životné prostredie; ochrana pôd; Slovenská republika.

Abstract: The aim of this paper is to present and to clarify the international law regulation in the field of environmental protection binding on the Slovak Republic. In line with the basic focus of its interest, it will be gradually

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD. Príspevok odzrkadľuje právny stav platný ku dňu 1. november 2019.

introduced and clarified in the following nine main areas: protection of the environment in general; air and ozone layer protection; water protection; waste and waste management; nature protection; ionizing radiation and nuclear safety; energy and the environment; health and the environment; soil protection.

Key words: International Public Law; International Environmental Law; International Law Regulation; Legal Force; Environmental Protection; Protection of the Environment in General; Air and Ozone Layer Protection; Water Protection; Waste and Waste Management; Nature Protection; Ionizing Radiation and Nuclear Safety; Energy and the Environment; Health and the Environment; Soil Protection; the Slovak Republic.

Úvod

Medzinárodná ochrana životného prostredia vytvára právom jednu z absolútne kľúčových oblastí smerovania záujmu medzinárodného práva verejného. Ako turbulentne rozvíjajúca sa oblasť položila tiež v posledných desaťročiach základy na sformovanie najmladšieho odvetia medzinárodného práva verejného – medzinárodného práva životného prostredia,² ktoré môžeme komplexne vymedziť ako „súhrn zásad, inštitútov a pravidiel medzinárodného práva, ktoré upravujú ochranu životného prostredia v celosvetovom i regionálnom rozmere, ako aj v oblasti kozmického priestoru“.³

² Bližšie pozri ŠTURMA, P. et al. *Mezinárodní právo životního prostředí: I. část: (Obecná)*. Beroun: IFEC, 2004, 193 s. ISBN 80-903409-2-X; pozri tiež podkapitulu 1.7 Medzinárodné právo životného prostredia v JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., BLAŠKOVIČ, K., BUCHTA, T., ARBET, D. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. Plzeň: Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2016, s. 94 – 124, ISBN 978-80-7380-597-5, ako aj JANKUV, J. *Mechanismy ochrany lidských environmentálních práv v medzinárodnom práve verejnom, v práve Európskej únie a v právnom poriadku Slovenskej republiky*. Praha: Leges, 2018, 200 s. ISBN 978-80-7502-309-4.

³ Bližšie pozri JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., BLAŠKOVIČ, K., BUCHTA, T., ARBET, D. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. Plzeň: Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2016, s. 94. ISBN 978-80-7380-597-5.

Ako uvádza Juraj Jankuv, „normy z oblasti medzinárodno-právnej ochrany životného prostredia sú obsiahnuté v niektorých obyčajových pravidlách všeobecného medzinárodného práva, v troch stovkách univerzálnych, regionálnych a partikulárnych zmlúv, vo viac ako tisícke dvojstranných dohôd a v desiatkach rezolúcií a iných dokumentov Organizácie Spojených národov a iných univerzálnych a regionálnych medzinárodných organizácií“.⁴

Prehľad medzinárodnej zmluvnej úpravy v oblasti ochrany životného prostredia záväznej pre Slovenskú republiku

Medzinárodná zmluvná úprava⁵ v oblasti ochrany životného prostredia záväzná pre Slovenskú republiku sa podľa základného zamerania jej pôsobnosti člení do nasledujúcich hlavných oblastí: I. ochrana životného prostredia všeobecne; II. ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy; III. ochrana vôd; IV. odpady a odpadové hospodárstvo; V. ochrana prírody; VI. ionizujúce žiarenie a jadrová

⁴ Bližšie pozri JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., BLAŠKOVIČ, K., BUCHTA, T., ARBET, D. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. Plzeň: Vydavateľstvi a nakladateľstvi Aleš Čeněk, 2016, s. 94. ISBN 978-80-7380-597-5.

⁵ K problematike medzinárodného zmluvného práva a medzinárodnej zmluvy pozri bližšie kapitolu 3 Pramene medzinárodného práva, časť 3.1 Medzinárodná zmluva v JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., ŠMID, M., BLAŠKOVIČ, K. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. Plzeň: Vydavateľstvi a nakladateľstvi Aleš Čeněk, 2015, s. 140 – 178. ISBN 978-80-7380-559-3, ako aj JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D. et al. *Medzinárodné zmluvné právo a jeho interakcia s právnym poriadkom Slovenskej republiky*. Plzeň: Vydavateľstvi a nakladateľstvi Aleš Čeněk, 2011, 583 s. ISBN 978-80-7380-342-1. K problematike uzatvárania medzinárodných zmlúv pozri bližšie LANTAJOVÁ, D. Štruktúra medzinárodnej zmluvy, uzatváranie medzinárodných zmlúv všeobecne, uzatváranie mnohostranných a viacstranných zmlúv, uzatváranie dvojstranných zmlúv. In: JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D. et al. *Medzinárodné zmluvné právo a jeho interakcia s právnym poriadkom Slovenskej republiky*. Plzeň: Vydavateľstvi a nakladateľstvi Aleš Čeněk, 2011, s. 40 – 54. ISBN 978-80-7380-342-1.

bezpečnosť; VII. energetika a životné prostredie; VIII. zdravie a životné prostredie; IX. ochrana pôd.^{6,7}

⁶ Bližšie pozri Medzinárodné dohovory. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty-1/medzinarodne-dohovory>.

⁷ Pozn.: Uvedené členenie uvádza Enviroportál – Informačný portál rezortu Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky. Na porovnanie, český autor Milan Damohorský vymedzuje v prehľadovej časti kolektívneho diela *Medzinárodné právo životného prostredia – II. časť (zvláštni)*, vydaného v roku 2008, nasledujúce základné členenie oblastí medzinárodnej ochrany životného prostredia: I. Ochrana ovzdušia a globálnej atmosféry; II. Ochrana medzinárodných vodných tokov; III. a IV. (spoločne): Ochrana mora a živých morských zdrojov, ochrana prostredia morského dna; V. a VI. (spoločne): Ochrana pôdy a lesov; VII. Ochrana prírody, krajiny a ohrozených druhov; VIII. Ochrana životného prostredia pred zdrojmi ohrozenia (v členení Odpady; Nebezpečné chemické látky; Ionizujúce žiarenie); IX. Ochrana životného prostredia Antarktídy; X. Hodnotenie vplyvov na životné prostredie, účasť verejnosti; XI. Zodpovednosť za škody na životnom prostredí. Bližšie pozri DAMOHORSKÝ, M. et al. *Mezinárodní právo životního prostředí. II. část: (Zvláštní)*, Beroun: IFEC, 2008, s. 308 – 317. ISBN 978-80-903409-8-9. Pochopiteľne, nie všetky oblasti musia mať svoje zastúpenie v podobe medzinárodnej zmluvnej úpravy v oblasti ochrany životného prostredia záväznej pre Slovenskú republiku. Rovnako na porovnanie môžeme ďalej uviesť základné členenie predmetných oblastí Organizáciou Spojených národov prezentované v súvislosti s členením mnohostranných medzinárodných zmlúv uložených u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov (Kapitola XXVII – Životné prostredie): I. Ochrana ovzdušia; II. Ochrana ozónovej vrstvy; III. Cezhraničný pohyb nebezpečných odpadov a ich zneškodňovanie; IV. Posudzovanie vplyvov na životné prostredie presahujúcich hranice štátov; V. Ochrana a využívanie cezhraničných vodných tokov a medzinárodných jazier; VI. Cezhraničné účinky priemyselných havárií; VII. Klimatické zmeny; VIII. Biologická diverzita; IX. Ochrana malých veľrýb v Baltskom mori, severovýchodnom Atlantiku, Írskom a Severnom mori; X. Boj proti rozširovaniu púští v krajinách, ktoré zažívajú vážne sucho a/alebo rozširovanie púští, najmä v Afrike; XI. Kooperatívne donucovacie operácie zamerané na nezákonný obchod s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami; XII. Právo nenavigačného využitia medzinárodných vodných tokov; XIII. Prístup k informáciám, účasť verejnosti na rozhodovaní a prístup k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia; XIV. Postup udeľovania predchádzajúceho informovaného súhlasu pre určité nebezpečné chemikálie a pesticídy v medzinárodnom obchode; XV. Perzistentné organické znečisťujúce látky; XVI. Občianskoprávna zodpovednosť a kompetencia škôd spôsobených cezhraničnými účinkami priemyselných havárií na cezhraničných vodách; XVII. Olovo; XVIII. Prístup k informáciám, účasť verejnosti a spravodlivosť v záležitostiach životného prostredia v Latinskej Amerike

I. Ochrana životného prostredia všeobecne

V oblasti ochrany životného prostredia všeobecne je Slovenská republika viazaná najmä nasledujúcimi medzinárodnými právnymi aktmi: jedným rámcovým medzinárodným dohovorom, tromi medzinárodnými dohovormi a siedmimi k nim prináležiacimi protokolmi, ako aj jednou medzinárodnou zmluvou a jednou medzinárodnoprávnou agendou. Tvoria ich:

I. a) Zmluva o Antarktíde:

Bola dojednaná 1. decembra 1959 vo Washingtone, platnosť nadobudla 23. júna 1961. Listina o prístupe k Zmluve, s ktorou vyslovilo svoj súhlas Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky 29. marca 1962 a ktorú prezident republiky podpísal 6. mája 1962, bola uložená u Štátneho departmentu Spojených štátov amerických 14. júna 1962. Podľa svojho článku XIII v rovnaký deň vstúpila pre Československú socialistickú republiku do platnosti. Slovenská republika sa po rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky stala samostatnou zmluvnou stranou Zmluvy od 1. januára 1993;⁸

a Karibiku. Ako vidno, z hľadiska teritoriálnej pôsobnosti sú ťažiskové oblasti globálneho charakteru postupne dopĺňané kľúčovými špecifickými oblasťami regionálneho charakteru a z hľadiska predmetu zamerania medzinárodnoprávnej ochrany sa takisto presúva pozornosť z globálnych otázok na pomerne úzko vymedzené špecifické oblasti ochrany. Bližšie pozri Multilateral Treaties Deposited with the Secretary-General: CHAPTER XXVII: Environment. In: *United Nations Treaty Collection* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: https://treaties.un.org/pages/Treaties.aspx?id=27&subid=A&clang=_en.

⁸ Bližšie pozri Vyhlášku ministra zahraničných vecí Československej socialistickej republiky č. 76/1962 Zb. o dojednaní Zmluvy o Antarktíde, ako aj Zmluva o Antarktíde. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/178>.

I. b) Dohovor o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov v Hel-sinkách 27. marca 1992, platnosť nadobudol 19. apríla 2000 na základe článku 30 ods. 1. Prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o prístupe k Dohovoru 26. augusta 2000. Listina o prístupe bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov ako depozitára Dohovoru 9. septembra 2003. Dohovor nadobudol pre Slovenskú republiku platnosť 8. decembra 2003 na základe článku 30 ods. 3.⁹ V dňoch 15. až 17. novembra 2006 bola na Konferencii zmluvných strán Dohovoru o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií v Ríme prijatá zmena Prílohy I Dohovoru o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií, ktorá nadobudla platnosť 19. marca 2008 v súlade s článkom 26 ods. 4,¹⁰

I. c) Dohovor o hodnotení vplyvu na životné prostredie presahujúceho štátne hranice:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 25. februára 1991 v Espoo, platnosť nadobudol 10. septembra 1997. Česká a Slovenská Federatívna Republika ho podpísala 20. augusta 1991 po predchádzajúcom súhlase obidvoch republík s výhradou ratifikácie. Na základe súhlasu vlády Slovenskej republiky a Národnej rady Slovenskej republiky bola k nemu vyhotovená ratifikačná listina Slovenskej republiky, ktorú 22. novembra 1999 podpísal prezident Slovenskej republiky. Uložená bola u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov ako depozitára Dohovoru. Doho-

⁹ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 506/2003 Z. z. o prijatí Dohovoru o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/177>.

¹⁰ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 298/2011 Z. z. o Rozhodnutí 2006/2 – Zmena Prílohy I Dohovoru.

vor nadobudol pre Slovenskú republiku platnosť 17. februára 2000 v súlade s článkom 18 ods. 3;¹¹

I. ca) Protokol o strategickom environmentálnom hodnotení k Dohovoru o hodnotení vplyvu na životné prostredie presahujúceho štátne hranice:

Bol prijatý v Kyjeve 21. mája 2003. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas uznesením č. 761 z 15. februára 2008 a rozhodla o tom, že Protokol je medzinárodnou zmluvou podľa článku 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, ktorá má prednosť pred zákonmi. Prezident Slovenskej republiky Protokol ratifikoval 22. apríla 2008. Ratifikačná listina bola 25. júna 2010 uložená u deponitára, generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov. Protokol nadobudol platnosť 11. júla 2010 v súlade s článkom 24 ods. 1;¹²

I. d) Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 25. júna 1998 v Aarhuse, do platnosti vstúpil 30. októbra 2000. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1840 z 23. septembra 2005 a rozhodla, že Dohovor je medzinárodná zmluva podľa článku 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, ktorá má prednosť pred zákonmi. Prezident Slovenskej republiky

¹¹ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 162/2000 Z. z. o prijatí Dohovoru o hodnotení vplyvu na životné prostredie presahujúceho štátne hranice; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o hodnotení vplyvov na životné prostredie presahujúcich štátne hranice. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/179>.

¹² Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 439/2010 Z. z. o prijatí Protokolu o strategickom environmentálnom hodnotení k Dohovoru o hodnotení vplyvu na životné prostredie presahujúceho štátne hranice, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.

podpísal listinu o prístupe 31. októbra 2005. Listina o prístupe bola uložená 5. decembra 2005 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dohovoru. Vo vzťahu k Slovenskej republike Dohovor nadobudol platnosť 5. marca 2006 podľa článku 20 ods. 3 Dohovoru;¹³

I. da) Protokol o registroch únikov a prenosov znečisťujúcich látok k Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia:

Bol prijatý v Kyjeve 21. mája 2003. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas uznesením č. 688 z 11. decembra 2007 a rozhodla o tom, že Protokol je medzinárodnou zmluvou podľa článku 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, ktorá má prednosť pred zákonmi. Prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o prístupe 29. februára 2008. Listina o prístupe bola uložená 1. apríla 2008 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dohovoru. Protokol nadobudol platnosť 8. októbra 2009 v súlade s článkom 27 ods. 1. Vo vzťahu k Slovenskej republike nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 8. októbra 2009;¹⁴

¹³ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 43/2006 Z. z. o prijatí Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/257>.

¹⁴ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 353/2010 Z. z. o prijatí Protokolu o registroch únikov a prenosov znečisťujúcich látok k Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.

I. e) Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát:

Bol podpísaný 22. mája 2003 v Kyjeve, platnosť nadobudol 4. januára 2006 na základe článku 21 ods. 3 Rámcového dohovoru. Slovenská republika ho podpísala 22. mája 2003 a ratifikovala ho 3. marca 2004. Listina o schválení bola uložená u depozitára Rámcového dohovoru, vlády Ukrajiny, 11. mája 2004. Rámcový dohovor nadobudol v Slovenskej republike platnosť 4. januára 2006;¹⁵

I. ea) Protokol o zachovaní a trvalo udržateľnom využívaní biologickej a krajinskej diverzity k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát:

Bol podpísaný v Bukurešti 19. júna 2008. Slovenská republika ho podpísala 18. júna 2009, medzinárodne nadobudol platnosť 28. apríla 2010. Listina o schválení Protokolu bola 5. mája 2011 uložená u depozitára, ktorým je vláda Ukrajiny. Protokol vo vzťahu k Slovenskej republike nadobudol platnosť 3. augusta 2011;¹⁶

I. eb) Protokol o trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesov k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát:

Bol podpísaný v Bratislave 27. mája 2011. Listina o schválení Protokolu bola 2. marca 2013 uložená u depozitára, ktorým je vláda Ukrajiny. Protokol nadobudol platnosť 21. októbra 2013 v súlade s článkom 21 ods. 3 Rámcového dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát;¹⁷

¹⁵ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 111/2006 Z. z. o prijatí Rámcového dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/277>.

¹⁶ Bližšie pozri Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Karpatský dohovor. In: *Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirrody-krajiny/medzinarodne-dohovory/karpatsky-dohovor/>.

¹⁷ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí

I. ec) Protokol o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát:

Bol podpísaný v Bratislave 27. mája 2011. Listina o schválení Protokolu bola 6. marca 2012 uložená u depozitára, ktorým je vláda Ukrajiny. Protokol nadobudol platnosť 29. apríla 2013 v súlade s článkom 21 Rámcového dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát;¹⁸

I. ed) Protokol o trvalo udržateľnej doprave k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát:

Bol za Slovenskú republiku podpísaný v Mikulove 26. septembra 2014. Listina o schválení Protokolu bola uložená 13. mája 2015 u depozitára, ktorým je vláda Ukrajiny. Protokol nadobudol platnosť 14. januára 2019 v súlade s článkom 21 ods. 3 Rámcového dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát a článkom 24 Protokolu. Pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 14. januára 2019;¹⁹

tí Slovenskej republiky č. 304/2013 Z. z. o prijatí Protokolu o trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesov k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát; Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 323/2013 Z.z., ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia a Karpatský dohovor. In: *Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/medzinarodne-dohovory/karpatsky-dohovor/>.

¹⁸ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 110/2015 Z. z. o prijatí Protokolu o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia a Karpatský dohovor. In: *Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/medzinarodne-dohovory/karpatsky-dohovor/>.

¹⁹ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 23/2019 Z. z. o prijatí Protokolu o trvalo udržateľnej doprave k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia a Karpatský dohovor. In: *Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/medzinarodne-dohovory/karpatsky-dohovor/>.

I. ee) Protokol o rozvoji poľnohospodárstva a vidieka k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát:

Bol podpísaný v Lillafürede 12. októbra 2017. Otvorený na podpis bol do 12. októbra 2018. Jeho depozitárom je vláda Ukrajiny. Slovenská republika ho podpísala 9. októbra 2018;²⁰

I. f) Transformujeme náš svet: Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj:

Agenda bol prijatá pod gesciou Organizácie Spojených národov na jej mimoriadnom samite v New Yorku 25. septembra 2015, v rovnaký deň súčasne vstúpila aj do platnosti. 25. september 2015 sa uvádza aj ako deň jej ratifikácie a vstupu do platnosti v Slovenskej republike.²¹

II. Ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy

V oblasti ochrany ovzdušia a ozónovej vrstvy je Slovenská republika viazaná predovšetkým nasledujúcimi medzinárodnými právnymi aktmi: jedným rámcovým dohovorom Organizácie Spojených národov, tromi medzinárodnými dohovormi a k nim prirátanými desiatimi protokolmi, siedmimi dodatkami a jednou zmenou a doplnením, ako aj dvoma medzinárodnými dohodami. Menovite k nim patria:

republiky [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/medzinarodne-dohovory/karpatsky-dohovor/>.

²⁰ Bližšie pozri Nótu č. 73/23-612/1-2735, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia a Karpatský dohovor. In: *Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/medzinarodne-dohovory/karpatsky-dohovor/>.

²¹ Bližšie pozri Transformujeme náš svet: Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/25>, ako aj Rezolúciu Organizácie Spojených národov prijatú na Valnom zhromaždení Organizácie Spojených národov 25. septembra 2015, A/RES/70/1.

II. a) Dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 13. novembra 1979 v Ženeve, jeho depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Pre Československú socialistickú republiku nadobudol platnosť 22. marca 1984, Slovenská republika 28. mája 1993 notifikovala sukcesiu²² do Dohovoru s účinnosťou od 1. januára 1993;²³

II. aa) Protokol o obmedzovaní emisií prchavých organických zlúčenín alebo ich prenosov cez hranice štátov k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov z roku 1979:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 18. novembra 1991 v Ženeve. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas s prístupom Slovenskej republiky k Protokolu svojím uznesením č. 471 z 30. septembra 1999. Prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o prístupe k Protokolu 29. novembra 1999, ktorá bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Protokolu, 15. decembra 1999. Protokol pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 14. marca 2000 na základe článku 16 ods. 2,²⁴

²² Bližšie o problematike sukcesie pozri LANTAJOVÁ, D. Sukcesia štátov vo vzťahu k medzinárodným zmluvám. In: JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D. et al. *Medzinárodné zmluvné právo a jeho interakcia s právnym poriadkom Slovenskej republiky*. Plzeň: Vydavateľstvi a nakladateľstvi Aleš Čeněk, 2011, s. 103 – 116. ISBN 978-80-7380-342-1; špecificky vzhľadom na Slovenskú republiku pozri tiež LANTAJOVÁ, D. *Medzinárodnoprávna úprava inštitútu sukcesie štátov*. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014, s. 168 – 170. ISBN 978-83-7490-788-0.

²³ Bližšie pozri Vyhlášku ministra zahraničných vecí z 27. novembra 1984 č. 5/1985 Zb. o Dohovore o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov; Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z.z. o notifikácii sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/3>.

²⁴ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záleži-

II. ab) Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znižovaní emisií oxidu dusíka alebo ich prenosov cez hranice štátov:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 31. októbra 1988 v Sofii. Československá socialistická republika podpísala Protokol 1. novembra 1988 a listinu o schválení uložila 17. augusta 1990 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, deponitára Protokolu. Protokol nadobudol platnosť 14. februára 1991. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 14. februára 1991. Slovenská republika 28. mája 1993 notifikovala sukcesiu do Protokolu s účinnosťou od 1. januára 1993;²⁵

II. ac) Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znížení emisií síry alebo jej roztokov prechádzajúcich hranicami štátov najmenej o 30 %:

tostí Slovenskej republiky č. 282/2000 Z. z. o prijatí Protokolu o obmedzovaní emisií prchavých organických zlúčenín alebo ich prenosov cez hranice štátov k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o obmedzovaní emisií prchavých organických zlúčenín alebo ich prenosov cez hranice štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/7>.

²⁵ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z. o notifikácii sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých deponitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov; Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 250/2006 Z. z. o prijatí Protokolu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znižovaní emisií oxidu dusíka alebo ich prenosov cez hranice štátov; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znečisťovaní emisií oxidov dusíka alebo ich prenosov cez hranice štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/6>.

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 8. júla 1985 v Helsinkách. Československá socialistická republika podpísala Protokol 9. júla 1985 a listinu o schválení uložila 26. novembra 1986 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Protokolu. Protokol nadobudol platnosť 2. septembra 1987. Pre Československú socialistickú republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 2. septembra 1987. Slovenská republika 28. mája 1993 notifikovala sukcesiu do Protokolu s účinnosťou od 1. januára 1993;²⁶

II. ad) Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o ďalšom znižovaní emisií síry:

Bol otvorený na podpis pod gesciou Organizácie Spojených národov 14. júna 1994 v Osle. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 941 z 5. februára 1998 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 2. marca 1998. Ratifikačná listina bola zaregistrovaná u depozitára, generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, 1. apríla 1998. Protokol nadobudol platnosť 5. augusta 1998 v súlade s článkom 15 ods. 1;²⁷

²⁶ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z. o notifikácii sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov; Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 248/2006 Z.z. o prijatí Protokolu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znížení emisií síry alebo jej roztokov prechádzajúcich hranicami štátov najmenej o 30 %; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znížení emisií síry alebo ich prenosov prechádzajúcich hranicami štátov najmenej o 30 %. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/5>.

²⁷ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 344/1998 Z. z. o otvorení na podpis Protokolu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o ďalšom znižovaní emisií síry; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slo-

II. ae) Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o dlhodobom financovaní Programu spolupráce pre monitorovanie a vyhodnocovanie diaľkového šírenia látok znečisťujúcich ovzdušie v Európe (EMEP):

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 28. septembra 1984 v Ženeve. Československá socialistická republika listinu o prístupe uložila 26. novembra 1986 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Protokolu. Protokol nadobudol platnosť 28. januára 1988. Pre Československú socialistickú republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 28. januára 1988. Slovenská republika 28. mája 1993 notifikovala sukcesiu do Protokolu s účinnosťou od 1. januára 1993;²⁸

II. af) Protokol o perzistentných organických látkach k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 24. júna 1998 v Aarhuse. Listina o prijatí Protokolu bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Protokolu,

venskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o ďalšom znížení emisií sýry. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/8>.

²⁸ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z. o notifikácii sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov; Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 249/2006 Z.z. o prijatí Protokolu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o dlhodobom financovaní Programu spolupráce pre monitorovanie a vyhodnocovanie diaľkového šírenia látok znečisťujúcich ovzdušie v Európe (EMEP); Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o dlhodobom financovaní Programu spolupráce pre monitorovanie a vyhodnocovanie diaľkového šírenia látok znečisťujúcich ovzdušie v Európe (EMEP). In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/4>.

30. decembra 2002. Protokol nadobudol platnosť 23. októbra 2003 na základe článku 18 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 23. októbra 2003. Slovenská republika súhlasila s pristúpením k nemu a ratifikovala ho 30. decembra 2002;²⁹

II. ag) Protokol o ťažkých kovoch k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 24. júna 1998 v Aarhuse. Listina o prijatí Protokolu Slovenskou republikou bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Protokolu, 30. decembra 2002. Protokol nadobudol platnosť 29. decembra 2003 na základe článku 17 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 29. decembra 2003;³⁰

II. ah) Protokol o znížení acidifikácie, eutrofizácie a prízemného ozónu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 30. novembra 1999 v Göteborgu. V mene Slovenskej republiky bol Protokol podpísaný 1. decembra 1999. Národná rada Slovenskej republi-

²⁹ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 367/2003 Z. z. o prijatí Protokolu o perzistentných organických látkach k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Protokol o perzistentných organických látkach k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/9>.

³⁰ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 435/2003 Z. z. o prijatí Protokolu o ťažkých kovoch k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Protokol o ťažkých kovoch k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/10>.

ky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1397 z 10. decembra 2004 a prezident ho ratifikoval 31. marca 2005. Ratifikačná listina bola uložená 28. apríla 2005 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Protokolu. Protokol nadobudol platnosť 17. mája 2005 v súlade s článkom 17 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 27. júla 2005 v súlade s článkom 17 ods. 1;³¹

II. aha) Zmena textu a príloh II až IX a doplnenie nových príloh X a XI k Protokolu o znížení acidifikácie, eutrofizácie a prízemného ozónu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979:

Boli prijaté pod gesciou Organizácie Spojených národov 4. mája 2012 v Ženeve. Národná rada Slovenskej republiky s nimi vyslovila súhlas uznesením č. 520 z 23. marca 2017. Prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o prijatí 26. apríla 2017. Listina o prijatí bola uložená 25. mája 2017 u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Zmeny nadobudli platnosť 7. októbra 2019 v súlade s článkom 3, pre Slovenskú republiku nadobudli platnosť v ten istý deň, t. j. 7. októbra 2019;³²

³¹ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 516/2006 Z. z. o prijatí Protokolu o znížení acidifikácie, eutrofizácie a prízemného ozónu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Protokol o znížení acidifikácie, eutrofizácie a prízemného ozónu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/11>.

³² Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 294/2019 Z. z. o prijatí Zmeny textu a príloh II až IX a doplnenie nových príloh X a XI k Protokolu o znížení acidifikácie, eutrofizácie a prízemného ozónu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.

II. b) Štokholmský dohovor o perzistentných organických látkach:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 22. mája 2001 v Štokholme. V mene Slovenskej republiky bol Dohovor podpísaný 23. mája 2001. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas uznesením č. 2110 zo 16. mája 2002. Prezident Slovenskej republiky Dohovor ratifikoval 4. júla 2002. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov v New Yorku, depozitára Dohovoru, 5. augusta 2002. Dohovor nadobudol platnosť 17. mája 2004 na základe článku 26 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 17. mája 2004. Slovenská republika uplatnila pri uložení ratifikačnej listiny nasledovné vyhlásenie: „Podľa článku 25 ods. 4 každý dodatok k prílohe A, B alebo C nadobudne pre Slovenskú republiku platnosť iba na základe uloženia listiny o prijatí dodatku;“³³

II. ba) Dodatky k prílohám A, B a C Štokholmského dohovoru o perzistentných organických látkach:

Boli prijaté pod gesciou Organizácie Spojených národov na zasadnutí Konferencie zmluvných strán Štokholmského dohovoru o perzistentných organických látkach v dňoch 4. až 8. mája 2009 a 25. až 29. apríla 2011 v Ženeve. Národná rada Slovenskej republiky s ich prijatím vyslovila súhlas uznesením č. 381 z 18. decembra 2012, a zároveň vyslovila súhlas so zrušením vyhlásenia podľa článku 25 ods. 4 Štokholmského dohovoru. Prezident Slovenskej republiky podpísal 11. apríla 2013 listinu o prijatí Dodatkov k prílohám a listinu o zrušení vyhlásenia. Listina o prijatí Dodatkov k prílohám a listina o zrušení vyhlásenia boli 10. mája 2013 uložené

³³ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 593/2004 Z. z. o prijatí Štokholmského dohovoru o perzistentných organických látkach; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Štokholmský dohovor o perzistentných organických látkach. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/27>.

u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Dodatky k prílohám nadobudli platnosť pre Slovenskú republiku 8. augusta 2013 v súlade s článkom 22 ods. 4 Štokholmského dohovoru;³⁴

II. c) Rámcový dohovor Organizácie Spojených národov o zmene klímy:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 9. mája 1992 v New Yorku. V mene Slovenskej republiky bol Rámcový dohovor podpísaný 19. mája 1993. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 555 z 18. augusta 1994. Ratifikačná listina bola uložená 25. augusta 1994 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Rámcového dohovoru. Rámcový dohovor nadobudol platnosť 21. marca 1994 v súlade s článkom 23 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 23. novembra 1994 v súlade s článkom 23 ods. 2;³⁵

II. ca) Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 11. decembra 1997 v Kjóte. V mene Slovenskej republiky bol Protokol podpísaný 26. februára 1999 v New Yorku. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1966 z 20. marca 2002 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval

³⁴ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 187/2013 Z. z. o prijatí Dodatkov k prílohám A, B a C Štokholmského dohovoru o perzistentných organických látkach*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

³⁵ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 548/2006 Z. z. o prijatí Rámcového dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy*; *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*, ako aj *Rámcový dohovor OSN o zmene klímy*. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/1>.

14. mája 2002. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dohovoru, 31. mája 2002. Protokol nadobudol platnosť 16. februára 2005 na základe článku 25 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 16. februára 2005;³⁶

II. caa) Dodatok z Dauhy ku Kjótskemu protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 8. decembra 2012 v Dauhe. Listina o prijatí Slovenskej republiky bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dohovoru, 16. novembra 2017;³⁷

II. cb) Dohoda medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Islandom na strane druhej o účasti Islandu na spoločnom plnení záväzkov Európskej únie, jej členských štátov a Islandu v druhom záväznom období Kjótskeho protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy:

Bola podpísaná pod gesciou Rady Európskej únie za Slovenskú republiku 25. februára 2015 v Bruseli. Prezident Slovenskej republiky ratifikoval Dohodu 15. apríla 2015. Ratifikačná listina bola uložená 24. apríla 2015 u depozitára, ktorým je Generálny sekretariát Rady Európskej únie. Dohoda nadobudla platnosť 27. novembra 2018 v súlade s článkom 11, pre Slovenskú republiku nadobudla platnosť v ten istý deň, t. j. 27. novembra 2018;³⁸

³⁶ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 139/2005 Z. z. o uzavretí Kjótskeho protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Kjótsky protokol k rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/2>.

³⁷ Bližšie pozri Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.

³⁸ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 316/2018 Z. z. o podpísaní za Slovenskú republiku Dohody medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Islandom na strane druhej o účasti Islandu na spoločnom plnení záväzkov Európskej únie, jej členských štátov a Is-

II. d) Viedenský dohovor o ochrane ozónovej vrstvy:

Bol uzavretý pod gesciou Organizácie Spojených národov 22. marca 1985 vo Viedni. Listinu o prístupe Česká a Slovenská Federatívna Republika uložila 1. októbra 1990 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dohovoru. Dohovor nadobudol platnosť 22. septembra 1988. Vo vzťahu k Českej a Slovenskej Federatívnej Republike nadobudol Dohovor platnosť 30. decembra 1990. Slovenská republika 28. mája 1993 notifikovala depozitárovi sukcesiu do predmetného zmluvného dokumentu s účinnosťou od 1. januára 1993;³⁹

II. da) Montrealský protokol o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 16. septembra 1987 v Montreale. Česká a Slovenská Federatívna Republika listinu o prístupe uložila 1. októbra 1990 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Protokolu. Protokol nadobudol platnosť 1. januára 1989. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudol platnosť 30. decembra 1990. Slovenská republika 28. mája 1993 notifikovala sukcesiu do Protokolu s účinnosťou od 1. januára 1993;⁴⁰

landu v druhom záväznom období Kjótskeho protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.

³⁹ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z. o notifikácii sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov; Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 226/2006 Z. z. o uzavretí Viedenského dohovoru o ochrane ozónovej vrstvy; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Viedenský dohovor o ochrane ozónovej vrstvy. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/12>.

⁴⁰ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z. o notifikácii sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov; Oznámenie Ministerstva zahraničných

II. daa) Londýnsky dodatok k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 29. júna 1990 v Londýne. Národná rada Slovenskej republiky s jeho prijatím vyslovila súhlas svojím uznesením č. 393 zo 17. februára 1994. Listina o prijatí bola uložená 15. apríla 1994 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dodatku. Dodatok nadobudol platnosť 10. augusta 1992 v súlade s článkom 2 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 14. júla 1994 v súlade s článkom 2 ods. 1;⁴¹

II. dab) Kodanský dodatok k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 25. novembra 1992 v Kodani. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas s prístupom k Dodatku svojím uznesením č. 732 z 2. októbra 1997 a prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o prístupe k Dodatku 20. novembra 1997. Listina o prístupe k Dodatku bola zaregistrovaná u depozitára, generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, 8. januára 1998. Dodatok nadobudol platnosť 14. júna 1994 v súlade s článkom 3 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 8. apríla 1998 v súlade s článkom 3 ods. 3;⁴²

vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 251/2006 Z.z. o prijatí Montrealského protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Montrealský protokol o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/13>.

⁴¹ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 512/2006 Z. z. o prijatí Londýnskeho dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

⁴² Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 343/1998 Z. z. o prijatí Kodanského dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu*, ako aj *Register mnohostranných*

II. dac) Dodatok k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 17. septembra 1997 v Montreale. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 294 z 13. mája 1999 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 29. októbra 1999. Ratifikačná listina bola uložená u depozitára, generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, 3. novembra 1999. Dodatok nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku 1. februára 2000;⁴³

II. dad) Dodatok k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 3. decembra 1999 v Pekingu. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1883 z 8. februára 2002 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 24. apríla 2002. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dohovoru, 22. mája 2002. Dodatok nadobudol platnosť 25. februára 2002 na základe článku 3 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 20. augusta 2002 na základe článku 3 ods. 3;⁴⁴

II. dae) Kigalský dodatok k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré poškodzujú ozónovú vrstvu:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 15. októbra 2016 v Kigali. Národná rada Slovenskej republiky s ním vy-

medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.

⁴³ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 140/2000 Z. z. o prijatí Dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.*

⁴⁴ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/2003 Z. z. o prijatí Dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.*

slovila súhlas uznesením č. 809 z 12. septembra 2017. Prezident Slovenskej republiky podpísal ratifikačnú listinu 18. októbra 2017. Ratifikačná listina bola uložená 16. novembra 2017 u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Dodatok nadobudol platnosť 1. januára 2019 v súlade s článkom IV ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 1. januára 2019;⁴⁵

II. e) Parížska dohoda:

Bola prijatá pod gesciou Organizácie Spojených národov 12. decembra 2015 v Paríži. Za Slovenskú republiku bola podpísaná 22. apríla 2016 v New Yorku. Národná rada Slovenskej republiky s ňou vyslovila súhlas uznesením č. 215 z 21. septembra 2016. Prezident Slovenskej republiky ratifikoval Dohodu 28. septembra 2016. Ratifikačná listina Slovenskej republiky bola 5. októbra 2016 uložená u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Dohoda nadobudla platnosť 4. novembra 2016 v súlade s článkom 21 ods. 1 a týmto dňom nadobudla platnosť aj pre Slovenskú republiku.⁴⁶

⁴⁵ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 340/2018 Z. z. o prijatí Kigalského dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré poškadzujú ozónovú vrstvu*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

⁴⁶ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 99/2017 Z. z. o prijatí Parížskej dohody*; *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*, ako aj *Parížska globálna klimatická dohoda*. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/61>.

III. Ochrana vôd

V oblasti ochrany vôd je Slovenská republika viazaná hlavne dvoma medzinárodnými dohovormi, k jednému z nich prináležia-cim jedným protokolom a jedným dodatkom, ako aj dvoma medzi-národnými dohodami. Tvoria ich:

III. a) Dohovor o ochrane a využívaní hraničných vodných to-kov a medzinárodných jazier:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 17. marca 1992 v Helsinkách. Vláda Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 328 z 28. apríla 1999. Listi-na o prístupe Slovenskej republiky k Dohovoru bola podpísaná 17. júna 1999 a uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dohovoru, 7. júla 1999. Doho-vor nadobudol platnosť 6. októbra 1996. Pre Slovenskú repub-liku nadobudol platnosť 5. októbra 1999 na základe článku 26 ods. 3;⁴⁷

III. aa) Dodatok k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vod-ných tokov a medzinárodných jazier:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 28. no-vembra 2003 v Madride. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas uznesením č. 380 z 18. decembra 2012. Prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o prijatí 24. januára 2013. Lis-tina o prijatí bola 14. marca 2013 uložená u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Dodatok na-dobudol platnosť 6. februára 2013 v súlade s článkom 21 ods. 4 Do-

⁴⁷ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 358/2002 Z. z. o prijatí Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o ochrane a využívaní hraničných tokov a medzinárodných jazier. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/182>.

hovoru. Pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 12. júna 2013 v súlade s článkom 21 ods. 4 Dohovoru;⁴⁸

III. ab) Protokol o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 17. júna 1999 v Londýne. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1495 z 19. júna 2001 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 12. septembra 2001. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dohovoru, 2. októbra 2001. Protokol nadobudol platnosť 4. augusta 2005 na základe článku 23 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 4. augusta 2005 na základe toho istého článku;⁴⁹

III. b) Dohovor o spolupráci pri ochrane a trvalom využívaní Dunaja:

Bol prijatý 29. júna 1994 v Sofii, ratifikovaný dostatočným počtom podunajských štátov a Európskou komisiou bol 19. januára 1998. V mene Slovenskej republiky bol Dohovor podpísaný 29. júna 1994 v Sofii. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 731 z 2. októbra 1997 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 19. novembra 1997. Ratifikačná listina bola uložená na Ministerstve zahraničných vecí Rumunska, u de-

⁴⁸ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 141/2013 Z. z. o prijatí Dodatku k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

⁴⁹ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 114/2006 Z. z. o prijatí Protokolu o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*, ako aj *Protokol o vode a zdraví*. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/278>.

pozitára Dohovoru, 19. januára 1998. Dohovor nadobudol platnosť 22. októbra 1998 na základe článku 27, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť v ten istý deň, t. j. 22. októbra 1998;⁵⁰

III. c) Dohoda o ochrane vôd rieky Tisy a jej prítokov pred znečistením:

Bola prijatá 28. mája 1986 v Szegede. Platnosť pre Československú socialistickú republiku nadobudla v ten istý deň, t. j. 28. mája 1986. Jej depositárom je vláda Maďarskej republiky;⁵¹

III. d) Dohoda o medzinárodnej komisii na ochranu Labe:

Bola prijatá 8. októbra 1990 v Magdeburgu. Platnosť pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudla v ten istý deň, t. j. 8. októbra 1990. Jej depositárom je vláda Spolkovej republiky Nemecko.⁵²

IV. Odpady a odpadové hospodárstvo

V oblasti odpadov a odpadového hospodárstva je Slovenská republika viazaná najmä jedným medzinárodným dohovorom a k nemu prislúchajúcou jednou zmenou a jedným dodatkom:

⁵⁰ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 356/2002 Z. z. o prijatí Dohovoru o spolupráci pri ochrane a trvalom využívaní Dunaja; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o spolupráci pri ochrane a trvalom využívaní Dunaja. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/181>.

⁵¹ Bližšie pozri *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

⁵² Bližšie pozri *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

IV. a) Bazilejský dohovor o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 22. marca 1989 v Bazileji. Listina o pristúpení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky k nemu bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov 24. júla 1991. Dohovor nadobudol platnosť pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku 5. mája 1992 na základe článku 25 ods. 1. Notifikácia sukcesie Slovenskej republiky do Dohovoru sa uskutočnila 28. mája 1993 s účinnosťou od 1. januára 1993;⁵³

IV. aa) Zmeny v prílohe č. I a prijatie dvoch nových príloh č. VIII a IX k Bazilejskému dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní:

Boli prijaté pod gesciou Organizácie Spojených národov v dňoch 23. až 27. februára 1998 v Kuchingu. Zmena v prílohe č. I a prílohy č. VIII a IX pre Slovenskú republiku nadobudli platnosť 6. novembra 1998;⁵⁴

IV. ab) Dodatok k Bazilejskému dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní:

⁵³ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z. o notifikácii sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov; Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 60/1995 Z. z. o podpísaní Bazilejského dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Bazilejský dohovor o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/180>.

⁵⁴ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 132/2000 Z. z. o prijatí Zmien v prílohe č. I a prijatí dvoch nových príloh č. VIII a IX k Bazilejskému dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 22. septembra 1995 v Ženeve. Ratifikačná listina Slovenskej republiky o prijatí bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, depozitára Dohovoru, 11. septembra 1998.⁵⁵

V. Ochrana prírody

V oblasti ochrany prírody je Slovenská republika viazaná predovšetkým deviatimi medzinárodnými dohovormi a k nim prislúchajúcimi piatimi protokolmi, ako aj dvoma medzinárodnými dohodami a jedným dodatkom k jednej z nich; konkrétne sú to:

V. a) Dohovor o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov:

Bol otvorený na podpis pod gesciou Organizácie Spojených národov 23. júna 1979 v Bonne. Dohovor nadobudol platnosť 1. novembra 1983 na základe článku 18 ods. 1. Listina o pristúpení Slovenskej republiky k Dohovoru bola uložená u depozitára Dohovoru, vlády Spolkovej republiky Nemecko, 14. decembra 1994. Pre Slovenskú republiku Dohovor nadobudol platnosť 1. marca 1995 na základe článku 18 ods. 2;⁵⁶

V. b) Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 16. no-

⁵⁵ Bližšie pozri *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

⁵⁶ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/1998 Z. z. o otvorení na podpis Dohovoru o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov*. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/115>.

vembra 1972 v Paríži. Listina o prijatí Dohovoru Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou bola uložená u depozitára, generálneho riaditeľa Organizácie Spojených národov pre školstvo, vedu a kultúru, 15. novembra 1990. Dohovor nadobudol platnosť na základe svojho článku 33 17. decembra 1975. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudol Dohovor platnosť na základe toho istého článku 15. februára 1991;⁵⁷

V. c) Dohovor o biologickej diverzite:

Bol otvorený na podpis pod gesciou Organizácie Spojených národov 5. júna 1992 v Riu de Janeiro, platnosť nadobudol 29. decembra 1993. V mene Slovenskej republiky bol podpísaný 19. mája 1993 v New Yorku. S Dohovorom vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky 18. augusta 1994 svojím uznesením č. 556/1994 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 23. augusta 1994. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov 25. augusta 1994. Dohovor nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku 23. novembra 1994 na základe článku 36 ods. 3;⁵⁸

V. ca) Kartagenský protokol o biologickej bezpečnosti k Dohovoru o biologickej diverzite:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 29. ja-

⁵⁷ Bližšie pozri Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky č. 159/1991 Zb. o prijatí Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/154>.

⁵⁸ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 34/1996 Z. z. o otvorení na podpis Dohovoru o biologickej diverzite; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o biologickej diverzite. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/94>.

nuára 2000 v Montreale. V mene Slovenskej republiky bol Protokol podpísaný 24. mája 2000. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas uznesením č. 626 z 11. novembra 2003. Prezident Slovenskej republiky Protokol ratifikoval 20. novembra 2003. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov v New Yorku, depozitára Protokolu, 24. novembra 2003. Protokol nadobudol platnosť 11. septembra 2003 na základe článku 37 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 22. februára 2004 na základe článku 37 ods. 2;⁵⁹

V. cb) Nagojský protokol o prístupe ku genetickým zdrojom a spravodlivom a rovnocennom spoločnom využívaní prínosov vyplývajúcich z ich používania k Dohovoru o biologickej diverzite:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 29. októbra 2010 v Nagoji. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas uznesením č. 1954 z 24. septembra 2015. Prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o pristúpení 11. novembra 2015. Listina o pristúpení bola uložená 29. decembra 2015 u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Protokol nadobudol platnosť 12. októbra 2014 v súlade s článkom 33 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 28. marca 2016 v súlade s článkom 33 ods. 2;⁶⁰

V. cc) Doplnkový protokol z Nagoje a Kuala Lumpur o zodpovednosti a náhrade škôd ku Kartagenskému protokolu o biologickej bezpečnosti:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 15. októbra 2010 v Nagoji. Za Slovenskú republiku bol Doplnkový protokol

⁵⁹ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 82/2004 Z. z. o prijatí Kartagenského protokolu o biologickej bezpečnosti k Dohovoru o biologickej diverzite*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

⁶⁰ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 128/2016 Z. z. o prijatí Nagojského protokolu o prístupe ku genetickým zdrojom a spravodlivom a rovnocennom spoločnom využívaní prínosov vyplývajúcich z ich používania k Dohovoru o biologickej diverzite*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

podpísaný 20. januára 2012 v New Yorku. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas uznesením č. 1439 z 2. decembra 2014. Prezident Slovenskej republiky ratifikoval Doplnkový protokol 10. marca 2015. Ratifikačná listina Slovenskej republiky bola 28. apríla 2015 uložená u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Doplnkový protokol nadobudol platnosť 5. marca 2018 v súlade s článkom 18 ods. 1 a týmto dňom nadobudol platnosť aj pre Slovenskú republiku;⁶¹

V. d) Dohovor o mokradiach majúcich medzinárodný význam najmä ako biotopy vodného vtáctva a Protokol, ktorým sa dopĺňa Dohovor o mokradiach, ktoré majú medzinárodný význam ako biotopy vodného vtáctva:

Dohovor bol dojednaný pod gesciou Organizácie Spojených národov 2. februára 1971 v Ramsare, platnosť nadobudol 21. decembra 1975. Protokol o zmene Dohovoru bol dojednaný pod gesciou Organizácie Spojených národov 3. decembra 1982 v Paríži. Listina o prístupe Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky k Protokolu o zmene Dohovoru o mokradiach majúcich medzinárodný význam najmä ako biotopy vodného vtáctva bola uložená u generálneho riaditeľa Organizácie Spojených národov pre školstvo, vedu a kultúru, depozitára Protokolu o zmene Dohovoru, 2. júla 1990. Protokol o zmene Dohovoru nadobudol platnosť na základe svojho článku 6 ods. 1 1. októbra 1986. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudol Protokol o zmene Dohovoru platnosť na základe toho istého článku ods. 2 2. júla 1990. Po rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky sa Slovenská republika stala jeho samostatnou zmluvnou stranou od 1. januára 1993;⁶²

⁶¹ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 144/2018 Z. z. o prijatí Doplnkového protokolu z Nagoje a Kuala Lumpur o zodpovednosti a náhrade škôd ku Kartagenskému protokolu o biologickej bezpečnosti, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.

⁶² Bližšie pozri Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí Českej

V. e) Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín:

Bol dojednaný pod gesciou Organizácie Spojených národov 3. marca 1973 vo Washingtone. Listina o prístupe Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky k Dohovoru bola uložená u vlády Švajčiarskej konfederácie, depozitára Dohovoru, 28. februára 1992. Dohovor nadobudol platnosť na základe svojho článku XXII ods. 1 1. júla 1975. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudol Dohovor platnosť v súlade so svojím článkom XXII ods. 2 28. mája 1992. Po rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky sa Slovenská republika stala jeho samostatnou zmluvnou stranou od 1. januára 1993,⁶³

V. f) Medzinárodný dohovor o regulácii lovu veľrýb:

Bol prijatý 2. decembra 1946 vo Washingtone. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1092 z 30. júna 2004 a prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o prístupe 28. júla 2004. Listina o prístupe bola uložená u vlády Spojených štátov amerických, ktorá je depozitárom Dohovoru,

a Slovenskej Federatívnej Republiky č. 396/1990 Zb. o dojednaní Dohovoru o mokradiach majúcich medzinárodný význam najmä ako biotopy vodného vtáctva a dojednaní Protokolu o jeho zmene; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o mokradiach majúcich medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/134>.

⁶³ Bližšie pozri Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky č. 572/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES). In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/114>.

22. marca 2005. Dohovor nadobudol platnosť 10. novembra 1948 na základe článku X ods. 4, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 22. marca 2005 na základe článku X ods. 4;⁶⁴

V. fa) Protokol k Medzinárodnému dohovoru o regulácii lovu veľrýb:

Bol prijatý 19. novembra 1956 vo Washingtone. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1092 z 30. júna 2004 a prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o prístupe 28. júla 2004. Listina o prístupe bola uložená u vlády Spojených štátov amerických, ktorá je depozitárom Dohovoru, 22. marca 2005. Protokol nadobudol platnosť 4. mája 1959 na základe článku III ods. 2, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 22. marca 2005 na základe článku III ods. 2;⁶⁵

V. g) Dohovor o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť:

Bol otvorený na podpis pod gesciou Rady Európy 19. septembra 1979 v Berne, platnosť nadobudol 1. júna 1982 na základe článku 19 ods. 2. V mene Slovenskej republiky bol Dohovor podpísaný v Štrasburgu 28. apríla 1994. Ratifikačnú listinu podpísal prezident Slovenskej republiky 15. augusta 1996. Ratifikačná listina bola uložená u depozitára Dohovoru, generálneho tajomníka Rady Európy, 23. septembra 1996. Pre Slovenskú republiku Dohovor nadobudol platnosť 1. januára 1997 na základe článku 19 ods. 3. Pri uložení ratifikačnej listiny uplatnila Slovenská republika nasledovnú výhradu: „V súlade s článkom 22 ods. 1 Dohovoru Slovenská republika uplatňuje výhradu voči dvom druhom živočíchov podľa prílohy

⁶⁴ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 263/2005 Z. z. o prijatí Medzinárodného dohovoru o regulácii lovu veľrýb*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

⁶⁵ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 264/2005 Z. z. o prijatí Protokolu k Medzinárodnému dohovoru o regulácii lovu veľrýb*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

č. II Dohovoru (Prísne chránené druhy živočíchov) – *Canis lupus* (vlk dravý) a *Ursus arctos* (medveď hnedý);⁶⁶

V. h) Dohoda o ochrane africko-euroázijských druhov vodného sťahovavého vtáctva:

Bola prijatá pod gesciou Organizácie Spojených národov 15. augusta 1996 v Haagu, platnosť nadobudla 1. novembra 1999. Národná rada Slovenskej republiky s ňou vyslovila súhlas uznesením č. 938 z 20. júna 2000 a prezident Slovenskej republiky ju ratifikoval 19. marca 2001. Listina o prístupe bola 23. apríla 2001 uložená na Ministerstve zahraničných vecí Holandského kráľovstva. V súlade s článkom 14 ods. 2 Dohoda nadobudla platnosť pre Slovenskú republiku 1. júla 2001. Slovenská republika urobila pri prístupe k Dohode výhradu k ustanoveniu článku 4.1.4 Plánu aktivít: Slovenská republika nie je viazaná článkom 4.1.4 Plánu aktivít v tom zmysle, že neobmedzí používanie toxického streliva obsahujúceho olovo pri love v mokradiach;⁶⁷

⁶⁶ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 93/1998 Z. z. o otvorení na podpis Dohovoru o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/174>.

⁶⁷ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 268/2002 Z. z. o prijatí Dohody o ochrane africko-euroázijských druhov vodného sťahovavého vtáctva; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohoda o ochrane africko-euroázijských druhov sťahovavého vodného vtáctva (AEWA). In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/175>.

V. i) Dohoda o ochrane netopierov v Európe:

Bola otvorená na podpis pod gesciou Organizácie Spojených národov 4. decembra 1991 v Londýne, platnosť nadobudla 16. januára 1994 na základe článku 12. Dňa 9. júla 1998 bola listina o prístupe Slovenskej republiky k Dohode uložená u deponitára, ktorým je vláda Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska. Pre Slovenskú republiku Dohoda nadobudla platnosť 8. augusta 1998 na základe článku 12;⁶⁸

V. ia) Dodatok č. 2 k Dohode o ochrane netopierov v Európe:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov v dňoch 24. až 26. júla 2000 v Bristole. Národná rada Slovenskej republiky s jeho prijatím vyslovila súhlas uznesením č. 1625 z 10. septembra 2009. Listinu o prijatí prezident Slovenskej republiky podpísal 14. januára 2010. Listina o prijatí bola 26. februára 2010 uložená u deponitára, vlády Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska. Dodatok č. 2 nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku 28. marca 2010 v súlade s článkom 7 ods. 4 Dohody o ochrane netopierov v Európe;⁶⁹

V. j) Európsky dohovor o krajine:

Bol uzavretý pod gesciou Rady Európy 20. októbra 2000 vo Florencii. V mene Slovenskej republiky bol Dohovor podpísaný 30. mája 2005 v Štrasburgu. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1699 z 23. júna 2005 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 19. júla 2005. Ratifi-

⁶⁸ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 250/1999 Z. z. o otvorení na podpis Dohody o ochrane netopierov v Európe; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohoda o ochrane netopierov v Európe. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovy/dohovor/176>.

⁶⁹ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 214/2010 Z. z. o prijatí Dodatku č. 2 k Dohode o ochrane netopierov v Európe, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.

kačná listina bola uložená u generálneho tajomníka Rady Európy, depozitára Dohovoru, 9. augusta 2005. Dohovor nadobudol platnosť 1. marca 2004 na základe článku 13 ods. 2, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 1. decembra 2005 na základe článku 13 ods. 3. Dňa 15. júna 2016 bol v Štrasburgu prijatý Protokol, ktorým sa mení a dopĺňa Európsky dohovor o krajine, ktorého depozitárom je generálny tajomník Rady Európy;⁷⁰

V. k) Dohovor o Európskom lesníckom inštitúte:

Bol prijatý 28. augusta 2003 v Joensuu. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas uznesením č. 392 z 18. decembra 2012. Prezident Slovenskej republiky podpísal listinu o prístupe k Dohovoru 30. januára 2013. Listina o prístupe bola 26. februára 2013 uložená u depozitára, ktorého funkcie vykonáva Ministerstvo zahraničných vecí Fínskej republiky. Dohovor nadobudol platnosť 4. septembra 2005 v súlade s článkom 15 ods. 1. Pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 27. apríla 2013 v súlade s článkom 15 ods. 2.⁷¹

VI. Ionizujúce žiarenie a jadrová bezpečnosť

V oblasti ionizujúceho žiarenia a jadrovej bezpečnosti je Slovenská republika viazaná hlavne dvoma medzinárodnými dohovormi a jedným spoločným protokolom, ako aj jednou medzinárodnou dohodou; menovite ide o:

⁷⁰ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 515/2005 Z. z. o uzavretí Európskeho dohovoru o krajine; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Uznesenie vlády č. 85/2019.*

⁷¹ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 104/2013 Z. z. o prijatí Dohovoru o Európskom lesníckom inštitúte, ako aj Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.*

VI. a) Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou:

Bol podpísaný pod gesciou Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu 21. mája 1963 vo Viedni, platnosť nadobudol 1. apríla 1968. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas s prístupom Slovenskej republiky k Dohovoru svojím uznesením č. 71 z 25. januára 1995 a prezident Slovenskej republiky ho schválil 23. februára 1995. Listina o prístupení bola uložená u generálneho riaditeľa Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu 7. marca 1995. Vo vzťahu k Slovenskej republike Dohovor nadobudol platnosť 7. júna 1995 na základe článku XXIV ods. 3;⁷²

VI. b) Dohovor o jadrovej bezpečnosti:

Bol otvorený na podpis pod gesciou Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu 20. septembra 1994 vo Viedni, platnosť nadobudol 24. októbra 1996 na základe článku 31 ods. 1. Za Slovenskú republiku bol Dohovor podpísaný 20. septembra 1994. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 72 z 25. januára 1995 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 23. februára 1995. Ratifikačná listina bola uložená u depoziára Dohovoru, generálneho riaditeľa Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu, 7. marca 1995; platnosť pre Slovenskú republiku nadobudol 14. júna 1997;⁷³

⁷² Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 70/1996 Z. z. o podpísaní Viedenského dohovoru o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/217>.

⁷³ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 163/1997 Z. z. o otvorení na podpis Dohovoru o jadrovej bezpečnosti; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor o jadrovej bezpečnosti. In: *Enviroportál – životné*

VI. c) Spoločný protokol k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru:

Bol podpísaný pod gesciou Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu 21. septembra 1988 vo Viedni, platnosť nadobudol 27. apríla 1992. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas s prístupom Slovenskej republiky k Protokolu svojím uznesením č. 71 z 25. januára 1995 a prezident Slovenskej republiky ho schválil 23. februára 1995. Listina o prístupení bola uložená u generálneho riaditeľa Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu 7. marca 1995. Vo vzťahu k Slovenskej republike Protokol nadobudol platnosť 7. júna 1995 na základe článku VII ods. 1.⁷⁴

VI. d) Dohoda o spolupráci pri predvídaní, prevencii a zmierňovaní prírodných a technologických katastrof medzi vládami Rakúskej republiky, Chorvátskej republiky, Maďarskej republiky, Talianskej republiky, Poľskej republiky, Slovinskej republiky:

Bola podpísaná pod gesciou Stredoeurópskej iniciatívy 18. júla 1994 vo Viedni, platnosť nadobudla 19. januára 2000. Vláda Slovenskej republiky s ňou vyslovila súhlas svojím uznesením č. 324 zo 6. mája 1997, Slovenská republika k Dohode pristúpila 20. októbra 1997.⁷⁵

prostredie online [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/237>.

⁷⁴ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 71/1996 Z. z. o podpísaní Spoločného protokolu k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Spoločný protokol k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/238>.

⁷⁵ Bližšie pozri Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Zmluvný systém Slovenskej republiky pre mimoriadne udalosti. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?zmluvny-system-slovenskej-republiky-pre-mimoriadne-udalosti>.

VII. Energetika a životné prostredie

V oblasti energetiky a životného prostredia je Slovenská republika viazaná najmä jedným medzinárodným dohovorom a jeho jedným protokolom, ktorými sú:

VII. a) Dohovor energetickej charty:

Bol podpísaný pod gesciou Organizácie Spojených národov 17. decembra 1994 v Lisabone, platnosť nadobudol 16. apríla 1998 na základe článku 44 ods. 1. Vláda Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1190 z 12. decembra 1994 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 7. septembra 1995. Ratifikačná listina bola uložená u vlády Portugalskej republiky, deponitára Dohovoru, 16. októbra 1995;⁷⁶

VII. aa) Protokol energetickej charty o energetickej účinnosti a súvisiacich environmentálnych aspektoch:

Bol podpísaný pod gesciou Organizácie Spojených národov 17. decembra 1994 v Lisabone, platnosť nadobudol 16. apríla 1998 na základe článku 18 ods. 1. Vláda Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1190 z 12. decembra 1994 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 7. septembra 1995. Ratifikačná listina bola uložená u vlády Portugalskej republiky, deponitára Dohovoru, 16. októbra 1995.⁷⁷

⁷⁶ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 175/2000 Z. z. o podpísaní Dohovoru energetickej charty; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor k energetickej charte. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/195>.

⁷⁷ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 176/2000 Z. z. o podpísaní Protokolu energetickej charty o energetickej účinnosti a súvisiacich environmentálnych aspektoch; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Protokol energetickej charty o energetickej účinnosti a súvisiacich environmentálnych aspektoch. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online].

VIII. Zdravie a životné prostredie

V oblasti zdravia a životného prostredia je Slovenská republika viazaná predovšetkým jedným rámcovým dohovorom a dvoma medzinárodnými dohovormi:

VIII. a) Rámcový dohovor o kontrole tabaku:

Bol podpísaný pod gesciou Organizácie Spojených národov 19. decembra 2003 v New Yorku. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas svojím uznesením č. 667 zo 4. decembra 2003. Prezident Slovenskej republiky Rámcový dohovor ratifikoval 21. apríla 2004. Ratifikačná listina bola uložená 4. mája 2004 u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov. Rámcový dohovor nadobudol platnosť 27. februára 2005 podľa čl. 36 ods. 1;⁷⁸

VIII. b) Rotterdamský dohovor o udeľovaní predbežného súhlasu po predchádzajúcom ohlásení na dovoz a vývoz vybraných nebezpečných chemických látok a prípravkov:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 10. septembra 1998 v Rotterdame. Národná rada Slovenskej republiky s prístupom k Dohovoru vyslovila súhlas svojím uznesením č. 54 zo 6. septembra 2006 a prezident Slovenskej republiky listinu o prístupe ratifikoval 10. januára 2007. Listina o prístupe bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov 26. januára 2007. Dohovor nadobudol platnosť 24. februára 2004 v súlade

2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/196>.

⁷⁸ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 84/2005 Z. z. o podpísaní Rámcového dohovoru o kontrole tabaku; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Rámcový dohovor OSN o kontrole tabaku. In: *Enviroportal – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/197>.

s článkom 26 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 26. apríla 2007 v súlade s článkom 26 ods. 2;⁷⁹

VIII. c) Minamatský dohovor o ortuti:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 10. októbra 2013 v Kumamote. V mene Slovenskej republiky bol Dohovor podpísaný 10. októbra 2013. Národná rada Slovenskej republiky s ním vyslovila súhlas uznesením č. 611 z 10. mája 2017. Prezident Slovenskej republiky ratifikoval Dohovor 23. mája 2017. Ratifikačná listina Slovenskej republiky bola 31. mája 2017 uložená u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Dohovor nadobudol platnosť 16. augusta 2017 v súlade s článkom 31 ods. 1, pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 29. augusta 2017 v súlade s článkom 31 ods. 2.⁸⁰

IX. Ochrana pôd

V oblasti ochrany pôd je Slovenská republika viazaná najmä jedným dohovorom Organizácie Spojených národov:

IX. a) Dohovor Organizácie Spojených národov o boji proti dezertifikácii v krajinách postihnutých vážnym suchom a/alebo dezertifikáciou, hlavne v Afrike:

Bol prijatý pod gesciou Organizácie Spojených národov 17. júna 1994 v Paríži, platnosť nadobudol 26. decembra 1996. Národná rada

⁷⁹ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 280/2007 Z. z. o prijatí Rotterdamského dohovoru o udeľovaní predbežného súhlasu po predchádzajúcom ohlásení na dovoz a vývoz vybraných nebezpečných chemických látok a prípravkov*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

⁸⁰ Bližšie pozri *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 220/2017 Z. z. o prijatí Minamatského dohovoru o ortuti*, ako aj *Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia*.

Slovenskej republiky vyslovila s Dohovorom súhlas svojím uznesením č. 1607 zo 17. septembra 2001 a prezident Slovenskej republiky listinu o prístupe Slovenskej republiky k Dohovoru podpísal 14. decembra 2001. Listina o prístupe Slovenskej republiky k Dohovoru bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov 7. januára 2002. Dohovor nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku 7. apríla 2002.⁸¹

Záver

Na záver nášho príspevku sa žiada zhrnúť, že v deviatich kľúčových oblastiach medzinárodnej ochrany životného prostredia (I. ochrana životného prostredia všeobecne; II. ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy; III. ochrana vôd; IV. odpady a odpadové hospodárstvo; V. ochrana prírody; VI. ionizujúce žiarenie a jadrová bezpečnosť; VII. energetika a životné prostredie; VIII. zdravie a životné prostredie; IX. ochrana pôd) je Slovenská republika z hľadiska aktuálnej medzinárodnej zmluvnej úpravy viazaná niekoľkými desiatkami určujúcich medzinárodných právnych dokumentov, pričom najpočetnejšie zastúpené sú, pochopiteľne, medzinárodné dohovory (viac ako jedna tretina z celkového počtu) a na ne sa bezprostredne viažuce protokoly (približne jedna tretina z celkového počtu), ktoré spoločne vytvárajú prostredníctvom svojho priameho zastúpenia v každej z menovaných základných oblastí ústrednú základňu na napĺňanie kľúčových cieľov stratégií medzinárodno-

⁸¹ Bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 146/2002 Z. z. o prijatí Dohovoru Organizácie Spojených národov o boji proti dezertifikácii v krajinách postihnutých vážnym suchom a/alebo dezertifikáciou, hlavne v Afrike; Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia, ako aj Dohovor OSN o boji proti dezertifikácii v krajinách postihnutých vážnym suchom a/alebo dezertifikáciou, hlavne v Afrike. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/198>.

právnej ochrany životného prostredia nielen v našej krajine, ale rovnako aj na celej planéte, keďže absolútna väčšina z nich (t. j. 51 zo všetkých 73 v príspevku uvádzaných medzinárodnoprávných dokumentov záväzných pre Slovenskú republiku) bola prijatá pod záštitou Organizácie Spojených národov, čo predstavuje až 70 % podiel na celkovom počte vyššie uvedených predmetných medzinárodných právnych aktov.

Najviac medzinárodných právnych aktov, ktorými je Slovenská republika v oblasti medzinárodnej ochrany životného prostredia viazaná, upravuje oblasť ochrany ovzdušia a ozónovej vrstvy (súhrnne viac ako jedna tretina z uvádzaných medzinárodnoprávných dokumentov; v absolútnom vyjadrení početnosti je v tejto oblasti zastúpený najväčší počet kľúčových protokolov), čo môže byť pochopiteľné najmä pre extraordinárnu závažnosť potreby ochrany osobitne ozónovej vrstvy ako základného prirodzeného ochranného obalu našej planéty pred mimoriadne negatívnymi a život ohrozujúcimi účinkami žiarenia prichádzajúceho z kozmu.

Literatúra

- Bazilejský dohovor o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/180>.
- DAMOHORSKÝ, M. et al. *Mezinárodní právo životního prostředí: II. část: (Zvláštní)*. Beroun: IFEC, 2008, 318 s. ISBN 978-80-903409-8-9.
- Dohoda o ochrane africko-euroázijských druhov sťahovavého vodného vtáctva (AEWA). In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/175>.
- Dohoda o ochrane netopierov v Európe. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/176>.
- Dohovor k energetickej charte. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/195>.
- Dohovor o biologickej diverzite. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/94>.

- Dohovor o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/177>.
- Dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/3>.
- Dohovor o hodnotení vplyvov na životné prostredie presahujúcich štátne hranice. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/179>.
- Dohovor o jadrovej bezpečnosti. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/237>.
- Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES). In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/114>.
- Dohovor o mokradiach majúcich medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/134>.
- Dohovor o ochrane a využívaní hraničných tokov a medzinárodných jazier. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/182>.
- Dohovor o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/174>.
- Dohovor o ochrane sfahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/115>.
- Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/154>.
- Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/257>.
- Dohovor o spolupráci pri ochrane a trvalom využívaní Dunaja. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/181>.
- Dohovor OSN o boji proti dezertifikácii v krajinách postihnutých vážnym suchom a/alebo dezertifikáciou, hlavne v Afrike. In: *Enviroportál – životné prostredie online*

- [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/198>.
- JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., BLAŠKOVIČ, K., BUCHTA, T., ARBET, D. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2016, 463 s. ISBN 978-80-7380-597-5.
- JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., ŠMID, M., BLAŠKOVIČ, K. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2015, 319 s. ISBN 978-80-7380-559-3.
- JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D. et al. *Medzinárodné zmluvné právo a jeho interakcia s právnym poriadkom Slovenskej republiky*. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2011, 583 s. ISBN 978-80-7380-342-1.
- JANKUV, J. *Mechanizmy ochrany ľudských environmentálnych práv v medzinárodnom práve verejnom, v práve Európskej únie a v právnom poriadku Slovenskej republiky*. Praha: Leges, 2018, 200 s. ISBN 978-80-7502-309-4.
- Karpatský dohovor. In: *Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/medzinarodne-dohovory/karpatsky-dohovor/>.
- Kjótsky protokol k rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/2>.
- LANTAJOVÁ, D. *Medzinárodnoprávna úprava inštitútu sukcesie štátov*. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014, 240 s. ISBN 978-83-7490-788-0.
- LANTAJOVÁ, D. Sukcesia štátov vo vzťahu k medzinárodným zmlúvam. In: JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D. et al. *Medzinárodné zmluvné právo a jeho interakcia s právnym poriadkom Slovenskej republiky*. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2011, s. 103 – 116. ISBN 978-80-7380-342-1.
- LANTAJOVÁ, D. Štruktúra medzinárodnej zmluvy, uzatváranie medzinárodných zmlúv všeobecne, uzatváranie mnohostranných a viacstranných zmlúv, uzatváranie dvojstranných zmlúv. In: JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D. et al. *Medzinárodné zmluvné právo a jeho interakcia s právnym poriadkom Slovenskej republiky*. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2011, s. 40 – 54. ISBN 978-80-7380-342-1.
- Medzinárodné dohovory. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty-1/medzinarodne-dohovory>.
- Montrealský protokol o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/13>.
- Multilateral Treaties Deposited with the Secretary-General: CHAPTER XXVII: Environment. In: *United Nations Treaty Collection* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://treaties.un.org/pages/Treaties.aspx?id=27&subid=A&clang=en>.
- Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky č. 159/1991 Zb. o prijatí Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

- Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky č. 396/1990 Zb. o dojednaní Dohovoru o mokradiach majúcich medzinárodný význam najmä ako biotopy vodného vtáctva a dojednaní Protokolu o jeho zmene.
- Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky č. 572/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 23/2019 Z. z. o prijatí Protokolu o trvalo udržateľnej doprave k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 34/1996 Z. z. o otvorení na podpis Dohovoru o biologickej diverzite.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 43/2006 Z. z. o prijatí Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/1994 Z. z. o notifikácii sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých deponitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 53/2003 Z. z. o prijatí Dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 60/1995 Z. z. o podpísaní Bazilejského dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 70/1996 Z. z. o podpísaní Viedenského dohovoru o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 71/1996 Z. z. o podpísaní Spoločného protokolu k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 82/2004 Z. z. o prijatí Kartagenského protokolu o biologickej bezpečnosti k Dohovoru o biologickej diverzite.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 84/2005 Z. z. o podpísaní Rámcového dohovoru o kontrole tabaku.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/1998 Z. z. o otvorení na podpis Dohovoru o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 93/1998 Z. z. o otvorení na podpis Dohovoru o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 99/2017 Z. z. o prijatí Parížskej dohody.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 104/2013 Z.z. o prijatí Dohovoru o Európskom lešnicom inštitúte.

- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 110/2015 Z. z. o prijatí Protokolu o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 111/2006 Z. z. o prijatí Rámcového dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 114/2006 Z. z. o prijatí Protokolu o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 128/2016 Z. z. o prijatí Nagojského protokolu o prístupe ku genetickým zdrojom a spravodlivom a rovnocennom spoločnom využívaní prínosov vyplývajúcich z ich použitia k Dohovoru o biologickej diverzite.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 132/2000 Z. z. o prijatí Zmien v prílohe č. I a prijatí dvoch nových príloh č. VIII a IX k Bazilejskému dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 139/2005 Z. z. o uzavretí Kjótskeho protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 140/2000 Z. z. o prijatí Dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 141/2013 Z. z. o prijatí Dodatku k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 144/2018 Z. z. o prijatí Doplňkového protokolu z Nagoje a Kuala Lumpur o zodpovednosti a náhrade škôd ku Kartagenskému protokolu o biologickej bezpečnosti.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 146/2002 Z. z. o prijatí Dohovoru Organizácie Spojených národov o boji proti dezertifikácii v krajinách postihnutých vážnym suchom a/alebo dezertifikáciou, hlavne v Afrike.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 162/2000 Z. z. o prijatí Dohovoru o hodnotení vplyvu na životné prostredie presahujúceho štátne hranice.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 163/1997 Z. z. o otvorení na podpis Dohovoru o jadrovej bezpečnosti.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 175/2000 Z. z. o podpísaní Dohovoru energetickej charty.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 176/2000 Z. z. o podpísaní Protokolu energetickej charty o energetickej účinnosti a súvisiacich environmentálnych aspektoch.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 187/2013 Z. z. o prijatí Dodatkov k prílohám A, B a C Štokholmského dohovoru o perzistentných organických látkach.

- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 214/2010 Z. z. o prijatí Dodatku č. 2 k Dohode o ochrane netopierov v Európe.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 220/2017 Z. z. o prijatí Minamatského dohovoru o ortuti.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 226/2006 Z. z. o uzavretí Viedenského dohovoru o ochrane ozónovej vrstvy.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 248/2006 Z. z. o prijatí Protokolu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znížení emisií síry alebo jej roztokov prechádzajúcich hranicami štátov najmenej o 30 %.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 249/2006 Z. z. o prijatí Protokolu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o dlhodobom financovaní Programu spolupráce pre monitorovanie a vyhodnocovanie diaľkového šírenia látok znečisťujúcich ovzdušie v Európe (EMEP).
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 250/1999 Z. z. o otvorení na podpis Dohody o ochrane netopierov v Európe.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 250/2006 Z. z. o prijatí Protokolu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znižovaní emisií oxidu dusíka alebo ich prenosov cez hranice štátov.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 251/2006 Z. z. o prijatí Montrealského protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 263/2005 Z. z. o prijatí Medzinárodného dohovoru o regulácii lovu veľrýb.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 264/2005 Z. z. o prijatí Protokolu k Medzinárodnému dohovoru o regulácii lovu veľrýb.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 268/2002 Z. z. o prijatí Dohody o ochrane africko-euroázijských druhov vodného sťahovavého vtáctva.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 280/2007 Z. z. o prijatí Rotterdamského dohovoru o udeľovaní predbežného súhlasu po predchádzajúcom ohlásení na dovoz a vývoz vybraných nebezpečných chemických látok a prípravkov.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 282/2000 Z. z. o prijatí Protokolu o obmedzovaní emisií prchavých organických zlúčenín alebo ich prenosov cez hranice štátov k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 294/2019 Z. z. o prijatí Zmeny textu a príloh II až IX a doplnenie nových príloh X a XI k Protokolu o znížení acidifikácie, eutrofizácie a prízemného ozónu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 298/2011 Z. z. o Rozhodnutí 2006/2 – Zmena Prílohy I Dohovoru.

- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 304/2013 Z. z. o prijatí Protokolu o trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesov k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 316/2018 Z. z. o podpísaní za Slovenskú republiku Dohody medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Islandom na strane druhej o účasti Islandu na spoločnom plnení záväzkov Európskej únie, jej členských štátov a Islandu v druhom záväznom období Kjótskeho protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 323/2013 Z. z.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 340/2018 Z. z. o prijatí Kigalského dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré poškodzujú ozónovú vrstvu.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 343/1998 Z. z. o prijatí Kodanského dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 344/1998 Z. z. o otvorení na podpis Protokolu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o ďalšom znižovaní emisii síry.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 353/2010 Z. z. o prijatí Protokolu o registroch únikov a prenosov znečisťujúcich látok k Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 356/2002 Z. z. o prijatí Dohovoru o spolupráci pri ochrane a trvalom využití Dunaja.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 358/2002 Z. z. o prijatí Dohovoru o ochrane a využití hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 367/2003 Z. z. o prijatí Protokolu o perzistentných organických látkach k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 435/2003 Z. z. o prijatí Protokolu o ťažkých kovoch k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 439/2010 Z. z. o prijatí Protokolu o strategickom environmentálnom hodnotení k Dohovoru o hodnotení vplyvu na životné prostredie presahujúceho štátne hranice.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 506/2003 Z. z. o prijatí Dohovoru o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 512/2006 Z. z. o prijatí Londýnskeho dodatku k Montrealskému protokolu o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 515/2005 Z. z. o uzavretí Európskeho dohovoru o krajine.

- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 516/2006 Z. z. o prijatí Protokolu o znížení acidifikácie, eutrofizácie a prízemného ozónu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 548/2006 Z. z. o prijatí Rámcového dohovoru Organizácie Spojených národov o zme-
ne klímy.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 593/2004 Z. z. o prijatí Štokholmského dohovoru o perzistentných organických lát-
kach.
- Parižska globálna klimatická dohoda. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/61>.
- Protokol energetickej charty o energetickej účinnosti a súvisiacich environmentálnych aspektoch. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/196>.
- Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o obmedzovaní emisií prchavých organických zlúčením alebo ich prenosov cez hranice štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/7>.
- Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znečisťovaní emisií oxidov dusíka alebo ich prenosov cez hranice štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/6>.
- Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o znížení emisií síry alebo ich prenosov prechádzajúcich hranicami štátov najmenej o 30 %. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/5>.
- Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o ďalšom znížení emisií síry. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/8>.
- Protokol k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979, o dlhodobom financovaní Programu spolupráce pre monitorovanie a vyhodnocovanie diaľkového šírenia látok znečisťujúcich ovzdušie v Európe (EMEP). In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/4>.
- Protokol o perzistentných organických látkach k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/9>.

- Protokol o ťažkých kovoch k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranice štátov. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/10>.
- Protokol o vode a zdraví. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/278>.
- Protokol o znížení acidifikácie, eutrofikácie a prízemného ozónu k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov z roku 1979. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/11>.
- Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/277>.
- Rámcový dohovor OSN o kontrole tabaku. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/197>.
- Rámcový dohovor OSN o zmene klímy. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/1>.
- Register mnohostranných medzinárodných zmlúv Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia.
- Register mnohostranných medzinárodných zmlúv. In: *Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: https://www.mzv.sk/zahranicna_politika/medzinarodne_zmluv-rozsirenie_vyhľadavanie.
- Rezolúcia Organizácie Spojených národov prijatú na Valnom zhromaždení Organizácie Spojených národov 25. septembra 2015, A/RES/70/1.
- Spoločný protokol k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/238>.
- Štokholmský dohovor o perzistentných organických látkach. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/27>.
- ŠTURMA, P. et al. *Mezinárodní právo životního prostředí. I. část: (Obecná)*. Beroun: IFEC, 2004, 193 s. ISBN 80-903409-2-X.
- Transformujeme náš svet: Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/25>.
- Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/217>.

- Viedenský dohovor o ochrane ozónovej vrstvy. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/12>.
- Vyhláška ministra zahraničných vecí Československej socialistickej republiky č. 76/1962 Zb. o dojednaní Zmluvy o Antarktíde.*
- Vyhláška ministra zahraničných vecí z 27. novembra 1984 č. 5/1985 Zb. o Dohovore o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov.*
- Zmluva o Antarktíde. In: *Enviroportál – životné prostredie online* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/178>.
- Zmluvný systém Slovenskej republiky pre mimoriadne udalosti. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?zmluvny-system-slovenskej-republiky-pre-mimoriadne-udalosti>.

Kontaktný údaj na autora:
jana.koprlova@truni.sk

**MEDZINÁRODNÁ PRÁVOMOC SÚDOV
VO VECIACH POŠKODENIA
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA¹**
**INTERNATIONAL JURISDICTION OF COURTS
IN ENVIRONMENTAL DAMAGE MATTERS**

JUDr. Martin Bulla, PhD.

*Katedra medzinárodného práva a európskeho práva, Právnická fakulta,
Trnavská univerzita v Trnave*

Abstrakt: Príspevok analyzuje otázky súvisiace s procesom určovania medzinárodnej právomoci súdov pre mimozmluvné záväzky vyplývajúce z poškodenia životného prostredia vrátane škody spôsobenej osobám alebo na majetku. Pozornosť je venovaná otázke štruktúry uplatniteľných prameňov práva a vzťahov medzi nimi. Jadrom príspevku je podrobný rozbor pravidiel právomoci v rámci medzinárodného práva súkromného Európskej únie, t. j. nariadenia Brusel I bis.

Ľúčové slová: Poškodenie životného prostredia, súdna právomoc, mimozmluvný záväzok, škodná udalosť, nariadenie Brusel I bis, cezhraničná kontaminácia

Abstract: The paper analyses issues relating to the process of determination of jurisdiction with respect to obligations arising out of environmental damage or damage sustained by persons or property as a result of such damage. Attention is be paid to the analysis of the structure of applicable sources of law and the relations between them. The core of the paper lies in detailed examination of the jurisdictional rules contained in sources of European private international, i.e. the Brussels I bis regulation.

Key words: Environmental damage, jurisdiction, non-contractual obligation, harmful event, Brussels I bis regulation, transboundary pollution

¹ Predložený príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0193/18 „Environmentalizácia medzinárodného verejného práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Úvod

V kontexte klimatických zmien a ich následkov, ktoré ľudstvo pociťuje stále výraznejšie, sa ochrana životného prostredia stáva čoraz naliehavejšou. Túto situáciu musí reflektovať aj zákonodarca pri nastavovaní právnej úpravy. V oblasti práva už nie je regulácia ochrany životného prostredia len doménou hmotnoprávnej úpravy odvetvia práva životného prostredia, ako by sa mohlo na prvý pohľad zdať. Svoje vyjadrenie nachádza aj v disciplíne medzinárodného práva súkromného. Úprava v rámci medzinárodného práva súkromného Európskej únie venuje tejto problematike osobitnú pozornosť, odvolávajúc sa na princípy vyjadrené v primárnom práve. Článok 191 *Zmluvy o fungovaní Európskej únie* (pôvodne čl. 174 ZES) stanovuje, že by sa mala zabezpečiť vysoká úroveň ochrany životného prostredia, založená na zásade starostlivosti a prevencie, nápravy ohrozenia životného prostredia predovšetkým pri zdrojoch a na zásade náhrady škody znečisťovateľom, pričom sa má v plnom rozsahu uplatniť zásada zvýhodnenia poškodenej osoby.

Súkromnoprávne záväzky vyplývajúce z poškodenia životného prostredia zväčša nebývajú predmetom osobitnej úpravy v rámci medzinárodného práva súkromného a procesného, ale sú subsumované pod všeobecný režim záväzkov na náhradu škody, resp. mimozmluvných záväzkov. Medzi typické hraničné určovatele, resp. kritériá právomoci, používané v rámci medzinárodného práva súkromného na určenie rozhodného práva a právomoci súdov vo vzťahu k tomuto typu právnych vzťahov, patria *locus delicti commissi* (miesto deliktuálneho konania) a *locus damni infecti* (miesto vzniku škody).

Okrem toho viaceré právne poriadky umožňujú stranám právneho vzťahu zvoliť si rozhodné právo, ktorým sa bude ich záväzok spravovať, a rovnako je bežnou možnosťou strán dohodnúť sa na tom, súdy ktorej krajiny budú mať právomoc konať (prorogácia). Ide o vyjadrenie zásady autonómie vôle strán, ktorá je typická pre súkromné právo. Voľba práva a právomoci sa však využíva predovšetkým pri zmluvných vzťahoch, z praktických dôvodov pri

mimozmluvných záväzkoch voľba práva sa v praxi často neuplatňuje.

V rámci slovenského právneho poriadku je základným prameňom medzinárodného práva súkromného a procesného *zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom* v znení neskorších predpisov (ďalej aj len ako „ZMPS“). Tento zákon neobsahuje osobitnú úpravu škody na životnom prostredí. Na súkromnoprávne záväzky vyplývajúce z poškodenia životného prostredia sa tak použije všeobecná úprava záväzkov na náhradu škody ako v rovine kolíznej, tak aj v rovine medzinárodného práva procesného.

V zmysle ustanovenia článku 7 ods. 2 druhej vety *Ústavy Slovenskej republiky*,² ako aj podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie,³ majú právne záväzné akty Európskej únie prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. Prednostne pred ZMPS sa preto budú aplikovať pramene medzinárodného práva súkromného Európskej únie, predovšetkým nariadenie Brusel I bis, ktorého analýza vo vzťahu k veciam týkajúcim sa poškodenia životného prostredia, je predmetom tohto príspevku.

Pôsobnosť nariadenia Brusel I bis

Hoci nariadenie Brusel I bis bolo prijaté už 12. decembra 2012, uplatňuje sa až od 10. januára 2015.⁴ Rozhodujúcim momentom na účely posúdenia temporálnej pôsobnosti nariadenia je pritom okamih začatia konania, t. j. moment podania žaloby.⁵

Nariadenie budú aplikovať súdy členských štátov Európskej únie vrátane Írska a Veľkej Británie.⁶ Nariadenie aplikuje tiež Dán-

² Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v platnom znení.

³ Pozri napr. rozsudok 6/64 z 15. júla 1964 vo veci *Flaminio Costa v E.N.E.L.*

⁴ Článok 81 nariadenia Brusel I bis.

⁵ Článok 66 ods. 1 nariadenia Brusel I bis.

⁶ Na základe Protokolu č. 4 a Protokolu č. 5 k Amsterdamskej zmluve majú Veľká Británia, Írsko a Dánsko osobitné postavenie vo vzťahu k uplatňovaniu hlavy

sko, ktoré oznámilo Komisii svoj úmysel byť viazané revidovaným nariadením Brusel I, ako aj jeho novelizáciami.⁷

Z hľadiska personálnej pôsobnosti je potrebné, aby odporca mal bydlisko na území členského štátu EÚ.⁸ Samotné nariadenie pritom obsahuje definíciu pojmu bydlisko právnickej osoby. Podľa ustanovenia článku 63 ods. 1 má právnická osoba bydlisko v mieste, kde má: registrované sídlo, ústredie alebo hlavné miesto podnikateľskej činnosti. Ak však ide o bydlisko fyzickej osoby, nariadenie žiadnu definíciu nezavádza a namiesto toho odkazuje na vnútroštátne právo členských štátov.⁹ Bude teda treba naplniť definíciu bydliska podľa vnútroštátneho práva toho členského štátu EÚ, na území ktorého má podľa tvrdenia žalobcu odporca bydlisko.

Svoju vecnú pôsobnosť nariadenie vymedzuje pozitívne, ako aj negatívne. Kľúčovým pre pozitívne vymedzenie vecnej pôsobnosti nariadenia je pojem občianska a obchodná vec. Tento pojem používal už Bruselský dohovor¹⁰ a rovnako ho používajú aj nariadenia Rím I¹¹ a Rím II,¹² ako aj ďalšie predpisy európskeho medzinárodného práva súkromného a procesného. Pojem občianska

V tretej časti Zmluvy o fungovaní Európskej únie (priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti). Opatrenia prijímané v tejto oblasti menované štáty automaticky nezaväzujú, ak konkrétny štát osobitným spôsobom nevyjadrí vôľu podieľať sa na aplikácii konkrétneho právneho nástroja. Veľká Británia aj Írsko nariadenie Brusel I bis na základe tzv. opt-in uplatňujú. Veľká Británia má však vystúpiť z Európskej únie k 31.1.2020, pričom základné prechodné obdobie, počas ktorého bude viazaná európskym *acquis*, uplynie 31.12. 2020.

⁷ Pozri: [2014] Úradný vestník L240/1 a [2013] Ú.v. L79/4.

⁸ Nariadenie pritom stanovuje niekoľko výnimiek, kedy sa bude tento právny nástroj uplatňovať bez ohľadu na to, či má odporca bydlisko na území členského štátu EÚ: čl. 18 ods. 1 (spotrebiteľské spory), čl. 21 ods. 2 (individuálne pracovné zmluvy), výlučná právomoc podľa článku 24 a prorogácia právomoci podľa článku 25 nariadenia.

⁹ Článok 62 nariadenia Brusel I bis.

¹⁰ Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Ú. v. L 339, 21.12.2007, s. 3 – 41.

¹¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I).

¹² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (Rím II).

a obchodná vec nie je definovaný v žiadnom z predpisov, ktoré ho používajú, existuje však pomerne bohatá judikatúra Súdneho dvora EÚ, ktorá tento koncept interpretuje.¹³ Zásadným bodom tohto výkladu je najmä fakt, že ide o autonómny pojem práva Európskej únie, ktorý nemožno vykladať podľa vnútroštátneho práva jednotlivých členských štátov, ale musí byť interpretovaný vo všetkých členských štátoch totožným spôsobom. S istou mierou zjednodušenia možno pojem občianska a obchodná vec stotožniť s pojmom súkromnoprávna vec. Bude teda zahŕňať tzv. horizontálne právne vzťahy, v ktorých je postavenie účastníkov ekvivalentné. Ak je účastníkom právneho vzťahu štát, nebráni to kvalifikácii takéhoto vzťahu ako občianskej a obchodnej veci, za predpokladu, že nejde o výkon vrchnostenských oprávnení štátu, vyplývajúcich z ustanovení verejného práva. Samotné nariadenie z rozsahu svojej vecnej pôsobnosti vylučuje veci daňové, colné a správne, ďalej otázky práva sociálneho zabezpečenia či rozhodcovského konania, ako aj niektoré súkromnoprávne veci, pre ktoré buď existuje osobitná právna úprava (dedičské veci, výživné), alebo sú vylúčené z pôsobnosti nariadenia z iných dôvodov (veci osobného stavu fyzických osôb).¹⁴

Dôležité je tiež vymedziť vzťah nariadenia k iným predpisom, keďže ustanovenia o medzinárodnej právomoci súdov môžu obsahovať aj iné pramene, najmä medzinárodné zmluvy. Nariadenie Brusel I bis vymedzuje svoj vzťah k iným prameňom s totožným alebo podobným predmetom úpravy, vo svojej kapitole VII. V zmysle článku 67 nariadenie nemá vplyv na uplatňovanie osobitných prameňov sekundárneho práva EÚ, ktoré upravujú právomoc a uznanie a výkon rozsudkov v špecifických veciach. Ide teda o zakotvenie prednosti osobitných nástrojov v zmysle pravidla *lex specialis derogat legi generali*.¹⁵ Pokiaľ ide o medzinárodné zmluvy,

¹³ Napr. rozsudky Súdneho dvora EÚ vo veci 29/76 LTU v. Eurocontrol alebo vo veci 814/79 Rüffer.

¹⁴ Článok 1 ods. 1 druhá veta a ods. 2 nariadenia Brusel I bis.

¹⁵ Pauknerová, s. 127.

tie sú rozdelené do dvoch kategórií. Nariadenie bude mať prednosť pred dvojstrannými zmluvami medzi členskými štátmi v rozsahu, v ktorom upravujú totožné otázky ako samotné nariadenie.¹⁶ Na druhej strane medzinárodné dohovory, upravujúce právomoc alebo uznávanie a výkon rozsudkov v špecifických veciach budú mať v zmysle článku 71 prednosť pred nariadením.¹⁷ Toto pravidlo sa vzťahuje výslovne najmä na Lugánsky dohovor¹⁸ a Newyorský dohovor.¹⁹ Dvojstranné zmluvy medzi členskými štátmi na jednej strane a tretími štátmi na druhej strane sa budú uplatňovať prednostne pred nariadením, ak boli uzatvorené pred nadobudnutím účinnosti nariadenia 44/2001, resp. vstupom členského štátu do EÚ.²⁰ K medzinárodným zmluvám, ktoré obsahujú aj ustanovenia o právnej úprave medzinárodnej právomoci súdov²¹ a budú sa v zmysle čl. 71 nariadenia Brusel I bis uplatňovať prednostne pred týmto nariadením, patria napríklad Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou,²² Medzinárodný dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody vzniknuté v dôsledku znečistenia olejom zo zásobníkov²³ alebo Bazilejský protokol o zodpovednosti za škody a o náhrade škôd,

¹⁶ Článok 69 nariadenia Brusel I bis.

¹⁷ Pozri tiež: ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 218 – 220. ISBN 978-807478-016-5.

¹⁸ Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (OJ L 147, 10.6.2009, s. 5 – 43).

¹⁹ Dohovor OSN z 10. júna 1958 o uznání a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí. Vyhláška ministra zahraničných vecí 74/1959 Zb.

²⁰ Článok 73 ods. 3 nariadenia Brusel I bis.

²¹ Pre podrobnejší prehľad takýchto dohovorov pozri: GARCÍA-CASTRILLÓN, C. O. *International Litigation Trends in Environmental Liability: A European Union— United States Comparative Perspective*. In: *Journal of Private International Law*, Vol. 7, No. 3, s. 556.

²² Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 70/1996 Z. z. Vo vzťahu k Slovenskej republike dohovor nadobudol platnosť 7. júna 1995.

²³ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky 336/2013 Z.z. Pre Slovenskú republiku dohovor nadobudol platnosť 1. augusta 2013.

vyplývajúcich z cezhraničného presunu nebezpečných odpadov a ich likvidácie.²⁴

Štruktúra a aplikácia nariadenia Brusel I bis

Nariadenie Brusel I bis upravuje z vecného hľadiska niekoľko druhov právomocí, pričom medzi nimi existuje istá hierarchia. Na vrchole hierarchie je výlučná právomoc, upravená v článku 24, ktorá zahŕňa konania týkajúce sa vecných práv k nehnuteľnostiam, nájmu nehnuteľností, otázky osobného stavu právnických osôb, platnosť zápisov do verejných registrov, spory o registrácii alebo platnosti práv duševného vlastníctva a konania týkajúce sa výkonu rozsudku. V týchto veciach majú právomoc výhradne súdy, určené v článku 24 nariadenia, pričom takto stanovenú právomoc nemožno nijakým spôsobom obísť. Druhá v poradí je voľba právomoci (prorogácia), upravená v článkoch 25 a 26 (implicitná voľba). Voľbu možno využiť vždy, okrem prípadov pod výlučnou právomocou, pričom právomoc založená dohodou sa v zásade považuje za výlučnú. Ak ide o zmluvy so slabšou stranou, nariadenie stanovuje niektoré špecifiká vo vzťahu k prorogácii právomoci. Ďalej nasleduje tzv. obligatórna alebo ochranná právomoc, ktorá sa týka pracovných (oddiel 5), spotrebiteľských (oddiel 4) a poisťných zmlúv (oddiel 3). Osobitná právomoc (články 7 až 9) sa týka napr. zmluvných záväzkov, mimozmluvných záväzkov a zahŕňa tiež prípady plurality odporcov. Napokon výlučná právomoc (článok 4) sa použije na prípady, ktoré nespádajú pod žiaden iný typ právomoci, ale

²⁴ Ide o protokol k Bazilejskému dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní. K samotnému dohovoru pristúpila ešte ČSFR, a platí tak u nás od 5. mája 1992. Notifikácia sukcesie Slovenskej republiky do dohovoru sa uskutočnila 28. mája 1993 s platnosťou od 1. januára 1993. K protokolu o zodpovednosti však Slovensko zatiaľ nepristúpilo. Prehľad štátov viazaných Bazilejským protokolom možno nájsť tu: <<http://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/TheProtocol/tabid/1345/Default.aspx>> Navštívené 1.12.2019.

možno ju využiť aj vo veciach pod osobitnou právomocou, tá totiž nemá pred všeobecnou právomocou prednosť, ale sú vzájomne alternatívne.

Právomoc súdu v prípadoch poškodenia životného prostredia

V prípadoch poškodenia životného prostredia možno využiť niekoľko druhov právomocí, upravených v nariadení Brusel I bis. V prvom rade sa strany sporu môžu na právomoci súdu dohodnúť v súlade s článkom 24. Vzhľadom na charakter takýchto sporov však dosiahnutie dohody nie je príliš pravdepodobné. Ďalšou možnosťou je preto využitie základného pravidla – všeobecnej právomoci, pri ktorej kritériom na založenie právomoci súdu je bydlisko odporcu. V prípadoch cezhraničných sporov, keď škodlivé účinky nastávajú na území iného štátu, ako je štát, kde je lokalizovaný zdroj poškodenia životného prostredia, toto pravidlo znevýhodňuje poškodenú stranu, keďže tá musí iniciovať konanie na súdoch cudzieho štátu. V súvislosti so všeobecnou právomocou je kľúčovým vymedzenie pojmu bydlisko. Nariadenie v článku 63 definuje bydlisko právnickej osoby tak, že ide o miesto, v ktorom má obchodná spoločnosť alebo iná právnická osoba, alebo združenie fyzických alebo právnických osôb:

- a) registrované sídlo,
- b) ústredie alebo
- c) hlavné miesto podnikateľskej činnosti.

Pojem bydliska fyzickej osoby však nariadenie nedefinuje a v článku 62 odkazuje na vnútroštátne právo. Ak teda žalobca tvrdí, že odporca má napríklad bydlisko na území Rakúska, musí byť naplnená definícia pojmu bydlisko podľa vnútroštátnych predpisov Rakúska.

Pri poškodení životného prostredia možno tiež využiť osobitnú právomoc v druhom oddiele druhej kapitoly, ktorá obsahuje hneď niekoľko ustanovení, aplikovateľných na tieto typy prípadov. V článku 8 ods. 1 nariadenia je upravená právomoc v sporoch

s viacerými žalovanými. Žalobca má v takomto prípade možnosť iniciovať súdne konanie na súde podľa bydliska ktoréhokoľvek zo žalovaných. Predpokladom využitia tohto ustanovenie však je, aby nároky boli navzájom súvisiace do takej miery, že je vhodnejšie o nich konať a rozhodnúť spoločne. Účelom tohto pravidla je najmä predísť možnosti nezlučiteľných rozsudkov, ktoré by mohli byť vydané v samostatných konaniach.

Vo vzťahu k nárokom týkajúcim sa poškodenia životného prostredia sú však kľúčové dva iné typy osobitnej právomoci. Ide predovšetkým o právomoc vo veciach nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti (článok 7 ods. 2) a právomoc vo veciach občiansko-právnych nárokov na náhradu škody alebo navrátenie do pôvodného stavu v súvislosti s trestným činom (článok 7 ods. 3). Podľa preambuly nariadenia tieto alternatívne kritériá právomoci sú založené na úzkej väzbe medzi súdom a žalobou alebo na účely uľahčenia efektívneho riadneho výkonu súdnictva, pričom existencia takejto úzkej väzby by mala zaručiť právnu istotu a vylúčiť, že osoba by bola žalovaná na súde členského štátu, s čím nemohla rozumne predvídať.²⁵

Právomoc vo veciach nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti

Ustanovenie článku 7 ods. 2 nariadenia stanovuje, že vo veciach nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti majú právomoc súdy podľa miesta, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá takýto nárok.

Na účely správnej interpretácie tohto ustanovenia je dobré porovnať si viaceré jazykové verzie. V tomto príspevku kvôli stručnosti budeme venovať pozornosť českej verzii, keďže ide o jazyk najbližší slovenčine, a ďalej anglickej verzii, keďže angličtina je najrozšírenejším jazykom o. i. aj na poli odbornej literatúry. Česká verzia článku 7 ods. 2 nariadenia Brusel I bis znie takto: (...) *„ve věcech*

²⁵ Bod 16 preambuly nariadenia Brusel I bis.

týkajících se deliktů nebo kvázideliktů odpovědnosti u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události". Anglické znenie článku 7 ods. 2 je nasledujúce: (...) „*in matters relating to tort, delict or quasi-delict, in the courts for the place where the harmful event occurred or may occur*“.

Z uvedeného porovnania je zrejmé, že na rozdiel od slovenského znenia, česká ani anglická verzia nepoužíva pojem mimozmluvný záväzok, resp. nároky z mimozmluvnej zodpovednosti, ale obsirnejšie a popisnejšie pomenovanie: veci týkajúce sa deliktuálnej alebo kvázideliktuálnej zodpovednosti. Rovnako v rámci samotného pravidla právomoci sa nepoužíva pojem skutočnosti, ktorá zakladá takýto nárok, ale škodná udalosť (harmful event).

Zásadné je teda vymedziť dva kľúčové pojmy: (i) mimozmluvné záväzky, resp. veci týkajúce sa deliktuálnej alebo kvázideliktuálnej zodpovednosti a (ii) pojem škodnej udalosti. Pritom je dôležité mať na pamäti, že ide o pojmy obsiahnuté v nariadení Brusel I bis ako prameni sekundárneho práva Európskej únie a v ďalšom texte budú preto uvedené pojmy analyzované v tomto kontexte na účely aplikácie nariadenia Brusel I bis. Pojmy obsiahnuté v prameňoch práva EÚ totiž zvyčajne podliehajú autonómne výkladu, ktorý je odlišný od významu, ktorý majú rovnaké pojmy, ak sú použité v prameňoch vnútroštátneho práva členských štátov EÚ.²⁶

Ad (i)

Definičné znaky pojmov delikt, kvázidelikt či mimozmluvný záväzok na účely aplikácie nariadenia Brusel I bis čerpáme z judikatúry Súdneho dvora EÚ. Kardinálnym rozsudkom v tomto smere je najmä rozhodnutie vo veci²⁷ Kalfelis. Tento rozsudok sa síce týka výkladu Bruselského dohovoru, ktorý bol predchodcom nariadenia, avšak predmetné ustanovenie zostalo nezmenené, takže toto rozhodnutie si zachovalo svoju relevanciu dodnes. Súdny dvor

²⁶ Pozri napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ 29/76 vo veci LTU vs. Eurocontrol.

²⁷ Rozsudok Súdneho dvora EÚ 189/87 vo veci Athanasios Kalfelis vs. Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. A iní.

v tomto prípade rozhodol, že pojem vecí týkajúce sa deliktuálnej alebo kvázideliktuálnej zodpovednosti slúži na vymedzenie vecnej pôsobnosti pravidiel osobitnej právomoci, ktoré má k dispozícii žalobca, a preto je dôležité, aby sa tento pojem nevykladal podľa vnútroštátneho práva, t. j. v každom členskom štáte inak, a ide teda o autonómny pojem práva EÚ.²⁸ Ako taký sa musí vykladať predovšetkým s ohľadom na štruktúru a ciele Bruselského dohovoru (nariadenia Brusel I bis). Koncept vecí týkajúcich sa deliktuálnej alebo kvázideliktuálnej zodpovednosti tak zahŕňa všetky žaloby, ktorých cieľom je založiť zodpovednosť odporcu a ktoré sa netýkajú zmluvy v zmysle článku 5 ods. 1 Bruselského dohovoru.²⁹ Súdny dvor teda poskytol výhradne negatívnu definíciu, s odkazom na kontrast k pojmu zmluvný záväzok. Pojem zmluvný záväzok je pritom rovnako autonómny pojem práva EÚ, ktorý nemožno vykladať podľa vnútroštátneho práva, ale je nutné interpretovať ho vo všetkých členských štátoch rovnako.³⁰ Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora EÚ je zmluva na účely európskeho medzinárodného práva súkromného a procesného charakterizovaná tým, že ide o dobrovoľné prevzatie záväzku jednou osobou voči druhej osobe.³¹ Ide teda o veľmi širokú definíciu, ktorá pod pojem zmluvy subsumuje aj záväzky, ktoré by podľa vnútroštátneho práva mnohých štátov definičné znaky zmluvy nespĺňali.³² Z negatívneho vymedzenia mimozmluvných záväzkov v rozsudku vo veci Kalfelis teda vyplýva, že o vec týkajúcu sa deliktuálnej alebo kvázideliktuálnej zodpovednosti pôjde vtedy, ak absentuje dobrovoľné prevzatie záväzku jednou stranou voči druhej strane. Ak teda ide

²⁸ *Ibidem*, body 15 a 16.

²⁹ Rozsudok Súdneho dvora EÚ 189/87 vo veci Athanasios Kalfelis vs. Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. A iní, bod 17.

³⁰ Napr. rozsudok Súdneho dvora EÚ 34/82 vo veci Martin Peters Bauunternehmung GmbH vs Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging.

³¹ Rozsudok Súdneho dvora EÚ C-26/91 vo veci Jakob Handte and Co. GmbH vs. Traitements Mécano-chimiques des Surfaces SA.

³² Bližšie pozri napr. BĚLOHLÁVEK, A. J. *Rome Convention. Rome I regulation*. Huntington: JURIS, 2010, s. 95 – 99. ISBN 978-1-57823-322-9.

o záväzok, ktorý nie je prevzatý dobrovoľne, ide o záväzok mimozmluvný.³³ Záväzok teda nevzniká porušením povinnosti, ktorá vyplýva zo zmluvy, ale v dôsledku narušenia záujmu chráneného objektívnym právom.³⁴

V tejto súvislosti je tiež dôležité pripomenúť, že pojmy zmluvný záväzok a mimozmluvný záväzok, používané v rôznych prameňoch medzinárodného práva súkromného EÚ (Brusel I bis, Rím I, Rím II), by mali navzájom korešpondovať. Preto je napríklad možné na účely definície pojmu zmluvného záväzku pre potreby nariadenia Brusel I bis využiť aj judikatúru Súdneho dvora EÚ, viažucu sa k nariadeniu Rím I, resp. k Rímskemu dohovoru.

Ad (ii)

Druhým z kardinálnych pojmov v rámci ustanovenia článku 7 ods. 2 je skutočnosť, ktorá zakladá nárok z mimozmluvnej zodpovednosti, resp. v anglickej či českej verzii škodná udalosť (harmful event). Kým pojem mimozmluvný záväzok vymedzuje vecnú pôsobnosť tohto ustanovenia, pojem škodná udalosť predstavuje samotné pravidlo právomoci, čiže určuje, sudy ktorej krajiny budú mať právomoc rozhodovať v konkrétnom prípade. Aj tu platia rovnaké východiská ako pri definícii mimozmluvných záväzkov. Pojem škodnej udalosti používaný v rámci nariadenia Brusel I bis by mal korešpondovať s tým, ako sa tento koncept vykladá na účely nariadenia Rím II. Definíčné prvky preto opäť čerpáme predovšetkým z judikatúry Súdneho dvora EÚ.

Zásadným je v tomto ohľade predovšetkým rozhodnutie vo veci Bier.³⁵ Opäť ide o rozsudok viažuci sa ešte na Bruselský dohovor, ale vzhľadom na svoj prelomový charakter zostáva relevantným dodnes. Francúzska ťažobná spoločnosť v tomto prípade kontami-

³³ ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013. s. 246.

³⁴ *Ibidem*, s. 160 a 246. ISBN 978-807478-016-5.

³⁵ Rozsudok Súdneho dvora EÚ C-21/76 vo veci *Handelskwekerij Bier vs. Mines de Potasse d'Alsace*.

novala vodu v rieke Rýn, ktorú následne spoločnosť v Holandsku použila na zavlažovanie svojich polí, v dôsledku čoho utrpela škodu na úrode. Vynorila sa teda otázka, kde došlo ku škodnej udalosti, resp. k vzniku skutočnosti, ktorá zakladá nárok z mimozmluvnej zodpovednosti. Do úvahy prichádzalo na jednej strane Holandsko, na území ktorého došlo ku škode na úrode. V Holandsku sa prejavili účinky škodnej udalosti – ide teda o *locus damni infecti*. Na druhej strane príčina vzniku škodnej udalosti nastala vo Francúzsku, kde došlo ku kontaminácii vody v rieke Rýn. Vo Francúzsku sa teda nachádza *locus delicti commissi* – miesto narušenia záujmu, chráneného objektívnym právom, t. j. ku konaniu, ktoré je v rozpore s objektívnym právom.

Súdny dvor vo veci Bier zdôraznil, že predpokladom vzniku deliktuálnej zodpovednosti je nevyhnutne existencia príčinnej súvislosti (*kauzálny nexus*) medzi príčinou vzniku škody a samotnou škodou (následkom). Kľúčovým záverom Súdneho dvora v tejto veci je však stanovenie mimoriadne širokého výkladu konceptu miesta, kde došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok z mimozmluvnej zodpovednosti (miesta, kde došlo ku škodnej udalosti). Tento pojem totiž podľa Súdneho dvora zahŕňa:

- i. *locus damni infecti* – miesto vzniku škody, t. j. následku, účinku škodnej udalosti, ako aj
- ii. *locus delicti commissi* – miesto, kde nastala príčina vzniku škodnej udalosti.

V rámci extenzívneho výkladu miesta, kde došlo ku škodnej udalosti, teda Súdny dvor pod tento koncept subsumoval ako miesto vzniku škody, tak aj miesto, kde došlo k protiprávnemu konaniu, ktoré bolo príčinou vzniku škody.³⁶ Výber medzi týmito dvoma fórami bude v dispozícii žalobcu,³⁷ ktorý tak disponuje právom jednostrannej voľby súdu, pričom má na výber z dvoch možností.

³⁶ Bližšie pozri: VALDHANS, J. *Právní úprava mimosmluvních závazk s mezinárodním prokem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 113 – 120. ISBN: 978-807400-412-4.

³⁷ Rozsudok Súdneho dvora EÚ C-21/76 vo veci *Handelskwekerij Bier vs. Mines de Potasse d'Alsace*, bod 25.

Právomoc vo veciach občianskoprávných nárokov na náhradu škody v súvislosti s trestným činom

Poslednou možnosťou na založenie právomoci súdu v prípadoch poškodenia životného prostredia je ustanovenie článku 7 ods. 3 nariadenia Brusel I bis. V zmysle tohto ustanovenia vo veciach občianskoprávných nárokov na náhradu škody alebo navrátanie do pôvodného stavu v súvislosti s trestným činom možno začať konanie na súde konajúcom v tejto trestnej veci, ak tento súd má podľa vnútroštátneho právneho poriadku právomoc konať v občianskych veciach. Z hľadiska vecnej pôsobnosti je teda toto pravidlo aplikovateľné na situácie, keď skutočnosť, ktorá viedla k vzniku škody, je podľa vnútroštátneho práva kvalifikovaná ako trestný čin. Konanie smerujúce k vymáhaniu nároku na náhradu škody spôsobenej trestným činom bude tzv. adhéznym konaním vo vzťahu k trestnému konaniu. Aby bolo možné využiť právomoc podľa článku 7 ods. 3, musia byť ďalej splnené dve podmienky:

- a) Vnútroštátne právo musí umožňovať, aby trestné súdy rozhodovali v tzv. adhéznom konaní o súkromnoprávných (občianskoprávných) nárokoch na náhradu škody, spôsobenej trestným činom. Slovenské trestné právo umožňuje trestnému súdu, aby sám rozhodol o nároku poškodeného na náhradu škody, ale zároveň mu za istých okolností dáva tiež možnosť odkázať poškodeného so svojim nárokom na civilné konanie.³⁸
- b) Vo veci musí prebiehať trestné konanie na súde, t. j. musí byť podaná obžaloba. Teda aj v prípade, že škoda bola spôsobená trestným činom a trestný súd má podľa vnútroštátneho práva právomoc riešiť nároky na náhradu škody spôsobenej trestným činom, pravidlo podľa článku 7 ods. 3 by nebolo možné použiť, ak by v danej veci buď vôbec neprebiehalo trestné konanie, alebo by ešte nedospelo do štádia podania obžaloby.³⁹

³⁸ § 46 a § 288 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

³⁹ Porovnaj: ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOV-

Ak sú všetky podmienky splnené, právomoc bude mať súd, ktorý koná v predmetnej trestnej veci. Úprava právomoci trestného súdu v nariadení Brusel I, ktoré patrí do oblasti medzinárodného práva súkromného a z hľadiska vecnej pôsobnosti sa vzťahuje len na občianske a obchodné veci, t. j. súkromnoprávne vzťahy, môže pôsobiť zvlášť. Pôsobnosť nariadenia je však vymedzená v článku 1 ods. 1 jednoznačne: nariadenie sa uplatňuje v občianskych a obchodných veciach bez ohľadu na povahu súdu alebo tribunálu. Charakter súdu teda nezohráva žiadnu úlohu, podstatné je len to, aby samotná patrila pod koncept občianskej a obchodnej veci, to znamená, že musí ísť o vec súkromnoprávnej povahy.

Záver

Európske medzinárodné právo súkromné ponúka široké spektrum možností na založenie medzinárodnej právomoci súdov vo veciach poškodenia životného prostredia. Nariadenie Brusel I bis umožňuje v prvom rade stranám založiť právomoc súdov niektorého členského štátu na základe ich vzájomnej dohody. Ďalej zostáva k dispozícii všeobecná právomoc, určená na základe bydliska žalovaného. Keďže osobitná právomoc slúži v zásade ako alternatíva k všeobecnej právomoci, bydlisko odporcu možno využiť na založenie právomoci súdu aj v prípadoch, ktoré patria pod osobitnú právomoc.

Vo vzťahu k prípadom poškodenia životného prostredia pritom zohrávajú kľúčovú úlohu práve pravidlá osobitnej právomoci, obsiahnuté v článkoch 7 a 8 nariadenia. Je tu upravená možnosť podať žalobu na súde podľa bydliska ktoréhokoľvek zo žalovaných, ak ide o vzájomne súvisiace nároky voči viacerým odporcom (článok 8 ods. 1). Najdôležitejšie pravidlo je zakotvené v ustanovení článku 7 ods. 2 a týka sa nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti. Ako bolo

SKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 254. ISBN 978-807478-016-5.

uvedené vyššie, Súdny dvor EÚ toto pravidlo interpretuje veľmi široko. Jednak samotný pojem mimozmluvných záväzkov, vymedzujúci vecnú pôsobnosť tohto ustanovenia, je vykladaný tak, že ide v podstate o akýkoľvek záväzkový vzťah, pri ktorom absentuje dobrovoľné prevzatie záväzku jednou stranou voči druhej strane. Pod takúto definíciu je teda možné subsumovať veľmi široké spektrum skutkových situácií. Pre praktickú aplikáciu tohto pravidla je však dôležitý najmä spôsob výkladu samotného pravidla právomoci, ktoré rozhoduje o tom, súdy ktorého členského štátu budú môcť v konkrétnej veci konať. Týmto kritériom je miesto, kde došlo ku škodnej udalosti. Súdny dvor opäť nastavil veľmi extenzívnu interpretáciu tohto kritéria, ktorá zahŕňa (i.) *locus damni infecti* – miesto vzniku škody, t. j. následku škodnej udalosti, ako aj (ii.) *locus delicti commissi* – miesto, kde nastala príčina vzniku škodnej udalosti.

Poslednou možnosťou je založenie právomoci na základe pravidla pre prípady týkajúce sa občianskoprávných nárokov na náhradu škody v súvislosti s trestným činom (článok 7 ods. 3). Európske medzinárodné právo súkromné teda ponúka pestrú plejádu možností na založenie právomoci súdov v prípadoch poškodenia životného prostredia s cudzím prvkom. Súdny dvor navyše tieto pravidlá svojím širokým výkladom obohatil o ďalšie dimenzie a možnosti, ktoré má žalobca k dispozícii, sú adekvátne a dostatočne flexibilné.

Literatúra

- BĚLOHLÁVEK, A. J. *Rome Convention. Rome I regulation*. Huntington: JURIS, 2010. ISBN 978-1-57823-322-9.
- BOGDAN, M. The Treatment of Environmental Damage in Regulation Rome II. In: BINCHY, W., AHERN, J. (eds.) *The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*, Leiden – Boston: Martinus Nijhoff, 2009, s. 219 – 230. ISBN 9789004171930
- CSACH, K., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L., JÚDOVÁ, E. *Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer 2018, 314 s. ISBN 978-80-8168-782-2.
- ÇÖRTOĞLU KOCA, S. Conflict of Laws on Environmental Liability Law. In: *Ankara Bar Review*, Vol. 2, Issue 2, July 2009, s. 23 – 32. ISSN 1308-0636.

- DICKINSON, A. *The Rome II regulation. The Law Applicable to Non-Contractual Obligations*. Oxford: Oxford university Press, 2010, 1076 s. ISBN 9780199589791.
- GARCÍA-CASTRILLÓN, C. O. International Litigation Trends in Environmental Liability: A European Union— United States Comparative Perspective. In: *Journal of Private International Law*, Vol. 7, No. 3, s. 551 – 581.
- KADNER GRAZIANO, T. The Law Applicable to Cross-Border Damage to the Environment. A Commentary on Article 7 of the Rome II Regulation. In: BONOMI, A., VOLKEN, P. (eds.). *Yearbook of Private International Law*, Volume 9 (2007), s. 71 – 86. ISBN 978-3-86653-114-7.
- MAGNUS, U., MANKOWSKI, P. *Brussels I regulation*. 2nd revised Edition. Munich: Selier, 2012, 973 s. ISBN 978-386653-142-0.
- PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 334 s. ISBN 978-80-7400-504-6.
- ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 448 s. ISBN 978-807478-016-5.
- [11] VALDHANS, J. *Právní úprava mimosmluvních závazk s mezinárodním prokem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 277 s. ISBN 978-807400-412-4.

Kontaktný údaj na autora:

martin.bulla@truni.sk

SUMMARY

The presented Proceedings represents the output of the grant project “Environmentalisation of International Public Law”, which was approved by the Commission for Economic and Legal Sciences of VEGA under No. 1/0193/18 to the research team of the Department of International Law and European Law of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava led by doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Proceedings entitled „Current Issues of the Development and Current Form of International and European Environmental Law and the Impact of International and European Environmental Law on the Legal Order of the Slovak Republic and the Czech Republic“ mainly include contributions presented at the international online scientific conference of the same title that took place on 7. – November 8, 2019 at the Faculty of Law in Trnava, as well as several other contributions from experts interested in the topic of the conference, which were elaborated afterwards.

The above-mentioned grant project is focused on scientific research into the process of environmentalisation of international public law, which is connected with the emergence of its important subsector - international environmental law. The project responds to the fact that environmental protection is gradually becoming one of the key topics of international public law, given the serious environmental problems that exist on the planet Earth.

The conference was, in accordance with the scientific objectives of the project and the proposal of the timetable to achieve the above objectives of the project, focused on the identification of current issues of development and current form of international environmental law and European Union environmental law and the impact of international environmental law and European Union environmental law to the legal order of the Slovak Republic and

the Czech Republic. Contributions to the conference are therefore focused on the issues of international environmental law, environmental law of the European Union as well as environmental law of the Slovak Republic and environmental law of the Czech Republic in terms of their interaction with international environmental law and environmental law of the European Union.

The conference proceedings are divided into two parts. The first part entitled "Current Issues in the Development and Current Form of International and European Environmental Law", includes contributions on international protection of atmosphere as a codification topic of the United Nations International Law Commission, the application of Principle 10 of the UN Rio Declaration on Environment and Development (1992) in the area of Latin America and the Caribbean, the legal framework for environmental protection in the European Union, current developments in international law in the area of combat against illegal trade with endangered species of fauna and flora and the climate crisis in the background of international law.

The second part of the Proceedings entitled „The Impact of International and European Environmental Law on the Law of the Slovak Republic and the Czech Republic“ contains contributions devoted to mechanisms of protection of human environmental rights within the Slovak legal system, national, constitutional and European legal aspects of the impact of international environmental treaties on the application of the fundamental right to a favourable environment in the Slovak Republic, the impact of the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (1998), Aarhus Convention) to the recodification of the administrative justice, the specifics of the implementation of the Aarhus Convention into the legal order of the Czech Republic, an overview of international treaties regulating environmental protection binding on the Slovak Republic and international jurisdiction of courts in matters of environmental damage in the context of Slovak and European private and procedural international law.

The thematic focus of the papers covers a wide range of issues within the conference topic. The team of researchers believes that each of these contributions creates space for a wider scientific and professional discussion in the field of identification of the development and the current form of international environmental law and environmental law of the European Union as well as the interaction of both these groups of rules with environmental law of the Slovak republic and the Czech Republic.

Juraj Jankuv (ed.)

**AKTUÁLNE OTÁZKY VÝVOJA
A SÚČASNEJ PODOBY
medzinárodného a európskeho práva
životného prostredia a vplyv medzinárodného
a európskeho práva životného prostredia
na právny poriadok
Slovenskej republiky a Českej republiky**

*Zborník príspevkov
z medzinárodnej vedeckej online konferencie*

Zodpovedný redaktor publikácie: Jozef Molitor
Grafická úprava a zalomenie: Jana Janíková
Obálka: Marek Petržalka

Vydalo Vydavateľstvo TYPUS UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS,
spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave
a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, ako 298. publikáciu.
Vytlačila VEDA, vydavateľstvo SAV.

ISBN 978-80-568-0336-3

